

Determinanty životnej úrovne obyvateľov EÚ

Dizertačná práca

Vedúca práce:

Prof. Ing. Jana Stávková, CSc.

Mgr. Ing. Nad'a Birčiaková

Brno 2015

Na tomto mieste by som sa rada poďakovala predovšetkým mojej školiteľke prof. Ing. Jane Stávkovej, CSc. za jej odborné vedenie pri písaní tejto dizertačnej práce, ale aj za veľkú podporu behom štúdia a sprevádzanie v prvých krokoch na ceste vo vedeckom bádání. Moja ďalšia vďaka patrí kolegom z Ústavu marketingu a obchodu na PEF MENDELU, predovšetkým kolegyni a cennej priateľke Ing. Veronike Antošovej, Ph.D. za jej spoluprácu a silnú podporu. Obzvlášť veľké ďakujem patrí môjmu priateľovi Honzíkovi za jeho lásku, trpezlivosť a porozumenie, ktoré mi pomáhajú prekonávať aj tie najväčšie prekážky. Rovnako ďakujem aj mojim drahým rodičom a bratovi Miškovi za rodinné zázemie a láskavé slovo, ktoré pre mňa predstavuje slnko v každej búrke. Osobitě slová vďaky smerujem všetkým mojim blízkym priateľom, hlavne Anetke, Ivankovi a Zuzke za dodávanie pozitívnej energie. Ďakujem tiež ľuďom, ktorí mi pomohli sa rozvíjať sa a stať sa lepším človekom, a sú to Lenka, Olizya, Melanie, Sam a Katharine, ale aj nehmateľná sila, ktorá mi dodáva vždy nádej. V neposlednom rade ďakujem všetkým respondentom a konzultantom za ich ochotu.

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som túto prácu Determinanty životnej úrovne obyvateľov EÚ vypracovala samostatne a všetky použité pramene a informácie sú uvedené v zozname použitej literatúry. Súhlasím, aby moja práca bola zverejnená v súlade s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách v znení neskorších predpisov, a v súlade s platnou *Směrnici o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Som si vedomá, že sa na moju prácu vzťahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzatvorenie licenčnej zmluvy a použitie tejto práce ako školského diela podľa § 60 odst. 1 autorského zákona.

Ďalej sa zaväzujem, že pred spísaním licenčnej zmluvy o použití diela inou osobou (subjektom) si vyžiadam písomné stanovisko univerzity o tom, že predmetná licenčná zmluva nie je v rozpore s oprávnenými záujmami univerzity, a zaväzujem sa uhradiť prípadný príspevok na úhradu nákladov spojených so vznikom diela, a to až do ich skutočnej výšky.

V Brne dňa 17. augusta 2015

Abstract

Birčiaková, N. Determinants of the standards of living in the European Union. Dissertation thesis. Brno: Mendel University in Brno, 2015.

The dissertation deals with standards of living in selected countries of the European Union in economic, social and environmental spheres. It examines the evolution of various indicators and indexes, and by regression analysis it verifies the suitability of GDP per capita to measure standards of living. Furthermore, it compares the performance of measurement of living standards using the selected indexes by means of meta-analysis. The thesis connects the objective and subjective point of view on living standards using the results of primary research to detect the importance of individual factors for the population on which the principal component analysis is used to set the definitive determinants of living standards and their importance. According to the opinions of experts, the way of measuring those determinants is defined.

Keywords

Living standards, well-being, quality of life, determinants, indexes, European Union

Abstrakt

Birčiaková, N. Determinanty životnej úrovne v Európskej únii. Dizertačná práca. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2015.

Dizertačná práca sa zaoberá životnou úrovňou vo vybraných štátoch Európskej únie z ekonomického, spoločenského a environmentálneho pohľadu. Skúma vývoj rôznych indikátorov a indexov, a regresnou analýzou overuje vhodnosť použitia HDP na obyvateľa k meraniu životnej úrovne. Ďalej porovnáva efektivitu merania životnej úrovne prostredníctvom vybraných indexov za použitia meta-analýzy. Práca prepojuje objektívne a subjektívne hľadisko životnej úrovne pomocou výsledkov z primárneho výskumu zameraného na zistenie dôležitosti jednotlivých faktorov pre obyvateľov, na základe ktorých sú prostredníctvom analýzy hlavných komponent stanovené konečné determinanty životnej úrovne a ich dôležitosť. Podľa názorov expertov je stanovený spôsob merania týchto determinantov.

Kľúčové slová

Životná úroveň, blahobyt, kvalita života, determinanty, indexy, Európska únia

Obsah

1	Úvod	11
2	Cieľ práce	12
3	Teoretické východiská	13
3.1	Ekonomická koncepcia životnej úrovne.....	14
3.1.1	Príjmová situácia.....	15
3.1.2	Kúpna sila.....	18
3.1.3	Spotreba.....	19
3.1.4	Chudoba.....	21
3.2	Sociologická a psychologická koncepcia životnej úrovne	22
3.2.1	Kvalita života	24
3.2.2	Šťastie ako subjektívny blahobyt.....	28
3.3	Blahobyt.....	34
3.3.1	Viacrozmerné poňatie blahobytu.....	36
3.4	Meranie životnej úrovne.....	39
3.4.1	HDP na obyvateľa.....	39
3.4.2	Alternatívne prístupy	43
4	Metodika	65
5	Vlastná práca	75
5.1	Ekonomické hľadisko životnej úrovne	75
5.2	Spoločenské hľadisko životnej úrovne	90
5.3	Environmentálne hľadisko životnej úrovne	111
5.4	Komparácia ukazovateľov životnej úrovne	123
5.5	Činitele životnej úrovne.....	130
5.5.1	Verejný život	132
5.5.2	Miesto bydliska	134
5.5.3	Ekonomická stránka života	136

5.5.4	Vzdelávanie.....	138
5.5.5	Zdravotníctvo.....	141
5.5.6	Životné prostredie.....	142
5.5.7	Medzil'udské vzťahy.....	145
5.5.8	Osobnostné prvky	146
5.5.9	Subjektívny blahobyt	148
5.5.10	Zhrnutie kapitoly.....	153
5.6	Stanovenie determinantov životnej úrovne.....	157
5.7	Meranie determinantov životnej úrovne	163
6	Diskusia a záver	176
7	Zdroje	184
8	Použité skratky	205
9	Zoznam obrázkov	207
10	Zoznam tabuliek	212
	Prílohy	217

1 Úvod

„Vysoká životná úroveň spočíva v tom, že používame peniaze, ktoré ešte nemáme, na veci, ktoré nepotrebujeme, aby sme imponovali ľuďom, ktorých neznášame.“

(Orson Welles)

Človek sa narodí niekde a niekomu. Tieto dve veci sú dané a nie je možné ich nijako ovplyvniť. Samozrejme sú istým východiskom ďalšieho smerovania, obzvlášť vo fáze života kedy je osoba plne zodpovedná za seba a svoje činy. Voľba správnej školy, zamestnania, miesta bydliska, ale v určitej miere aj istá náhoda vytvárajú podmienky pre určitý životný štandard, na ktorý má vplyv jedinec sám. Úroveň školstva, trh práce, bezpečnosť či vybavenosť miest a obcí sú premenné, ktoré už sám jedinec netvorí, ale buduje ho spoločnosť. Všetci spolu, tí vzdelanejší aj menej vzdelaní, bohatší aj chudobní, zdraví aj chorí, mladí aj starí. *„Aj ten najhorší z celého zástupu pomáha spoločenskému vzostupu“* (Mandeville, Kaye, 1988, s. 200).

Pre vyjadrenie súhrnu podmienok, v ktorých človek, prípadne celý národ žije, a ktoré zároveň spoluvytvára, sa používa termín životná úroveň. K tomuto pojmu sa postupne vyvinuli rôzne definície, ktoré sú determinované predovšetkým disciplínou, v rámci ktorej daná definícia vznikla. Dokonca ani v jednotlivých disciplínach neexistuje v prístupe k životnej úrovni jednoznačná konzistencia. Životná úroveň sa často spája, a niekedy zamieňa s kvalitou života a blahobytom. Hlavnými vednými odbormi, ktoré sa problematike životnej úrovne venujú sú predovšetkým ekonómia, sociológia a psychológia. Z ekonomického pohľadu sa životná úroveň posudzuje z materiálneho hľadiska, väčšinou na štátnej úrovni. Rozhoduje teda veľkosť príjmov, spotreba či nezamestnanosť. Pre medzinárodnú všeobecnú komparáciu životnej úrovne sa najčastejšie používa hrubý domáci produkt prepočítaný na jedného obyvateľa. Pri tomto ukazovateli sa postupne nahromadila veľká dávka kritiky zo strán odbornej verejnosti založená na nosnej myšlienke, že HDP na obyvateľa nezobrazuje verne skutočnú situáciu obyvateľov, pretože nezachytáva mnohé položky, ktoré majú na život ľudí značný vplyv, a naopak zahŕňa položky, ktoré môžu v istej miere životnú úroveň dokonca znižovať. V nadväznosti na to sa objavuje kritika kritiky, a tak sa vedie neustály intelektuálny boj, v ktorom sa odborníci snažia preukázať dôvody ich prístupu, a vyvíjať alternatívne možnosti vyjadrenia životnej úrovne, na základe čoho vznikajú rôzne alternatívne ukazovatele, ktoré sú však zvyčajne zavalené novými kritickými pripomienkami. A tak sa uzatvára bludný kruh, v ktorom si stále drží svoju silnú pozíciu hrubý domáci produkt.

Netreba zabudnúť ani na skutočnosť, že v rôznych kútoch sveta majú ľudia rôzne problémy, a teda ich životnú úroveň ovplyvňujú iné faktory. Počas histórie sa postupne menia i ľudské hodnoty. V súčasnosti panuje názor, že ľudstvo je orientované materiálne. Spokojnosť tak nachádza prevažne vtedy, keď môže spotrebovať, a stále viac túži po Veblenom definovanej okázalej spotrebe. Životná úroveň nie je teda čisto ekonomickou záležitosťou. Táto práca sa pokúsi nájsť prierez medzi rôznymi prístupmi v rámci životnej úrovne v Európskej únii.

2 Ciel' práce

Hlavným cieľom tejto dizertačnej práce je určenie determinantov životnej úrovne obyvateľov Európskej únie založených na objektívnom, ako aj subjektívnom hodnotení, a stanovenie možných spôsobov ich merania.

Hlavný cieľ práce bude naplnený na základe dosiahnutia čiastkových cieľov, ktorými sú:

- určenie životnej úrovne obyvateľov vybraných štátov EÚ pomocou ekonomických indikátorov a ich vývoja,
- sledovanie životnej úrovne a jej vývoja prostredníctvom vybraných ekonomických, spoločenských a environmentálnych indexov v období 2005 až 2013,
- porovnanie výsledkov jednotlivých indexov s HDP na obyvateľa a určenie vhodnosti použitia tohto ukazovateľa pre meranie životnej úrovne,
- zhodnotenie efektivity zvolených indexov životnej úrovne, zistenie príčin ich rozdielnych záverov,
- zistenie subjektívnych názorov obyvateľov vybraných štátov na to, ktoré činitele ovplyvňujú ich životnú úroveň,
- stanovenie determinantov životnej úrovne a ich rozdelenie do homogénnych skupín a následné určenie stupňa ich dôležitosti pri určovaní životnej úrovne,
- zistenie názorov expertov z jednotlivých oblastí na spôsoby merania určených skupín determinantov životnej úrovne,
- kritické zhodnotenie navrhutej metodiky, stanovenie jej silných a slabých stránok a formulácia návrhov do ďalšieho vedeckého bádania.

3 Teoretické východiská

Je ťažké premýšľať o niečom inom s väčším záujmom než o životnej úrovni, ktorá je súčasťou každodenných myšlienok ľudí. Dnešná predstava životnej úrovne je však plná kontrastov, konfliktov a dokonca rozporov. Bez všeobecnej definície sa rôzne pohľady odlišujú a tvoria neusporiadaný celok (Sen, 1988).

Už Bennett (1937) vyslovil myšlienku, že životná úroveň je najviac komplexným a veľmi ťažko uchopiteľným konceptom. S tým súhlasí Cottam a Mangus (1942). Niektoré definície životnej úrovne sa podľa nich zameriavajú skôr na materiálnu spotrebu, iné zdôrazňujú spokojnosť, avšak neexistuje ustálená definícia, ktorá by bola prijatá všetkými bez výhrad.

Zo súčasných autorov sa k tomuto vyjadreniu prikláňa aj Knausová (2005), ktorá tvrdí, že neexistuje vôbec žiadna všeobecne prijatá definícia životnej úrovne, ktorá by stanovila vecný obsah tohto pojmu presne, a zároveň by pokryla aj spôsob jeho vyjadrenia.

Cambridge Dictionary uvádza, že životná úroveň je množstvo peňažných prostriedkov a komfortu, ktoré majú ľudia k dispozícii v danej spoločnosti (Matthews, 2007). Naproti tomu, Encyklopédia Britannica (Merriam Webster, 2012) definuje životnú úroveň pomocou dvoch spôsobov. Tým prvým sú nutnosti či potrebnosti, komfort a luxus, ktoré sú používané jednotlivcom alebo skupinou, alebo po ktorých jednotlivec alebo skupina túži. Druhým spôsobom je životná úroveň braná ako minimálna úroveň nutných položiek, komfortu a luxusu, ktoré sú nutné k udržiavaniu rovnakého životného statusu jednotlivca alebo skupiny.

Na životnú úroveň je tiež možné sa pozeráť ako na komplex demografických charakteristík, ku ktorým patrí dĺžka života, vzdelanie, lekárska starostlivosť, genderová rovnosť, politická stabilita a kúpna sila, ktoré sú potom vyjadrené ako štatistické veličiny (Wise Geek, 2012).

Podrobnejšie vysvetlenie uvádza Concise Encyclopedia of Economics, a síce, že životná úroveň predstavuje úroveň bohatstva, komfortu, tovaru a položiek, ktoré sú dostupné pre určitú socioekonomickú triedu v určitej geografickej oblasti. Životná úroveň v sebe zahŕňa mnohé položky, ku ktorým patrí príjem, kvalita a miera zamestnanosti, triedne rozdiely, veľkosť chudoby, kvalita a cenová dostupnosť bývania, ďalej počet odpracovaných hodín nutných na to, aby si jednotlivec mohol dovoliť uspokojiť základné potreby, hrubý domáci produkt, veľkosť inflácie, počet dní dovolenky za rok, cenová dostupnosť a kvalita zdravotnej starostlivosti, kvalita a dostupnosť vzdelania, priemerná dĺžka vzdelania, výskyt chorôb, náklady na tovary a služby, infraštruktúra, národný ekonomický rast, ekonomická a politická stabilita, náboženská sloboda a v neposlednom rade kvalita životného prostredia, klíma a bezpečnosť (Investopedia, 2012).

Podľa správy s názvom Social report, pravidelne vydávanej vládou Nového Zélandu, predstavuje životná úroveň bohatstvo, ktoré je dostupné jednotlivcovi alebo celej skupine, a zároveň tiež odráža zložitú dosiahnutia a uspokojenia potrieb jednotlivca alebo danej skupiny. Taktiež je dôležité prostredie, v ktorom ľudia žijú

a množstvo a kvalita tovarov a služieb, ktoré spotrebovávajú. Obsahom pojmu životnej úrovne sú aj makroekonomické ukazovatele, konkrétne reálny dôchodok a miera chudoby (Ministry of Social Development, 2010).

Sen (1988) definuje dve základné odlišnosti ideí o životnej úrovni. Prvý nazýva termínom konkurenčná pluralita, kedy odlišné pohľady stoja oproti sebe ako alternatívy. Možno vybrať len jednu možnosť. Druhý prístup, konštitutívna pluralita, znamená, že existuje vnútorná rôznorodosť vo vnímaní, ktorá môže mať odlišné aspekty, ale tie sa vzájomne nenahradzujú. Ak niekto vidí životnú úroveň ako potešenie a iný ako bohatstvo, potom sa jedná o konkurenčnú pluralitu. Samozrejme potešenie nie je nezávislé na bohatstve, ale v ich čistom význame sa jedná o alternatívne spôsoby pri nahliadnutí na životnú úroveň, aj keď sa medzi nimi objavuje asociácia, korelácia alebo kauzálna prepojenosť. Keď človek vezme do úvahy celkový náhľad na životnú úroveň, povedzme ako potešenie, potom nekonzumné typy potešenia diskutované Platónom, Aristotelom a Millom, prinášajú konštitutívnu pluralitu v rámci tohto všeobecného pohľadu. Celkovo tento pohľad na životnú úroveň zahŕňa kôš rôznych atribútov, dokonca je potom možné priradiť košu numerickú hodnotu vo forme indexu. Konkurenčná pluralita sa naopak koncentruje na voľbu medzi alternatívnymi košmi. Pri odlišných prístupoch k životnej úrovni, je preto nevyhnutné vyriešiť problémy konkurenčnej a konštitutívnej plurality.

Je zrejmé, že životná úroveň ako pojem je v odbornej literatúre vymedzovaná širokým spektrom definícií. Môžeme sa stretnúť s definíciami stručnými aj definíciami, ktoré sa životnou úrovňou zaoberajú viac do hĺbky a určujú oblasti, ktoré by mala zahŕňať. Vo vedeckých publikáciách je na tento pojem tiež nazerané z rôznych odborových hľadísk. Niektoré tento pojem spájajú s prístupom čisto ekonomickým, v iných sa stretávame s prístupom sociálno-ekonomickým či tiež sociálno-psychologickým (Knausová, 2005).

Křrupka a Provazníková (2013) sa prikláňajú k názoru, že životná úroveň predstavuje sociálno-ekonomickú kategóriu. Životnou úrovňou je podľa nich historicky dané plnenie životných podmienok materiálnych a duchovných, pracovných a iných, na základe ktorých sú splnené potreby jednotlivcov. Payne (2005) s týmto pohľadom súhlasí a zároveň vymedzuje dva základné uhly pohľadu na životnú úroveň, a to zvlášť ekonomický a sociologický.

3.1 Ekonomická koncepcia životnej úrovne

Životná úroveň z pohľadu ekonomického je tvorená položkami, ktoré sú ovplyvňované merateľnými ukazovateľmi. Patria tu teda najmä príjmy a výdavky, spotreba, kúpna sila, mzdy, nezamestnanosť, cenová hladina. (Michaeson et al, 2009). Túto kvantifikáciu a nadväznosť na matematické vedy vo vyjadrení životnej úrovne je vidieť aj vo vysvetlení Knausovej (2005), podľa ktorej sa v rámci štatistiky životná úroveň vyjadruje kvantifikovane, teda v merateľných veličinách. Charakterizujú ju predovšetkým príjmy, predpokladaná spotreba na osobu a podobne. Podstatné sú teda reálne mzdy, prípadne dôchodky obyvateľstva, čo sú faktory v neustálom dynamickom pohybe a meniace sa v čase.

Macmillanov slovník modernej ekonómie vysvetľuje životnú úroveň ako „*úroveň materiálneho blahobytu jednotlivca alebo domácnosti*“ (Pearce, 1997, s. 507). Úzko súvisí s reálnym príjmom a vyjadruje materiálne a ekonomické podmienky života (Vaďurová, Mühlpachr, 2005).

K ekonomickému pohľadu na životnú úroveň sa prikláňajú aj ďalší ekonómovia. Sen napríklad považuje životnú úroveň za ekonomickú slobodu s možnosťou alokovať svoj príjem tam, kde spotrebiteľ chce. V tejto súvislosti taktiež spomína úžitok zo spotreby a tiež z okázalosti. Rovnako tak aj Cottam a Mangus (1942) do svojej definície zapájajú myšlienku slobody, kedy životnú úroveň vysvetľujú tým, že v americkej kultúre sa očakáva, že každý človek bude bývať v dome, a že bude mať vlastné ošatenie. Každá osoba má širokú možnosť výberu toho, v akom dome bude bývať a aký typ šiat bude nosiť. Naopak Williams a Zimmerman definujú životnú úroveň ako ideálnu výšku spotreby, ktorá môže byť meraná vo veľkosti tovarov a služieb zodpovedajúcej kvality a množstva. Konus sa tiež prikláňa k pojmu spotreby, keď tvrdí, že životná úroveň predstavuje hodnotu spotrebného tovaru, ktoré bolo spotrebované za určitý časový úsek priemernou rodinou. Blackorby a Russell za hlavnú položku, ktorá má priamy vzťah k životnej úrovni, považujú náklady na živobytie. Ekonóm Pope mal názor, že životná úroveň sa zvyšuje s rastúcim príjmom (In Wolff, 2009).

Svetová banka definuje životnú úroveň ako stupeň blahobytu jednotlivca, skupiny alebo celého národa, ktorá sa meria podľa veľkosti príjmov (napríklad HDP na obyvateľa) alebo množstvo spotrebovaného tovaru alebo služieb (napríklad počet aut na tisíc obyvateľov (The World Bank, 2004).

Definícia, ktorá je akceptovaná širšou verejnosťou je definícia pochádzajúca od Williamsa, podľa ktorého je životná úroveň ideál alebo norma spotreby tovarov a služieb špecifickej kvality a kvantity (Cottam, Mangus, 1942).

3.1.1 Príjmová situácia

Príjmy sú podľa Wolffa (2009) jedným z najvýznamnejších faktorov, ktoré určujú životnú úroveň. Toto potvrdzuje aj Vavrejšná (2002), ktorá dodáva, že príjmová situácia odráža situáciu štátu na sociálno-ekonomickej úrovni. Saunders et al (2002) vysvetľuje nadväznosť príjmov na životnú úroveň tak, že nárast príjmov zodpovedá zvýšeniu životnej úrovne, pretože poskytuje prostriedky pre zvýšenie úrovne spotreby v súčasnosti, ale aj odloženej spotreby v budúcnosti.

Príjem ako taký je množstvo peňažných prostriedkov, ktoré jednotlivec získa za určité obdobie. K tejto definícii sa pridáva aj prvok periodicity a skutočnosť, že jedinec danú peňažnú čiastku dodáva za svoje aktivity, predovšetkým realizované na trhu práce (Investopedia, 2014). McKaye (2010) dodáva, že sa jedná aj o peňažné transfery. Takto stanovený príjem sa skladá zo štyroch hlavných zložiek, a to mzda za poskytnutú prácu, renta plynúca z prenájmu pôdy či kapitálu, sociálne transfery a nakoniec peňažné prostriedky plynúce zo samostatnej zárobkovej činnosti.

Na príjem je možné sa pozerat' aj ako na maximálne možné množstvo prostriedkov, ktoré jedinec môže minúť a zároveň sa mať na konci určitého obdobia, napríklad týždňa, stále tak dobre ako na začiatku (Hicks In Sefton, Weale, 2006), pričom

sa táto definícia viaže na úžitok, ktorý je bez zmeny počas daného časového intervalu.

OECD (2010) uvádza, že pre posudzovanie príjmovej situácie a používa disponibilný príjem, ktorý Barbone et al (2009) vysvetľuje ako súčet hrubých príjmov, od ktorého sa odpočítavajú úroky napríklad z hypotéky, dane z príjmu a majetku, pravidelne vydávané transfery a sociálne poistenie. Krugman, Weil (2012) zdôrazňujú, že disponibilný príjem je vhodný pre medzinárodnú komparáciu, ale je ho potrebné očistiť o mieru inflácie.

Svetová banka (The World Bank, 2014) uvádza, že jedným z určujúcim faktorov životnej úrovne, ktorá súvisí s príjmom, je nezamestnanosť. Jeffrey (2011) toto vysvetľuje tým, že nezamestnaní ľudia nie sú tak spokojní a šťastní ako tí, ktorí žijú v domácnosti s pravidelnými príjmami, čím je jasné, že nezamestnanosť spôsobuje nižší príjem, takže sa dá konštatovať, že nezamestnanosť ovplyvňuje životnú úroveň nepriamo prostredníctvom príjmov.

V mnohých štátoch predstavuje príjem zo zamestnania jediný zdroj príjmov, preto nezamestnanosť ovplyvňuje životnú úroveň jednoznačne v negatívnom zmysle (The World Bank Report, 2012).

K zisťovaniu stavu príjmovej situácie sa vo svete vyvinuli postupne rôzne metodiky. V Európskej únii je v súčasnosti používaný veľmi prepracovaný nástroj European Union Statistics on Income and Living Conditions, často označovaný akronymom EU SILC, ktorý ponúka priestor pre podrobnú analýzu príjmovej situácie a s ňou súvisiacich veličín, akými sú chudoba, materiálna deprivácia a iné, a nasledovnú medzinárodnú komparáciu. EU SILC sa začal používať na základe zasadnutia Európskej rady v Lisabone v roku 2000. Tento projekt nahradil dovtedy používaný European Community Household Panel (ECHP), ktorý sa používal od roku 1994 až do roku 2001.

Pre účely EU SILC sa používa disponibilný príjem, ktorým sa rozumie súčet príjmov všetkých členov domácnosti po zdanení a obdržaní sociálnych transferov. Tento príjem môže byť normalizovaný pomocou počtu členov danej domácnosti. Ekvivalentný príjem sa získa na základe koeficientov: osoba v čele domácnosti má koeficient 1, deti vo veku 0 až 13 rokov koeficient 0,3 a ostatným osobám v domácnosti je pridelený koeficient 0,5. (Atkinson, Marlier, 2010; Frick, Krell, 2010).

Príjmová nerovnosť predstavuje globálny problém (Firebaugh, 2006). Ying (In Roy, Haldar, 2010) vidí príjmovú nerovnosť tiež ako svetový fenomén, ktorý je však možné lepšie vidieť v rozvojových krajinách, napriek tomu, že ju nájdeme aj v štátoch vyspelých.

Príjmovú nerovnosť spôsobujú dva faktory, a to individuálne vlastnosti každého jedinca akými sú charakter, fyzická zdatnosť a ďalšie vrodené schopnosti a potom faktory, ktorými sú ekonomická a politická situácia v danom štáte, sociálna politika a legislatívny rámec. Tieto dve skupiny faktorov sú teda interné a externé. Na základe pôsobenia interných faktorov dochádza k tomu, že všetci ľudia nemajú rovnaký príjem, a aj keby ho mali, neboli by schopní ho využiť efektívnym spôsobom. Kombináciou vnútorných a vonkajších faktorov vzniká v spoločnosti príjmová nerovnosť (Salverda et al, 2009).

Keller (2011) vidí ako faktory príjmovej nerovnosti aktuálne rozdelenie bohatstva v spoločnosti, sociálnu politiku, fiškálnu politiku a daňový systém, diferenciaciu príjmov zo závislej činnosti a podnikania podľa profesie, absolútnu a relatívnu chudobu, veľkosť hranice chudoby a jej hĺbku, mieru zohľadnenia úspor v rámci spoločného hospodárenia domácností a štruktúru domácnosti.

Autor používa pojem nesúmernosť ako ďalší stupeň nerovnosti, ktorý vzniká roztváraním nožnic materiálnej a spoločenskej nerovnosti prehlbovanej na základe globálneho kapitalizmu. Nesúmernosť sa odlišuje od nerovnosti v tom, že nerovnosť neberie ľuďom ambície sa dostať na lepšiu úroveň svojou snahou, ale u nesúmernosti už jedinec tieto ambície úplne stráca.

Prečo nerovnosť rastie vysvetľuje Greig et al (2007) globalizáciou. Firebaugh (2006) dodáva, že v súčasnosti sme svedkami dopadu nárastu priemerných príjmov za posledné dve storočia, ktorý sa prejavuje rýchlejšim rastom v bohatších krajinách sveta oproti tým chudobnejším. Perkins et al (2006) sa obávajú dopadu príjmovej nerovnosti na efektivitu ekonomiky.

Na tomto mieste je vhodné sa zamyslieť, ako príjmovú nerovnosť merať. Mnohí autori, vrátane Roya a Hadara (2010) a Lu, Yang (2012), sa zhodujú v tom, že najbežnejšie sa pre tento účel používa Giniho koeficient, ktorý vysvetľujú Due et al (2009) ako rozdelenie príjmov v konkrétnej populácii a Cowell (In Henriksson et al, 2010) špecifikujú, že sa jedná o koeficient, ktorý predstavuje priemerný rozdiel medzi všetkými dvojicami príjmov obyvateľov v danom štáte, ktorý sa vyjadruje podielom na celkových príjmoch. The World Bank (2014) uvádza, že jeho hodnoty sa pohybujú v rozmedzí 0 a 1, pričom 1 vyjadruje perfektnú či dokonalú nerovnosť rozdelenia príjmov.

Arnold (2004) zdôrazňuje, že Giniho koeficient je preceňovaný, pretože nie je možné ním vyjadriť podiel príjmov daného kvintilu, a teda nie je ho možné rozdeliť v rámci menších skupín, čím dochádza tomu, že vlastne neponúka dostatočnú možnosť analýzy príčin, ale aj vlastností príjmovej nerovnosti. Nepriaznivá je aj nekonzistencia vstupných dát pre rôzne štáty.

Giniho koeficient je graficky odvodený od takzvanej Lorenzovej krivky, ktorú Coll (2011) predstavuje ako grafické znázornenie toho, ako sú rozdelené príjmy medzi kvintilmi. Podľa Hanque (2005) sa jedná vlastne o vzťah kumulatívnych podielov príjmov a kumulatívnych podielov príjmov pripadajúcich na jednotku, ktoré sú usporiadané v zostupnom poradí podľa ich príjmov (Hanque, 2005). Chotikapanch (2008) dodáva, že Lorenzova krivka je vyjadrením miery odchýlky skutočného rozdelenia od línie rovnomerného rozdelenia. Je to kumulatívna percentuálna krivka. Rozsah odchýlky skutočného rozdelenia od rovnomerného rozloženia sa nazýva Lorenzov koeficient. Problémom Lorenzovej krivky je podľa Jurečka (2010) to, že ju nie je možné použiť pre medzinárodnú alebo časovú komparáciu. Sen (1997) vidí aj problém v prepojení Giniho koeficientu s Lorenzovou krivkou, pretože Giniho koeficient môže byť rovnaký, hoci bude mať Lorenzova krivka rozdielny tvar.

Ďalším spôsobom merania príjmovej nerovnosti je Hooverov index známy ako Index Robina Hooda, ktorý podľa Colla (2011) znázorňuje koľko príjmov sa musí

prerozdeliť z hornej polovice príjmov do dolnej polovice, aby došlo absolútnej rovnosti, čím vlastne vyjadruje najväčší rozdiel medzi skutočným a ideálnym rozdelením príjmov v spoločnosti. Obdobne ako Giniho koeficient nadobúda hodnoty od 0 do 1.

Inou možnosťou merania nerovnosti v rámci Európskej únie približujú Atkinson, Marlier (2010). Je ním koeficient S80/S20, ktorý pomeriava príjem populácie z najvyšších a najnižších 20 percent.

Miera príjmovej nerovnosti sa dá vyjadriť aj Theilovým indexom, ktorý predstavuje váženým geometrickým priemerom príjmov. Ak je index rovný nule, každý jednotlivec v spoločnosti má rovnaký príjem.

Spravodlivý priemerný príjem sa dá vyjadriť prostredníctvom Atkinsonovho indexu, ktorý počíta s takzvaným parametrom averzie voči nerovnosti. Ten je odrazom preferencie spoločnosti k rovnosti a má hodnotou od nuly do nekonečna, pričom jeho najnižšia hodnota vypovedá o tom, že spoločnosť je úplne ľahostajná k otázke distribúcie príjmov. Nekonečno sa vzťahuje k postoju jedinca, ktorý má najnižšie príjmy. Atkinsonov index je tým nižší, čím je súčasný príjem prepočítaný na jednotlivca bližší k spravodlivému príjmu. Povedzme, že Atkinsonov index má hodnotu 0,6. To znamená, že stačí iba 40 % výšky súčasného príjmu, a bol by dosiahnutý rovnaký blahobyť (Wolff, 2009).

Andersen, Curtis (2012) sumarizujú, že nerovnosť v príjmoch sa odráža v polarizačnom efekte identifikácie tried v danej spoločnosti. Greig at al (2007) zdôrazňujú, že zvyšovanie príjmovej nerovnosti nepriaznivo pôsobí na najchudobnejších obyvateľov.

3.1.2 Kúpna sila

Životná úroveň podľa Lamba (2009) jednoznačne závisí od kúpnej sily peňazí, a nie od ich množstva. Mohapi et al (2011) to vysvetľujú tým, že zvýšenie cien potravín a energií, ktoré sú podstatné pre každého človeka, dochádza k zníženiu hodnoty príjmu, čo v konečnom dôsledku ovplyvňuje životnú úroveň.

Ak chceme porovnať ekonomickú situáciu dvoch zemí napríklad pomocou HDP na obyvateľa, nastáva problém pri prevode na spoločnú menu. Najpoužívanejšou prevodnou jednotkou je americký dolár, ktorého kurz je riadený trhom, čo veľmi skresľuje výpočet. Pre lepšiu vypovedajúcu hodnotu sa používa vyjadrenie prostredníctvom parity kúpnej sily (purchasing power parity, skrátene PPP), ktorá zohľadňuje množstvo jednotiek meny, ktoré je potrebné k zakúpeniu rovnakého tovaru a služieb v porovnávaných štátoch. PPP nemá v kratšom období tendenciu k veľkým zmenám, a preto je oveľa stabilnejšia v porovnaní s menovými kurzami (Hubbard at al, 2012).

Svetová banka zhromažďuje v rámci International Comparison Program viac než tisíc produktov a služieb v 146 krajinách sveta, na základe čoho je vytvorená cenová hladina pre každú krajinu. Je teda možné vypočítať rozdiely a objektívne porovnávať (Stutely, 2012). Ong (1997) však podotýka, že je problém vybrať vhodný kôš produktov a služieb. Hlavný nedostatok vidí v rozdielnom rozložení výrobkov a služieb.

Pre účely komparácie štátov v rámci Európskej únie vytvoril Eurostat menovú jednotku s názvom štandard kúpnej sily (purchasing parity standard, označovaný bežne akronymom PPS). Podľa teórie zachovania parity kúpnej sily, pokiaľ je miera inflácie v dvoch štátoch odlišná, dochádza k devalvácii jednej meny, aby bola zachovaná parita kúpnej sily. Z dlhodobého hľadiska ovplyvňuje tento mechanizmus menový kurz tak, aby vyrovnal cenu určitého koša statkov a služieb poskytnutých v dvoch rôznych ekonomikách (Eurostat, 2013).

Spôsob, ako zistiť či sú dve meny na správnej úrovni predstavuje index s názvom Big Mac. Pomocou ceny Big Macu v rôznych štátoch, ktorá sa prevedie na americké doláre, získame prehľad o tom, či je mena oproti doláru podhodnotená alebo naopak nadhodnotená. Náklady na ingrediencie a prípravu sú v cenách daného štátu, a preto je možné tento index zovšeobecniť. (Krugman, Wells, 2012; The Economist; Stutely, 2002;). S týmto prístupom súhlasí Ong (1997), podľa ktorého index v deväťročnom horizonte meria zmeny kurz veľmi presvedčivo.

Štúdiu kúpnej sily sa venuje aj inštitút GfK, ktorý jej výpočet realizuje jedenkrát ročne pre 42 európskych krajín. Jedná sa o komplexný pohľad je dostupný aj prostredníctvom digitálnych máp pre celú Európu. Tieto výsledky sú prínosné pre medzinárodné firmy, ktoré potrebujú mať k dispozícii podrobné informácie o jednotlivých trhoch. Vo všeobecnosti sa kúpna sila týka peňazí, ktoré sú dostupné spotrebiteľom pre všetky výdavky, ktoré súvisia s potravinami, ubytovaním a službami a taktiež nákupmi. Obyvatelia európskych krajín s najvyššou kúpnu silou venujú veľkú časť svojich príjmov na ubytovanie a majú celkovo vyššie životné náklady. Napriek tomu majú však dostatok peňazí pre menej podstatné nákupy v porovnaní s obyvateľmi tých zemí, kde je kúpna sila nižšia (GfK Purchasing Power Europe, 2013).

3.1.3 Spotreba

Podstatná je skutočnosť, že spotreba na základe svojej kvantity a kvality vyjadruje životnú úroveň (Tuček, 2003). Solomon (2008) vysvetľuje, že je potrebné rozlišovať medzi nasledujúcimi typmi spotreby:

- spotreba ako prostriedok uspokojenia základných potrieb,
- spotreba ako zážitok (emocionálna či estetická reakcia na spotrebu produktu),
- spotreba ako prostriedok integrácie (prostredníctvom spotreby sa jedinec včleňuje do spoločnosti),
- spotreba ako klasifikácia (výber vplýva na to, ako nás vníma okolie),
- spotreba ako hra.

Spotreba reprezentuje využitie komodít domácnosťami a je tvorená tromi fázami. Prvá fáza zahŕňa obstaranie tovarov a služieb zo všetkých dostupných zdrojov, ďalšia fáza spočíva v ich použití, ktoré vlastne udržuje blahobyt domácnosti a posledná fáza rieši likvidáciu zvyškov spotreby. Je potrebné si uvedomiť, že niektoré tovary a služby nie sú získané výmenou na trhu. Môže sa jednať o domácu starostlivosť, verejné vzdelanie, využitie verejných parkov atď. Posledná fáza, najviac zanedbaná, prináša problémy nakladania s odpadkami a zhoršenie životného prostredia, ktoré spotreba prináša.

Eurostat analyzuje situáciu ohľadom výšky výdavkov za spotrebu podľa 12 položiek na základe metodiky s názvom Classification of Individual Consumption by Purpose (COICOP). Týmito položkami sú: jedlo a nealkoholické nápoje, alkoholické a tabakové výrobky, ošatenie, náklady na bývanie, ďalej náklady na žitie v domácnosti, zdravie, doprava, komunikácia, rekreácia a kultúra, vzdelávanie, reštaurácia hotely a nakoniec ostatné tovary a služby Skálová, Stávková (2012).

Prepojenie spotreby a životnej úrovne spočíva v použití tovarov a služieb domácnosťami. Životná úroveň mimo to zahŕňa aj služby komunity, pracovné podmienky, rôzne formy slobody, atmosféru prostredia a mnoho ďalších nehmotných vecí, ktoré ovplyvňujú blahobyť domácnosti. Dôležité je tiež rozlišovať medzi úrovňou spotreby a štandardom spotreby, teda životnou úrovňou. Úroveň spotreby reprezentuje aktuálnu spotrebu tovarov a služieb, naopak štandard je považovaný za cieľ, ku ktorému sa domácnosti snažia dospieť. Kirková upresňuje, že hodnota spotreby nezávisí na absolútnej sume tovaru a služieb. Preto rozdeľuje vlastnú spotrebu do troch častí (Magrabi, 1991):

- suma spotrebovaného množstva,
- spôsob spotreby tovaru (aktivity a rituály spojené so spotrebou),
- vnímaná hodnota tovaru domácnosťou.

Pre správne pochopenie spotreby je pri skúmaní potrebné brať do úvahy všetky spomínané aspekty. Celkový koncept spotreby, tak ako ho vníma Kirková, je zahrnutý do životnej úrovne, pretože pracuje s odlišnou hodnotou spotreby. Základom pre hodnotu spotreby je potreba a prania domácností. Podnetom môže byť hodnota prežitia, hodnota prestíže a skupinou vytváraný nárast vnímanej hodnoty. Všetko potom súvisí s potrebou fyziologickou, potrebou sociálnej prestíže, slávou a uznaním. Najviac iracionálne je podľa nej spotrebný model založený na hodnote prestíže, ktorá je zahrnutá v životnej úrovni ako symbol určitého spoločenského postavenia.

Ak by sme chceli spomínané aspekty merať vedecky, potom sa štandard stane cieľom. Sen (1988) uvádza, že sa objavujú najmenej dve otázky pri meraní štandardov, prvá sa pýta na predmety hodnoty, druhá na ich vlastnej výške hodnoty. Objekty hodnoty sú potom také, ktoré sú pozitívne ohodnotené.

Vysoký životný štandard je taký, kedy sa jednotlivci čo najviac približujú normám veľké skupiny ľudí alebo normám kultúrnym. S ohľadom na sociálne prostredie potom jednotlivci dosahujú maximálnu životnej úrovne, ak sú splnené ich potreby neodlišujúce sa príliš od štandardov skupiny. Osoby, ktoré spĺňajú toto kritérium charakterizuje minimálna frustrácie a maximálnu spokojnosť. Ich biologické potreby pokračujú na prijatých základoch a ich sociálne ciele sú dosiahnuté prostredníctvom rolí, ktoré v spoločnosti zohrávajú. Nie sú síce úplne zbavení mentálnych alebo emocionálnych konfliktov, ich zapojenie je však relatívne slabé (Cottam a Mangus, 1942).

3.1.4 Chudoba

Townsend (1979) definuje chudobu ako stav, keď osoba, ktorej materiálne, kultúrne a sociálne zdroje sú natoľko obmedzené, že je možné ju vylúčiť z minimálneho prijateľného spôsobu života v štáte, do ktorého patrí a zároveň sa jedná o neschopnosť zapojiť sa do spoločnosti (Townsend In Lister, 2004). Tento autor prišiel s multidimenzionálnym konceptom chudoby. Chudoba má podľa tohto modelu niekoľko dimenzií, a to ekonomickú, ľudskú, politickú, sociálno-kultúrnu a ochrannú. Všetky tieto dimenzie sa navzájom prekrývajú a zároveň sú prekryté pohlavím a prostredím (Ludi, 2008; OECD, 2007).

Forster (1998) uvádza, že meranie chudoby je založené na porovnaní zdrojov a potrieb. Osoba alebo rodina je identifikovaná ako chudobná, ak jej zdroje nedosahujú prah chudoby. Broadshaw, Finch (2003) vysvetľujú, že odborníci pristupujú k meraniu chudoby na základe príjmov a výdavkov, pomocou deprivácie určitých položiek, ďalej subjektívnym názorom ľudí alebo prepojením na sociálne vylúčenie.

Dôležitým posunom v skúmaní chudoby bolo práve opustenie zdôrazňovania chudoby ako jednorozmernej dimenzie, napríklad príjmu, v prospech multidimenzionálneho rámca, ktorý pôvodne predstavil Townsend. V tomto chápaní je potom chudoba definovaná ako zlyhanie v rámci dimenzií ľudského blahobytu (Bossert et al, 2009), pretože, ako uvádzajú Whelan et al (2008), tu sa jedná o viac než len o peňiaze.

Všetky základné prístupy merania chudoby, aj keď sa odlišujú perspektívou svojho merania, si musia špecifikovať prah, ktorý rozdelí populáciu na chudobných a nechudobných, a tiež index, ktorý vyjadruje, ako ďaleko sa od prahu chudobní nachádzajú. Chudoba potom môže byť meraná v peňažnom alebo nepeňažnom vyjadrení pomocou priamych alebo nepriamych nástrojov. Väčšina prístupov je založená na peňažnom nepriamom prístupe, kde vstupom sú zdroje potrebné na dosiahnutie blahobytu. Merania založené na príjmoch v tejto kategórii zlyhávajú. Príjmové ukazovatele sú založené na definovaní absolútnej alebo relatívnej hranice chudoby, kde absolútny prah je stanovený na základe normatívneho posúdenia a relatívny prah sa ľubovoľne odvíja od typického štandardu v spoločnosti (Boarini a d'Ercole, 2006). Guio (2009) terminologicky používa pre peňažné vyjadrenie pomenovanie finančná chudoba a pre nepeňažné aspekty výraz materiálna deprivácia.

Pri absolútnom prahu chudoby je použitý fixný prah aplikovaný na všetky potenciálne zdroje. Pri porovnaní v čase sa štandard nemení ani pri ekonomickom raste. Rovnako tak pri porovnaní medzi štátmi je potrebné pre porovnanie pevných prahov použiť vhodný výmenný kurz. Ak je absolútny štandard navyše úplne nezávislý na aktuálnych dátach, nie je celkom isté, či je prah zvolený úplne správne. Relatívne dáta práve naopak pracujú s aktuálnymi dátami a z nich vytvárajú príslušný prah chudoby. Relatívny prístup však nemeria nerovnosť a tiež vo svojej definícii zahŕňa skutočnosť, že chudoba bude vždy prítomná (Forster, 1998).

V rámci EÚ je výrazná zmena z politiky zameranej na čisto príjmovú chudobu na širší viacdimenzionálny rámec deprivácie. Zmeny boli realizované v marci 2000 na Európskej rade v Lisabone. Štáty tu odsúhlasili prístupenie k Otvorenej metóde

koordinácie, ktorá zahŕňa definíciu spoločných znakov chudoby a sociálneho vylúčenia v rámci EÚ ako celku. Európska rada v Leakeni v decembri roku 2001 podporila prvých 18 ukazovateľov (dnes známe ako Leakenské ukazovatele), ktoré poslúžia na hodnotenie blahobytu populácie. Zmena k multidimenzionálnemu poňatiu chudoby vyvolala mnohé výzvy pre sociológov zaujímajúcich sa o meranie chudoby a blahobytu (Bossert et al, 2009).

Sen (1976) navrhol dva základné stupne prístupu, po prvé je potrebné identifikovať chudobných a po druhé agregovať všetky dostupné informácie o tomto segmente do indexu chudoby celej populácie. V multidimenzionálnom poňatí, ako Sen (1992) pokračuje, má každá osoba vektor niekoľkých atribútov, ktoré reprezentujú odlišné dimenzie blahobytu. Pre meranie viacrozmernej chudoby je preto nevyhnutné skontrolovať, či má dotknutá osoba aspoň minimálnu akceptovateľnú úroveň týchto atribútov. Pre odlišenie multidimenzionálnych ukazovateľov od čisto príjmových sa miesto chudoby používa termín materiálnej deprivácie (Bossert et al, 2009).

Guio (2009) podotýka, že Townsendovej definícii chudoby chýba upresnenie, čo sa dá považovať za minimálne akceptovateľný spôsob života. Fleurbaey et al (1997) dávajú jednu z možných odpovedí, kedy je minimálna hranica definovaná názorom expertov založeným na potrebách jednotlivca. Tento spôsob však čelí etnocentrickému riziku, kedy sa experti môžu mýliť pri svojom univerzálnom úsudku a paternalizme. Môžu totiž použiť svoje vlastné vnímanie blahobytu pri posudzovaní ostatných.

Alternatívny prístup navrhujú Mack a Lansley (1985) pre výber položiek pomocou verejnej mienky, ktorá odhalí zložky vnímané spoločnosťou ako nevyhnutné pre slušnú životnú úroveň. Ich prístup kolektivizuje individuálne rozhodnutia pre identifikáciu sociálnych potrieb (sociálny konsenzus), pričom si kladú za cieľ vylúčenie čo možno najviac názorov až na úroveň, ktorá bude predstavovať akceptovateľnú životnú úroveň, čo implicitne definuje chudobu s ohľadom na minimálnu životnú úroveň vnímanú všetkými občanmi, nie ako normu.

3.2 Sociologická a psychologická koncepcia životnej úrovne

Už Šrůtka (1968) sa zamýšľala nad abstrahovaním životnej úrovne od čisto ekonomického pohľadu keď tvrdí, že nie je možné sa na životnú úroveň pozerat' iba z hospodárskeho hľadiska. Veľakrát je životná úroveň určovaná podstatnými okolnosťami nemateriálnej povahy, ktoré si nie je možné kúpiť za peniaze. Stáva sa totiž, že životná úroveň mnohých obyvateľov s nižším príjmom je vyššia než tých s príjmom vyšším.

Životná úroveň je zo sociologického hľadiska charakterizovaná ako stupeň uspokojovania životných potrieb obyvateľstva a ako súhrn všetkých podmienok, za ktorých sú tieto potreby uspokojované. Podstatnými ukazovateľmi životnej úrovne spoločnosti sú úroveň výživy, bývania, odievania, dopravy, kultúry a rekreácie,

vzdelania a kvalifikácie, zdravotnej a sociálnej starostlivosti, zamestnanosti a pracovných podmienok, spotreby a úspor, dodržiavania ľudských práv a podobne (Svobodová In Klimentová, 2009).

Sova (1978) vysvetľuje, že definícia životnej úrovne spočíva v absolútnej úrovni spotreby hmotných statkov a služieb, a okrem toho predstavuje aj súhrn ostatných hmotných a spoločenských podmienok, ktoré majú vplyv na uspokojovanie potrieb obyvateľstva.

Cottam a Mangus (1942) tvrdia, že si treba si tiež uvedomiť, že v dnešnej dobe je správanie jednotlivca z veľkej časti zvykové. Jedná sa o súčasť kultúry, ktorá je odovzdávaná z generácie na generáciu. Tá potom slúži ako základ, na ktorom sú závislé určité vzorce správania jednotlivcov v ďalších generáciách. Ako príklad môžeme použiť monogamiu v manželstve, demokraciu ako formu vlády a podobne.

Vo vyspelej civilizácii sa od jednotlivca očakáva, že bude bývať v dome či nosiť oblečenie, ale už má voľnosť vo svojom individuálnom výbere. Jediniec má na základe svojho povolania a zapojenia sa do rôznych sociálnych skupín tiež na výber hranie svojej individuálnej sociálnej role. V podstate sa každá osoba v rámci určitých limitov môže rozhodnúť pre rolu, ktorá jej je najbližšia. Pri tomto chápaní je potrebné zdôrazniť, že životná úroveň je naozaj hlavne sociálnym fenoménom. Jednotlivci nežijú oddelene od spoločnosti. Pre niektorých nemusí byť uspokojujúci spôsob života v súlade so spôsobom života spoločnosti a môže byť spoločnosťou označený za nevhodný nezávisle na tom, koľko spokojnosti samotnému jednotlivcovi prinesie. Príkladom môže byť kriminalita.

Hoytová (In Cottam a Mangus, 1942) konštatuje, že životná úroveň sa odvíja nie od materiálnych vecí, ale od celkového súčtu spokojnosti. Eliot zdôrazňuje význam sociálnych hodnôt, postojov a zvykov pri hodnotení životnej úrovne a kritizuje, že určité spôsoby odrážajú iba aktuálnu distribúciu reálneho dôchodku medzi tovary a služby a z nich plynúce uspokojenie. V inej súvislosti sa podľa neho jedná skôr o zvykové hodnoty a postoje, ktoré si podmieňujú spotrebu určitých hmotných statkov a služieb.

Za jeden z najprepracovanejších sociologických prístupov je považovaná Zimmermannova typologická definícia, podľa ktorej je životná úroveň istým typom správania, ktoré najlepšie odráža hlavné hodnoty spojené so spôsobom života, a teda Zimmermann tým tvrdí, že životná úroveň je istý prvok v systéme spôsobu života, ktorý predstavuje celkové správanie jednotlivca a skupiny, a tie dohromady poskytujú uspokojenie ich túžob a priání. Ostatné definície označuje za subjektívne, zaoberajúce sa uspokojením, alebo exaktné, predkladajúce vedecké normy.

Kyrka (In Cottam a Mangus, 1942) hovorí o správaní a spôsobe života, ktoré vytvárajú hlavné hodnoty jednotlivcom a skupinám. Bernard (In Cottam a Mangus, 1942) k tomu vyhradzuje pojem štandard k určitému ideálnemu alebo exaktno vytvorenému rozsahu výdavkov.

Veľké množstvo štúdií životnej úrovne je postavené na celkovej kumulácii vlastníctva. Chapin definoval ekonomicko-sociálny status, ako príbuzný koncept

k životnej úrovni, ako pozíciu jednotlivcov alebo rodín, ktorí majú na zreteli prevládajúce priemerné štandardy v kultúrnom vlastníctve, v skutočnom príjme, v materiálnom vlastníctve a v zapojení sa do aktivít v spoločnosti (Cottam a Mangus, 1942).

Podľa Tučka (2003) je životná úroveň ako sociologický termín z časti prepojená s ekonomickým vnímaním, keď tvrdí, že sa jedná o mieru uspokojovania materiálnych aj nemateriálnych potrieb a túžob jednotlivca či skupiny tovarom a službami. Jedná sa o istý vzťah medzi skutočnosťou a tým, čo je pociťované ako žiaduce a chcené, čo sa podľa neho značne blíži sociologickej kategórii kvality života. Takto charakterizovaná životná úroveň podľa neho zahŕňa kvalitu životného prostredia, kvalitu výživy, zdravotnú prevenciu, úroveň zdravotnej starostlivosti a ďalšie. Meranie spočíva vo vyjadrení reálneho dôchodku na osobu a miery chudoby, ale aj prístupom a kvalitou zdravotnej starostlivosti, ekonomickej nerovnosti a úrovňou vzdelania. Ďalej napríklad prístupom k určitému tovaru alebo kvalita zdravia obyvateľstva a celková kvalita života.

3.2.1 Kvalita života

Termín kvalita života býva veľmi často zamieňaný práve životnou úrovňou. V skutočnosti sa ale jedná o dva rozdielne pojmy. Pre oba platí, že nebola prijatá ich jednotná definícia. Teória kvality života je v neustálom formovaní (Heřmanová, 2012), a preto existuje celý rad definícií. To je tiež dôsledkom faktu, že kvalita života je interdisciplinárna a multidimenzionálnou problematikou (Možný, 2012). Túto skutočnosť potvrdzujú aj Čáslavka et al (2010), podľa ktorých je termín kvalita života veľmi úzko spätý s pojmom blahobyt, a ani jeden z týchto pojmov nemá všeobecne uznávanú definíciu. S týmto plne súhlasia aj ďalší významní autori, medzi ktorých sa radí napríklad Baker (In Seed, Lloyd, 1997), ktorý dodáva, že pôvod tohto termínu nie je známy. Liu (1976) tento fakt vysvetľuje tým, že existuje toľko definícií, koľko ľudí, pričom za dôležitú považuje axiómu ľudskej odlišnosti.

Phillips (2006) vysvetľuje túto nejednoznačnosť tým, že v dnešnej dobe o kvalite života počujeme z mnohých strán v rôznych kontextoch a s rôznym účelom, čo spôsobuje práve problém jednoznačnosti definície, a tak je pojem v jednotlivých disciplínach chápaný s istými odchýlkami. Autor stručne vysvetľuje, že kvalitu života je možné vnímať ako jednoduchý a priamy koncept, podľa ktorého každý človek vie, čo by jeho kvalitu života mohlo zvýšiť, či už sa jedná o lepšiu mzdu, spokojnosť v pracovnom kolektíve, emocionálne naplnenie a iné, pričom sa pozeráme nie len na seba, ale aj na okolie.

Pracovné definície sú podporované nie len sociálnymi a individuálnymi rozdielmi, ale aj širokým rozsahom použitých teoretických modelov a akademickej orientácie (Felce a Perry, 1995).

Akranavičiūtė (2007) vysvetľuje kvalitu života ako individuálnu spokojnosť so životom, pričom podstatnými faktormi sú fyzické a duševné zdravie, sociálne vzťahy s okolím, úroveň sebestačnosti a ďalšie. Hodnotenie je potom založené na hodnotovom systéme jedinca. Takto vnímali kvalitu života už Calman (1987).

Na to nadväzuje Fuhrer (2000), ktorý spája kvalitu života jednoznačne so subjektívnou pohodou, ktorú možno vyjadriť stupňom pozitívnych pocitov a pozitívneho zmýšľania o živote jednotlivca, a to individuálne, každý sám za seba. Možný (2002) sa taktiež prikláňa k individuálnemu prežívaniu a pocitom pohody, ktorý znamená predovšetkým spokojnosť so životom jedinca, označovaného ako well-being, v rodine, v práci a vo voľnom čase.

Kvalitu života prvýkrát zmenil Pigou v roku 1920 v rámci jednej zo svojich prác o sociálnom zabezpečení. Zvýšenú pozornosť si tento pojem vyžiadal až po 2. svetovej vojne (Vaďurová, 2005).

WHO (1993) kvalitu života definovala ako individuálne vnímanie vlastnej životnej pozície v kultúrnom a hodnotovom kontexte, v spojení s vlastnými cieľmi, očakávaním, štandardmi a obavami.

V poslednej dobe sa s kvalitou života často prepája zdravie, čím je znovu zvýraznené, že sa jedná o veľmi individuálnu záležitosť. Svetová zdravotnícka organizácia v roku 1948 upustila od zjednodušeného vymedzenia zdravia ako absencie choroby a doplnila, že sa jedná o stav telesnej, duševnej a sociálnej pohody, čím bol prvýkrát okrem objektívneho pohľadu na zdravie zvýraznený aj subjektívny a sociálny aspekt (Machin, Fayers, 2000; WHO, 2003). Takéto vymedzenie má však taktiež isté nedostatky. Jedná sa predovšetkým o abstraktnosť, relativitu a skutočnosť, že subjektívnosť niekedy vyúsťuje v chybnú aplikáciu (Heřmanová, 2012).

Motlová, Dragomirická (2003) opisujú kvalitu života tým, ako jedinec vidí svoje postavenie vo svete, a to v kontexte kultúry, v jeho hodnotového systému a vzhľadom k cieľom a očakávaniam, a taktiež k životnému štýlu a záujmom.

Odborníci z mnohých krajín sa zhodujú v tom, že kvalita života má veľa dimenzií. Ich zoznam približuje Rowan v roku 1980 (In Seed, Lloyd, 1997) nasledovne:

- kvalita životného prostredia,
- osobný rast,
- zdravie,
- ekonomická stabilita,
- spokojnosť so životom,
- psychická pohoda.

Je možné previesť základnú kategorizáciu do iných piatich dimenzií – fyzická pohoda, materiálna pohoda, sociálna pohoda, emocionálna pohoda, a rozvoj a aktivita (Felce a Perry, 1995).

Seeda a Lloyd (1997) zaujala skutočnosť, že každá položka tohto zoznamu odráža určitú spojitosť so spoločnosťou ako celkom. Cieľ jednotlivca sa istým spôsobom spája s cieľom celého ľudstva. Autori pokračujú vysvetlením, že kvalita života je jednak o potrebách, ale aj o nádejí jednotlivcov a celých skupín ľudí. Znamená to teda, že sa spája so svetom jednotlivca, ale aj spoločnosti, pretože nie je možné tento pojem chápať iba v spojitosti s podmienkami jednotlivca izolovaného od spoločnosti. Upozorňujú tiež na to, že niektoré vedné obory majú k takému úzkemu pohľadu sklon. Možný (2002) vidí sociologický prístup ku kvalite života práve v tom,

že sa nejedná iba o individuálne prežívanie, ale o prežívanie na úrovni celej spoločnosti.

Kvalita života sa dostala do popredia hlavne v súvislosti s ekonomickým rastom, rozvojom vedy a techniky. Materiálne potreby boli uspokojované jednoduchšie, ale s týmto rastom dochádzalo aj k ohrozeniu zdravia a celkovo ľudskej existencie. Na tento vývoj zareagovala v roku 1974 Európska komisia OSN a prišla s klasifikáciou sociálnych faktorov kvality života, čím vzniklo 7 skupín, ktorými sú (Vaďurová, Mühlpachr, 2005):

1. zdravie,
2. kvalita pracovného prostredia,
3. nákup tovarov a služieb,
4. pocit sociálnej istoty,
5. možnosť rozvoja osobnosti,
6. fyzikálna kvalita životného prostredia,
7. možnosti účasti na spoločenskom živote.

Ďalší pohľad prináša Austrálske centrum pre kvalitu života, ktoré na ňu pozerá ako na dve prepájajúce sa dimenzie. Jedná sa o objektívnu a subjektívnu kvalitu života. Objektívna stránka má byť meraná pomocou kultúrne relevantných indikátorov a subjektívne hľadisko nadväzuje na spokojnosť jednotlivca so svojim životom (ACQOL, 2014). Vaďurová (2005) má podobný pohľad a upresňuje, že objektívnu kvalitu života vníma ako súhrn ekonomických, sociálnych, zdravotných a environmentálnych podmienok, ktoré majú vplyv na život človeka.

Marans, Stimson (2011) taktiež rozoznávajú objektívnu a subjektívnu stránku kvality života. Tú objektívnu je možno merať na základe sekundárnych dát o celkovej úrovni v susedstve, obci, regióne či štáte. Subjektívna stránka sa dá zistiť prostredníctvom primárnych dát, ktoré sa získavajú pomocou miestnych šetrení na individuálnej úrovni.

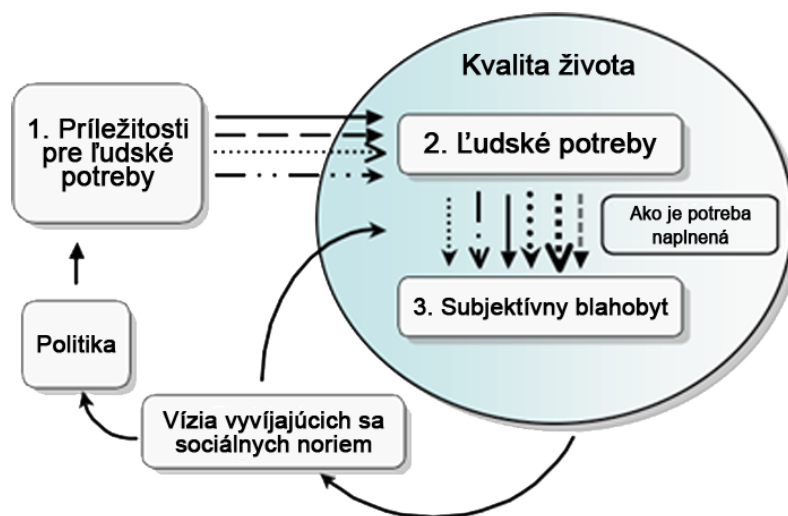
K tomuto členeniu kvality života sa prikláňa aj Svatošová (2012) a zdôrazňuje, že objektívny prístup v sebe zahŕňa hrubý domáci produkt, nezamestnanosť, trestné činy a iné. Okrem toho uvádza, že je potrebné sa zaoberať aj uspokojením potrieb a s tým spojenými subjektívnymi pocitmi, a teda zisťovať, do akej miery boli potreby jednotlivcov naplnené. Takto to videli už Cambell et al (1976). Objektívne zložky označovali ako tie merateľné ostatnými a subjektívne ako tie, ktoré sa odrážajú v spokojnosti a šťastí jedinca.

Heřmanová (2012) ide ďalej, keď do objektívneho hľadiska zaradzuje nie len sociálno-ekonomickú a fyzickú geografiu a ekológiu, ale aj priemernú mzdu, dostupnosť služieb, zdravotnú starostlivosť, bývanie, možnosti uplatnenia na trhu práce, kvalitu životného prostredia a ďalšie. Autorka zároveň dodáva, že okrem toho existujú faktory, ktoré sú ťažšie zistiteľné a nie je jednoduché ich odmerať. Jedná sa napríklad o korupciu, možnosť voľby a výberu, možnosť slobodného rozhodovania sa, fungovanie demokratických princípov, nastavenie právneho rámca, vplyvy tradícií, stereotypy a iné. Za subjektívne hľadisko je potom považované individuálne vnímanie postavenia jedinca v spoločnosti a v hodnotovom systéme. Spokojnosť v živote

je predurčovaná osobnými cieľmi a očakávaniami, ale aj záujmami každého človeka. Poznanie v tomto smere je do určitej miery obmedzené, pretože sa jedná o oblasť ťažko kvantifikovateľnú a komparovateľnú.

Phillips (2006) vysvetľuje, že problém nastáva v tom, ako určiť, ktorý aspekt je dôležitejší? Je napríklad príjem podstatnejší než emocionálne naplnenie? Autor sa taktiež nevie vysporiadať s tým, ako presne merať subjektívnu stránku kvality života.

Oddelené použitie objektívneho alebo subjektívneho pohľadu prináša veľký počet obmedzení, preto sa za najvhodnejšie zdá použitie ich kombinácie, z čoho vyplýva nová definícia kvality života ako miery naplnenia objektívnych ľudských potrieb vo vzťahu k osobnému alebo spoločenskému vnímaniu subjektívneho pocitu pohody, ktorý je hodnotený reakciou jednotlivca alebo skupiny na otázky týkajúce sa pocitu šťastia, životnej spokojnosti, prospešnosti a blaha. Vzájomný vzťah medzi špecifickými potrebami a vnímaním spokojnosti môže byť ovplyvnený mentálnou kapacitou, kultúrnymi súvislosťami, vzdelaním, povahou a podobne, často veľmi komplexným spôsobom. Navyše vzťah medzi naplnením ľudských potrieb a celkovým subjektívnym pocitom pohody je ovplyvnený v čase sa meniacou váhou, ktorú jednotlivci, skupiny a kultúry prikladajú naplneniu každej z ľudských potrieb vo vzťahu k ostatným (Costanza et al, 2008).

Obr. 1 Integračný model kvality života
Zdroj: Costanza et al, 2008 (upravené).

Costanza et al (2008) sumarizujú, že kvalita života je teda vysvetlená interakciou ľudských potrieb a subjektívneho vnímania ich naplnenia, sprostredkovaná dosiahnuteľnými príležitosťami tieto potreby naplniť.

Vaďurová, Mühlpachr (2005) prichádzajú so zásadne odlišným pohľadom, keď konštatujú, že v dnešnej dobe skutočne panuje sklon k čisto subjektívnemu hodnoteniu kvality života, čo označujú za zásadný a rozhodujúci prístup.

3.2.2 Šťastie ako subjektívny blahobyť

Kategóriou, ktorá je prepletená s kvalitou života je šťastie. Mnohí myslitelia tvrdia, že existencia ľudského druhu je založená na šťastí a každý človek by sa mal snažiť ho získať, keďže sa jedná o najpodstatnejší cieľ ľudskej existencie (Tefler In Shin, 2009). Shin (2009) dodáva, že v odbornej verejnosti prevláda zhoda v tom, že šťastie má významný vplyv na kvalitu života.

Rôzne odborné disciplíny na šťastie nazerajú rozdielnym spôsobom. Filozofia ponúka svoj špekulatívny pohľad, fyziológia umožňuje zamerať sa na deje prebiehajúce v tele pri prežívaní šťastia a vďaka sociológii a psychológii sa dá skúmať empiricky alebo experimentálne. Práve v psychológii sa termín šťastie nahradza termínom well-being alebo subjektívny well-being, teda osobný blahobyť (Křivohlavý, 2013).

Pre pochopenie pojmu osobný blahobyť, známeho ako well-being, je potrebné priblížiť historické pozadie. Prvé vysvetlenie osobného blahobytu pochádza od Bradburnova (1969). Ten bol zameraný na psychologické reakcie ľudí v bežnom živote. Jeho polemika pramení z jeho záujmu o to, ako sa jednotlivci vysporiadajú s obťažnosťami, ktorým počas života čelia. Autor ďalej zdôrazňuje ako je psychologický blahobyť, v jeho ponímaní šťastie, premenlivý a zároveň má primárny význam. To spojil s Aristotelovým prístupom zvaným eudaimónia, čo je dnes bežne prekladané ako blahobyť. Aristoteles veril, že sa jedná o zastrešujúci cieľ smerovaný všetkých ľudských činností. Základom Bradburnovho výskumu je rozlíšenie medzi pozitívnym a negatívnym pôsobením. Vo svojom modeli tvrdí, že človek bude dosahovať vysoký psychologický blahobyť, ak prevládnu pozitívne vplyvy nad negatívnymi, a dosiahne nízky psychologický blahobyť, ak negatívne vplyvy prevážia nad pozitívnymi. Kritika tohto prístupu je podľa Ryffa (1989) logicky zameraná na absenciu definície základných prvkov, z ktorých sa odvíja psychologický blahobyť.

Diener a Suh (1997) preto rozvíjajú tento teoretický koncept, keď definujú subjektívne vnímaný blahobyť ako konštrukt troch zložiek, a to životnej spokojnosti, príjemných vplyvov a nepríjemných vplyvov. Tieto vplyvy znamenajú príjemné a nepríjemné nálady a emócie, zatiaľ čo životná spokojnosť odráža kognitívne vnímanie spokojnosti so životom. Headey et al (1984) tvrdia, že by sa na pozitívne a negatívne vplyvy malo pozeráť ako na rozdielne dimenzie, skôr než na výraznú odlišnosť v rámci jednej dimenzie, pretože medzi nimi existuje len mierna korelácia.

Ryff (1989) rozumie pod psychologickým blahobytom dosiahnutie dokonalosti, ktorá reprezentuje realizáciu skutočného potenciálu jednotlivca. Psychologický blahobyť je viacrozmerný prístup k ľudskej realizácii a je tvorený 6 aspektmi:

1. autonómia,
2. osobný rast,
3. sebaaprijatie,
4. účel života,
5. moc,
6. pozitívna súvislosť.

Týmito položkami je tak teoreticky definované, čo podporuje duševné a psychické zdravie. Podľa Ryffa a Keyesa (1995) majú modely subjektívneho blahobytu veľmi obmedzenú výpovednú schopnosť a často sú chybným ukazovateľom zdravého životného štýlu.

Diener et al (1998) zastávajú opačný názor, že subjektívny blahobyť umožňuje dotazovaným ľuďom odpovedať na otázky ohľadom vecí, ktoré robia ich život dobrým.

Neskoršie prístupy zdôrazňujú aj iné názory na to, čo je subjektívny blahobyť, ako napríklad schopnosť naplnenie svojich cieľov a životná spokojnosť (Foresight Mental Capital and Wellbeing Project, 2008).

Všetky spomínané prístupy podľa Christophera (1999) len zvyrazňujú problém, že sa vedci zamerali pri svojom bádání na dimenzie a opis blahobytu, nie na definíciu samotnú.

Večerník (2012, s. 294) približuje napojenie na ekonómiu, keď tvrdí, že „*koncepty subjektívneho blahobytu sú výzvou pre ekonomickú ortodoxiu (neoklasickú teóriu), ktorá programovo odmieta hľadať spoločného menovateľa blahobytu, pretože podľa nej je každý subjekt sám merítkom naplnenia preferencií k maximalizácii vlastného úžitku. Ľudia sa rozhodujú a svojim jednaním dávajú najavo svoje preferencie.*“

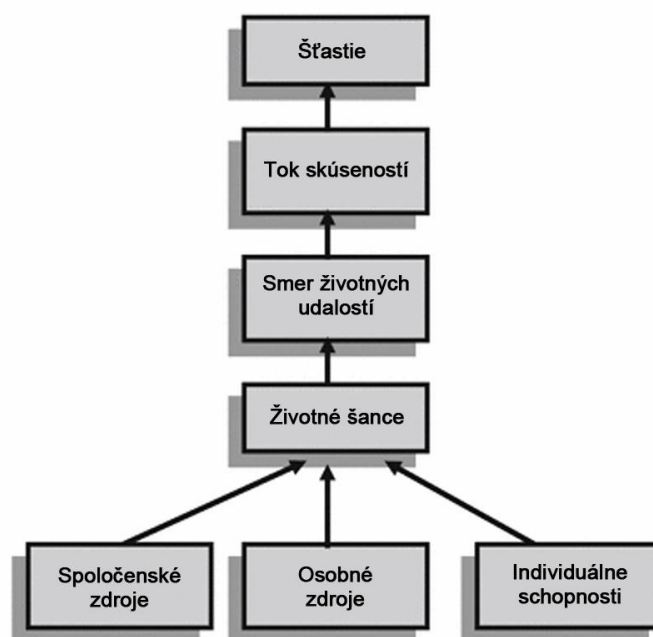
Křivohlavý (2013) vysvetľuje, že spája osobný blahobyť so šťastím, ktoré je možné z psychologického hľadiska definovať ako subjektívny jav, ktorý môže pociťovať iba jedinca a ostatným ľuďom môže byť o ňom iba povedané. Vzťahuje sa k našim snahám, cieľom, nádejám a očakávaniam, a hodnotí sa vzhľadom na osobný rebríček hodnôt a cieľov. Šťastie sa vyznačuje svojou intenzitou a početnosťou a jeho výskyt môže byť krátkodobý, dlhodobý až celoživotný.

Ako už bolo spomenuté, existujú dva prístupy k vnímaniu šťastia či osobného blahobytu, a to hedonizmus a eudaimonizmus. Prejavy šťastia môžeme pozorovať na základe stavu jednotlivca v podobe radosti, veselosti, pohody, eufórie, slasti či hedonistického života. Švajčiarsky psychológ Carl Gustav Jung definoval hedonizmus ako sklon človeka k maximalizácii slasti a minimalizácii strasti .

Ryan, Deci (2001) pokračujú, že druhým tradičným pohľadom na šťastie je eudaimonizmus, ktorý sa nezameriava na aktuálne rozpoloženie jedinca, ale na aktuálne využitie jeho ľudského potenciálu. Jedná sa o pohľad, ktorý verí v to, že blahobyť pochádza z napĺňania skutočnej podstaty človeka. Aristoteles dokonca označoval hedonistický prístup za vulgárny, pretože vytvára z ľudí iba slepých nasledovníkov túžby. Trval na tom, že naozajstné šťastie pochádza z cností prameniacych z činností, ktoré stoja za to, aby im bol venovaný čas.

Kahneman (1999) definoval hedonistickú psychológiu presne v duchu Junga, preto je v jeho poňatí blahobyť ekvivalentom hedonizmu, čím si vytvoril jasný cieľ svojho výskumu a intervenciu, ktorá vedie k maximalizácii ľudského šťastia. Křivohlavý (2013) vysvetľuje, že je potrebné vnímať dve strany, a to emocionálnu a myšlienkovú. Ak človek prežíva emocionálne zrušenie, je potrebné nezabúdať práve na myšlienkovú súvislosť. Je rozdiel medzi tým, keď sa matke narodí dieťa, a keď sa zlodejovi podarí ukradnúť peňaženku s vysokou finančnou čiastkou.

Sirgy (2012) približuje Veenhovenov model, znázornený na obrázku 2, podľa ktorého život ponúka veľa možností či šancí na to, aby sa človek stal šťastným. Tieto šance sú dostupné prostredníctvom spoločenských zdrojov, osobných zdrojov a individuálnych schopností. Spoločenskými zdrojmi sa rozumejú ekonomický blahobyt, politická sloboda a morálny poriadok. Osobné zdroje predstavujú sociálnu pozíciu. Platí totiž, že manažéri sú spokojnejší so svojim životom viac než ľudia s nižším statusom a prestížou. Individuálne schopnosti zahŕňajú fyzickú kondíciu, psychickú silu a sociálne zručnosti. Tieto tri položky potom vplyvajú na smer životných udalostí, tok skúseností, a celkové šťastie.

Obr. 2 Veenhovenov model
Zdroj: Sirgy, 2012 (upravené).

Ponúka sa nám otázka, ako šťastie merať. Výskumy subjektívneho blahobytu sú zvyčajne založené na sociologických prieskumoch, ktoré pomocou rôznych dotazníkov kladú priame jednoduché otázky. Platí, že korelácia medzi šťastím a spokojnosťou je veľmi silná (Večerník, 2012).

Podľa Dienera a Lucasa (1999) existuje množstvo spôsobov, ako merať ľudskú radosť a bolesť. Najväčšie množstvo hedonistických výskumov je posudzované na základe subjektívneho blahobytu, ktorý sa skladá z 3 zložiek:

- spokojnosť so životom,
- výskyt dobrej nálady,
- absencia zlej nálady.

Práve tieto tri položky sú dohromady často označované ako šťastie.

Aj Mencius (In Ching, Bruya, 2005) prišiel s troma položkami, ktoré robia človeka šťastným. Definoval ich svojším spôsobom. Prvou z nich sú vzťahy, a to jed-

nak v zmysle vôbec mať svojich rodičov, a zároveň mať dobrý vzťah so svojimi súrodencami. Za druhé sa jedná o možnosť nemať pocit zahanbenia, keď dvihne hlavu k nebesiam, ani keď bude inklinovať čisto k pozemskému životu. Dá sa povedať, že sa jedná o duchovný zmysel. Poslednou položkou šťastia je byť vyučujúcim tých najtalentovanejších študentov. Mencius tvrdí, že ak má jedinec všetky tieto 3 položky vo svojom živote, nenechal by svoju súčasnú pozíciu.

V nadväznosti na druhú položku šťastia podľa Menciusa, je na mieste priblížiť vzťah šťastia a náboženstva. Ferriss (2002) potvrdzuje pozitívnu koreláciu medzi šťastím a frekvenciou návštevy kostola, avšak poukazuje na náukové rozdiely medzi cirkvami. Túto spojitosť si všimol aj Lelkes (2006), ktorý ju demonštruje na príklade Maďarska po páde socializmu. Okulicz-Kozaryn (2010) dokonca poukazuje na to, že šťastnejší ľudia žijú v krajinách s náboženstvom, a nie v ateistických častiach sveta. Vzhľadom na jeho výsledky je tiež očividné, že vplyv náboženstva na subjektívnu spokojnosť môže závisieť aj na sociálnom kontexte.

Veľmi často sa líšia pohľady odborníkov na vzťah hedonistického poňatia šťastia a subjektívneho blahobytu. Postupne sa vyvinuli tri základné prístupy. Prvý z nich súhlasí s hedonistickým poňatím a subjektívny blahobyť berie ako jeho ukazovateľ. Druhý prístup reprezentuje názor využitia subjektívneho blahobytu ako pracovnú definíciu blahobytu, čím sa prikláňa k eudaimonizmu doplnenému práve subjektívnym blahobytom. Posledný prístup odmieta meranie šťastia na základe subjektívneho blahobytu, a taktiež odmieta hedonistické princípy ako spôsob, ktorým je možné dosiahnuť blahobyť. Napriek týmto rozdielnym pohľadom ostáva subjektívny blahobyť základným indexom hodnotenia blahobytu a vo väčšine výskumov z posledných pár rokov hlavnou výstupnou premennou (Ryan, Deci, 2001).

Oishi at al (1999) k hedonistickému poňatiu šťastia pridávajú prístup očakávania, podľa ktorého je blahobyť práve funkciou očakávania. Shizgal (1999) si všíma podobného prepojenia hedonizmu s prístupom behaviorálnej teórie odmeny a trestu.

Aj keď je podľa Watermana (1993) šťastie definované v hedonistickom poňatí, eudaimonistický prístup vyzýva ľudí, aby žili v súlade so svojim presvedčením, svojou skutočnou podstatou. Predpokladá, že eudaimónia nastane, ak sú ľudské aktivity v zhode práve s hodnotami, ktoré sú v nich hlboko zakorenené. Takýto stav sa označuje pojmom osobná expresivita. Waterman empiricky preukázal, že korelácia medzi hedonistickým potešením a osobnou expresivitou je veľmi silná, avšak boli pozorované isté rozdiely medzi rôznymi druhmi činností. Osobná expresivita silne súvisí s činnosťami, ktoré umožňujú osobný rast a rozvoj a s tými, ktoré predstavujú výzvy a je potrebné u nich vyvinúť určité úsilie. Naproti tomu bol hedonistický pôžitok spojený s činnosťami, u ktorých je človek uvoľnený, nerieši žiadne problémy a pociťuje šťastie.

Ďalším teoretickým konceptom zahrňujúcim eudaimonizmus je teória sebaurčenia (Self-determination theory), ktorá sa skladá z troch základných psychologických potrieb, a to autonómie, kompetencie a súvislosti. Ich naplnenie potom vedie k psychologickému rastu, integrite a blahobytu. Potreba plnenia je chápaná ako prirodzený cieľ ľudského života, naznačujúci rôzne účely, ktoré sú podtrhnuté

ľudským jednaním (Ryan, Deci, 2000). Podľa Rogersa (1963) potom blahobyť nastane ak je človek úplne funkčný, nie iba na základe jednoduchého dosahovania svojich túžob.

Teóriu sebaurčenia, teda uspokojenie troch základných psychologických zložiek, podporuje subjektívny blahobyť rovnako tak, ako eudaimonický blahobyť. Možno teda konštatovať, že blahobyť je potrebné chápať najlepšie ako viacrozmerný fenomén, zahŕňajúci aspekty hedonistického aj eudaimonického prístupu ku šťastiu.

Podstatným prvkom je aj zdravotný stav, ktorý racionálne ovplyvňuje oba prístupy a prostredníctvom nich dosahovaný blahobyť. V hedonistickom poňatí je choroba spojená s nevôľou alebo bolesťou, čím má jednoznačne negatívny vplyv na pociťovaný blahobyť. V eudaimonickom poňatí zasa limituje jednotlivca, pričom môže dôjsť k premárneniu príležitostí, ktoré by mali pozitívny vplyv na životnú spokojnosť (Ryan, Deci, 2001).

Ryan a Frederick (1997) používajú ako indikátor eudaimonického blahobytu osobnú vitalitu, ktorú tvorí dostupná pozitívna energia jedinca. Zistili, že osobná vitalita koreluje s psychologickými, ale aj fyzickými symptómami. Podľa nich je osobná vitalita dokonca najdôležitejšou premennou, ktorá je ovplyvnená somatickými aj psychologickými faktormi zároveň.

Zaujímavé sú výskumy ohľadom súvislosti bohatstva a subjektívneho blahobytu, ktoré zhrnuli v nasledujúcich bodoch Diener a Biswas-Diener (In Ryan, Deci, 2001):

- Ľudia v bohatších krajinách sú šťastnejší, než tí žijúci v chudobnejších štátoch.
- Nárast národného bohatstva vo vyspelých krajinách nebolo nasledované rastom subjektívneho blahobytu, rozdiel v bohatstve národov vykazuje iba slabú koreláciu so šťastím.
- Rast osobného bohatstva spravidla nevedie k rastu šťastia. Ľudia silne prahnúci po bohatstve a peniazoch sú viac nešťastní.

Existuje tak podľa nich veľké množstvo premenných, a preto nie je možné vytvoriť jednotný model pre meranie šťastia. Avšak vo vyspelých krajinách je pre dosiahnutie šťastia potreba sústrediť sa na iné ciele ako na materiálne bohatstvo. Bolo empiricky zistené, že finančný status je silnejšie korelovaný so životnou spokojnosťou v chudobnejších krajinách, než v tých bohatších. Len čo sa človek ocitne nad hranicou chudoby a je mu zaistená bezpečnosť, potom zvýšenie prísunu ďalším materiálnych položiek vedie len k malému nárastu šťastia, zatiaľ čo dosiahnutie cieľov, ktoré sú hlboko spojené so základnými psychologickými potrebami, by malo priamo viesť k zvýšeniu blahobytu. Vzťah medzi peniazmi a blahobyťom možno chápať ako stratu autonómie, spojenú so životnými cieľmi. Materiálna podpora môže len umožniť prístup k zdrojom, ktoré sú dôležité pre šťastie a sebarealizáciu (Diener, Diener, 1995; Ryan, Deci, 2001).

Nestabilitu merania šťastia v čase potvrdzuje tzv. Paradox starnutia. Bolo totiž zistené, že u starších ľudí subjektívny blahobyť neklesá, naopak skôr rastie, aj keď

pokročilý vek prináša celý rad nepríjemností, strát a problémov. Paradox možno vysvetliť tým, že ľudské predstavy o šťastí sa menia s vekom rovnako tak, ako jeho zložky. Mladí ľudia sú viac zameraní na nové znalosti a skúsenosti, starí ľudia naopak na hĺbku a kvalitu svojich vedomostí (Ryan, Deci, 2001).

Ďalšou nestabilnou zložkou pri meraní blahobytu je priestor alebo lepšie povedané kultúrny vplyv daného miesta. Pri skúmaní subjektívneho blahobytu je potrebné brať do úvahy medzikultúrne faktory (Ryan, Deci, 2001). Trefne si to všíma Karel Čapek, keď porovnáva Angličanov a Čechov a tvrdí, že Angličania na otázku „ako sa máte?“ zodpovedajú vždy pozitívne, zatiaľ čo pre Čechov rovnaká otázka býva stimulom k dlhému zoznamu sťažností (Večerník, 2012).

Šťastie je ale tiež istým spôsobom prepojené s úžitkom, pretože je možné naň nazerať ako na potešenie. V širšom kontexte možno potešenie definovať iba ako prerušenie bolesti. V utilitaristickej tradícii možno predpokladať, že čokoľvek, čo prináša potešenie má hodnotu a bude dobre ohodnotený. S týmto pohľadom sa nevie stotožniť Sen (1988), keď tvrdí, že nie je celkom vhodný. Hodnotenie je totiž komplexné s nepriamym prepojením na potešenie, avšak v zapätí priznáva, že sa jedná o vhodný pohľad na potešenie, a je potrebné ho čiastočne prijať ako pohľad na životnú úroveň. Spokojnosť, šťastie alebo potešenie nie sú vo svojej podstate homogénne, myslieť si opak je chyba. Minimálne existuje vektor zložený z rôznych častí súvisiacich s rôznymi typmi mentálneho rozpoloženia, a aj ďalšie kauzálne vzťahy. Napriek tomu sa na tieto rôzne typy potešenia pozerá ako na približne rovnaké, nemožno preto prehliadať tento širokospektrálny prístup pohľadu na potešenie, ak tento prístup prináša seriózny základ pre životnú úroveň.

Byť šťastný je úspech, ktorý je hodnotný, a ktorý je tiež hodnotený v životnej úrovni. Šťastie je predmetom hodnoty. Netreba polemizovať o tom, či je šťastie hodnotné alebo nie, bezpochyby je. Je však čisto tento prístup legitímny k životnej úrovni? Ak vezmeme do úvahy veľmi deprimovanú osobu, ktorá je chudobná, využívaná, prepracovaná a chorá, ale ktorá je spokojná so svojou sociálnou situáciou, a to napriek politickej propagande alebo kultúrnemu nátlaku, možno o takejto osobe povedať, že sa jej darí dobre, pretože sa cíti byť šťastná? Môže byť životná úroveň tejto osoby vysoká, aj keď je jej život plný utrpenia? Ako predmet hodnoty, spokojnosť a potešenie si nemôže nárokovať výhradnú dôležitosť pri hodnotení životnej úrovne.

Bentham (1996) približuje dokonca politické chápanie šťastia. Primárnym účelom vlády je totiž zabezpečiť čo najväčšie šťastie pre populáciu daného štátu. Mimo to, Thomas Jefferson v Deklarácii nezávislosti zdôrazňuje, že všetci ľudia majú neodňateľné právo na dosiahnutie šťastia.

V celej histórii sa teda v problematike šťastia objavujú dva základné prístupy: hedonistická tradícia, ktorá zdôrazňuje pojmy ako šťastie, pozitívne vplyvy, málo negatívnych vplyvov, spokojnosť so životom. Naopak eudaimonická tradícia zdôrazňuje pozitívny psychologickú funkciu a ľudský rozvoj. Cez odlišnosti v prístupoch dnes prevláda názor, že blahobyť je viacrozmerý konštrukt (Dodge et al, 2012). Zároveň odlišnosti v jednotlivých prístupoch viedli k vytvoreniu rozporuplného výskumného základu (Pollard a Lee, 2003).

3.3 Blahobyt

Pojmy životná úroveň a kvalita života sa v mnohých oblastiach prekrývajú a ich definícia nie je jasne stanovená. Niektorí autori sa snažia ich prienik obsiahnuť v pojme blahobyt. V čom sa odborníci sa zhodujú je skutočnosť, že so všetkými týmito pojmami úzko súvisia ľudské potreby. Sova (1978) tvrdí, že uspokojovanie ľudských potrieb je obsahom životnej úrovne a spôsobu života. Fidrmuc (1979, s. 14) uvádza, že „*klúčovou otázkou pri analýze blahobytu a jeho podmienok je otázka ľudských potrieb, ich charakteru, naliehavosti a hierarchie*“.

Najznámejším modelom hierarchie potrieb je Maslowova pyramída, podľa ktorej sú prvou skupinou potrieb potreby fyziologické, nasledujú potreby bezpečia a istoty, ďalej lásky a súladežnosti, potreby uznania, potreby sebarealizácie, potreby učiť sa a poznávať a nakoniec potreby estetické. Hierarchia spočíva v tom, že najskôr musia byť uspokojené potreby najnižšie, potom potreby na vyššom stupni, avšak tie by bez uspokojenia základných potrieb ani nevznikli (Maslow, 1943). Nešporová et al (2008) dodávajú, že základné potreby, teda tie nutné na prežitie, chápe človek ako samozrejme, avšak kognitívne potreby, ku ktorým sa radí potreba učiť sa a poznávať a estetické potreby, nebudú nikdy naplnené a túžba po nich stúpa, hoci boli uspokojené, a to preto, že prispievajú k rozvoju ľudského života a k jeho obohateniu.

Podľa Roosa (1973) by mali potreby slúžiť na objasnenie blahobytu. Mali by ho vytvárať tak, že ich uspokojenie sa odrazí na blahobyte v pozitívnom zmysle. Keďže ľudské potreby sú nekonečné, proces ich uspokojovania prebieha kontinuálne.

V poslednej dobe rastie počet výskumov zaoberajúcich sa blahobytom. Je preto záhadou, že doteraz chýba presná teoretická formulácia blahobytu. Táto absencia dala priestor vzniku veľkého množstva nejasných a príliš obširných definícií (Dodge et al, 2012).

Tento deficit podľa Ryffa (1989) môže spätne viesť až k zanedbanej definícii základných rysov psychologického blahobytu. Blahobyt je totiž nedotknuteľný, ťažko definovateľný aj merateľný. Pollard a Lee (2003) dodávajú, že blahobyt je komplexný mnohostranný konštrukt, ktorý stále uniká pokusom vedcov o definovanie a merateľnosť.

Podľa Dodge et al (2012) s rastom celkového záujmu o meranie blahobytu, je potrebné si ujasniť, čo je merané a ako by mali byť výsledné dáta interpretované. Zmyslom je prevedenie spravodlivého a platného posúdenie. Preto musí každá nová definícia ísť za hranice súčasného opisu blahobytu a zároveň musí byť jasne konštatovaná a mať jasný význam.

Podobnosti medzi blahobytom, z angličtiny medzi well-being a welfare, najlepšie popisuje výkladový slovník Oxford dictionaries (2015). Definície welfare znie „*zdravie, spokojnosť a bohatstvo človeka alebo skupiny*“. Ďalší výklad znie „*štatutárny postup alebo sociálne úsilie zamerané na podporu základného psychického a fyzického blahobytu (well-being) ľudí v núdzi*“. Well-being sa teda viaže k subjektívnemu blahobytu, ako bolo vysvetlené v predchádzajúcej kapitole. Pre anglický pojem welfare je podľa niektorých autorov výstižnejšie používať termín blaho, hoci je veľakrát prekladaný ako blahobyt.

V tejto súvislosti má svoje dôležité miesto ekonomika welfare, ktorá predstavuje dnes spoločný termín pre tri konvergenčné línie rozvoja: matematickú, psychologickú a morálno-politickú (Cropsey, 1955).

Samuelson (1947) ukázal nevyhnutnosť použitia určitých predpokladov pri použití matematického prístupu, z ktorých najdôležitejšie je merateľnosť individuálnych preferencií a tvrdenie, že viac akéhokoľvek výstupu, zatiaľ čo ostatné komodity a služby sú konštantné, je žiaduce, rovnako tak ako menej vstupe pri rovnakom výstupe. Na základe týchto predpokladov potom možno konštatovať, že stav blaha populácie je zložený stupeň uspokojenie všetkých svojráznych preferencií ľudí, ktorí sú súčasťou tejto skupiny. Ďalej je možné tvrdiť, že miera uspokojenia je ovplyvnená vzťahom medzi vstupmi a výstupmi. Pre riešenie nesúlady heterogénnych preferencií s heterogénnym výstupom je potrebné využiť matematický aparát založený na mikro skupinkách, ktorý zahrnie všetky indivíduá.

Pigou (1920) potvrdil, a welfare ekonómovia nie sú väčšinou proti, že elementy blaha sú stavy vedomia. Tým vznikajú dva psychologické problémy. Po prvé, pri akom stave vedomia je blaho prítomné, a po druhé, v akom zmysle je pravdivé, že blaho záleží na stave vedomia.

Morálne je blaho podľa Cropseyho (1955) pre každého jednotlivca unikátne. Politickou nejasnosťou pri tejto idei je, či maximálne uspokojenie preferencií má prednosť pred maximálnym uspokojením požadovaných právom ako normou spoločného dobra. Praktické rozdiely medzi politikami sú podriadené vzhľadom k spoločnému ekonomickému vlastníctvu. Všetky politiky musia slúžiť na uspokojenie najvyšších úrovní náhodných preferencií ďalej neredukovateľných jednotlivcov. Problém welfare politiky spočíva v kritickej charakteristike toho, že veľmi veľa významných politických rozhodnutí sa vykoná bez nadväznosti na inštitucionálne usporiadanie alebo na režim, ktorý by slúžil na ich zastavenie.

Bod, na ktorom psychologický, morálne i matematický prístup konverguje v otázke blaha, je axióma neredukovateľnosti jednotlivca a teda zvrchovanosť jeho vášňou (Cropsey, 1955).

Podľa Pigou (1920) je dostatočné brať viac menej dogmaticky dve tvrdenia, po prvé, že časti blaha sú stavy vedomia, po druhé, že blaho možno rozdeliť kategoricky na viac a menej. Všeobecný výskum všetkých kategórií vplyvov môže vyústiť až do situácie, kedy bude polemika okolo blaha tak zložitá a obrovská, až bude veľmi nepraktická. Je preto potrebné si zúžiť predmet záujmu, aby bolo možné efektívne využiť vedecké metódy. Tie totiž fungujú najlepšie, ak sa dá daný pojem merať a analytické prístroje tak nemajú problém pri jeho spracovaní. Jasným nástrojom merania, dostupným v sociálnom živote, sú peniaze. Rozsah významu blaha sa tak zúži na pojem sociálne blaho, ktoré možno priamo alebo nepriamo merať na peňažnej škále. Táto časť blaha sa nazýva ekonomické blaho. Neexistuje presná hranica medzi ekonomickým a neekonomickým blahom, ak však pristúpime na peňažné vyjadrenie, vznikne nám aspoň hrubá modulácia.

Podľa Danziger et al (1984) nie je možné pozorovať teoretickú jednotku blaha, preto väčšina empirických prác sa zameriava na pozorovanie správania vybraných

osôb, ich výdavkov pri danej cenovej úrovni, hodín v práci pri určitej mzde atď. V dôsledku toho je porovnanie blahobytu založené na úžitku nepriamo odvodeného zo správania na trhu. Zvyčajne sa predpokladá, že maximalizácia úžitku na úžitkovej funkcii domácností je závislá od rozpočtového obmedzenia, čo dáva možnosť použiť pozorovanie správania na trhu pre porovnanie úrovni blaha naprieč domácnosťami za rôznych okolností. Ekonomická funkcia nákladov potom dáva odpoveď na otázku, aký vysoký príjem je potrebný pre dosiahnutie úrovne blaha, čo je rovnaký typ otázky opakovane kladený sociológmi.

Pigou (1920) vidí možný konflikt aj medzi ekonomickými efektmi na ekonomické blaho a blaho všeobecne. Jediné aspekty vedomého života, ktoré môžu byť brané ako pravidlo v prepojení s peňažným meradlom, a ktoré teda spadajú do kategórie ekonomického blaha, sú obmedzené skupiny spokojnosti a nespokojnosti. Vedomý život je však komplex viacerých elementov, ktoré zahŕňajú navyše aj poznanie, emócie a priania. Okolie má tiež vplyv na dosahovanú spokojnosť a možno sa na ňu pozerat' dvoma spôsobmi. Bud' je neekonomické blaho treba modifikovat' na základe spôsobu, akým bol príjem dosiahnutý, alebo je potrebné neekonomické blaho modifikovat' na základe spôsobu, akým možno dosiahnutý príjem minúť.

3.3.1 Viacrozmerné poňatie blahobytu

Večerník (2012) vysvetľuje blaho pomocou pojmu viacrozmerný blahobyť, ktorý je kvantifikátorom životnej úrovne. Významným podnetom k jeho sledovaniu bola Stiglitz-Sen-Fittoussi správa vypracovaná na podnet prezidenta Sarkozyho. Podľa Stiglitz et al (2009) je blahobyť ovplyvnený týmito vonkajšími faktormi:

- materiálna životná úroveň, teda príjem, spotreba a bohatstvo,
- zdravie,
- vzdelanie,
- osobná aktivita vrátane práce,
- politické prostredie a kvalita verejnej správy,
- sociálne kontakty a vzťahy,
- životné prostredie,
- osobná a ekonomická neistota.

Materiálna životná úroveň je podrobne priblížená v kapitole Ekonomická koncepcia životnej úrovne. Na tomto mieste budú priblížené ostatné vonkajšie faktory blahobytu.

Zdravie

Zdravie je hlavným prvkom kvality ľudského života. Na jeho posúdenie sa využíva ukazovateľ očakávanej dĺžky života a chorobnosti (Stiglitz et al, 2009). OSN si kladie za jeden z hlavných cieľov tisícročia zvyšovať zdravotnú starostlivosť vo svete. Od roku 2003 do roku 2011 vzrástli celosvetové náklady na zdravotnú starostlivosť o takmer 60 %, a priemerná očakávaná dĺžka života sa zvýšila o 2 roky na hodnotu 71 (Svetová banka, 2013).

Vzdelávanie

Vzdelávanie človeka nie je v súvislosti s kvalitou života závislé na jeho príjme alebo produktivite. Má ale veľký význam na subjektívne hodnotenie životnej úrovne. Platí, že vzdelávanie prináša každému človeku lepší zdravotný stav, vyššiu možnosť zamestnanosti, ďalej viac sociálnych konexií a tiež väčšiu angažovanosť v civilnom a politickom živote (Stiglitz et al, 2009).

Svetová banka (2013) považuje za dôležitý ukazovateľ úroveň gramotnosti. Celosvetový priemer tohto ukazovateľa je 84 %, vo vyspelých štátoch je takmer vždy 100 %. Svetová banka tiež vedie podrobné záznamy o vzdelávaní v jednotlivých krajinách, medzi ktoré patria aj výdaje štátu na vzdelávanie, ale aj pomer žien a mužov zapísaných do vzdelávacích zariadení.

Osobná aktivita

Ďalší rozmer blahobytu je osobná aktivita, ktorá úzko súvisí so spôsobom akým človek delí svoj čas. Stiglitz et al (2009) rozoznávajú dve kategórie. Hedonistický prístup, ktorý zahŕňa všetky osobné aktivity, ktorým by sa ľudia radi venovali a pridelujú im určitý časový úsek. Podstatné sú ale aktivity, ktoré im generujú príjem, pomocou ktorého sa zvyšuje ich materiálny blahobyt. Meranie tohto javu spočíva v porovnávaní času žiadaného pri konaní určitej činnosti s časom reálnym. Najvýraznejšia negatívna odchýlka je zaznamenaná pri čase trávenom v zamestnaní.

Politické prostredie

Politické prostredie ako ďalšia dimenzia blahobytu sa viaže k faktu, že človek sa má cítiť ako plnohodnotný občan, o ktorého má štát záujem a berie do úvahy jeho názory, čím vzniká základný predpoklad ľudskej slobody. Vhodné politické prostredie tiež vytvára rámec pre zmierňovanie potenciálnych konfliktov, a rovnako pre zhodu v zásadných otázkach štátu, ktoré majú dopad na ekonomickú a sociálnu prosperitu. Pre fungovanie demokracie je nutnosťou právny rámec, ktorý sa opiera o fungujúcu verejnú správu, sociálnu rovnosť a garanciu jej uplatnenia.

Súčasný ukazovateľ, ktoré hodnotia dodržiavanie základných ľudských práv a slobôd sú väčšinou tvorené v rámci každého štátu na základe expertných odhadov. Efektívnejšie by bolo sa pýtať priamo občanov na ich názor fungovania politických, právnych a výkonných inštitúcií. Vypracovanie takéhoto výskumu je však problematické. Otázna je tiež kvalita výpovednej schopnosti, pretože je nutné, aby bol do výskumu zahrnutý prístup všetkých skupín naprieč sociálno-ekonomickým spektrom (Stiglitz et al, 2009).

Sociálne kontakty a vzťahy

Všeobecne platí, že ľudia s vyššou mierou sociálnych konexií hodnotia svoj život lepšie. Zapojenie človeka do spoločnosti sa prejavuje na jeho zdraví, pri hľadaní práce, ale tiež vplýva na okolie, v ktorom jedinec býva. Stáva sa však aj to, že niektoré formy

socializácie môžu byť negatívne a dokonca vedú k násiliu. Z tohto dôvodu je potrebné sa pri skúmaní danej skupiny zamerať aj na jej pôvod a šírku jej vplyvu, a nie len na jej vonkajší význam.

Podstatné je zvyšovanie sociálnej solidarity, ktoré prináša užitočné služby všetkým ľuďom, napr. poistenie či ochrana majetku. Prirodená ochrana obydlia susedmi môže byť nahradená platenými strážcami, čo by malo určite vplyv na miestne vzťahy. Pre zabránenie neobjektívneho hodnotenia ľudského blahobytu by mali vzniknúť dotazníkové výskumy zamerané na dôveru v ostatných ľuďoch, sociálnu izoláciu, dostupnosť neformálnej podpory v prípade potreby, vzťahy v zamestnaní, náboženstvo, vzťahy medzi ľuďmi rôznej rasy, náboženského vyznania alebo sociálnej skupiny (Stiglitz et al, 2009).

Životné prostredie

K zachovaniu udržateľného rozvoja je potrebná starostlivosť o prírodné zdroje, čo má priamy vplyv aj na zdravie človeka. Preto je nutné mať záujem o riešenie znečisťovania vody, vzduchu alebo zvýšeného hluku. Nepriamy vplyv spočíva v zmene klímy, strate biologickej rozmanitosti a spôsobuje častejšie prírodné katastrofy, ktoré majú vplyv na ekosystém. Dochádza tak k povodňam, hurikánom či zemetraseniam, ktoré zapríčiňujú poškodenie obydľí, čo vedie k zhoršeniu životných podmienok, prípadne dokonca smrť obyvateľov (Stiglitz et al, 2009).

Svetová banka (2013) sa venuje meraniu rôznych foriem znečisťovania vrátane emisie oxidu uhličitého, znečisťovanie pitnej vody alebo aj zmenšovaniu rozlohy lesov. Patrí tu aj dostupnosť elektrickej energie. Tá sa v súčasnosti nachádza na úrovni 77 %. Stiglitz et al (2009) podotýkajú, že tieto merania majú svoje nedostatky, ktoré spočívajú v subjektívnych názoroch ľudí, pretože každý vníma zhoršenú situáciu životného prostredia vo svojom okolí inak. Každá skupina, do ktorej jednotlivci patria, používa na hodnotenie odlišné kritéria, a preto nie je možné tieto ukazovatele aplikovať na rôzne oblasti sveta.

Osobná a ekonomická neistota

Osobná neistota pramení z rôznych faktorov pôsobiacich v našom okolí, ako je napríklad strach z kriminality, nehôd, klimatických zmien a podobne. Vznik osobnej neistoty spočíva v psychickej agresii. Starší a bohatší ľudia majú väčšie obavy zo šikanovania či vydierania. Ďalšou príčinou osobnej neistoty, ktorá sa viaže predovšetkým k ženám a seniorom, je domáce násilie. Samozrejme, meranie týchto vplyvov je náročnou záležitosťou. Podstatné je, že majú významný vplyv na kvalitu života.

Čo sa týka materiálnej neistoty, tá spočíva v situáciách, ktoré sa viažu k ekonomickej situácii jednotlivca. Strata zamestnania môže viesť k zníženiu platového ohodnotenia v ďalšej práci, či dokonca aj problém nájsť nejaké pracovné miesto. Táto obava môže znamenať psychické problémy alebo napätie v rodine. U vedúcich pracovníkov sa jedná o nepriaznivé účinky pri motivácii ostatných. Významnú úlohu zohráva aj obava zo starnutia, ktorá znamená neistotu viazanú na opustenie pracov-

ného trhu. Jedinec si nie je istý, či následne budú zdroje stačiť jeho potrebám. Významný a najsilnejší vplyv na ekonomickú neistotu má sociálna politika daného štátu (Stiglitz et al, 2009).

3.4 Meranie životnej úrovne

Ako vyplýva z definícií životnej úrovne, kvality života, blahobytu a súvisiacich pojmov, jedná sa o mnohodimenziálnu problematiku, od čoho sa odvíjajú aj rôzne prístupy slúžiace na jej meranie, ktoré sú veľmi početné. V tejto kapitole sa uvádza HDP na obyvateľa a alternatívne ukazovatele životnej úrovne, ktoré sa do merania snažia zapojiť aj iné než len ekonomické aspekty blahobytu.

3.4.1 HDP na obyvateľa

Najpoužívanejším a zároveň ostro kritizovaným ukazovateľom životnej úrovne je hrubý domáci produkt prepočítaný na obyvateľa. Množstvo ekonómov berie rast HDP na obyvateľa ako najdôležitejší cieľ, ale Krugman a Wells (2012) tvrdia, že nie je dostatočné pri meraní ľudského blahobytu a sám o sebe nie je ani vhodnou pomôckou pre politické rozhodnutia. Ak sa nám totiž zvýši príjem, výstup ekonomiky rastie, ale záleží len na nás, čo peniaze využijeme na zlepšenie kvality života alebo nie. HDP na obyvateľa nie je priamym odrazom životnej úrovne, ale je jedným z mnohých determinantov, ktoré sa na nej podieľajú.

HDP nikdy nebolo navrhnuté na účely merania blahobytu. V roku 1665 Sir William Petty vytvoril prvý odhad národného príjmu, konkrétne Veľkej Británie. Cieľom jeho práce bolo určiť, ktoré výdavky na vojnu by mohli byť vládou podporované prostredníctvom daňových príjmov. Simon Kuznetz v USA a Richard Stone s James Meade vo Veľkej Británii sa potom zaslúžili v prvej polovici 20. storočia o rozšírené využitie indikátora HDP v ekonómii o politike (Van den Bergh, 2009)

Kuznetz (1934) dal svojou prácou základ širokému výskumu, týkajúceho sa národného príjmu. Kuznetz venoval veľké úsilie problematike odhadovania národného dôchodku, čo inšpirovalo mnoho ďalších autorov i mimo USA počas 40. a 50. rokov minulého storočia, zameraných práve na túto tematiku. Relevantné dokumenty, pochádzajúce z rôznych krajín sveta, vykazujú opakovanú referenciu na koncept a metodiku vykonanú práve v Kuznetzovom diele (Lundberg, 1971).

Van den Bergh (2009) píše, že prístup HDP ani nikdy nebol vytvorený na to, aby meral sociálny blahobyť, avšak postupom času sa vyvinulo prepojenie medzi veľkosťou HDP a blahobytom, ako jeho merítka, dokonca sa často stáva substitútom pre životnej úroveň.

Sám Kuznetz (1949) tvrdí, že v decentralizovanej, agrárnej, sebestačnej ekonomike je veľa produktov vyrobených v rodine alebo v komunite bez toho, aby sa stali súčasťou trhu. Rozsah týchto netrhových aktivít je veľmi široký, zahŕňajúci produkciu primárnych potravín a materiálov, ich spracovanie, až po opatrenia všetkých možných služieb, ako napríklad osobnú starostlivosť, prácu v domácnosti, rekreáciu, vzdelanie, náboženstvo. Je extrémne zložitá vôbec identifikovať celkový rozsah

týchto činností stojacich mimo trhu. Nie je preto prekvapujúce, že štatistické príspevky zachytávajúce hodnoty týchto netrhových výrobkov a služieb sú veľmi neadekvátne.

Jeníček Foltýn (2010) sú ešte kritickejší a HDP vytýkajú, že odráža len finančné toky a domáca práca tak nie je vôbec zohľadnená. V rozvinutých krajinách tieto tradičné činnosti vykonávajú nové odvetvia služieb, ale v rozvojových sú vykonávané väčšinou ženami v domácnostiach. Ich činnosť sa však na rozdiel od poskytnutých služieb vôbec na národných účtoch nezohľadňuje.

Islam (2002) potvrdzuje limitovanú schopnosť HDP započítať domáce práce. Ďalej HDP vylučuje nezákonné a neformálne hospodárske činnosti, ktoré najmä v rozvojových krajinách môžu byť značné. Ďalším problémom je rovnaké započítania pozitívnych aj negatívnych ekonomických vplyvov a zdvojené zaúčtovanie, kedy je započítaná napríklad výroba spôsobujúca znečistenie ovzdušia a potom následne aj náprava tohto problému. HDP veľmi skresľuje ekonomické aktivity závisiace na prírodných zdrojoch, pretože ich berie ako voľné prostriedky, čo potvrdzuje Jeníček a Foltýn (2010), ktorí konkrétnejšie HDP vyčítajú, že v ňom nie je započítaný negatívny vplyv ostatných činností človeka, ktoré rušia prírodné zdroje z hľadiska ich kvantity i kvality. Autori dodávajú, že prírodné zdroje nie sú chápané ako výsledky investícií, ktorých náklady by sa mali odpisovať. Naproti investíciám je potrebné chápať ich hodnotu v potenciálnom výnose. Ich opotrebovanie by tak malo byť účtovne zachytené podobne ako u iných druhov hmotného kapitálu. Chápanie darov prírody ako voľných zdrojov vedie k domnienke, že sú neobmedzené. Iba aktíva vytvorené človekom sú brané ako produktívny kapitál a ich opotrebovanie sa premietne v HDP.

Výsledkom všetkých týchto negatívnych vplyvov je aj vlastný pocit spoločnosti, že je bohatšia než v skutočnosti je (Atkinson et al, 1997). Preto Victor (2010) rozlišuje medzi ekonomickým rastom, ktorý je definovaný ako zvýšenie výstupu ekonomiky bez ostatných vplyvov, a ekonomickým rozvojom, ktorý sa vzťahuje na širší okruh zmien, ktoré sú predpokladom pre budúci rast ekonomického výstupu.

Skreslenie môže tiež spôsobiť príliv zahraničných aktív, kedy pôžičky na spotrebu a investície do neproduktívnych aktív posilňujú HDP v krátkom období, ale znižujú blahobyť obyvateľov v dlhom období, kedy musia byť splatené tieto pôžičky aj s úrokmi (Islam, 2002).

Podľa Hicksa (1948) dáva teda zmysel definovať reálny, zmysluplný príjem, ktorý by bol udržateľný, presnejšie maximálne množstvo príjmu (alebo spotreby) za určité obdobie, bez vplyvu na čerpanie imaní alebo bez poškodenia kapacity ekonomiky tak, aby mohla generovať rovnaký alebo vyšší príjem v budúcich obdobiach. Udržanie tejto kapacity si vynucuje udržateľné využitie kapitálu, bez ohľadu či ide o kapitál ľudský, strojový či prírodný.

Blahobyť obyvateľov možno zvýšiť aj objemom voľného času, avšak HDP nepočíta s nákladmi voľného času (Islam, 2002). Predĺženie pracovného času, práca cez víkendy alebo redukcia sviatkov vedie k zvýšeniu HDP, rovnako ako oddiaľovanie hranice dôchodkového veku. Všetko je však sprevádzané negatívnym sociálnym vplyvom (Mlčoch, 2007). Voľný čas je jedna z položiek, ktorá je často spomínaná pri

kritike HDP. Súvisí to s vysvetlením, že ak by vzrástol počet pracovných hodín, ľudia by mali menej času na svoje koníčky. Opäť sa zvýši hodnota HDP, ale nie životná úroveň (Criticism of the GDP, 2008).

Ďalším podstatným bodom kritiky HDP je príjmová distribúcia. Dva štáty s približne rovnakým HDP môžu mať odlišné rozloženie príjmov v ekonomike. Môže sa tak stať, že horná bohatá vrstva zvyšuje celonárodný priemer, ale nezvyšuje sa životná úroveň všetkých občanov (Criticism of the GDP, 2008).

Bohužiaľ ako uvádza Cobb et al (1995) ak je HDP brané ako ekonomický ukazovateľ blahobytu, všetky politiky sa snažia o jeho zvýšenie namiesto toho, aby sa zamerali na zvýšenie samotného blaha. Táto politika zameraná na rast HDP, najmä v rozvojových krajinách, môže narušiť ekonomiku domácností a znížiť tak ich blahobyt poškodením okolia, v ktorom žijú.

Základným problémom pri výpočte HDP je nedodržanie zásad účtovníctva. Ako Stiglitz (2005) podotýka, nikto neposudzuje firmu len na základe výnosov, ale posudzuje ju na základe celkovej bilancie, ktorá je oveľa relevantnejšia, čo platí aj pre štát. Bohužiaľ HDP sčíta prínosy aj náklady dohromady. Ďalším nedostatkom je tieňové vyčíslenie niektorých verejne poskytovaných statkov do HDP, ako je napríklad národná obrana. Cena vynaložená na tieto statky nemôže slúžiť ako adekvátne meradlo výhod, ktoré z nich vyplývajú. Konečne aj súkromné statky ukazujú rozdielne súkromné a spoločenské náklady, pretože v sebe zahŕňajú všetky zlyhania trhu vrátane nedokonalkej konkurencie, kartelov alebo technických či fyzikálnych externalít.

HDP je indikátor, ktorý odráža aktuálnu výkonnosť ekonomiky daného štátu. Ak HDP rastie, rastie aj zamestnanosť. Podniky najímajú viac pracovných síl a tí majú potom vo svojich peňaženkách viac peňazí, čo znamená vyššiu životnú úroveň, lepšiu kvalitu života a vyšší blahobyt. Práve toto prepojenie ekonomiky a životnej úrovne je dôvod, pre ktorý je HDP často kritizovaný. Meranie životnej úrovne týmto spôsobom je neadekvátne, pretože na rozdiel od ekonomických údajov, v ekonomickej realite sa premietajú životné podmienky a pocity spotrebiteľov. HDP je iba súčtom výdajov, ktoré sa v ekonomike realizujú. Ukazovateľ však nezahŕňa informácie o tom, či sú spotrebiteľia, ktorí spotrebovávajú a vytvárajú výdaje, spokojní alebo nie. Na tomto základe je položená celá kritika HDP ako neadekvátna cesta zobrazovania ľudského pokroku, blahobytu či životnej úrovne. Ekonomický systém je úzko prepojený s prírodným a sociálnym prostredím. Jedná sa o kolobeh, v ktorom ekonomika čerpá z prírodného, sociálneho a ľudského kapitálu. Kvalita tohto kapitálu je naopak ovplyvňovaná investíciami z ekonomického prostredia. Ak berieme do úvahy iba ekonomickú aktivitu, HDP ignoruje zmeny v prírodných, sociálnych a ľudských súčastiach, na ktorých je závislá kontinuita a blahobyt (Costanza et al, 2009).

Woodard (2008) s týmto súhlasí, keď tvrdí, že HDP je ukazovateľom zdravia ekonomiky, ale čo sa týka hodnotenia kvality života alebo sily spoločnosti, ignoruje dôležité hodnoty, akými sú napríklad dobrovoľnícka práca, kojenecká a materská úmrtnosť, gramotnosť, vzdelanie a mnohé ďalšie. Ak ekonomika plne využíva svoje nerastné bohatstvo a udržiava dlhodobu nízku úrokovú sadzbu, ktorá môže podporovať nevhodné investície, HDP môže byť na vysokej úrovni, ale je otázne, či takto

nastavená ekonomika má dlhodobú vidinu prosperity, a či vôbec môže týmto spôsobom rásť v strednodobom čase.

Prvú skutočnú kritiku HDP vzniesol v roku 1959 ekonóm Abramovitz. Zdôraznil, že životný štandard nie je možné abstrahovať iba na ekonomickú úroveň, čo sa deje používaním HDP k jej meraniu. Tento ukazovateľ totiž v sebe zahŕňa výdavky na také položky, ktoré životnú úroveň nezvyšujú alebo ju naopak znižujú. Jedná sa napríklad o vládne výdavky na ozbrojené sily alebo environmentálnu politiku. O vhodnosti a limitoch používania HDP ako meradla životnej úrovne sa na začiatku 70. rokov 20. storočia otvára diskusia. Začína sa uvažovať nad tým, ako HDP upraviť, doplniť či nahradiť, aby odrážalo aj iné aspekty života a dokázalo tak merať blahobyt (Dickinson, 2011).

Mankiw (2000) súhlasí, keď tvrdí, že to, čo zvyšuje HDP sú výdaje ekonomiky, a to bez ohľadu na účele, na ktorý sú použité. Autor cituje Roberta Kennedyho, ktorý vo svojej prezidentskej volebnej kampani v roku 1968 povedal, že: „Hrubý domáci produkt nehodnotí kvalitu detskej zdravotnej starostlivosti, taktiež nevyzradí o kvalite ich vzdelávania, alebo ako deti trávia voľný čas. Nezahŕňa v sebe krásu našej poézie alebo silu manželských zväzkov, inteligenciu politických diskusií ani bezúhonnosť našich štátnych úradníkov. Nemeria odvahu, múdrosť ani vlastenectvo. Stručne povedané nemeria nič, čo činí náš život hlbokým a krásnym a hovorí nám o Amerike všetko, okrem toho, prečo by sme mali byť hrdí na to, že sme Američania.“

O tri roky neskôr Simon Kuznets upozornil pri preberaní Nobelovej ceny na obmedzenia HDP a na jeho neschopnosť podať komplexný názor o blahu národa (Dickinson, 2011).

Slabina HDP je teda predovšetkým v účtovníckom sledovaní zdrojov a nákladov produkcie. Ak by napríklad v ekonomike neexistovali ekologické limity pre výrobu, mohlo by sa vyrábať viac za nižšie vynaložené náklady, stúpala by potom aj spotreba tovaru, teda výdaje na tovar a štát by zvýšil svoje výdavky na sanáciu životného prostredia a taktiež by sa zvýšili výdavky na lekársku starostlivosť potrebnú kvôli ovzdušiu zamorenému chemikáliami, ktoré by spôsobovalo zdravotné problémy. Rast HDP podporujú aj katastrofy či havárie. Napríklad hurikán Katrina, ktorý zasiahol v roku 2005 USA spôsobil rast HDP o niekoľko percent. Taktiež rola zlodeja má význam pre rast HDP, pretože čím viac zlodejov, tým viac policajtov, advokátov, sudcov a ďalších. Ďalším príkladom môžu byť vojenské techniky a zbrane, ktoré síce zvyšujú HDP ale nie životnú úroveň. Stínanie stromov v Amazónii síce ničí klímu, biodiverzitu a zapríčiňuje stratu prírodného kapitálu, ale v ekonomickom zmysle zvyšuje HDP na základe predaja samotného dreva či nákupom techniky používanej na túto činnosť. Podstatný je aj odkaz pre budúce generácie (Criticism of the GDP, 2008).

Van den Bergh (2009) svoju kritiku podčiarkuje tvrdením, že ak existuje priemerná pozitívna korelácia medzi HDP a životnou úrovňou, je veľmi nízka. Opačný názor má Deaton (2008), ktorý síce kritiku HDP nespochybňuje, ale uvádza, že medzi HDP na obyvateľa a životnou úrovňou existuje veľmi silný vzťah. Dostatok finančných prostriedkov má vplyv na kvalitu života a ľudia si toto uvedomujú.

HDP na obyvateľa je stále využívaný ako ukazovateľ životnej úrovne hlavne z dôvodu, že je dostupný, pravidelne publikovaný, štatisticky najviac rozvinutý. Nové alternatívne ukazovatele eliminujú niektoré nedostatky DHP na obyvateľa, ale veľa z nich ešte stále pretrváva a ich riešenie sa stáva náročnejšie (Hobza, 2009).

Hrubý domáci produkt je rozhodne veľmi dôležitý ukazovateľ výroby, avšak bohatstvo a životná úroveň štátu nezáleží iba na produkčnej výkonnosti, ale i na iných faktoroch. Z tohto dôvodu by HDP nemal byť jediným súhrnným ukazovateľom hodnotiacim celkový vývoj v krajine (Spěváček, 2005).

3.4.2 Alternatívne prístupy

Druhá polovica 20. storočia predstavovala obdobie diskusií o potrebe vyriešiť sporné body HDP ako ukazovateľa blahobytu. Postupne tak začali vznikať alternatívne ukazovatele, a to na základe aktivít OSN, OECD, Svetovej banky, Európskej únie, ale aj rôznych iných subjektov. Bleys (2012) uvádza, že klasifikačnú schému alternatívnych ukazovateľov ku konceptu HDP je možné rozdeliť do dvoch kategórií.

Prvá z nich sa viaže na pôvod ukazovateľov, ktorý súvisí s ich akademickým výskumom. Offer (2003) rozoznáva 3 skupiny alternatívnych ukazovateľov životnej úrovne na základe ich pôvodu:

1. **Rozšírenie národných účtov** – tento prístup je založený na snahe ekonómov rozšíriť tradičné národné účty o sociálne a environmentálne informácie a o produkciu, ktorá neprešla trhovým prostredím, a teda nebola trhovo ocenená. Zámerom je vytvoriť tak ukazovateľa blahobytu zohľadňujúceho udržateľnosť a udržateľný príjem. K týmto ukazovateľom patrí miera ekonomického blahobytu, Index udržateľného ekonomického blahobytu a environmentálne upravený čistý národný produkt.
2. **Sociálne indikátory** – od 60. rokov 20. storočia sa sociológovia snažili nájsť alternatívny prístup merania blahobytu inšpirovaný myšlienkou, že blahobyt nie je možné zachytiť iba pomocou monetárnych indikátorov. Príkladmi takýchto ukazovateľov sú Index materiálnej kvality života, Index ľudského rozvoja a Index udržateľnej spoločnosti.
3. **Psychologické indikátory** – psychológovia sa neskôr rozhodli využívať priamy prístup k meraniu blahobytu pomocou osobnej skúsenosti jedincov. Patria tu napríklad Index lepšieho života a iné indikátory šťastia.

Druhá kategória sa zameriava na hlavné príčiny, kvôli ktorým alternatívne indikátory vznikli (Bleys, 2012). Pri revízii existujúcich alternatív ku konceptu HDP, ktorú previedol Goossens et al (2007) v mene Európskeho parlamentu, boli ukazovatele rozdelené do 3 základných kategórií:

1. **Indexy upravujúce HDP** – jedná sa o tradičný ekonomický prístup k HDP, ktoré je však upravené o monetizované environmentálne a sociálne faktory. Sú tu zaradené napríklad Miera ekonomického blahobytu, Index udržateľného ekonomického blahobytu, Index reálnych úspor (GSI).

2. **Indexy doplňujúce HDP** – túto skupinu tvoria indikátory doplňujúce HDP s pridanými informáciami o životnom prostredí a sociálnych podmienkach, buď vytvorením satelitných účtov, alebo prepojením HDP s inými sociálnymi a environmentálnymi ukazovateľmi. Ide tak o komplexné sady indikátorov. Príkladom sú Index kvality života a Index globálnej konkurencieschopnosti.
3. **Indexy nahradzujúce HDP** - táto kategória obsahuje indikátory nahradzujúce HDP nie v zmysle ukazovateľa výkonnosti ekonomiky, ale snažia sa merať kvalitu života, napríklad pomocou odhadu priemernej životnej spokojnosti alebo dosiahnutím základných ľudských potrieb. Spadajú tu napríklad Index ľudského rozvoja, Ekologická stopa, Index šťastnej planéty, Index prosperity a Index udržateľnej spoločnosti.

Bez ohľadu na zaradenie alternatívnych ukazovateľov životnej úrovne do predchádzajúcich skupín, vývoj a zostavenie každého z nich sa viaže k určitému roku. V snahe pochopiť nadväznosti a súvislosti medzi nimi, bude v nasledujúcom texte priblížený historický vývoj alternatívnych ukazovateľov. Tie z nich, ktoré budú použité v analýzach vlastnej práce, bude venovaný väčší priestor pre ich hlbšie pochopenie.

Psychický príjem, 1906

Už Fisher (1906) kladol vedľa fyzickej dôležitosti dôraz tiež na psychickú stránku ľudského blahobytu. Nezáleží čisto a len na úrovni produkcie a spotreby, ale aj na psychickej radosť zo života. Preto Fisher poukazuje na premennú s názvom Psychický príjem (Psychic Income).

Väčšina ekonómov však berie psychickú radosť zo života ako úžitok. Psychický príjem zahŕňa skutočný prospech zo všetkých ekonomických aktivít a je zložený z troch hlavných zložiek. Prvú zložku Psychického príjmu tvorí spotreba človekom vyrobeného kapitálu. Druhá zložka kladie dôraz na dôsledky priameho zapojenia do výrobných aktivít (napr. radosť a vlastná hodnota získaná z práce). Tretí zdroj plynie z prírodného prostredia, v zmysle estetickú a rekreačnú kvalitu. Je pravda, že posledná zložka nepochádza z ekonomickej aktivity. Ekonomické aktivity sa skôr snažia zničiť tieto kvality, než ich naopak zvyšovať. Preto je potrebné tieto kvality brať ako dané a ich možné zničenie započítať ako náklady obetovaných príležitostí ekonomických aktivít.

Udržateľný príjem, 1939

Hicks prišiel v oblasti blahobytu s pojmom Udržateľný príjem (Sustainable Income). Cieľ výpočtu príjmu je podľa neho úplne praktickou záležitosťou. Ľudia potom identifikujú množstvo, o koľko môžu spotrebovať viac, bez toho aby ochudobnili sami seba. Udržateľný príjem je definovaný ako maximálne množstvo, ktoré môže byť utratené počas určitej doby, a ktoré nebude mať vplyv na budúce príjmy zostatkového kapitálu, čo sa rovná spotrebe a akumulácii kapitálu. Inými slovami maximálna spotreba, ktorá ponechá kapitál bez zmeny. V praxi sa potom príjem rovná spotrebe plus všeobecnej miere kapitálovej akumulácie (Hicks, 1939).

Hicksov koncept je dnes štandardnou definíciou čistého národného alebo domáceho produktu používaného v národnom účtovníctve. Jedná sa o produkčne zameraný koncept merania produkcie v čase. Problém je, že nezahŕňa zdravotnú úroveň populácie alebo to, či si ľudia užívajú produkciu počas dlhšieho časového obdobia (Nordhaus, 2002).

Miera ekonomického blahobytu, 1972

Miera ekonomického bohatstva (Measure of Economic Welfare - MEW) podľa autorov Nordhaua a Tobina (1972) koncepcne predstavuje komplexnú mieru ročnej reálnej spotreby domácností, pričom spotreba má zahŕňať všetky tovary a služby, či už sú súčasťou trhu alebo nie. Tie, ktoré nie sú súčasťou je potom potrebné ohodnotiť v trhových cenách alebo ekvivalentnými nákladmi ušlých príležitostí pre spotrebiteľov. Celková verejná spotreba je zahrnutá, či už je poskytnutá vládou alebo iným spôsobom. Ďalej sú tu pridané negatívne externality, ako je prírodné znečistenie, rozširovanie urbanizácie a industrializácie. Skutočná spotreba je odhadnutá ocenením tokov výrobkov a služieb v stálych cenách. Cieľom je zamerať sa na úroveň spotreby. Autori si uvedomujú, že nie je možné odhadnúť, ako je individuálne alebo kolektívne šťastie korelované so spotrebou. Netvrdia ani, že dnešná, viac konzumná spoločnosť, je šťastnejšia než tá predchádzajúca. Nedokážu tiež odhadnúť externality sociálnej závislosti, alebo to, aký stupeň zvýšenia spotreby je sprevádzaný nevdôľou, že ostatní tiež zvyšujú svoju spotrebu. V neposlednom rade nedokážu určiť, aký význam na spotrebu má umelo vytvorená potreba reklamy alebo zľavové stimuly.

Účel merania je iný, a preto si aj vyžaduje iné postupy. Sú vylúčené výdavky na obranu, pretože nezvyšujú ani súčasnú ani udržateľnú spotrebu domácností. Logikou v pozadí je jednoducho fakt, že rast HDP prostredníctvom tohto komponentu, aj cez rôzne konzekvencie, nespôsobuje spotrebnú spokojnosť domácností. Len časť života je vynaložená na zárobkovú činnosť, avšak len táto frakcia ukazuje na výstup a spotrebu, tak ako sa bežne meria. Stabilne rastie význam voľného času a prác, ktoré neprechádzajú trhom, ich pomnutie môže znížiť celkový odhad vývoja spotreby jednotlivca smerom nadol. Pripočítanie voľného času a netrhopých aktivít prináša vážne koncepčné a štatistické problémy. Vzhľadom na fakt, že ide o závažné veličiny, rozdiely pri ich riešení prináša veľké rozdiely pri celkových odhadoch MEW.

Hodnota MEW je väčšinou vyššia ako HDP, rastie však omnoho pomalšie, keďže rozsah voľného času rastie pomalšie ako rozsah škôd na životnom prostredí (Klíma, 2006).

Index materiálnej kvality života, 1979

Mnohé ukazovatele boli vyvinuté pre účely globálneho použitia, niektoré však pre potreby aktuálneho merania menšej skupiny krajín, obzvlášť krajín rozvojových. Morris (1978) bol motivovaný všeobecne rastúcim záujmom o zachytenie skutočnosti, ako politika hospodárskeho rozvoja prispieva k prospechu chudobných. Hrubý národný produkt ani žiadne iné peňažné ukazovatele, odvodené od HDP, nie sú uspokojivo schopné zachytiť, ako sú spoločenské výhody rozvoja rozdelené.

Podľa Morrisa, aj ďalšie indexy založené na výživových alebo zdravotných normách nie sú ideálne, pretože majú tendenciu byť veľmi etnocentrické. Jeho Index materiálnej kvality života (Physical Quality of Life Index) sa preto pokúša vytvoriť praktický spôsob merania distribúcie spoločenských výhod, ktorý odstráni nevýhody HDP, minimalizujú kultúrne a etnocentrické vplyvy, a bude vhodný pre medzinárodné porovnania. Pre zostavenie indexu sú použité 3 indikátory:

1. gramotnosť,
2. dojčenská úmrtnosť,
3. očakávaná dĺžka života v jednom roku.

Každý z indikátorov je pevne ohodnotený na škále od 1 do 100. Najhorší výsledok (rovný 1) je stanovený na základe historickej skutočnosti, najlepší je fixný v závislosti na tom, aké úrovne môžu byť dosiahnuté počas nasledujúceho pol storočia a dlhšie. Po prevode čiastkových indikátorov, potom zložený index tvorí ich rovnako vážený súčet.

Podľa Morrisa je index pomerne neutrálny, nemeria vstupy, ale výsledky. Index tiež môže viesť k menej nákladným metódam merania vývoja kvality života než tie, ktoré boli v danej dobe používané. Alkire, Sarwar (2009) uvádzajú, že index je veľmi často kritizovaný kvôli podobnosti svojich premenných a ich prekrývaníu.

Udržateľný národný príjem, 1980

Podľa Huetinga (2001) je Udržateľný národný príjem (Sustainable National Income - SNI) maximom čistého príjmu, ktorý možno dosiahnuť s ohľadom na geologickú časovú os. S predpokladaným budúcim rozvojom techniky, možno predpokladať vývoj substitútov neobnoviteľných zdrojov, pričom táto substitúcia je nevyhnutná pre udržateľný príjem a zachovanie funkcie životného prostredia. S celosvetovým rastom produkcie a rastom počtu obyvateľov sa do popredia záujmu dostáva životné prostredie. V 30. rokoch 20. storočia, keď vznikala metodika národného účtovníctva, bol tento dnešný celosvetový fenomén v ústraní. Ľudstvo sa koncom 20. storočia dostalo do situácie, kedy je schopné zničiť samo seba. Môže sa jednať napríklad o atómovú vojnu, ale aj o plazivý proces ničenia funkcie životaschopnosti nášho fyzického prostredia.

Hueting kritizuje, že všetky ekonomické aktivity sú zamerané na uspokojovanie potrieb. Vzhľadom na to, potom ekonomický rast musí jasne znamenať rast blahobytu, definovaného ako uspokojenie potrieb, ktoré sú závislé od spotreby vzácneho tovaru. Blahobyť nie je možné kvantitatívne merať zvonku, jedná sa o individuálnu skúsenosť. Faktory, ktoré môžu mať vplyv na blahobyť, preto rozlišuje nasledujúcim spôsobom:

- vyprodukované množstvo tovarov a služieb,
- vzácnosť environmentálnej funkčnosti,
- voľný čas,
- distribúcia vzácných statkov, teda príjmová nerovnosť,
- podmienky získania vzácných statkov, teda pracovné podmienky,

- zamestnanosť,
- budúce zabezpečenia, závislé na zaobchádzaní so vzácnymi statkami a udržanie vlastnej životaschopnosti životného prostredia.

Jednotlivé faktory sú väčšinou vo vlastnom rozpore. Pre získanie niečoho vzácného treba niečo iné obetovať. Doba, kedy boli prírodné statky brané ako neobmedzené, je preč. Viac produkcie preto znamená menej životného prostredia a naopak.

V chápaní Huetinga potom zníženie spotreby tovarov a služieb povedú k uchovaniu vzácných zdrojov, ktoré povedú k vyššiemu blahobytu. Tento zásadný obrat v terminológii je nevyhnutný pre zmenu v interpretácii rastu národného príjmu.

Index ekonomických aspektov blahobytu, 1981

Ďalším pokusom o meranie ekonomického blahobytu bola práca Zolotasa z roku 1981 *Economic growth and declining social welfare*. Jeho spôsob merania zahŕňa problémy, ktoré už uviedli Nordhaus s Tobin, spolu ešte so sociálnymi obavami zachytenými Dalym a Cobbom (viz. ISEW, priblížený neskôr). Ako v mnohých ďalších štúdiách je u Zolotasa východiskom osobná spotreba. Tiež poukazuje na tovar dlhodobej spotreby a ďalej odpočítava polovicu priemerných výdavkov na reklamu od konečnej spotreby, pretože tieto výdavky iba zvyšujú spotrebu, ale neovplyvňujú blahobyt. Zolotas upravil svoje merania o environmentálne náklady. Tvrdí, že trhové ceny pre neobnoviteľné zdroje sú príliš nízke, pretože nezahŕňajú náklady prenesené dnešnou spotrebou na budúce generácie. Ďalším dôvodom je fakt, že vyspelé krajiny sú pri nákupe surového materiálu schopné ovládať ceny vyplácané svojim dodávateľom, rozvojovým krajinám. Preto pridáva 6 % k bežnej spotrebe neobnoviteľných zdrojov, aby znížil pridanú hodnotu a príjem priemyselných odvetví, ktoré s nimi pracujú. Ďalej tiež započítava polovicu aktuálnej spotreby, ako prevenciu znečistenia a iných poškodení prírody, ktorým nebolo zabránené. Odpočítava polovicu výdavkov na privátne medicínske účely. Berie ich ako nešťastné dôsledky stresu modernej doby, skôr než príspevok k vyššiemu blahobytu. Podobne odčítava polovicu súkromných výdavkov na vzdelávanie s ohľadom na to, že sú skôr investíciou než spotrebou.

K odvodeniu Indexu ekonomických aspektov blahobytu (Economic Aspects of Welfare, IEAW) naopak tiež pridáva rôzne zložky. Priznáva cenu služieb, ktoré plynú z verejného kapitálu, ako napríklad od škôl, a z tovaru dlhodobej spotreby. Odhaduje hodnotu netrhových domácich služieb podľa priemernej výšky mestskej mzdy. Tiež odhaduje hodnotu voľného času, zapracováva ju ako preferenciu konečnej spotreby pred bežným časom vloženým do rekreácie. To znamená, že táto hodnota nevzrastie s rastom produktivity a zároveň tiež neklesne pri jej poklese. V súvislosti s problémom privátnych výdavkov do zdravotníctva a školstva, pridáva polovicu hodnoty verejných výdavkov do oboch týchto oblastí. Pri skúmaní výsledkov tohto indexu s ostatnými dominujú hlavne hodnoty voľného času (Hecht, 2005).

Index udržateľného ekonomického blahobytu, 1989

História merania jednorozmerného blahobytu bola už obsiahnutá v empirických štúdiách Nordhaua a Tobina, ktorí kládli dôraz na zachytenie voľného času, a ktorí argumentovali v prospech HDP ako meradla blahobytu. Ďalší významný počín vykonal vyššie spomínaný Zolotas, ktorý ako prvý počítal so znečistením životného prostredia vo výpočte alternatívneho prístupu merania blahobytu. Ale až Index udržateľného ekonomického bohatstva (Index of Sustainable Economic Welfare - ISEW), práca Dalyho a Cobba, spája predchádzajúce prístupy. Tento pohľad vyvolal veľký záujem po celej Európe. V roku 1991 bola kalkulácie ISEW vykonaná v Nemecku Diefenbacherem, vo Veľkej Británii Jacksonom a Marksom v roku 1994 a nasledovali ďalšie krajiny (Stockhammer et al, 1997).

Lawn (2003) tvrdí, že ISEW je veľmi dobrý indikátor jednak príjmu, ako aj trvalo udržateľného hospodárskeho blahobytu. Je konzistentné s Fisherovým poňatím príjmu a kapitálu. Najlepším dôkazom je detailný pohľad na jednotlivé zložky, ktoré ISEW tvoria:

- osobné výdavky na spotrebu,
- index rozdelenia rovnomernosti príjmu vážený osobnou spotrebou,
- náklady tovaru dlhodobej spotreby,
- výnosy služieb z tovaru dlhodobej spotreby,
- výnosy služieb z verejne poskytnutého kapitálu vytvoreného ľuďmi,
- služby poskytované dobrovoľníkmi a neziskové domáce práce,
- poškodenie generované ekonomickými aktivitami,
- výdavky na obranu a obnovu,
- čisté kapitálové investície,
- čisté zahraničné pôžičky a výpožičky,
- náklady obetovaného prírodného kapitálu služieb.

Index ľudského rozvoja, 1990

Významným, a podľa Syrovátka (2008) v praxi často používaným, je Index ľudského blahobytu (Human Development Index - HDI) - Index ľudského rozvoja. Na jeho konštrukcii sa už začiatkom 70. rokov minulého storočia podieľal pakistanský ekonóm Mahbúb ul Haq a nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu Amartya Sen.

Motiváciou OSN, ktoré od roku 1990 index pravidelne publikuje, bola pri tvorbe HDI snaha pozrieť sa ďalej, než čo je HDP schopné zachytiť tak, aby získali lepší pohľad o ľudskom blahobyte (Wolff, 2010).

Sagar v roku 1998 o HDI tvrdil, že ponúka jednoduchý a zároveň viacrozmerý prístup pre komparatívne hodnotenie ľudského rozvoja rôznych krajín. Staví sa však kriticky k trom modifikáciám, ktoré by OSN malo pri vytváraní indexu aplikovať. Po prvé, rozmerové indexy by mali byť roznásobené, nie z nich vytvorený aritmetický priemer. Takáto úprava potom vedie k skutočnosti, že každá z dimenzií je zásadná a nezastupiteľná, nemožno tým pádom nahrádzať jednu zložku druhou alebo robiť medzi nimi kompromisy. Po druhé, pri výpočte indexu dimenzie životnej

úrovne, logaritmická úprava HDP v celom rozsahu globálnych príjmov bude poskytovať menej realistický opis, ako ktorý je možný získať naprieč krajinami, bez maskovania čiastkových medzištátnych rozdielov, ktoré sú v skutočnosti až príliš veľké. Po tretie, úvahy o nerovnosti musia byť začlenené do hodnotenia výkonnosti každej z dimenzií. Značné úsilie by malo byť vynaložené skúmaniu spôsobov, ako nerovnosť v každej z dimenzií môže byť ohodnotená a začlenená.

HDI (HDR, 2013) dnes tvoria 3 základné zložky:

1. očakávaná dĺžka života a zdravie,
2. vzdelanie,
3. životná úroveň.

Dĺžku života stanovuje index pri narodení, ktorý je pomerný k maximálnemu veku indexu. Jeho minimálna hodnota je dvadsať rokov, maximálny osemdesiat štyri. Index vzdelanie vznikne spojením úrovne gramotnosti obyvateľov nad 15 rokov, ktorého váha je v indexe dvoj tretinová, a indexom zapísaných študentov vo všetkých sektoroch vzdelávacieho procesu, ktorého váha je jedno tretinová. Materiálne životnú úroveň do indexu premieta HDP na obyvateľa v dolárových ekvivalentoch parity kúpnej sily. HDI potom tvoria geometrický priemer týchto troch indexov.

$$HDI = \left(I_{\text{život}}^{\frac{1}{3}} \times I_{\text{vzdelanie}}^{\frac{1}{3}} \times I_{\text{príjem}}^{\frac{1}{3}} \right) \quad (1)$$

HDI dosahuje hodnoty od 0 do 1, pričom 0 znamená najvyššiu kvalitu života a naopak 1 najvyššiu kvalitu života.

Ranis et al (2006) vytýkajú HDI, že ľudský rozvoj veľmi presahuje zjednodušené HDI. Sami identifikujú 11 kategórií a 39 indikátorov, z ktorých iba 8 ich korelovalo s HDI. Ľudský rozvoj definujú ako proces zvyšujúci ľudskú voľbu. Dodatočná voľba zahŕňa politickú slobodu, garanciu ľudských práv a rešpekt k sebe samému.

Ekologická stopa, 1992

Aj napriek existujúcej zhode, že trvalo udržateľný rozvoj závisí na prírodných zdrojoch, neexistoval vhodný aparát zachytávajúci tento vzťah. Ekologická stopa (Ecological Footprint - EF) prináša jednoduchý prístup, ako sa s týmto problémom vyrovnáť na úrovni národného účtovníctva. Sleduje národné využitie energie a prírodných zdrojov a prevádza ich do oblasti biologickej produkcie, nevyhnutnej pre produkciu týchto tokov. Porovnáva spotrebu energie a prírodných zdrojov pomocou ekologickej kapacity, ktorá je v danej krajine dostupná. Jednotkou je globálny hektár (Abdallah et al, 2009). Ekologická stopa predstavuje plochu, ktorá je požadovaná pre zásobovanie ekologického tovaru a služieb, ktoré ľudstvo používa. Porovnáva sa s biokapacitou, teda rozlohou krajiny, ktorá je v skutočnosti k dispozícii pre poskytovanie týchto tovarov a služieb (WWF, 2014).

Ekologická stopa predstavuje kritickú požiadavku na prírodný kapitál definovanej ekonomiky alebo populácie, v zmysle zodpovedajúcej biologicky produktívnej ploche. Je zrejmé, že oblasť ekologickej stopy závisí od veľkosti populácie, materiál-

nej životnej úrovni, použitej technológii a ekologickej produktivite. Pre väčšinu priemyselných regiónov závisí hlavná zložka Ekologickej stopy oblasti na tom, čo je lokálne k dispozícii. To sa potom prevádza k celkovému odhadu globálnej kapacity. Dôležité tiež je, že sa ekologicke stopy neprekrývajú. Prenesená kapacita prislúchajúca jednej ekonomike nie je k dispozícii pre inú ekonomiku. To vlastne znamená, že ľudia súťažia o ekologický priestor.

Pre samotný výpočet ekologickej stopy je potrebné identifikovať jednotlivé zdroje, ich výnosnosť, import a export. Z toho získame zjavnú spotrebu a od toho závislú ekologickú stopu zodpovedajúcu rôznym zdrojom. Zjavná spotreba je jednoducho získaná pripočítaním importu a odpočítaním exportu k produkcii krajiny. Termín zjavná spotreba potom odráža skutočnú spotrebu domácností. Zároveň spotreba zahŕňa odpad, ktorý vznikol medzi výrobou a konečnou spotrebou. Všetky následné procesy sú totiž prepočítané do ekvivalentov prvotného materiálu. Napríklad maslo a všetky procesy spojené s jeho zobchodovaním sú prepočítané na surové mlieko.

Ako spoločná merná jednotka pre ekologickú stopu a kapacitu je použitá biologicky produktívna oblasť so svetovo priemernou produktivitou. Využitie takýchto štandardov umožňuje národné porovnanie. Zároveň umožňuje priame porovnanie národnej ekologickej stopy s celosvetovou dostupnou kapacitou. Náorne je potom vidieť, že urbanizovaný svet, najvýznamnejšia spotrebiteľská skupina, nežije z lokálnej ekologickej výroby, ale spotrebováva komodity z celého sveta.

Pre priemernú celosvetovú výťažnosť, spotrebu a absorpciu odpadu, sú použité odhady OSN a tie sú prevedené na príslušné biologicky produkčné oblasti. Potom korešponduje množstvo spotreby a biologická produktivita oblasti, ktorá ukazuje pôdu a more nevyhnutné pre udržanie tejto spotreby. Tieto oblasti sú súčasťou celkovej ekologickej stopy. Zložku ekologickej stopy tvorí nasledujúci vzťah:

$$\frac{\text{Produkcia}_{\text{Komodita}} + \text{Import}_{\text{Komodita}} - \text{Export}_{\text{Komodita}}}{\text{Výťažok}_{\text{Komodita}}} \quad (2)$$

Energetická zložka potrebná pre pestovanie zemiakov a ich distribúciu je už zahrnutá v energetickej bilancii krajiny a nemusí byť počítaná oddelene (Wackernagel et al, 1999).

Podľa Living Planet Report 2014 ekologická stopa ukazuje, že pre splnenie požiadaviek ľudstva by bolo potrebných 1,5 planéty. Tieto požiadavky zahŕňajú obnoviteľné zdroje, ktoré sa spotrebúvajú na výrobu potravín a palív, pozemky, na ktorých staviame a lesy potrebné na absorbovanie emisií uhlíka. Už viac než 40 rokov prekračuje dopyt ľudstva biokapacitu planéty. Tento dopyt nie je na Zemi rovnomerne rozložený, pretože ľudia v priemyslených krajinách odčerpávajú zdroje a služby oveľa rýchlejšim tempom (WWF, 2014).

Nie je prekvapujúce, že veľkosť ekologickej stopy korešponduje s veľkosťou HDP danej krajiny. Pre dosiahnutie životaschopnosti našej planéty za dnešnej situácie obchodu, ekonomiky a systému produkcie energií, sa budú musieť všetci jednotlivci uskromniť na 21 spotrebných porcií na rok. Samozrejme, pri produkcii viac

lokálneho jedla a tovaru a viac využívania obnoviteľnej energie, môže potom jednotliviec spotrebovať viac. Jedna spotrebná porcia je desatina globálneho hektára. Z tejto výmery je možné získať napríklad 288 kg ovocia a zeleniny, 178 litrov mlieka, 440 kWh elektriny alebo stolný počítač s uhlopriečkou 20", klávesnicou a tlačiarňou, ale bez potrebnej energie na prevádzku. Tieto normované údaje pochádzajú z kalkulácií US NGO Redefining Progress (Abdallah et al, 2009).

Index čistého pokroku, 1995

Index čistého pokroku (Genuine Progress Indicator - GPI) nadväzuje na ISEW Dalyho a Cobba. Jeho autormi sú Cobb, Halstead a Rowe (1995). Základ konštrukcie GPI tvorí poznanie, že nežijeme v ekonomike, ale v spoločnosti, pričom samotná spoločnosť je zakotvená v prírodnom prostredí. Konceptcia GPI celkom iste nie je ideálnym ukazovateľom zmien národného blahobytu, snaží sa však byť lepším ukazovateľom než je HDP tým, že rozlišuje faktory s pozitívnym a negatívnym pôsobením.

GPI preto pracuje s trvalo udržateľným rozvojom, nadväzuje tak na Hicksovu definíciu príjmu, tým pádom sa snaží zachytiť udržateľnú spotrebu s ohľadom na zmenu veľkosti kapitálových statkov. Ďalej sa snaží rozvíjať spotrebu, ktorá lepšie vystihne aktuálne dosahovaný blahobyt, nie ju brať ako obyčajnú konzumáciu tovarov a služieb, tak ako sa s ňou pracuje v národnom účtovníctve. Zmenou vnímania spotreby a rozvoja možno dosiahnuť situácie, kedy HDP rastie, ale spotreba klesá, rovnako tak ako kapitálové statky. GPI totiž kombinuje hodnotu kapitálu a hodnotu, ktorá plynie z aktuálnej spotreby (Hamilton, 1997).

GPI sa významne nelíši od ISEW, je merané v peňažných jednotkách v stálych cenách. Jednotlivé zložky GPI spolu s ich vplyvom, ktoré boli použité na výpočet indexu v USA medzi rokmi 1950 a 1995 prináša tabuľka 1. Jednotlivé zložky GPI sa môžu líšiť v priebehu času, zároveň sa líšia pri výpočte indexu pre jednotlivé krajiny v závislosti od dostupnosti špecifických dát (Lawn, 2003).

Tab. 1 Zložky GPI

Zložka	Vplyv
Osobná spotreba	+
Index distribučnej nerovnosti	+/-
Vážené osobné spotrebné výdavky	-
Cena tovaru dlhodobej spotreby	+
Služby vyprodukované tovarom dlhodobej spotreby	+
Služby vyprodukované cestami a diaľnicami	+
Služby poskytnuté dobrovoľníkmi	+
Služby poskytnuté neplatenou domácou prácou	+
Náklady hlukového znečistenia	-
Náklady na dochádzanie	-
Náklady na kriminalitu	-
Náklady na podzamestnanosť	-

Náklady voľného času	-
Náklady na zníženie znečisťovania domácností	-
Náklady automobilových nehôd	-
Náklady na rozpad rodiny	-
Čisté kapitálové investície	+/-
Čisté zahraničné pôžičky a výpožičky	+/-
Strata poľnohospodárskej pôdy	-
Náklady ničenia zdrojov	-
Náklady na poškodzovanie ozónovej vrstvy	-
Náklady na znečisťovanie vzduchu	-
Náklady na znečisťovanie vody	-
Náklady dlhodobého poškodenia prírody	-
Strata mokradí	-
Strata lesov	-
Celková suma v peňažnom vyjadrení	+/-

Zdroj: Lawn, 2003.

Index globálnej konkurencieschopnosti, 2004

V roku 2004 predstavilo Svetové ekonomické fórum Index globálnej konkurencieschopnosti (Global Competitiveness Index - GCI), veľmi obsiahly index zameraný na meranie národnej konkurencieschopnosti, vychádzajúci z mikroekonomických i makroekonomických základov. Konkurencieschopnosť predstavuje determinant blahobytu štátu. Konkurencieschopnosť, ako ju tvorcovia definujú, je množina inštitúcií, politiky a faktorov, ktoré determinujú úroveň produktivity v krajine. Úroveň produktivity potom odráža udržateľnú výšku prosperity, ktorá môže byť dosiahnutá ekonomikou. Inými slovami, vyššia konkurencieschopnosť ekonomiky prináša vyššiu možnosť príjmu pre svojich občanov. Zároveň úroveň produktivity určuje mieru návratnosti investícií v danej ekonomike, čo je základný faktor rastu ekonomiky, keďže ekonomiky schopné vyššej konkurencieschopnosti inklinujú k rastu rýchlejšie v stredne až dlhodobom horizonte.

GCI stojí na 12 pilieroch konkurencieschopnosti, ktoré vychádzajú z viac ako 200 rokov dlhého ekonomického vývoja. Vážený priemer týchto odlišných pilierov odráža komplexnú realitu konkurencieschopnosti. Jasný prehľad o pilieroch a ich vplyvoch prináša nasledujúca tabuľka 2.

Tab. 2 Pilieri konkurencieschopnosti GCI

Základné požiadavky	Kľúčové faktory ekonomiky
Inštitúcie	
Infraštruktúra	
Makroekonomická stabilita	
Zdravie a primárne vzdelanie	
Efektívne zvyšovanie	

Vyššie vzdelanie a tréovanie	Kľúč k efektívnej ekonomike
Dokonalá efektivita trhu statkov	
Dokonalá efektivita trhu práce	
Vyspelosť finančného trhu	
Technologická pripravenosť	
Veľkosť trhu	
Inovačné a sofistikované faktory	Kľúč k inovatívnej ekonomike
Obchodná sofistikovanosť	
Inovácie	

Zdroj: Sala-i-Martin et al, 2008.

Je zrejmé, že jednotlivé piliere nie sú nezávislé a pre dosiahnutie vyššej konkurencieschopnosti sa dopĺňajú. Napríklad inovácia nie je možná bez inštitucionálneho usporiadania. Rozdelenie na jednotlivé piliere je však vhodné pre zvolenie správneho prístupu zvýšenia konkurencieschopnosti jednotlivých krajín, keďže sa rôzne krajiny nachádzajú na rôznej úrovni vyspelosti.

Na to nadväzuje výška relatívnej váhy pre jednotlivé piliere, ktorá sa riadia Porterovou definíciou vývojovej fázy ekonomiky. V prvej fáze, zabezpečenie základných faktorov fungovania ekonomiky, sa krajina nachádza na nízkej úrovni vyspelosti a sú pre ňu kľúčové práve prvé štyri piliere konkurencieschopnosti. S rastom miezd a postupným rozvojom sa krajiny posúvajú do efektívne hnanej ekonomiky, kedy musia vyvinúť efektívnejšie výrobné procesy a zvýšiť kvalitu svojich výrobkov. Pre zvýšenie konkurencieschopnosti na tejto úrovni je hlavných šesť pilierov v druhej skupine efektívneho zvyšovania. Pre udržanie vysokých miezd a s ním spojeného vysokého životného štandardu najrozvinutejších krajín sú potrebné faktory v poslednej skupine inovatívnych a sofistikovaných faktorov, kedy podniky môžu tento štandard udržať iba prostredníctvom nových unikátnych produktov.

Z dôvodu odlišných požiadaviek jednotlivých ekonomík sú pri výpočte používané rôzne váhy. 12 pilierov je rozdelených do troch čiastkových indexov, z ktorých každý je kritický práve pre určitú fázu vývoja ekonomiky. Čiastkový index základných požiadaviek je kľúčový pre krajiny v prvej fáze vývoja. Čiastkový index efektívneho zvyšovania je kľúčový pre krajiny v ďalšej fáze vývoja, v efektívnej ekonomike. Posledný čiastkový index inovačných a sofistikovaných faktorov zahŕňa všetky dôležité piliere pre krajiny v poslednej fáze vývoja, v inovatívnej ekonomike. Váhy indexov pre výpočet GCI krajín na rôznom stupni vývoja vysvetľuje tabuľka 3.

Tab. 3 Váhy čiastkových indexov GCI

Fázy vývoja / Kategórie pilierov	Základné požiadavky	Efektívne zvyšovanie	Inovačné a sofistikované faktory
Fáza základných faktorov (%)	60	35	5
Fáza efektívnych faktorov (%)	40	50	10
Fáza inovačných faktorov (%)	20	50	30

Zdroj: Sala-i-Martin et al, 2008.

Krajina je vo fáze vývoja zaradená na základe dvoch kritérií. Prvým z nich je úroveň HDP na obyvateľa, druhé kritérium meria, do akej miery sú krajiny ovplyvnené rôznymi faktormi. To je odhadnuté podielom exportu primárnych statkov na celkovom exporte a predpokladá sa, že krajiny s exportom primárnych statkov nad 70 % sú do značnej miery ovplyvnené základnými požiadavkami. Prehľad jednotlivých fáz vo vzťahu k HDP na obyvateľa prináša tabuľka 4.

Tab. 4 Hranice fáz vývoja pre GCI podľa HDP na osobu

Fázy vývoja	HDP na obyvateľa (v USD)
Fáza základných faktorov	< 2 000
Prechod z 1. do 2. Fázy	2 000 – 3 000
Fáza efektívnych faktorov	3 000 – 9 000
Prechod z 2. do 3 fázy	9 000 – 17 000
Fáza inovačných faktorov	> 17 000

Zdroj: Sala-i-Martin et al, 2008.

Pre krajiny v prechodnej fáze sa mení pomer váh tak, aby tieto krajiny boli pripravené na plynulý prechod do ďalšej vývojovej fázy. Zvyšuje sa teda váha tých pilierov, ktoré začínajú byť pre danú krajinu dôležité. Môže sa teda stať, že index penalizuje tie krajiny, ktoré sa nepripravujú na ďalšiu vývojovú fázu (Sala-i-Martin et al, 2008).

Index reálnych úspor, 2005

Index reálnych úspor (Genuine Savings Index - GSI) je indikátorom trvalo udržateľného rozvoja. Reálne úspory predstavujú ekonomickú veličinu, ktorá reflektuje udržateľný rozvoj na úrovni jednotlivých krajín. Hanley et al (2014) uvádzajú, že reálne úspory sa používajú ako prediktor zmien budúceho blahobytu (ďalších generácií). GSI prináša teoretický koncept, ako merať udržateľnú cestu vývoja. Model skutočných úspor počíta s úsporami pre prírodné zdroje, znečisťovanie a ľudský kapitál.

Predpokladom pre formálny model je jednoduchá uzavretá ekonomika s jedným zdrojom na vstupe k produkcii kompozitného tovaru, ktorý môže byť spotrebovaný, investovaný do produkčných aktív alebo ľudského kapitálu, alebo použitý k zmenšeniu znečistenia. Vychádza sa z nasledujúcej produkčnej funkcie:

$$F(K, R, N) = C + K + a + m \quad (3)$$

Kde R je využitie zdroja, a sú výdavky na zmenšenie znečistenia, N je ľudský kapitál, m sú investície do ľudského kapitálu (súčasné výdavky na vzdelanie). Funkcia $q(m)$ transformuje výdavky na vzdelanie do ľudského kapitálu, ktorý neklesá (predpokladá sa, že vzdelanie sa odovzdáva), potom platí že $N = q(m)$. Faktor práce je fixný, preto nie je súčasťou produkčnej funkcie, kde K značí produkčné aktíva.

Samotný výpočet skutočných úspor vychádza z Hicksovho príjmu, ktorý berie maximálnu možnú produkciu, ktorá môže byť spotrebovaná, pričom celkové bohatstvo zostáva rovnaké. Zásoba zdroja S rastie množstvom g a je tiahnuté množstvom R . Potom platí nasledujúci vzťah:

$$S = -R + g(S) \quad (4)$$

Úžitok spotrebiteľa sa odvodzuje od funkcie spotreby a environmentálnych služieb. Na základe rovníc Hicksovho príjmu je vytvorená rovnica na výpočet skutočných úspor G z reálnych dát:

$$G = GNP - C - \delta K - n(R - g) - \sigma(e - d) + m \quad (5)$$

Kde delta δK je znehodnotenie vyrobených aktív, n je čistá sadzba za prenájom zdroja, σ tvoria okrajové sociálne náklady na znečistenie, kde e sú emisie na znečistenie a d je množstvo prírodného rozptýlenie znečisťujúcich statkov.

Je zrejmé, že $GNP - C$ sú tradičné hrubé úspory, zahŕňajúce aj zahraničné úspory, $GNP - C - \delta K$ sú potom tradičné čisté úspory. Oxid uhličitý sa považuje za jediný znečisťujúci prvok, preto sa úprava čistej renty zdroja ($1 - bef$) môže byť odhadnutá v blízkosti 1, pričom rozptýlenie d je relatívne malej veľkosti emisií e .

Udržateľné úspory teda dopĺňajú systém národného účtovníctva a ako indikátor ukazujú, či sa ekonomika nachádza na udržateľnej ceste vývoja, alebo nie. Celkovo táto teória poukazuje na smer, ktorým by sa krajiny mali vydať pri znepokojení ohľadom svojho udržateľného rozvoja (Hamilton, 2000).

Index vnímania korupcie, 2005

Corruption Perceptions Index (CPI), Index vnímania korupcie, predstavuje doplnkový index pre meranie kvality života. Mnohí autori, ako napríklad Shao et al (2007), tvrdia, že medzi CPI a HDP existuje silný vzťah.

CPI je zložený index vytvorený na základe dotazníkových prieskumov ľudí v podnikaní posúdených analytikmi z nezávislých inštitúcií. Cieľom indexu je zachytiť vnímania korupcie v krajine. Výsledky indexu sú dostupné pre 159 krajín sveta.

V roku 2013 CPI obsahoval dáta z týchto inštitúcií (Transparency International, 2013):

1. AFDB – African Development Bank Governance Ratings.
2. BF SGI – Bertelsmann Foundation Sustainable Governance Indicators.
3. BFTI – Bertelsmann Foundation Transformation Index.

4. EIU – Economist Intelligence Unit Country Risk Ratings.
5. FH – Freedom House Nations in Transit.
6. GI – Global Insight Country Risk Ratings.
7. IMD - IMD World Competitiveness Yearbook.
8. PERC - Political and Economic Risk Consultancy 2013.
9. PRS - Political Risk Services International Country Risk Guide.
10. TI - Transparency International Bribe Payers Survey 2011.
11. WB - World Bank Country Policy and Institutional Assessment 2012.
12. WEF - World Economic Forum Executive Opinion Survey (EOS) 2013.
13. WJP - World Justice Project Rule of Law Index.

Základom pre zahrnutie inštitúcie je hodnotenie krajín. Ďalšou podmienkou je, že zdroj meria celkový rozsah korupcie. Keďže každý zdroj používa svoju vlastnú škálu hodnotenia korupcie, je pri vytváraní CPI potrebná štandardizácia týchto zdrojov. Štandardizácia je vykonaná použitím zodpovedajúceho percentilu indikátorov, ktoré majú iné rozdelenie. Nezostáva teda kardinálna informácie, ale iba ordinálna informácie zdrojových dát. Táto technika prepočtu však umožňuje všetky dáta previesť na hodnoty ohraničené 0 a 10. Potom je možné z týchto štandardizovaných hodnôt vytvoriť jednoduchý matematický priemer tvoriaci konečný index.

Silou CPI založenom na kombinácii viacerých zdrojov dát do jediného indexu je zvýšenie spoľahlivosti pri posúdení postoja každého jednotlivca ku korupcii v krajine. Celkovo teda CPI veľmi solídne zaznamenáva vnímanú korupciu v krajine a pomáha porozumieť jej reálnej miere (Lambsdorff, 2005).

Index šťastnej planéty, 2006

Happy Planet Index (HPI), teda Index šťastnej planéty, je globálny index merajúci blahobyť za podmienky dlhého, šťastného a naplňajúceho života. Ukazuje, do akej miery štáty poskytujú udržateľné podmienky pre šťastný život svojich obyvateľov. HPI je postavený na 3 pilieroch:

1. očakávaná dĺžka života,
2. osobné hodnotenie blahobytu obyvateľov,
3. ekologická stopa.

Základným impulzom vzniku bola neschopnosť HDP adekvátne merať životnú úroveň. Tým, že je zamerané na produkciu, zabúda na životné prostredie a ostatné parametre života. Index meria efektívnosť, s akou krajiny produkujú dlhý a šťastný život svojich obyvateľov na jednotku vstupu životného prostredia. Využíva sa na to tento vzťah:

$$HPI \approx \frac{\text{Hodnocení blahobytu} - \text{Očekávaná délka života}}{\text{Ekologická stopa}} \quad (6)$$

Hodnotenie osobného blahobytu je získané na základe prieskumu, kedy je respondentom daná škála od nuly do desať. Nula predstavuje najhoršiu možnú úroveň života naopak desiatka najlepšiu možnú. Očakávaná dĺžka života je prebratá z Indexu

ľudského rozvoja (HDI) v rokoch. Ekologická stopa odráža spotrebu prírodných zdrojov. Prepočítava, koľko zeme na obyvateľa je potrebnej, aby bol udržateľný aktuálny vzorec spotreby. Jednotkou je globálny hektár, ktorý tvorí hektár pôdy produkujúcej priemerné množstvo biokapacity.

Na indexe je zrejmé, že nastavený životný trend západnej civilizácie nie je udržateľný a je potrebné hľadať nové cesty rozvoja. Zatiaľ žiadna krajina nebola schopná integrovať všetky tri aspekty dohromady, aby vytvárala šťastnejšiu budúcnosť.

Aj HPI má svoje nedostatky, neodráža napríklad dodržiavanie ľudských práv v daných krajinách, čo má nesporne ohromný vplyv na životnú úroveň obyvateľov. Cieľom však je nasmerovať krajiny k trvalo udržateľnému rozvoju. HPI potom slúži ako zrkadlo, v ktorom sa odráža ich úspech či neúspech (Abdallah et al, 2009).

Index environmentálnej výkonnosti, 2006

Výsledkom poznania, že politike životného prostredia chýba vedecký kvantitatívny prístup, bolo vytvorenie Indexu environmentálnej výkonnosti (Environmental Performance Indexu - EPI). Dispozícia kvalitných dát a metód spracovania môže totiž veľmi uľahčiť rozhodovací proces tvorcom politiky. Základ indexu bol vytvorený v roku 2006 v Yale Center For Environmental Law and Policy v spolupráci s Center for International Earth Science Information Network na Columbia University s tým, že sa metodika každoročne vyvíja. V roku 2014 EPI zahŕňal dáta 178 krajín sveta, ktoré tvoria 99 % svetovej populácie. Index samotný je rozdelený do dvoch širokých politických problémov. Prvý z nich je ochrana ľudského zdravia pred poškodením zo životného prostredia, druhý je ochrana ekosystémov. V rámci týchto dvoch politických cieľov hodnotí EPI krajiny v 9 oblastiach zložených z 20 indikátorov.

Výsledky EPI sú zamerané na zachytenie účinnosti národnej politiky, inými slovami sa snaží zachytiť úspešnosť realizovanej politiky v dosahovaní cieľov v oblasti životného prostredia. Výsledok indexu je teda iba vodítkom toho, či boli dosiahnuté politické ciele. Dosiahnutie cieľa je hodnotené na škále od 0 do 100, pričom neznamená, že nižšia hodnota odráža menej striktnú politiku smerom k životnému prostrediu, ale poukazuje na nedosiahnutie vytýčených cieľov (Environmental Performance Index, 2015). Štruktúru EPI približuje nasledujúca tabuľka 5.

Tab. 5 Štruktúra EPI

Environmen. zdravie	Zdravotné dopady	Detská úmrtnosť
	Kvalita ovzdušia	Kvalita ovzdušia v domácnosti
		Priemerné znečistenie ovzdušia do PM 2,5
		Prekročenie znečistenia ovzdušia nad PM 2,5
	Voda a kanalizácia	Prístup k pitnej vode
		Prístup ku kanalizácii
	Zdroje vody	Čistenie odpadových vôd

Vitalita ekosystému	Pol'nohospodárstvo	Regulácia pesticídov
		Pol'nohospodárske dotácie
	Lesníctvo	Zmeny v zalesnení
	Rybolov	Rybia populácia
		Nátlak pobrežného rybolovu
	Biologická rozmanitosť a habitat	Ochrana prirodzeného prostredia zvierat
		Chránené morské oblasti
		Globálna ochrana biotopov
		Národná ochrana biotopov
	Klíma a energia	Trend uhlíkovej náročnosti
		Zmena trendu uhlíkovej náročnosti
		Trend CO2 emisií za kWh

Zdroj: Environmental Performance Index, 2015.

Index prosperity, 2007

Index prosperity (Legatum Prosperity Index - LPI) nadväzuje na teoretický základ vytvorený Sarkozyho komisiou a rozvádza problémy HDP ako meradla blahobytu, o zložky prosperity ako je zdravie, osobná sloboda, bezpečnosť a tak ďalej (Bate, 2009).

Metodika merania celkovej prosperity v štátoch je založená na 6 krokoch (Legatum Institute, 2014):

1. Výber premenných – na základe akademických textov o ekonomickom raste a blahobyte bolo identifikovaných viac než 200 premenných, ktoré majú preukázaný vplyv na blahobyt. Konečných 89 premenných, ktoré sú zahrnuté v indexe, bolo vybraných pomocou regresných analýz, na základe ktorých sa určili tie premenné, ktoré majú významný vplyv na bohatstvo a blahobyt.
2. Štandardizácia - keďže premenné sú merané pomocou mnohých jednotiek, je potrebné ich transformovať odpočítaním strednej hodnoty a vydelením štandardnou chybou.
3. Určenie váh – toto určenie je zistené regresnou analýzou. Jednotlivé váhy znamenajú relatívnu dôležitosť premenných na blahobyt.
4. Určenie skóre – pre každú krajinu sú získané potrebné dáta pre 89 premenných, ktoré sú štandardizované a delené priradenými váhami. Ďalej sú premenné zosumarizované do skóre *Príjem* a do skóre *Blahobyt* za každú krajinu. Tieto skóre sú štandardizované aby mohli byť porovnávané.
5. Skóre sub-indexov – štandardizovaný príjem a blahobyt sú spojené, aby mohlo byť vytvorené skóre sub-indexu pre každú krajinu. Krajiny sú potom hodnotené pomocou skóre pre každý z 8 sub-indikátorov.

6. Index prosperity – na základe priradenia rovnakej váhy všetkým sub-indikátorm je určený celkový výsledný index.

Podľa autorov sa jedná sa o jediný celosvetový index, ktorý zahŕňa bohatstvo aj blahobyt. Ekonomická analýza je zostavená z 89 premenných, ktoré sa delia podľa toho, či ovplyvňujú príjem, blahobyt alebo oboje. Prosperita podľa indexu stojí na ôsmich základných pilieroch. Ich prehľad, priblížený v tabuľke 6, menuje jednotlivé z nich a pridáva vybrané ukážky, ktoré podľa tvorcov majú z daného okruhu vplyv na príjem alebo blahobyt.

Tab. 6 Vybrané premenné LPI

Piliere	Príjem	Blahobyt
Ekonomika	Nezamestnanosť	Spokojnosť so životnou úrovňou
	Veľkosť trhu	Dostatočné množstvo potravy a prístrešia
Podnikanie a príležitosť	Počiatkové náklady podnikania	Tvrdá práca prináša vyšší ohodnotenie
	Dostupnosť internetu	Podnikateľské prostredie
Vláda	Stabilita	Korupcia
	Efektivita	Právny štát
Vzdelávanie	Hrubý zápis študentov sekundárneho vzdelávania	Spokojnosť s kvalitou výuky
	Pomer žiakov a učiteľov	Sekundárne vzdelanie na pracovníka
Zdravie	Kojenecká úmrtnosť	Zdravotné výdavky na osobu
	Dĺžka života	Kvalita pitnej vody
Bezpečnosť	Krádeže	Slobodné politické prehlásenia bez strachu z potrestania
	Napadnutia	Občianska vojna
Osobná sloboda	Tolerancia imigrantov	Slobodná voľba
	Občianska sloboda	Tolerancia menšín
Sociálny kapitál	Spoľahlivosť ostatných	Manželstvo
	Dobrovoľníci	Dôvera v ostatných

Zdroj: Legatum Institute, 2013 (upravené).

Dáta k jednotlivým premenným sú získané na základe prieskumu, objektívnych štatistických dát alebo odhadu expertov (Legatum Institute, 2013).

Problémom Sarkozyho správy, z ktorej LPI vychádza, bola dátová požiadavka na premenné, ktoré u žiadnej krajiny neboli k dispozícii, pretože sú jednoducho nemerateľné. Prístup k dátam bol trochu pragmatický. Pre výpočet LPI vybral inštitút Legatum už existujúce nepeňažné dáta, ktoré však nikdy predtým neboli integrované do jedného indexu. Aj napriek tomu, že v niektorých krajinách chýba rozsiahly počet dát, index je vypočítaný pre krajiny, ktoré celkovo tvoria 90% svetovej populácie (Bate, 2009).

Index globálneho mieru, 2007

Index globálneho mieru (Global Peace Index - GloPI) meria svetové národy podľa ich úrovne mierumilovnosti. Index sa skladá z 23 kvalitatívnych a kvantitatívnych indikátorov a meria 162 nezávislých štátov zahŕňajúcich 99,6 % svetovej populácie. Index globálneho mieru sa zameriava na tri hlavné témy:

1. Úroveň bezpečnosti a zabezpečenia v spoločnosti - táto oblasť analyzuje účinnok urbanizácie na násilie. Všeobecne sa udáva, že mier sa s rastom urbanizácie zvyšuje.
2. Rozsah domácich a medzinárodných konfliktov - táto oblasť komentuje intenzitu pretrvávajúcich domácich i medzinárodných vojen.
3. Stupeň militarizácie - tu je zohľadňovaná národná vojenská kapacita.

Mierumilovnosť je prevažne ovplyvňovaná faktormi, do ktorých sa radí množstvo utečencov, úmrtia v medzinárodných konfliktov, terorizmus, pravdepodobnosť násilných demonštrácií a vnímanie kriminality. Počet utečencov a vplyv terorizmu je v poslednej dobe veľmi sledovaný.

Index GloPI navrhol austrálsky podnikateľ Steve Killelea. Táto štúdia, ktorá bola zverejnená a použitá prvýkrát v roku 2007, je podporovaná ďalšími medzinárodnými osobnosťami a jedná sa o produkt Inštitútu pre ekonomiu a mier.

V indexe je mier vnímaný ako harmónia dosiahnutá absenciou násillia alebo strachu z násillia, čo je popisované ako negatívny mier. Naopak pozitívne mier je definovaný ako zvyky, postoje a štruktúry tvoriace udržateľnú mierovú spoločnosť.

Tím medzinárodných expertov rozdelil indikátory mieru na 2 skupiny, podľa toho či sa týkajú merania mieru vnútri krajiny alebo meranie externého mieru (za hranicami danej krajiny). Každý indikátor má určenú svoju váhu. Príklady indikátorov interného mieru sú vnímanie kriminality, miera zabitia, politická nestabilita, vplyv terorizmu a násilné demonštrácie. Do indikátorov externého mieru patria utečenci, vývoz a dovoz zbraní, úmrtia z externých konfliktov, vzťahy susediacich krajín, atómové schopnosti a kapacity ťažkých zbraní. Každý indikátor je hodnotený podľa škály od 1 do 5. Napríklad hodnotenie pre kritérium vnímaná kriminalita v spoločnosti je nasledujúce:

- 1 - veľmi nízka: väčšinou vysoká dôvera v ostatných obyvateľov,
- 2 - nízka: celkovo pozitívna klíma dôvery.
- 3 - mierna: rozumná úroveň dôvery,
- 4 - vysoká: vysoká úroveň nedôvery, nutná vysoká domáca ochrana,
- 5 - veľmi vysoká: vysoká nedôvera, extrémna opatrnosť, dôležitosť stráží.

Pre každú krajinu možno takto číselne vyjadriť úroveň mieru (Global Peace Index, 2015).

Index udržateľného rozvoja, 2008

Index udržateľného rozvoja (Sustainable Society Index - SSI) spája trvalo udržateľný rozvoj, kvalitu života a národnú spoločnosť jednoduchým a transparentným spôsobom. Skladá sa z 22 indikátorov, rozdelených do 5 kategórií, ktoré sú založené na definícii Brundlandskej komisie vrátane sociálnych aspektov ľudského života.

Index používa dáta z vedeckých inštitúcií i medzinárodných organizácií a je vytvorený pre 150 krajín sveta s dostupnými dátami. Samotný index umožňuje rýchle porovnanie medzi krajinami, pričom dáta, ktoré ho tvoria, môžu byť použité pre hlbšiu analýzu jednotlivých aspektov.

Aj cez veľké množstvo iných indexov trvalo udržateľného rozvoja, neprináša, podľa autorov SSI, žiaden z nich kompletný a kvalitný náhľad na relevantné aspekty trvalo udržateľného rozvoja transparentnou, jednoduchou a ľahko zrozumiteľnou formou tak, aby na prvý pohľad bolo jasné, či je spoločnosť udržateľná, alebo nie. Prehľad o všetkých indikátoroch SSI prináša nasledujúca tabuľka 7.

Tab. 7 Indikátory SSI a ich kategórie

Kategória	Indikátor
Osobný rozvoj	Zdravý život
	Dostatok potravy
	Dostatok pitia
	Dostatočná hygiena
	Možnosť vzdelania
	Rovnosť pohlavia
Čisté prostredie	Kvalita ovzdušia
	Kvalita povrchovej vody
	Kvalita pôdy
Vyvážená spoločnosť	Prospešná vláda
	Nezamestnanosť
	Populačný rast
	Príjmové rozdelenie
	Verejný dlh
Udržateľné využitie zdrojov	Recyklácia odpadu
	Využitie obnoviteľných vodných zdrojov
	Spotreba obnoviteľných zdrojov
Udržateľný svet	Lesná plocha
	Zachovanie biologickej rozmanitosti
	Emisie skleníkových plynov
	Ekologická stopa
	Medzinárodné spolupráce

Zdroj: Van de Kerk, Manuel, 2008.

Pri pohľade na jednotlivé indikátory je zrejmé, že najznámejší indikátor životnej úrovne, HDP na osobu je vynechaný, pretože ekonomika nie je zahrnutá v definícii, z ktorej autori vychádzajú. Samotný výpočet pracuje iba s údajmi, ktoré sú verejne

dostupné. Pokiaľ nie je konkrétny údaj k dispozícii, je dosadená hodnota priemeru tohto ukazovateľa v porovnateľných krajinách.

Pre samotný index a jeho indikátory sú kľúčové vyššie udržateľné hodnoty, ktoré by sa mali dosiahnuť, preto je potom len interpretovaný rozdiel medzi aktuálnou dosiahnutou hodnotou a udržateľnou hodnotou. Napríklad množstvo podvyživených ľudí má ideálne hodnotu 0. Prístup k pitnej vode má mať 100 % obyvateľov danej krajiny. Sto percentné kritérium platí pre indikátory 2, 3, 4, 5, 6, 15, 17 a 22. U niektorých indikátorov nie je udržateľná hodnota úplne striktné daná, preto sa môže v priebehu času meniť. Niektorí s hodnotou rodovej rovnosti 1 nemusí úplne súhlasiť, je teda priestor aj pre určitú subjektivitu. Pri niektorých indikátoroch, napríklad pri udržateľnom populačnom raste, nie je hodnota úplne jasná, ak je udržateľná hodnota úplne jasná, je jej priradená hodnota 10. Základné dáta sú teda prevedené do škály od 0 do 10, pričom 0 značí žiadnu udržateľnosť. Pre odhad indikátorov 18, 20 a 21 je použitý kvalifikovaný odhad a opäť sú prevedené na spomínanú škálu. Pri indikátoroch, kde nepostačuje kvalifikovaný odhad, bola metodika prepočtu zjednodušená tak, že krajiny s najlepším skóre majú hodnotu 10 a s najhorším 0. Táto štandardizácia bola vykonaná u indikátorov 11, 13, 14 a 18.

Pre agregáciu dát do jedného jednoduchého indexu bol využitý vážený priemer, keď všetky indikátory v rámci kategórie síce majú rovnakú váhu, ale jednotlivé kategórie majú v indexe inú relatívnu váhu. A to tak, že osobný rozvoj, čisté prostredie a vyvážená spoločnosť majú váhu 1/7, zvyšné dve kategórie udržateľné využitie zdrojov a udržateľný svet majú váhu 2/7. Síce neexistuje žiadna vedecká teória v pozadí tohto spôsobu agregácie dát, však autori SSI si myslia, že to lepšie reflektuje dôležitosť posledných dvoch kategórií (Van de Kerk a Manuel, 2008).

Index kvality života, 2009

Numbeo je najväčšia svetová databáza s užívateľskými príspevkami o mestách a krajinách celého sveta. Zhromažďuje dáta o životných podmienkach, životných nákladoch, podmienkach života v domácnosti, zdravotnej starostlivosti, doprave, kriminalite a znečistení.

Prevádzka Numbea bola zahájená v roku 2009 a nepatrí pod žiadnu vládnu organizáciu. Dostupné dáta boli v minulosti využité svetovými novinami a magazínmi, ako sú *The Economist*, *Business Insider*, *New York Times*, alebo *The Washington Post* atď. Práve pod touto organizáciou bol vyvinutý Index kvality života (Quality of Life Index - QLI).

Tento index sa týka celkovej kvality života na základe empirického výpočtu, ktorý je založený na experimentoch. Dotazníkovým spôsobom zhromažďuje dáta o kvalite života v mestách v oblastiach životné náklady a s tým spojená parita kúpnej sily, dostupnosť bývania, znečistenie, úroveň kriminality, kvalita zdravotnej starostlivosti a dopravy, z ktorých potom vytvára sub-indexy.

Aktuálne je pri výpočte indexu priradená najvyššia váha znečisteniu. Výkon ekonomiky totiž nemôže nahradiť znečistené životné prostredie. Druhá najväčšia váha je priradená bezpečnosti, ktorá je podľa autorov dôležitejšia než bohatstvo.

Aby index nedosahoval záporných hodnôt je do výpočtu pridané číslo 65, ktoré iba upravuje rozsah indexu. Konečná hodnota indexu sa potom vypočíta nasledovne:

$$QLI = 65 + IPKS - INP * 2 - \frac{ISC}{5} + IB * \frac{3}{4} + \frac{IZ}{2} - \frac{ID}{2} - IZ \quad (7)$$

IPKS je index parity kúpnej sily, INP je index pomeru cien nehnuteľnosti k príjmom, ISC je index spotrebiteľských cien, IB je index bezpečnosti, IZ je index zdravia, ID je index dopravy a IZ je index znečistenia.

Index parity kúpnej sily sa vzťahuje relatívne k hodnotám New York City, ktorý má hodnotu 100. Pomerové indexy sú na základe dát vytvorené pre indexy spotrebiteľských cien okrem nájmu, ceny nájomného, potravín a cien v reštauráciách.

Dôležité pre QLI je miestna kúpna sila, ktorá čerpá z uvedených cien a udáva, koľko si môžu obyvatelia daného mesta zaobstarať tovarov a služieb z priemerného platu v porovnaní s priemerným platom v NYC. Index bezpečnosti je opačnou hodnotou indexu kriminality, ktorý vychádza z úrovne kriminality, obavami z krádeží, problémami s korupciou a podobne. Index zdravotnej starostlivosti je odhadom celkovej kvality zdravotného systému, zdravotnej starostlivosti, vybavenie, doktorov atď. Pomer cien nehnuteľností k príjmu zachytáva dostupnosť vlastníctva nehnuteľnosti. Jedná sa o pomer mediánu ceny bývania k mediánu ceny disponibilného príjmu domácností, vyjadreného v ročnom ekvivalente. Index dopravného dochádzania uvádza v minútach priemernú dobu potrebnú na prepravu do zamestnania. Index znečistenia zachytáva znečistenie v meste, najväčšia váha je priradená znečisteniu ovzdušia, a potom znečisteniu vody.

Ak sa hodnota indexu blíži 0, je hodnotená ako veľmi nízka, naopak hodnota 100, ako veľmi vysoká. Počet prispievateľov hodnôt sa líšia nielen u jednotlivých krajín, ale aj u jednotlivých základných sekcií (Numbeo, 2009).

Index lepšieho života, 2011

Od roku 1961 sa snaží OCED pomáhať vládam pri uplatňovaní ich politík. Index lepšieho života (Better life Index - BLI) je výsledkom týchto snáh a sumarizuje 11 hlavných okruhov, ktoré sú pre blahobyt kľúčové. Materiálne životné podmienky sú zastúpené bývaním, príjmom a prácou. Kvalita života potom komunitou, vzdelaním, prírodným prostredím, vládou, zdravím, spokojnosťou so životom, bezpečnosťou a vyváženosťou medzi prácou a voľným časom.

Celkovo je index zostavený pre 34 krajín, ktoré sú súčasťou OECD. Rozdielom BLI oproti ostatným indexom kvality života je jeho práca s relatívnymi váhami k jednotlivým faktorom. Tie sú závislé na preferenciách každého človeka, ktorý svoj ideálny BLI zostavuje. Váha sa pohybuje od 1 do 5 pre každý faktor. Každý faktor je meraný jedným až štyrmi indikátormi, čo približuje nasledujúca tabuľka 8.

Tab. 8 Prehľad indikátorov BLI

Téma	Indikátor	Jednotka
Bývanie	Bývanie bez základného vybavenie	%
	Výdavky na bývanie	%
	Počet izieb na osobu	pomer
Príjem	Čistý disponibilný príjem domácností	USD
	Čisté bohatstvo domácností	USD
Práca	Miera zamestnanosti	%
	Istota zamestnania	%
	Dlhodobá miera zamestnanosti	%
	Osobný príjem	USD
Komunita	Sociálna podpora obyvateľ'ov	%
Vzdelanie	Dosiahnuté vzdelanie	%
	Schopnosti študentov	body
	Roky štúdia	roky
Prírodné prostredie	Znečistenie ovzdušia	mikrogram na m ³
	Kvalita vody	%
Občianska angažovanosť	Spolupráca na konzultácii zákonov	priemerné skóre
	Volebná účasť	%
Zdravie	Očakávaná dĺžka života	roky
	Osobné vnímanie zdravia	%
Životná spokojnosť	Životná spokojnosť	priemerné skóre
Bezpečnosť	Miera prepadnutí	%
	Miera zabití	%
Vyváženosť práce a voľného času	Pracovníci pracujúci nadčasy	%
	Čas venovaný zábave a osobnej starostlivosti	hodina

Zdroj: OECD, 2015 (upravené).

Výber indikátorov závisel od vlastnej relevantnosti, čo sa týka politickej korektnosti, hĺbky a odrazu skutočnosti, a na kvalite dostupných dát. Postupom času môžu teda byť ďalšie indikátory pridané k jednotlivým témam. Čo sa týka zastrešujúcich tém indexu, tie boli vybrané na základe teórie, praxe a konzultácií.

Pridanou hodnotou oproti iným indexom je práve vyjadrenie preferencií opýtaných osôb pri zostavovaní ich BLI prostredníctvom relatívnej váhy. Takéto zistenie potom môže pomôcť vládam pri uplatňovaní práve takej politiky, ktorá by podľa získaných preferencií daného štátu najviac prispela k lepšej kvalite života svojich obyvateľ'ov (OECD, 2015).

4 Metodika

Štúdiom literatúry bolo zistené rozsiahle spektrum prístupov k meraniu životnej úrovne. Každý z nich predstavuje špecifický pohľad na túto oblasť, ktorý zohľadňuje rôznorodé faktory a spôsob ich hodnotenia. V niektorých dochádza síce k prieniku ekonomického a sociologického či psychologického vnímania, avšak doposiaľ nebol dosiahnutý konsenzus. Práve toto je dôvod, pre ktorý je v práci zvolená nasledujúca metodika.

Predložená dizertačná práca pojednáva o životnej úrovni v Európskej únii. Pre účely demonštrácie výsledkov jednotlivých analýz je vybraných päť štátov, ktoré reprezentujú Usunierove zóny kultúrnej spriaznenosti uvedené Svätlíkom (2003) – Česká republika (CZ), Fínsko (FI), Francúzsko (FR), Španielsko (ES) a Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska (UK). Jednotlivé zóny sa vyznačujú spoločnými záujmami, hodnotami a nákupnými motívmi obyvateľov, a je možné očakávať, že v ich životnej úrovni nebudú významné rozdiely.

Metodika celej práce je rozdelená do niekoľkých, na seba nadväzujúcich etáp.

Metódy vyhodnotenia sekundárnych dát

V prvej časti vlastnej práce bude na životnú úroveň¹ nazerané prostredníctvom ekonomického, spoločenského a environmentálneho pohľadu, v rámci ktorých budú sledované vybrané veličiny a indexy pre zvolené obdobie 2005 až 2013.

V rámci ekonomického poňatia životnej úrovne je sledovaný vývoj ekonomických veličín vybraných štátov odrážajúcich životné podmienky obyvateľov. V prvom rade je pozornosť venovaná hrubému domácomu produktu na obyvateľa, potom vývoju miery nezamestnanosti a inflácie.

Následne sa bude pracovať s výsledkami European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU SILC), ktoré každoročne prinášajú výsledky týkajúce sa príjmovej situácie a životných podmienok v členských štátoch EÚ. Sledovaný bude vývoj priemerného disponibilného príjmu na ekvivalentného člena². Príjmová nerovnosť bude posudzovaná na základe Giniho koeficientu. Ďalším prístupom k meraniu nerovnosti je koeficient S80/S20, ktorý udáva koľkonásobne vyššie sú príjmy horného kvintilu domácnosti k dolným 20 %.

Hranica príjmovej chudoby je určená ako 60 % mediánu disponibilného príjmu na ekvivalentného člena. Pod touto hranicou sa nachádzajú ľudia, ktorí sú považovaní za chudobných. Ich počet v relatívnom vyjadrení predstavuje mieru chudoby.

¹ Životnou úrovňou sa v tejto práci rozumie kategória nadradená blahobytu a kvalite života.

² Osobám v domácnosti sú podľa metodiky EU SILC priradené rôzne váhy. Osoba v čele domácnosti má koeficient 1, deti vo veku 0-13 rokov majú koeficient 0,3 a ostatné osoby v domácnosti koeficient 0,5.

Nepríjmovým ukazovateľom chudoby je materiálna deprivácia, ktorá je posudzovaná na základe deviatich položiek³. V prípade, že v domácnosti chýba 3 a viac položiek, je považovaná za materiálne deprimovaná.

Následne bude sledovaný vývoj výdavkov na spotrebu podľa metodiky Classification of Individual Consumption According To Purpose (COICOP). Taktiež bude vypočítaný lineárny trend spotreby a príjmov v jednotlivých štátoch na základe rovnice

$$Y_T = a + b * T \quad (8)$$

kde Y_T je teoretická hodnota pre hodnotu T , a je počiatočná hodnota trendovej priamky, b je smernica trendovej priamky a T je sledované časové obdobie.

V častiach práce zaoberajúcich sa popisom súčasného stavu z troch vyššie spomenutých pohľadov, bude sledovaný aj vývoj dostupných indexov, ktoré majú za cieľ merať životnú úroveň, blahobyt či kvalitu života podľa svojej špecifickej metodiky.

Hlavnými zdrojmi sekundárnych dát, ktoré budú použité v orientačnej analýze, sú databázy Eurostatu, Svetovej banky, Eurobarometru a ďalšie špecifické databázy, ktoré poskytujú prístup k sledovaným indexom.⁴

Tab. 9 Indexy životnej úrovne

Skupina indexov	Názov indexu	Používaná skratka
Ekonomické	Hrubý domáci produkt na obyvateľa	HDP
	Genuine Saving Index (Index reálnych úspor)	GSI
	Global Competitiveness Index (Index globálnej konkurencieschopnosti)	GCI
Spoločenské	Human Development Index (Index ľudského rozvoja)	HDI
	Quality of Life Index (Index kvality života)	QLI
	Better Life Index (Index lepšieho života)	BLI
	Legatum Prosperity Index (Index prosperity)	LPI
	Sustainable Society Index (Index udržateľnej spoločnosti)	SSI
	Corruption Perceptions Index (Index vnímania korupcie)	CPI
	Global Peace Index (Index globálneho mieru)	GloPI
Environmentálne	Ecological Footprint (Ekologická stopa)	EF

³ Schopnosť zaplatiť neočakávaný náklad, možnosť ísť raz ročne na týždňovú dovolenku, schopnosť platiť svoje záväzky, schopnosť pravidelne jesť mäso, schopnosť vykúriť svoje obydlie, vlastníctvo pračky, farebnej televízie, telefónu a osobného automobilu.

⁴ Vzhľadom na množstvo indexov nie je na tomto mieste priblížená metodika ich výpočtu. Tá je priebežne vysvetlená ako v literárnej rešerši, tak aj vo vlastnej práci, spolu so zdrojmi dát.

	Carbon Footprint (Uhlíková stopa)	CF
	Environmental Performance Index (Index environmentálnej výkonnosti)	EPI
	Happy Planet Index (Index šťastnej planéty)	HPI

Okrem toho bude tiež zisťovaný ich vzťah k HDP na obyvateľa, a to s využitím regresnej analýzy. Vstupnými dátami budú výsledky indikátorov za štáty EÚ k poslednému dostupnému roku. Závislou premennou bude vo všetkých prípadoch konkrétny index, nezávislou premennou HDP na obyvateľa. Tento vzťah je teda vyjadrený ako

$$Index = f(HDP \text{ na obyv.}) \quad (9)$$

Vždy bude vytvorený bodový korelačný graf (scatter plot). Pomocou celkového F-testu sa zistí, či hodnota vysvetľovanej premennej závisí na vysvetľujúcej premennej. Bude sa teda testovať nulová hypotéza H_0 o nezávislosti na hladine významnosti $\alpha = 0,05$. Pre určenie parametrov funkcie bude využitá metóda najmenších štvorcov. Pre popis vzťahu každého indexu k HDP na obyvateľa bude vybraná najvhodnejšia regresná funkcia. Bude vypočítaná ANOVA a na zistenie tesnosti závislosti bude použitý koeficient determinácie R^2 , ktorý udáva akú časť variability závislej premennej vysvetľuje nezávislá premenná. Hodnoty blížiac sa k nule indikujú slabú závislosť. Pre vzťahy, ktoré bude možné opísať regresnou funkciou bude následne zostrojená pozičná mapa približujúca postavenie sledovaných štátov v poslednom roku sledovaného obdobia.

Metódy komparácie indexov životnej úrovne

V ďalšej etape bude uskutočnené porovnanie vybraných indexov⁵ prostredníctvom meta-analýzy, ktorou sa rozumie štatistická metóda pre kombináciu zistení z rôznych štúdií. V prvom kroku meta-analýzy budú vyhladané všetky indexy a štúdie určené k meraniu životnej úrovne a budú vyselektované tie, ktoré vyhovujú ďalšiemu spracovaniu. Budú vytvorené regresné modely jednotlivých indexov vzťahujúce sa k poslednému dostupnému roku a ku všetkým zohľadňovaným krajinám sveta. Za každý index je vypočítaná sada indikátorov (priblížená v tabuľke 10), na základe čoho je urobená extrakcia potrebných údajov, kódovanie a monitorovanie kvality kódovania.

⁵ HDP, GSI, GCI, HDI, QLI, BLI, LPI, SSI, CPI, EPI a HPI

Tab. 10 Vstupné údaje pre meta-analýzu

Názov	Popis	Typ premennej
Štúdia	názov štúdie (indexu)	string
Premenné	názvy premenných	string
Nlb	veľkosť pozorovanej skupiny po úprave	integer
NCb	veľkosť kontrolnej skupiny pred úpravou	integer
Nca	veľkosť kontrolnej skupiny po úprave	integer
mean(la)	priemerný účinok, pozorovaná skupina, po úprave	reálna
mean(Cb)	priemerný účinok, kontrolná skupina, po úprave	reálna
SD(la)	smerodajná odchýlka účinku, pozorovaná skupina, po úprave	reálna
SD(Ca)	smerodajná odchýlka účinku, kontrolná skupina, po úprave	reálna
MD	rozdiel priemerov $MD = mean(la) - mean(Ca)$	reálna
ICI95(MD)	spodná hranica 95% intervalu spoľahlivosti pre rozdiel priemerov	reálna
uICI95(MD)	vrchná hranica 95% intervalu spoľahlivosti pre rozdiel priemerov	reálna
ICI95(la)	spodná hranica 95% intervalu spoľahlivosti pre priemer pozorovanej skupiny po úprave	reálna
uICI95(la)	vrchná hranica 95% intervalu spoľahlivosti pre priemer pozorovanej skupiny po úprave	reálna
ICI95(Ca)	spodná hranica 95% intervalu spoľahlivosti pre priemer kontrolnej skupiny po úprave	reálna
uICI95(Ca)	vrchná hranica 95% intervalu spoľahlivosti pre priemer kontrolnej skupiny po úprave	reálna
p-value	p-hodnota pre obojstranný test	reálna
t-value	t-hodnota pre obojstranný t-test	reálna
df	stupne voľnosti pre obojstranný t-test	reálna

Zvoleným prístupom pre uskutočnenie meta-analýzy je vážená mnohonásobná regresia, pomocou ktorej sa zistí vplyv moderujúcich premenných na veľkosť účinku (effect), a teda zisťovaný model má tvar

$$\text{effect} = f(X_1 + X_2 + \dots + X_m) \quad (10)$$

kde X_i sú moderujúce premenné a f je vhodná funkcia, za ktorú sa najčastejšie volí lineárna kombinácia vplyvu moderujúcich faktorov.

Prevedená meta-analýza je založená na modele fixných efektov (FES), ktorý umožňuje odhadnúť vplyv variability jednotlivých štúdií na celkový efekt. Modelu bude získaným odhadom daná váha podľa veľkosti danej štúdie. Najprv bude potrebné posúdiť homogenitu vybraných štúdií. Štúdie považujeme za homogénne, ak veľkosti účinkov jednotlivých štúdií sa rovnajú skutočnému celkovému účinku, ktorý je v meta-analýze odhadovaný. K overeniu homogenity bude použitý Cochranov Q test, ktorý predpokladá nulovú hypotézu o homogenite štúdií

$$H_0: T_1 = T_2 = \dots = T_k = \bar{T} \quad (11)$$

kde T_k je veľkosť účinku k -tej štúdie, \bar{T} je priemerný efekt, teda účinok všetkých štúdií a k je počet štúdií zahrnutých do analýzy. Alternatívnou hypotézou je, že aspoň jeden účinok T_k sa líši od ostatných. Cochranov koeficient sa vypočíta ako súčet štvorcov odchýlok odhadov účinkov štúdií od celkového odhadu účinkov a jeho tvar je nasledujúci:

$$Q = \sum_{i=1}^k w_i (T_i - \bar{T})^2 \quad (12)$$

kde w_i predstavuje váhu i -tej štúdie.

Platí, že keď je výsledná hodnota testovej štatistiky Q vyššia než kritická hodnota rozdelenia pravdepodobnosti určenej na hladine významnosti α pre $(k-1)$ stupňov voľnosti, zamietame nulovú hypotézu o homogenite štúdií.

Stupeň heterogenity udáva index I^2 , ktorý predstavuje časť celkovej variability vysvetlenej variabilitou medzi štúdiami. Vypočíta sa pomocou nasledujúceho vzorca:

$$I^2 = \begin{cases} \frac{Q - (k - 1)}{Q} \cdot 100, & Q > (k - 1) \\ 0, & Q < (k - 1) \end{cases} \quad (13)$$

Ak platí, že $I^2 = 0$, celá variabilita veľkosti efektu je spôsobená výberovou chybou. Ak $I^2 = 25 \%$, znamená to nízku heterogenitu, $I^2 = 50 \%$ indikuje strednú a $I^2 = 75 \%$ vysokú heterogenitu medzi štúdiami.

V rámci analýzy bude vypočítaná smerodajná odchýlka (SD) a smerodajná odchýlka účinkov (SE_{effect}) jednotlivých položiek vstupných štúdií:

$$SD = \sqrt{\frac{SD(la)^2 \cdot (Nla - 1) + SD(Ca)^2 \cdot (NCa - 1)}{Nla + NCa - 2}} \quad (14)$$

$$SE_{effect} = \sqrt{\frac{1}{Nla} + \frac{1}{NCa}} \quad (15)$$

V ďalšom kroku budú vypočítané účinky položiek štúdií (*effect*) na základe pomeru rozdielu priemerov pozorovanej a kontrolnej skupiny po úprave a smerodajnej odchýlke modelu:

$$effect = \frac{MD}{SD} \quad (16)$$

V poslednom kroku sa vypočíta interval spoľahlivosti pre jednotlivé položky:

$$CI95\%(effect) = effect \pm 1,96 \cdot SE_{effect} \quad (17)$$

A následne budú spočítané hodnoty chybových úsečiek (error bars):

$$value\ error\ bars = SE_{effect} \cdot 1,96 \quad (18)$$

Veľkosť účinku každej štúdie je potom medián veľkosti účinkov príslušných výsledkov a rozptyl účinkov je medián ich odchýlok.

Výsledky meta-analýzy budú prezentované aj graficky, pomocou lesného grafu (forest plot), ktorý zobrazuje hodnoty účinkov a konfidénčné intervaly pre jednotlivé štúdie (Hendl, 2006; Kontopantelis, 2011; Nelson, Kennedy, 2009).

Pre porovnanie zaradenia štátov EÚ do jednotlivých skupín na základe výsledkov komparovaných indexov životnej úrovne, je aplikovaná viacrozmerná štatistická metóda - zhluková analýza (PCA - cluster analysis), ktorej cieľom je zoskupiť jednotlivé štáty EÚ do zhlukov na základe hierarchického zhlukovania. Zhluky sa vytvárajú na základe podobností a odlišností. Meranie podobnosti je založené na metrike Euklidovskej vzdialenosti objektov. Použitým spôsobom zhlukovania objektov bude metóda úplného spojenia (complete linkage). Výsledkom zhlukovej analýzy je dendrogram pre každý pozorovaný index, ktorý približuje, ktoré štáty sú si podobné a vzájomne spolu korelujú (Meloun, Militký, 2012).

Metódy vyhodnotenia kvantitatívnych primárnych dát

V ďalšej etape práce bude uskutočnený primárny výskum formou dotazníkového šetrenia, ktoré bude zisťovať subjektívne názory respondentov z vybraných piatich krajín na dôležitosť určených činiteľov na ich spokojnosť so životom. Na základe teoretických poznatkov z odborných štúdií je určených 99 činiteľov životnej úrovne, ktoré sú zaradené do ôsmich oblastí – verejný život a záležitosti v rámci štátu, miesto

bydliska, ekonomická stránka života, vzdelávanie, zdravotníctvo, životné prostredie, medziľudské vzťahy a osobnostné prvky. Ku každej položke sa respondenti mali vyjadriť, ako veľmi vplýva na ich životnú úroveň, a to pomocou desaťstupňovej škály, kedy 1 znamená najmenší vplyv a 10 najväčší vplyv, resp. dôležitosť. Respondenti sa tiež vyjadrujú k spokojnosti s jednotlivými oblasťami, ako aj s celkovou životnou úrovňou pomocou Likertovej škály (veľmi spokojný – spokojný – skôr spokojný – skôr nespokojný – nespokojný - veľmi nespokojný). Dotazník bude preložený do českého, anglického, fínskeho, francúzskeho a španielskeho jazyka. V každej krajine bude uskutočnená pilotáž na vzorke 10 respondentov. Podľa ich pripomienok bude dotazník upravený. Následne sa spustí zber primárnych dát, ktorý bude prebiehať pomocou systému Umbrella a osobným šetrením v teréne s pomocou vybraných neziskových organizácií v daných štátoch. Dotazník bude vyplňovaný vždy osobou v čele domácnosti⁶. Výber respondentov bude prevedený na základe kvót podľa ekonomickej aktivity, ktoré sú priblížené v tabuľke 11.

Tab. 11 Kvóty pre výber respondentov podľa ekonomickej aktivity

Ekonomická aktivita	CZ	FI	FR	ES	UK
Zamestnaný	45,30	46,40	47,00	42,40	50,50
OSZČ	9,30	7,10	5,00	8,20	7,50
Nezamestnaný	5,20	6,20	6,00	11,30	2,90
Dôchodca	24,60	25,10	27,70	14,60	23,40
Ostatné	15,60	15,20	14,30	23,50	15,70
Celkom	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Zdroj: Eurostat, 2013.

K vyhodnoteniu štatistických veličín pre jednotlivé činitele, ale aj súhrnné oblasti činiteľov budú vypočítané charakteristiky polohy, predovšetkým aritmetický priemer. Pri otázkach zisťujúcich spokojnosť so životnou úrovňou sa vypočítajú absolútne a relatívne početnosti.

Pre jednotlivé oblasti činiteľov bude zisťovaný vplyv faktorov štátnej príslušnosti, ekonomickej aktivity, vzdelania a pohlavia na výber dôležitosti oblastí. Vzhľadom na charakter dát, bude za týmto účelom použitá neparametrická analýza rozptylu, ktorá je založená na poradí. Pri faktoroch štát, ekonomická aktivita a vzdelanie bude testovanie prevedené prostredníctvom Kruskal-Wallisovho testu, kde nulová hypotéza predpokladá, že meranie v skupinách má rovnaké mediány:

⁶ Touto osobou sa rozumie člen domácnosti, ktorého ostatní členovia označili za hlavného člena, prípadne člen, ktorý prispieva najväčším podielom k celkovému príjmu domácnosti.

$$H_0: \tilde{\mu}_1 = \tilde{\mu}_2 = \dots = \tilde{\mu}_m \quad (19)$$

$$H_1: \text{Aspoň pre jednu dvojicu } i \text{ platí, že } \tilde{\mu}_i \neq \tilde{\mu}_j \quad (20)$$

Všetky merania n sú usporiadané podľa veľkosti, ich hodnoty sa nahradia poradím a vypočítajú sa koeficienty SR_i , ktoré sú súčtami poradí meraní zo skupiny i . Potom sa vypočíta testovacia štatistika H :

$$H = \left[\frac{12}{n(n+1)} \sum_i \left(\frac{SR_i^2}{n_i} \right) \right] - 3(n+1) \quad (21)$$

Hypotézu H_0 zamietame na hladine významnosti α , ak H je väčšie než príslušná kritická hodnota rozdelenia s $m - 1$ stupňami voľnosti. Po preukázaných testoch budú použité testy mnohonásobného porovnania, vďaka ktorým sa ukáže, ktoré skupiny faktorov sa líšia priemerným poradím (Hendl, 2006).

Pri zisťovaní vplyvu faktoru pohlavia na hodnotenie dôležitosti jednotlivých oblastí bude použitý Mann-Whitneyov poradový test, ktorý slúži pre porovnanie mediánov dvoch nezávislých skupín a na hladine $\alpha=0,05$ testuje, či je ich rozdiel štatisticky významný.

Spokojnosť so životnou úrovňou je vyjadrená pomocou 6 stupňovej škály od veľmi spokojný po veľmi nespokojný. Pomocou výsledkov logistických regresíí bude zistený rozdiel v spokojnosti so životnou úrovňou medzi štátmi na základe pomeru šancí. Logistická regresia bude použitá v dvoch podobách, a to ako ordinálna a binárna logistická regresia.

Ordinálna logistická regresia je použitá pre závislú premennú spokojnosť, vyjadrenú škálou (veľmi nespokojný – nespokojný – skôr nespokojný – skôr spokojný – spokojný – veľmi spokojný). Nezávislou premennou je štát. Pozorovanou referenčnou kategóriou bude postupne každý sledovaný štát, voči ktorému bude sledovaný pomer šancí spokojnosti so životom v ostatných štátoch. Vzhľadom na charakter ordinálnej premennej je možná interpretácia iba pre krajné hodnoty, teda veľmi spokojný a veľmi nespokojný. Ordinálny logistický regresný model je založený na kumulatívnych logitoch v tvare:

$$\ln \frac{F_j}{1 - F_j} = \ln \frac{P(Y \leq y_j)}{P(Y > y_j)} = \ln \frac{\pi_0 + \pi_1 + \dots + \pi_j}{\pi_{j+1} + \pi_{j+2} + \dots + \pi_{s-1}}, j = 0, 1, \dots, s - 2 \quad (22)$$

Regresná funkcia s použitím kumulatívneho logitu má potom tvar:

$$\ln \frac{F_j}{1 - F_j} = x' \beta_j, j = 0, 1, \dots, s - 2. \quad (23)$$

Parametre β_{0j} sú prahové parametre pre jednotlivé kategórie veličiny Y , predstavujú logaritmus šance, že Y nadobúda maximálne j -tu kategóriu.

Pre účely prevedenia binárnej logistickej regresie bude stanovený index spokojnosti, pre ktorý bude pôvodná 6 stupňová škála prekódovaná na binárnu premennú s pólmi spokojný (pôvodne veľmi spokojný, skôr spokojný a spokojný) a nespokojný (pôvodne veľmi nespokojný, nespokojný a skôr nespokojný). Táto frekvenčná veličina spokojnosti je teda vyjadrená hodnotami 0 a 1 a je závislou premennou. Nezávislou premennou je štát. Referenčnou kategóriou je opäť postupne každý štát. Predpokladá sa, že náhodná premenná má binomické rozdelenie s parametrom π , ktorý zodpovedá pravdepodobnosti výsledku 1 a mení sa monotónne s hodnotou nezávislej premennej. Výsledný model je práve odhadom tohto parametra v závislosti na x a po úprave má tento tvar:

$$\log \frac{\pi(x)}{1 - \pi(x)} = \alpha + \beta x \quad (24)$$

Ľavá strana rovnice sa nazýva logit. Hodnoty α a β sú regresné koeficienty a pre ich odhad je použitá interaktívna metóda najmenších štvorcov.

Pre stanovenie determinantov životnej úrovne bude využitá viacrozmerná štatistická metóda - analýza hlavných komponentov (Principal Component Analysis - PCA), ktorá umožňuje zredukovať počet premenných (99 činiteľov) bez veľkej straty pôvodných informácií. Hlavné komponenty sú lineárnymi kombináciami pôvodných premenných. Hlavné komponenty Z_j sa vytvárajú z p premenných X_i . Hlavné komponenty nie sú korelované a sú zoradené podľa veľkosti rozptylu. Najviac informácií obsahuje komponent, ktorý má najväčší rozptyl.

Na začiatku sa vychádza z korelačnej matice, ktorá je tvorená Pearsonovými korelačnými koeficientmi merajúcimi silu závislostí medzi dvojicami objektov (premennej vstupujúcej do analýzy). Pearsonov korelačný koeficient sa vypočíta ako:

$$P_{xy} = \frac{s_{xy}}{s_x s_y} \quad (25)$$

kde s_y je smerodajná odchýlka premennej X , s_y je smerodajná odchýlka premennej Y a s_{xy} je kovariancia premenných X a Y .

Čím vyššie hodnoty nadobúda korelačný koeficient, tým vyššia je podobnosť objektov, na základe čoho dochádza k redukcii premenných. Vhodnosť dát pre analýzu hlavných komponentov je posúdená pomocou Kaiser-Meyer-Olkinovho indexu (KMO), ktorý vyjadruje mieru adekvátnosti výberu. Je to priemerová charakteristika vyjadrujúca pomer nameranej a ideálnej hodnoty, pomer koeficientov determinácie. KMO nadobúda hodnoty od 0 do 1. Čím vyššie, tým lepšie. V tejto práci je hranica stanovená na 0,7. V prípade nižšej hodnoty sú dáta považované za nevhodné k prevedeniu analýzy hlavných komponentov. Bertlettov test sféricity testuje, či nie sú premenné iba autokorelované, a či majú aj ďalšie sféry vzťahov k ďalším premenným. Testuje sa ním nulová hypotéza, že premenné majú korelácie iba k sebe navzájom.

V ďalšom kroku PCA bude určený počet faktorov (hlavných komponentov) pomocou Cattellovho grafu vlastných čísel (sutinového diagramu), ktorý znázorňuje

vlastné čísla $\lambda_1 \geq \lambda_2 \geq \dots \geq \lambda_m$ zdrojovej matice A v závislosti na indexe i , ktorý predstavuje relatívne vyjadrenú veľkosť vlastných čísel. V diagrame je dôležitým miestom bod zlomu medzi kolmou a vodorovnou líniou vykreslenou z hlavných komponentov. Hodnota zlomu udáva počet významných komponentov.

Ďalej sa pri extrakcii faktorov počítajú faktorové záťaže, ktoré udávajú váhu premenných prisúdených každému faktoru. Sú to štandardizované regresné koeficienty v mnohonásobnej regresii s pôvodnou premennou ako závislou a faktory ako nezávislé premenné. V prípade faktorov s vysokými hodnotami koeficientov sú s týmito premennými veľmi združené. Ak je faktorová záťaž niektorých premenných vo faktorovej matici príliš vysoká alebo príliš nízka u väčšieho počtu faktorov, prevádza sa rotácia faktorov, ktorá prispieva k lepšej interpretácii. Výsledná matica faktorových záťaží po rotácii faktorov obsahuje manifestné premenné, ktoré sú silne korelované iba s niektorými faktormi. Rotáciu je možné previesť rôznymi spôsobmi. V tejto práci je uvažovaná rotácia *Varimax*, ktorá predstavuje ortogonálnu rotáciu eliminujúcu počet premenných, ktoré sa vyznačujú vysokými záťažami s každým spoločným faktorom.

Po uskutočnení predchádzajúcich krokov PCA dôjde k interpretácii faktorov, ktorá spočíva v tom, že manifestné premenné s vysokými faktorovými záťažami sú si obsahovo blízke, na základe čoho budú formulované názvy pre konečné faktory životnej úrovne. Prostredníctvom populačného priemeru budú jednotlivým faktorom priradené váhy, ktoré budú určovať ich dôležitosť (Hendl, 2006; Meloun, Milítký, 2012; Rimárčík, 2007).

Pre spracovanie dát pomocou štatistických metód, ktoré boli spomenuté vyššie, bude využitý software Statistica by Statsoft, IBM SPSS Statistics, STATA a MetaEasy.

Metódy vyhodnotenia kvalitatívnych primárnych dát

V poslednej fáze práce bude prevedený kvalitatívny výskum, ktorého cieľom bude prostredníctvom osobných hĺbkových rozhovorov s expertmi určiť spôsob merania stanovených faktorov. Za každú skupinu determinantov budú podľa ich obsahu vybraní najmenej dvaja experti z danej oblasti, ktorým sa pred prevedením rozhovoru zašlú podporné materiály približujúce rôzne súčasné prístupy k meraniu danej oblasti. Samotné interview bude zisťovať, aké sú názory respondentov na predložené spôsoby merania determinantov životnej úrovne a aké sú ich vlastné návrhy.

Výsledný obsah rozhovorov bude prevedený z audio nahrávky do textovej podoby, a následne bude spracovaný softwarom MAXQDA, určeným pre spracovanie kvalitatívnych dát. V rámci kódovania budú za hlavné kódy zvolené názvy položiek, ktoré spadajú do zisteného faktoru a subkódmi budú vždy spôsoby merania. V prípade potreby budú definované aj sub-subkódy. Výsledky rozhovorov budú zachytené graficky pomocou myšlienkových máp.

5 Vlastná práca

Životná úroveň predstavuje multidisciplinárnu tému. Z tohto dôvodu je vo vlastnej práci táto problematika priblížená jednak z ekonomického, ako aj zo spoločenského a ekologického hľadiska. V jednotlivých podkapitolách je sledovaný vývoj vybraných veličín a indexov životnej úrovne v sledovaných krajinách behom obdobia 2005 až 2013, zisťuje sa ich vzťah k HDP na obyvateľa, ďalej je uskutočnená ich komparácia. Nasledovne je vyhodnotené dotazníkové šetrenie, sú určené determinanty životnej úrovne a stanovený spôsob ich hodnotenia.

Vzhľadom na početné indexy, ktoré sa v dnešnej dobe používajú na zistenie stavu životnej úrovne z rôznych aspektov, je za účelom ich komparácie vo vlastnej práci uskutočnená meta-analýza vybraných štúdií, pomocou ktorej sa zisťuje ich efektívnosť.

Dotazníkové šetrenie bolo uskutočnené v pozorovaných piatich krajinách pre prepojenie objektívnych zistení so subjektívnou zložkou s cieľom zistiť názory obyvateľov na vplyv jednotlivých položiek na spokojnosť so životom. Výsledky sú prezentované podľa skupín činiteľov určených v metodike práce. Za každú oblasť sa zisťuje vplyv štátu, ekonomickej aktivity, vzdelania a pohlavia na názory respondentov ohľadom dôležitosti činiteľov, na čo je využitá neparametrická analýza rozptylu.

Následne sú stanovené výsledné skupiny determinantov životnej úrovne pomocou analýzy hlavných komponentov. Pre tieto determinanty sú sformulované názvy, a potom je určená aj ich dôležitosť.

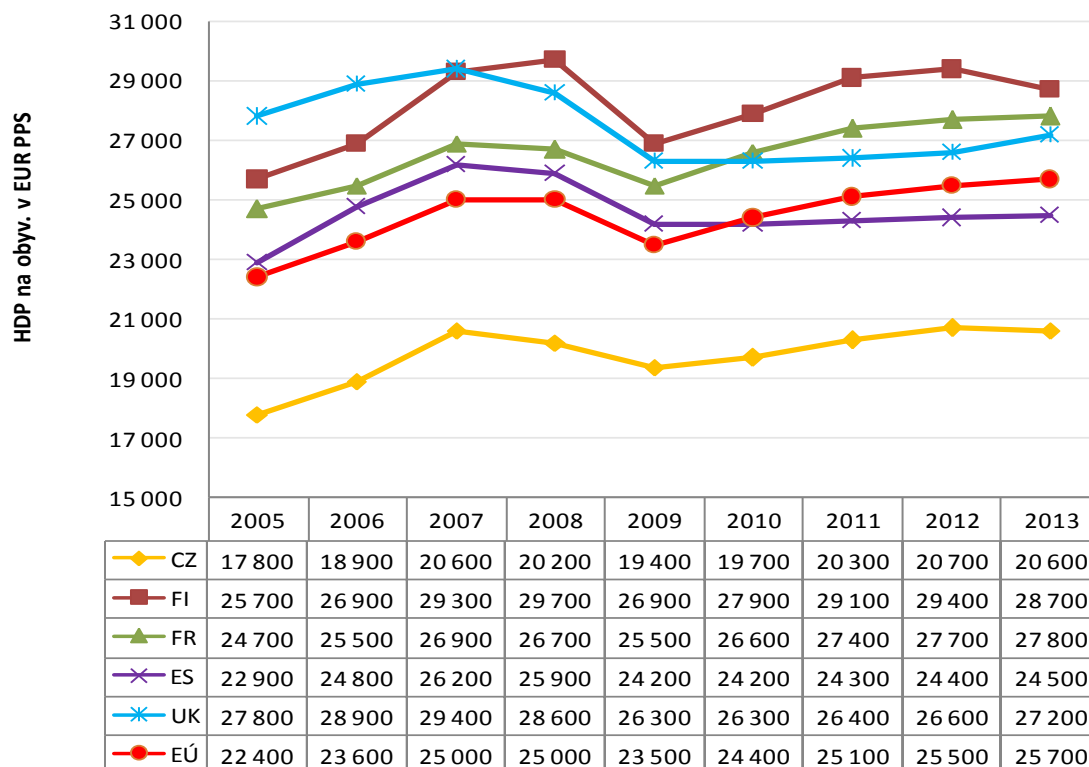
V poslednej časti práce sú predstavené výsledky kvalitatívneho výskumu založeného na hĺbkových rozhovoroch s expertmi, na základe čoho sú navrhnuté možnosti spôsobov merania stanovených determinantov.

5.1 Ekonomické hľadisko životnej úrovne

Ekonomické hľadisko má v problematike životnej úrovne svoje opodstatnené miesto. Už v dávnejšej minulosti, ešte pred tým, než boli vyvinuté akékoľvek ukazovatele pre posudzovanie blahobytu, bolo rozhodujúce, do akej sociálnej skupiny človek patril. Zaradenie bolo určované na základe príslušnosti k rodu a majetok tu zohrával rozhodujúcu úlohu. Chudobní ľudia mali problémy s nedostatkom jedla, ošatenia či strechy nad hlavou. Postupne, s rozvojom iných disciplín, sa k materiálnemu posudzovaniu pridali aj iné pohľady. Napriek tomu si však ekonomické hľadisko udržalo svoju dôležitosť, a to aj v dnešnej dobe, kedy sa neustále vedie diskusia o tomto jednodimenzionálnom prístupe.

Najviac používaným ukazovateľom životnej úrovne je hrubý domáci produkt prepočítaný na obyvateľa. HDP v sebe zahŕňa spotrebu, vládne výdaje, investície a čistý export. Znamená to teda, že čím lepšia je výkonnosť ekonomiky, tým je lepšia životná úroveň obyvateľov daného štátu.

Európska únia patrí medzi najvyspelejšie časti sveta. Vývoj HDP na obyvateľa vo vybraných štátoch v období 2005 až 2013 približuje obrázok 3.

Obr. 3 Vývoj HDP na obyvateľa v EUR PPS vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013
Zdroj: Eurostat, 2014 (upravené).

Do roku 2007 je zaznamenaný rast u všetkých sledovaných krajín. Následne došlo k poklesu tohto ukazovateľa všade okrem Fínska, u ktorého sa rast HDP na obyvateľa mierne spomalil. V roku 2009 sa prejavuje pokles už v prípade všetkých štátov. Táto recesia je spojená s hospodárskou krízou z roku 2007, ktorej dopady sa silnejšie prejavili až v roku 2009. V ďalších rokoch už došlo k opätovnému rastu HDP na obyvateľa, najpomalšie v Španielsku a Veľkej Británii, v prípade ktorej došlo k strate prvenstva v roku 2005 a posunutie sa na tretie miesto v roku 2013 po Fínsku a Francúzsku.

Medzi prvým a posledným sledovaným rokom došlo v Európskej únii k rastu HDP na obyvateľa o 14,7 %. Rýchlejšie vzrástlo iba HDP Českej republiky, a to o 15,7 %. Vo Francúzsku sa zvýšilo o 12,6 %, vo Fínsku o 11,7 % a v Španielsku o takmer 7 %. Vo Veľkej Británii predstavovalo HDP na obyvateľa v roku 2013 pokles o 2,2 % oproti roku 2005. Na Veľkú Britániu mala svetová kríza veľký vplyv. Ceny nehnuteľností sa znížili o dve tretiny, došlo k výraznej deprecii britskej libry a hodnota referenčnej úrokovej sadzby klesla v roku 2009 na svoje doterajšie minimum.

Jednotlivé zložky HDP na obyvateľa na základe výdajovej metódy pre rok 2013 sú približené v tabuľke 12. Je zrejme, že spotreba je najvyššia vo Veľkej Británii, kde

je aj najnižší podiel tvorby hrubého kapitálu na HDP. Česká republika má síce spotrebu najnižšiu, ale zároveň má najvyššiu hodnotu tvorby hrubého kapitálu a čistého exportu. Vo Veľkej Británii, Francúzsku a Fínsku import prevyšuje export, čo vedie k zápornej bilancii čistého exportu.

Tab. 12 Zložky HDP na obyvateľa vo vybraných štátoch podľa výdajovej metódy, rok 2013

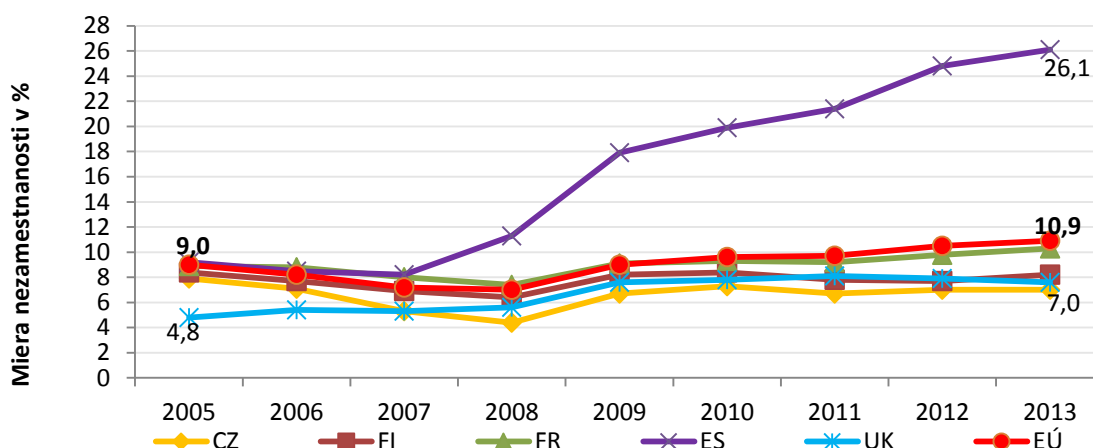
Zložka HDP v %	CZ	FI	FR	ES	UK
Spotreba	69,22	79,57	79,47	77,64	84,93
Tvorba hrubého kapitálu	25,02	21,29	22,01	18,96	17,04
Export (EX)	77,2	38,3	28,28	31,56	30,08
Import (IM)	71,44	39,15	29,77	28,15	32,05
Čistý export (EX - IM)	5,76	-0,86	-1,48	3,41	-1,97
HDP	100	100	100	100	100

Zdroj: Eurostat, 2014 (upravené).

Česká republika sa svojim HDP na obyvateľa nachádzala v roku 2013 na približne 80 % európskeho priemeru. Vo Fínsku je HDP o takmer 12 % vyššie než je európsky priemer. Francúzsko sa nachádza na 108 % a Veľká Británia na 106 % európskeho HDP. Španielske HDP je o necelých 5 % pod európskym priemerom.

Na životnú úroveň obyvateľov pôsobí aj hodnota peňazí, ktoré sú nutné pre bežný život. Na to má však vplyv inflácia, ktorá je najvyššia vo väčšine obdobia vo Veľkej Británii (v roku 2005 2,1 % a v roku 2013 2,6 %). Krízové obdobie malo nepriaznivý vplyv na mieru inflácie vo všetkých štátoch. K najvýraznejšiemu výkyvu však došlo v Českej republike, kde sa táto hodnota vyšplhala na 6,3 %, čo je 1,7krát vyššie než bol európsky priemer (3,7 %). V roku 2013 bola inflácia najvyššia vo Veľkej Británii (2,6 %) a vo Fínsku (2,2 %), najnižšia vo Francúzsku (1 %). Česká republika a Španielsko sa nachádzali na európskom priemere, ktorý činil 1,5 %.

Makroekonomická veličina, ktorá približuje situáciu obyvateľov v zemi je nezamestnanosť. V roku 2005, kedy v Európskej únii bolo 9 % ekonomicky aktívnej populácie bez práce, sa nad touto hranicou nachádzalo iba Španielsko (9,2 %). Najnižšia miera nezamestnanosti bola vo Veľkej Británii (4,8 %). Španielsko si svoju pozíciu začalo po roku 2007 výrazne pohoršovať a v roku 2013 sa tak v Španielsku nachádzalo 26,1 % nezamestnaných. Táto hodnota predstavuje najvyššiu hodnotu za posledné 4 desaťročia a Španielsko sa tak radí medzi krajiny s najvyššou nezamestnanosťou vo svete podľa štatistík Medzinárodnej organizácie práce. Situácia bola ešte závažnejšia u obyvateľov pod 24 rokov, z ktorých viac než polovica bola nezamestnaná. Ostatné sledované štáty sa držia pod európskym priemerom. V roku 2013 bolo najmenej nezamestnaných ľudí v Českej republike (7 %), potom vo Veľkej Británii (7,6 %), Fínsku (8,2 %) a Francúzsku (10,3 %).

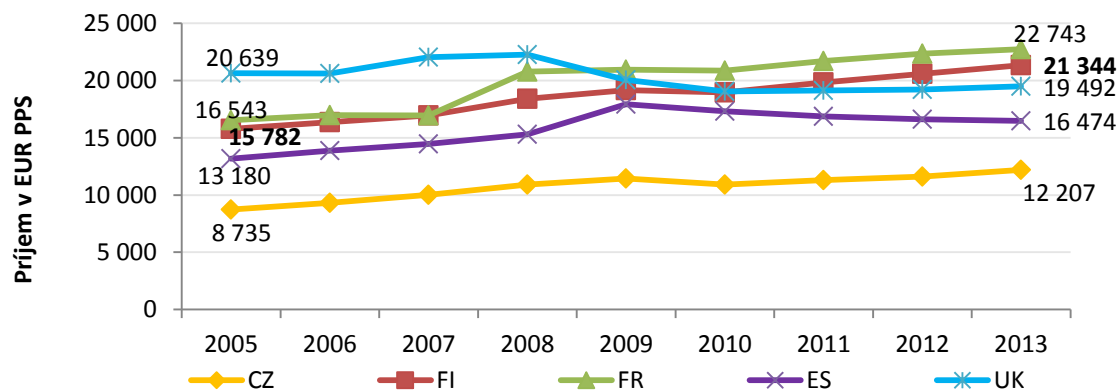

Obr. 4 Vývoj nezamestnanosti vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013

Zdroj: Eurostat, 2014 (upravené).

HDP na obyvateľa popisuje výkonnosť ekonomiky určitého štátu, ale nereflektuje priamo životné podmienky obyvateľov, čo je hlavný dôvod, pre ktorý je tento ukazovateľ kritizovaný pri použití pre meranie životnej úrovne. Z ekonomického hľadiska sa javí za vhodnejšie používať indikátory, ktoré odrážajú skutočnú situáciu obyvateľov.

Za týmto účelom sa používa európske šetrenie s názvom European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU SILC), ktoré je postavený na zisťovaní príjmovej situácie a životných podmienok obyvateľov členských krajín EÚ. Základnou jednotkou šetrenia je domácnosť. Príjem sa prepočítava na ekvivalentného člena. Každý člen domácnosti má podľa metodiky inú váhu. Vývoj tejto veličiny v sledovanom období je znázornený na nasledujúcom obrázku 5.

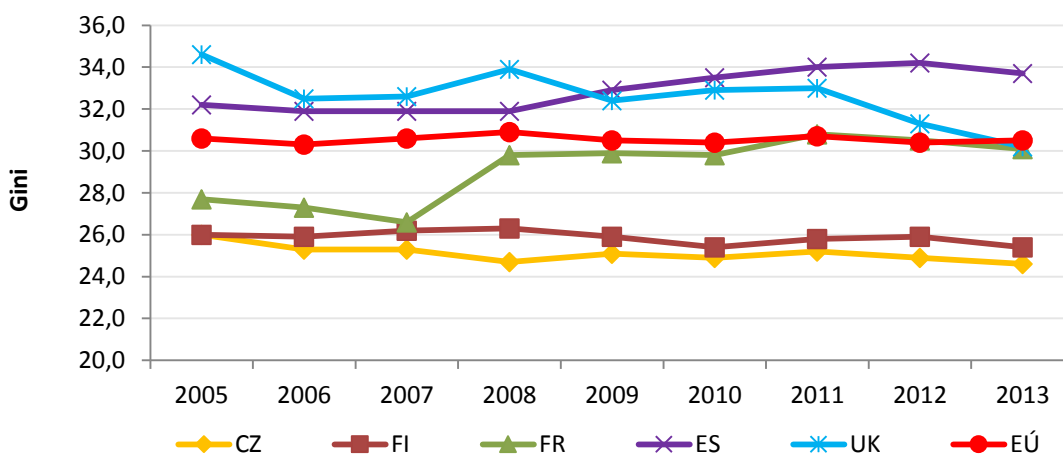
Obr. 5 Vývoj príjmov na ekvivalentného člena vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013

Zdroj: Eurostat, 2014 (upravené).

Najnižšie príjmy počas celého obdobia boli zaznamenané v Českej republike, hoci medzi rokmi 2005 a 2013 tu bol zaznamenaný najvýraznejší vzrast v príjmoch, a to o 39,7 %. Do roku 2008 mali najvyššie príjmy britskí obyvatelia, avšak kvôli medziročnému poklesu o 10 %, sa do popredia dostali obyvatelia Francúzska, ktorých príjem od roku 2005 vzrástol z 16 543 na 22 743 EUR PPS, čo predstavuje rast o 37,5 %.

Druhý najvyšší príjem mali v poslednom roku fínski obyvatelia, a to vďaka tomu, že od prvého sledovaného roku sa ich príjmy zvýšili v priemere o 35,2 %. Obyvateľom Španielska príjem vzrástol takmer o štvrtinu. Britským obyvateľom sa ako jediným príjem v danom období znížil, a to o 5,6 %, čo odráža aj vývoj HDP na obyvateľa Veľkej Británie.

V súvislosti s príjmovou situáciou je celosvetovo často riešený problém nerovnosti. Príjmová nerovnosť sa meria pomocou rôznych indikátorov, najčastejšie však pomocou Giniho koeficientu. V rámci Európskej únie je situácia priaznivá, keďže Giniho koeficient mal v roku 2005 hodnotu 30,6 % a v roku 2013 30,5 %. Hodnota koeficientu za EÚ bola v sledovanom období relatívne stabilná. Najnižšia príjmová nerovnosť je počas celého obdobia v Českej republike, o niečo vyššia vo Fínsku, potom vo Francúzsku. Do roku 2008 bol Giniho koeficient najvyšší vo Veľkej Británii, neskôr už v Španielsku. Najvýraznejšie zvýšenie nerovnosti v krízovom období bolo zaznamenané vo Francúzsku, kedy sa Giniho koeficient v roku 2008 zvýšil na hodnotu 29,8 % z predchádzajúcich 26,6 %.

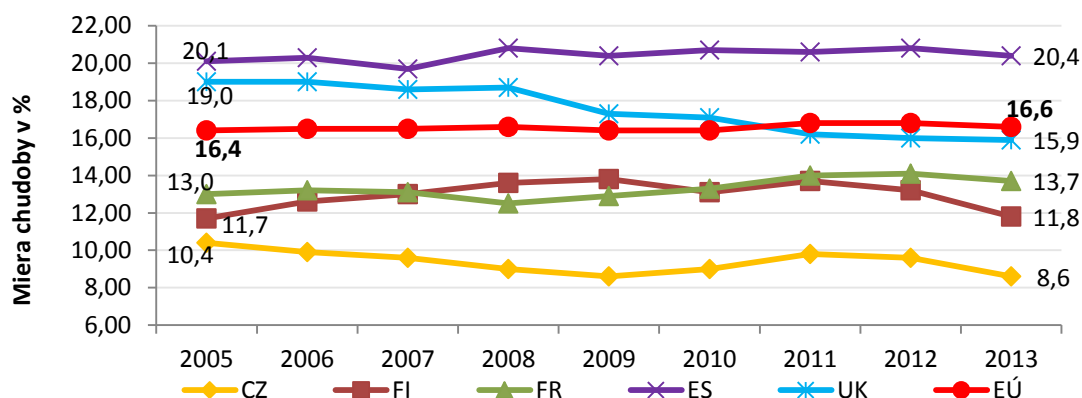

Obr. 6 Vývoj Giniho koeficientu vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013

Zdroj: Eurostat, 2014 (upravené).

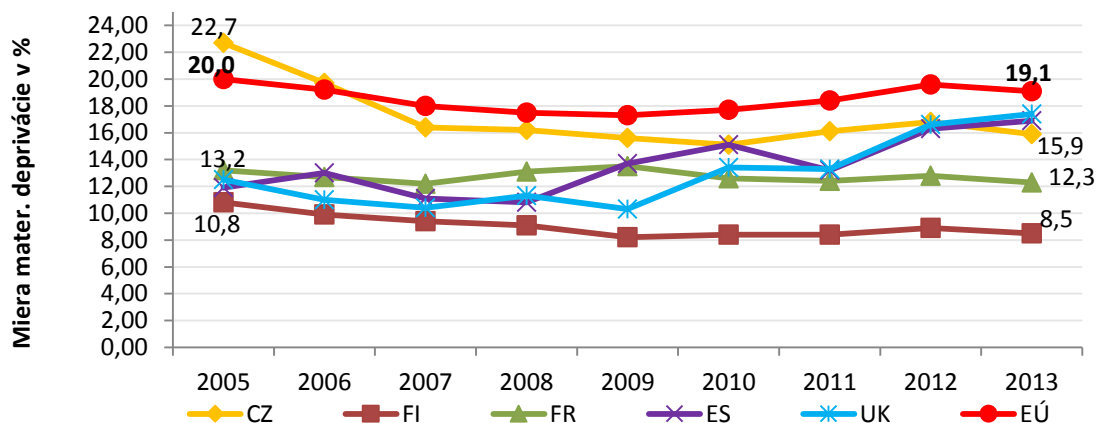
Tieto výsledky potvrdzuje aj koeficient S80/S20, ktorý udáva pomer príjmov vrchného kvintilu k spodným 20 %. V Španielsku boli príjmy vrchného kvintilu 6,3 násobne vyššie než prvého kvintilu. Vo Veľkej Británii bola táto hodnota 4,6, vo Francúzsku 4,5, vo Fínsku 3,6 a v Českej republike 3,4.

Z rôznych štúdií vyplýva, že vysoká príjmová nerovnosť znamená aj vyšší počet chudobných. Toto bolo vyplýva aj z jednej z publikácií autorky (Birčiaková et al, 2013), podľa ktorej je medzi Giniho koeficientom a mierou chudoby silná závislosť ($R^2=0,85$) a platí, že s rastúcou nerovnosťou rastie aj chudoba. Chudobnými sa podľa metodiky EU SILC rozumejú domácnosti, ktorých príjem neprekročí hranicu 60 % mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu. Vývoj chudobných v percentuálnom vyjadrení približuje obrázok 7.

Obr. 7 Vývoj relatívneho počtu chudobných (v %) vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013
Zdroj: Eurostat, 2014 (upravené).

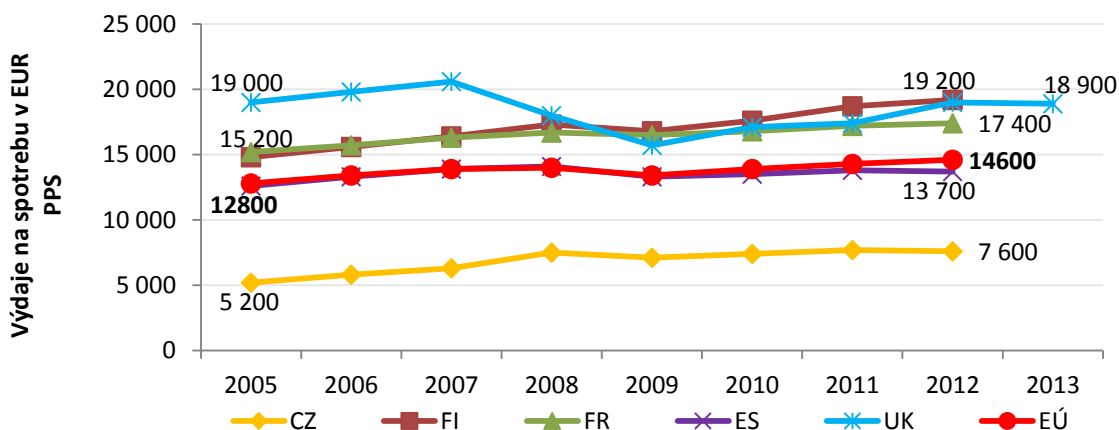
Tieto zistenia majú platnosť iba k príslušnej krajine a k jej základnej kriteriálnej hodnote, ktorou je ekvivalizovaný príjmový medián. Iným, než príjmovým spôsobom, ako sa pozerat' na chudobu, je koncept materiálnej deprivácie, podľa ktorého je domácnosť považovaná za materiálne chudobnú, resp. deprimovanú dobrovoľne, ak nemá vo vlastníctve 3 a viac z deviatich určených položiek. Relatívny počet materiálne deprimovaných domácností a teda jeho vývoj v sledovanom období je priblížený na obrázku 8.

Obr. 8 Vývoj materiálnej deprivácie (v %) vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013
Zdroj: Eurostat, 2014 (upravené).

Oproti príjmovej chudobe je situácia značne odlišná. Najviac materiálne deprimovaných medzi sledovanými štátmi bolo v Českej republike, kde sa v roku 2005 jednalo o 22,7 % obyvateľstva. Do roku 2013 došlo k poklesu na 15,9 %. Vo Veľkej Británii a Španielsku došlo k zvýšeniu (z 12,5 % a 11,9 % na 17,4 % a 16,9 %). Najmenej materiálne deprimovaných ľudí je počas celého obdobia vo Fínsku, kde sa situácia zlepšila z pôvodných 10,8 % v roku 2005 na 8,5 % v roku 2013. V poslednom roku daného obdobia sa počet obyvateľov, ktorí mali nedostatok vo všetkých pozorovaných krajinách, nachádzal pod európskym priemerom s hodnotou 19,1 %.

Materiálna deprivácia teda súvisí s tým, že si spotrebitelia nemôžu dovoliť zaobstarať určité materiálne položky. Spotrebitelia svojim príjmom potrebujú pokryť základné náklady na svoj život, ale aj iné záležitosti, o ktorých sa sami rozhodujú. Ľudia teda spotrebovávajú jednak preto, že musia, ale aj preto, že chcú. Veľkosť výdavkov na celkovú spotrebu prepočítanú na obyvateľa v jednotlivých štátoch približuje obrázok 9.

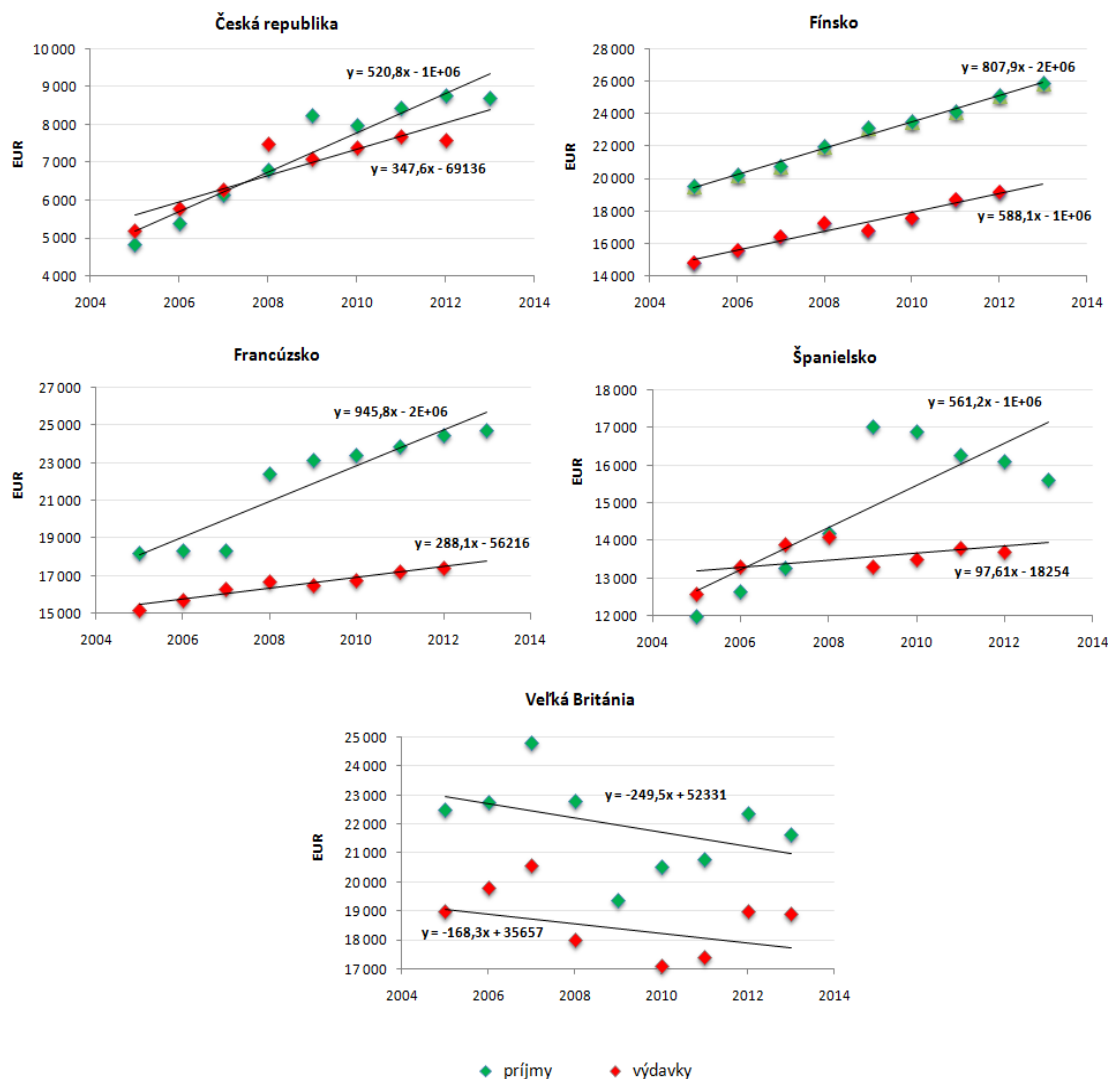

Obr. 9 Vývoj spotrebných výdavkov na osobu vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013
Zdroj: Eurostat, 2014 (upravené).

Najvyššie výdaje na spotrebu mali v prvej polovici obdobia britskí obyvatelia, v roku 2009 bola už spotreba vyššia u populácie Fínska a Francúzska. V roku 2012 najviac spotrebovávali fínski, potom britskí a francúzski obyvatelia. Obyvatelia Španielska boli počas celého obdobia typickými Európanmi, keďže ich spotreba kopírovala vývoj priemernej európskej spotreby, po roku 2010 sa začala mierne znižovať. Českí obyvatelia mali výdavky na spotrebu počas celého obdobia výrazne nižšie než bol európsky priemer, v roku 2012 bola táto čiastka 2,5 násobne nižšia než u fínskych spotrebiteľov.

Najväčšiu časť spotrebných výdavkov tvoria výdavky na bývanie a s tým spojené nájomné a energie. V EÚ sa jedná o 24,1 % celkovej spotreby. Táto hodnota je vyššia u fínskych (27,1 %), francúzskych (25,6 %), britských (25,5 %) a českých (26,3 %) spotrebiteľov. Nižšia je len v prípade Španielska, kde výdavky na bývanie tvoria 21,2 % z celkovej spotreby. Ďalšiu nevyhnutnú komoditu predstavuje jedlo a nealkoholické nápoje, za ktoré vydajú európski spotrebitelia v priemere 13 % celkových výdavkov. Najväčší podiel výdavkov za túto komoditu oproti ostatným sledovaným krajinám dávajú českí obyvatelia, a to 15,5 %, potom španielski (14,2 %) a francúzski (13,7 %). Najmenej spotrebitelia z Veľkej Británie (9,3 %) a Fínska (12,5 %). Českí obyvatelia utrúcajú pomerne veľkú časť spotrebných výdavkov (9,6 %) na komodity znižujúce životnú úroveň, teda alkohol a tabakové výrobky. Európsky priemer spotreby na tento účel je 3,6 %, čo je aj hodnota výdavkov britských spotrebiteľov. Najmenšia hodnota v tomto ohľade je v Španielsku (2,9 %), potom vo Francúzsku (3,2 %). Nadpriemerné hodnoty sú okrem Českej republiky evidované vo Fínsku (4,9 %).

Ekonomický vývoj v rokoch 2005 až 2013 mal vplyv na mnohé ekonomické veličiny a určitým spôsobom mal dopad aj na obyvateľov. Je možné očakávať, že výdavky na spotrebu sa menia spolu s príjmami, ktorými spotrebiteľia disponujú. V nasledujúcom obrázku 10 sú zobrazené grafy s čistými disponibilnými príjmami na osobu a spotrebiteľskými výdavkami.

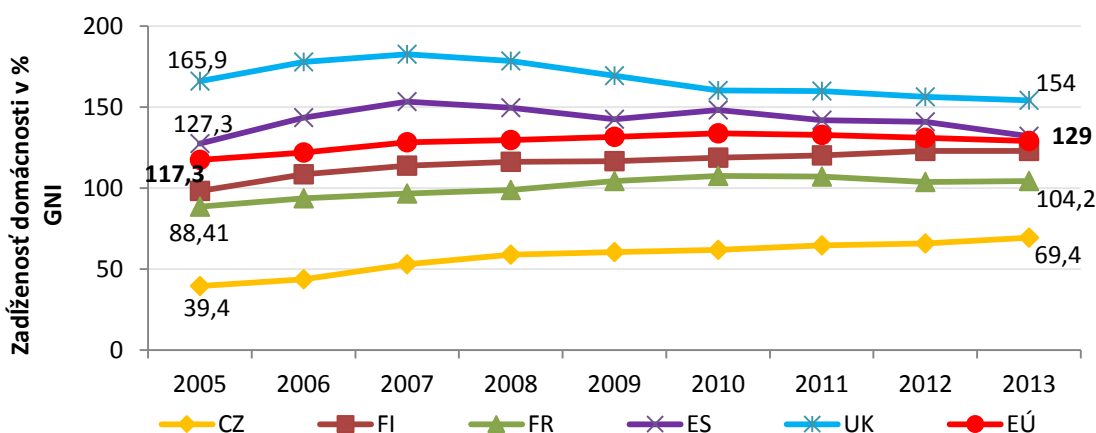
Obr. 10 Vývoj príjmov a výdavkov na osobu vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013

Zo zachyteného vývoja príjmov a výdavkov je zrejmé, že výdavky prevyšovali príjmy španielskych obyvateľov do roku 2006, a českých do roku 2007. V ďalšom období boli v Českej republike síce príjmy vyššie, avšak výdavky boli len o niečo nižšie než príjmy, čo spôsobuje najnižší rozdiel medzi sledovanými štátmi. Vo Francúzsku došlo k rýchlejšiemu rastu príjmov než výdavkov, čo znamená, že francúzski obyvatelia so zvyšujúcim príjmom nemenili svoje zvyklosti a preferencie. Vo Fínsku je tempo rastu príjmov a spotreby veľmi podobné, a teda fínski obyvatelia spotrebovávajú

behom celého obdobia takmer rovnako v pomere ku svojim príjmom. Rovnako, ale v opačnom smere tomu tak bolo v prípade Veľkej Británie, kde príjmy a výdavky mali ako v jedinej krajine klesajúcu tendenciu v približne rovnakom tempe. Obyvatelia UK si teda uvedomujú dôsledky nižšieho príjmu a adekvátne k tomu znižujú aj svoje výdavky. Pre Španielsko by bolo vhodnejšie rozdeliť obdobie na dve časti. Do roku 2008 rastú príjmy, ale aj výdavky, ktoré sa v roku 2008 takmer vyrovnali príjmom. V druhej časti obdobia, príjmy, po výraznejšom náraste medzi rokom 2008 a 2009, klesali až do posledného roku obdobia, pričom výdavky sa mierne zvyšovali, a teda príjmy a výdavky sa začali k sebe približovať.

Je potrebné ale uviesť, že pri preložení dát týkajúcich sa príjmov, a zvlášť tiež dát týkajúcich sa výdavkov trendovou funkciou, boli vo všetkých štátoch, okrem Veľkej Británie a Španielska, preukázané vysoké hodnoty koeficientu determinácie. V prípade Španielska je pri príjmoch stredne silná závislosť na období ($R^2=0,647$) a pri výdavkoch je slabá ($R^2=0,2607$). Vo Veľkej Británii sú v oboch prípadoch závislosti slabé ($R^2=0,1847$ pri príjmoch a $R^2=0,0949$ pri výdavkoch).

Ďalšou ekonomickou veličinou, ktorá ovplyvňuje život obyvateľov je zadlženosť domácností, a to nie len z ekonomického, ale aj psychologického pohľadu. Určujúci vplyv na vnímanie zadlženosti má však aj kultúrny aspekt. Priemerná európska domácnosť bola v roku 2005 zadlžená vo výške takmer 82 % svojho príjmu. V roku 2013 to bolo už 95,4 %. Vývoj zadlženosti vyjadrený ako pomer dlhov domácnosti k ich priemerným čistým príjmom zachytáva obrázok 11.

Obr. 11 Vývoj zadlženosti (v %) vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013

Zdroj: Eurostat, 2014 (upravené).

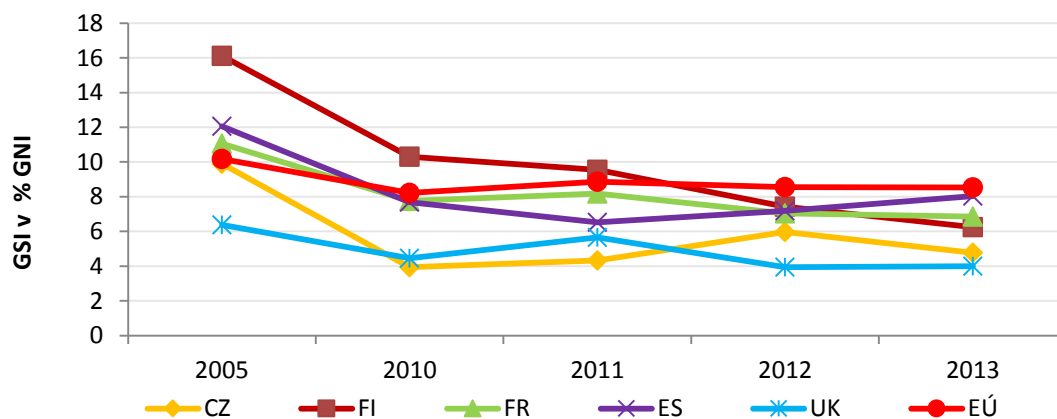
Najväčšie dlhy majú britské a španielske domácnosti. Nad európskym priemerom sa nachádzajú aj fínske domácnosti. V Británii má zadlženosť rastúcu tendenciu, v roku 2013 sa dlhy britských domácnosti vyšplhali na takmer 145 % ich priemerných čistých príjmov. Zadlženosť medzi prvým a posledným rokom vzrástli aj v Českej republike, Francúzsku a Fínsku. V Českej republike je však zadlženosť najnižšia. V roku 2005 sa jednalo o 30,71 % priemerného príjmu, v roku 2013 o 27,13 %. České domácnosti spolu s francúzskymi preukazujú výšku zadlženia nižšiu než je európsky priemer. V prípade Fínska, vývoj zadlženosti takmer kopíroval európsky priemer až

do roku 2010, potom však ďalej rástol a v poslednom roku tak priemerný fínsky obyvateľ mal dlhy vo výške takmer 107 % svojich príjmov.

Na základe kritiky HDP na obyvateľa ako ukazovateľa životnej úrovne sa postupne vyvinuli ekonomické ukazovatele, ktoré ho určitým spôsobom upravujú, dopĺňajú, prípadne úplne nahrádzajú. Úpravu je možné zaznamenať napríklad v zahrnutí položiek akými sú dobrovoľnícka práca či práca v domácnosti, na druhú stranu znižovanie hodnoty HDP o kriminalitu a iné.

Tieto indexy sa nazývajú ekonomickými, pretože sú založené buď na makroekonomických ukazovateľoch prípadne na ukazovateľoch, ktoré odrážajú podnikateľské prostredie. Patrí tu napríklad Index trvale udržateľného rozvoja (ISEW) a Indikátor čistého pokroku (GPI). Index ISEW sa vypočítava iba pre niektoré krajiny, a preto nie je v tejto práci bližšie analyzovaný. Rovnako aj v prípade GPI nie sú výsledky pravidelne zverejňované pre jednotlivé štáty, a z toho dôvodu nebude v ďalších analýzach zahrnutý.

Na životnú úroveň je možné sa dívať aj prostredníctvom národného bohatstva a udržateľnosti. Práve na tomto pohľade je založený index reálnych úspor (Genuine Saving Index - GSI). Tento index obsahuje nákladovo vyjadrené položky, konkrétne spotrebu, výdaje na zdravie a vzdelanie, ďalej potom ekologické náklady v podobe čerpania neobnoviteľných zdrojov, znečistenia ovzdušia a vôd a dlhodobých ekologických škôd. Tieto položky sa odpočítajú od hrubých domácich úspor a výsledná hodnota indexu určuje, či daná krajina vytvára bohatstvo pre budúce generácie. Čím je hodnota vyššia, tým je daný spôsob života orientovaný pre ďalšie generácie. Záporné hodnoty indikujú neudržateľnosť. Hodnota GSI sa často vyjadruje v pomere k čistému národnému príjmu (GNI). Vývoj tohto indexu v období 2005 – 2013 pre vybrané štáty zachytáva obrázok 12.

Obr. 12 Vývoj GSI vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013

Zdroj: The World Bank, 2014 (upravené).

V roku 2005 malo najvyššiu hodnotu Fínsko, naopak najnižšiu Veľká Británia. V prípade Fínska došlo v danom období k výraznému poklesu, a tak v roku 2013 bola hodnota GSI pre Fínsko 6,24 % GNI, čím sa dostalo nie len pod európsky priemer, ale aj pod Španielsko s hodnotou GSI 8,04 % GNI a Francúzsko s hodnotou 6,85 % GNI. Medzi rokmi 2005 a 2010 bol zaznamenaný výrazný prepád reálnych úspor pre

všetky sledované štáty. Na takmer pôvodnú úroveň sa do roku 2011 vrátila Veľká Británia, ale v nasledujúcich rokoch došlo u nej opäť k poklesu na ešte o niečo nižšiu úroveň.

V roku 2005 sa nad európskym priemerom nachádzali Fínsko, Španielsko a Francúzsko. Česká republika mala veľkosť reálnych úspor na úrovni európskeho priemeru, ale Veľká Británia pod ním. V roku 2013 sa všetky pozorované štáty nachádzajú pod európskym priemerom reálnych úspor. Tesne pod touto hranicou sa nachádza Španielsko. Tieto výsledky naznačujú, že za posledných 9 rokov dochádza k poklesu reálnych úspor v európskych krajinách, čo znamená, že klesá udržateľnosť, bohatstvo, a teda európska populácia žije viac pre seba, než pre budúce generácie, čo je spojené so spotrebou a materiálne orientovanými hodnotami spoločnosti.

Česká republika má síce najvyššie hrubé úspory, ale tiež najvyššiu spotrebu fixného kapitálu, čo spôsobuje nižšiu hodnotu čistých národných úspor. Fínsko vykazuje najvyšší podiel výdavov na vzdelávanie ku GNI (6,3 % v roku 2013). Veľká Británia dosahuje nepriaznivé výsledky v čerpaní energie, Česká republika zas vynakladá vysoké náklady na ekologické škody na ovzduší. Hodnoty jednotlivých zložiek GSI sú priblížené v tabuľke 13.

Tab. 13 Zložky GSI vo vybraných štátoch v % hrubého národného príjmu, rok 2013

Zložky GSI	CZ	FI	FR	ES	UK
Hrubé úspory	25,3753	19,609	19,7817	21,2649	12,8701
Spotreba fixného kapitálu	23,8396	19,246	17,7887	17,4883	13,4093
Čisté národné úspory	1,5357	0,3629	1,9929	3,7765	-0,5391
Výdaje na vzdelávanie	4,2	6,3	5,1	4,6	5,7
Čerpanie energie	0,1978	0,0001	0,0135	0,01	0,8677
Čerpanie minerálov	0	0,158	0,0014	0,0264	0,0002
Čerpanie lesov	0,0335	0	0	0	0
Emisné škody	0,1441	0,028	0,0978	0,1058	0,108
Škody CO₂	0,5909	0,2353	0,1328	0,1914	0,1974
GSI	4,7695	6,2415	6,8474	8,0429	3,9875

Zdroj: The World Bank, 2014.

GSI zachytáva určitým spôsobom položky súvisiace s ekonomickým vývojom. Oproti HDP sa však niektoré položky odpočítavajú, pričom u HDP zvyšujú jeho hodnotu. Je možné očakávať, že medzi GSI a HDP na obyvateľa bude preukázaná istá miera závislosti. K overeniu tohto predpokladu je využitá regresná analýza, kde GSI je vysvetľovanou premennou. Výsledky sú priblížené v nasledovnej tabuľke 14.

Tab. 14 Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. GSI

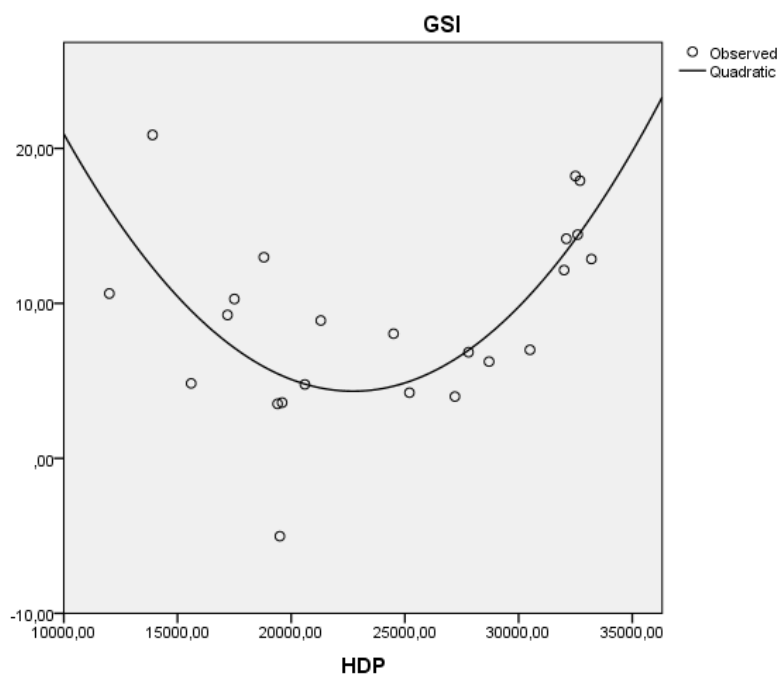
Zhrnutie modelu					
R	R ²	Adj. R ²	Štandardná chyba odhadu		
,696	,484	,432	4,435		

ANOVA					
	Suma štvorcov	df	Priemer štvorcov	F	Sig.
Regresia	368,766	2	184,383	9,372	,001
Reziduál	393,461	20	19,673		
Celkom	762,226	22			

Koefficienty					
	Neštandardizované koeficienty		Štandardizované koeficienty	t	Sig.
	B	Štd. chyba	Beta		
HDP	-,005	,001	-,5440	-3,778	,001
HDP ** 2	1,026E-007	,000	5,746	3,991	,001
(Konštanta)	57,281	13,888		4,125	,001

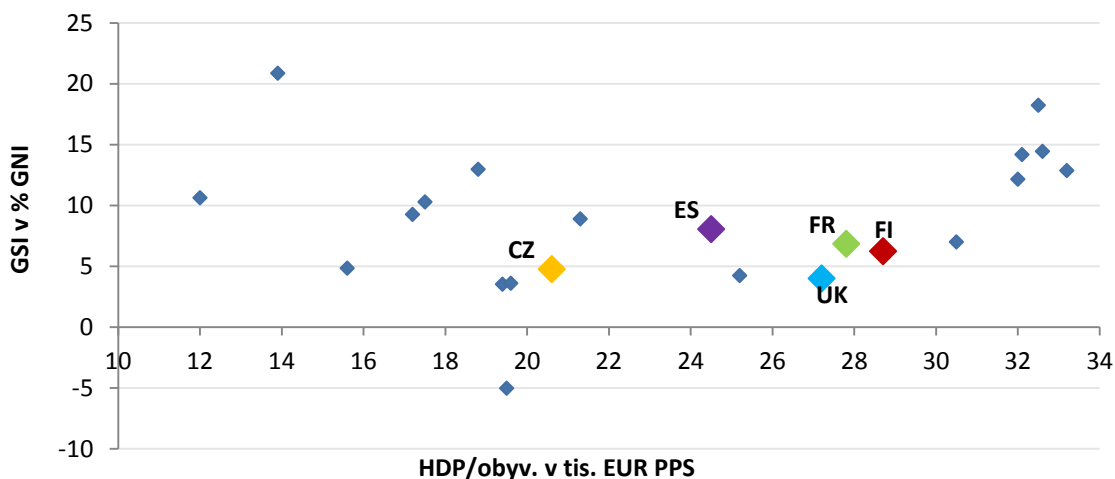
Najvhodnejšou funkciou je kvadratická regresná funkcia v tvare:

$$GSI = 57,281 - 0,005 \cdot HDP + 0,0000001026 \cdot HDP^2 \quad (26)$$

Obr. 13 Priebek regresnej funkcie $GSI = (f) HDP$ na obyvateľa

Pozíciu jednotlivých štátov vzhľadom na hodnoty HDP na obyvateľa a indexu reálnych úspor vyjadrených v percentách čistého národného príjmu v roku 2013 sú zobrazené na obrázku 14. Je vidieť, že Fínsko a Francúzsko sú k sebe najbližšie. Pozíciu

Španielsko má v tomto prípade najlepšiu pozíciu, pretože hoci je hodnota jeho hrubého domáceho príjmu na obyvateľa nižšia, vytvára podmienky pre lepšiu životnú úroveň budúcim generáciám. Samostatne je v mape posadená Česká republika, ktorá nielenže má najnižšie HDP na obyvateľa, ale zároveň aj nízky index reálnych úspor, ktorého hodnota je na približne rovnakej úrovni ako v prípade Veľkej Británie s vyšším HDP na obyvateľa. Tieto zistenia z ekonomického pohľadu indikujú nižšiu životnú úroveň českých a britských obyvateľov oproti ostatným štátom a zároveň riziko jej zhoršenia v budúcnosti.

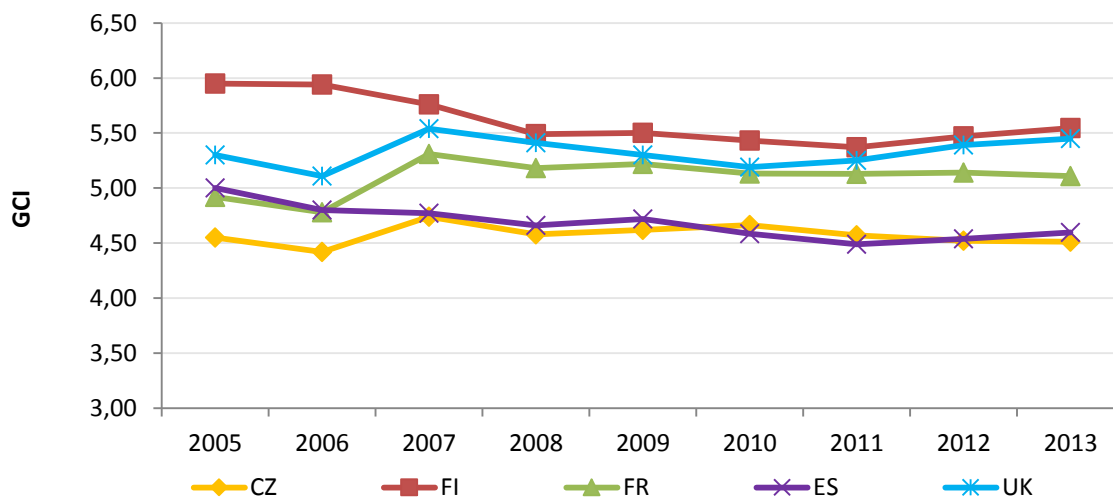
Obr. 14 Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a GSI, rok 2013

Ďalším ekonomickým indexom je Global Competitiveness Index (GCI), teda index globálnej konkurencieschopnosti, ktorý vyjadruje ekonomickú produktivitu štátu na škále 1-7, pričom 7 predstavuje najvyššiu produktivitu. Je vypočítaný na základe prvkov, akými sú národné úspory, čistý rast kapitálu, výdaje na reklamu, ďalej zmenu v medzinárodnej pozícii, zamestnanosť, infláciu, výdaje na zdravie a vzdelanie, dostupnosť internetu, počet vlastníkov mobilných telefónov, náklady na kriminalitu, dôveru v banky, politickú dôveru, etické chovanie firiem, dostupnosť technológií, podnikateľskú klímu, korupciu či spokojnosť zákazníka. Tieto prvky sú zaradené do 12 dimenzií – inštitúcie, infraštruktúra, makroekonomické prostredie, zdravie a primárne vzdelávanie, vyššie vzdelávanie a výcvik, efektivita trhu s tovarom, efektivita trhu práce, vývoj finančného trhu, technologická pripravenosť, veľkosť trhu, podnikateľská sofistikovanosť a inovácie.

Tento index je materiálne orientovaný a neobsahuje v sebe ekologické hľadisko ani pocit spokojnosti. Z časti je v ňom zachytené spoločenské hľadisko prostredníctvom napríklad politickej dôvery či etickým chovaním firiem. V konečnom dôsledku sa však tieto veličiny týkajú ekonomickej produktivity, ktorú index meria.

Vývoj hodnôt indexu globálnej konkurencieschopnosti v období 2005 – 2013 sú zobrazená na obrázku 15, z ktorého je zrejmé, že najvyššiu konkurencieschopnosť má počas celého obdobia Fínsko, ktoré s hodnotou GCI 5,54 v roku 2013 obsadilo 3. miesto v celosvetovom rankingu. Veľká Británia bola 10 (GCI=5,37), Francúzsko 23. (GCI=5,05). Najnižšie hodnoty majú Španielsko a Česká republika. V rokoch

2010 a 2011 na tom bola lepšia produktivita českej ekonomiky, za ostatné roky však španielskej. V roku 2013 skončila tak Česká republika celkovo na 46. mieste s GCI na úrovni 4,43 a Španielsko na 35. mieste (GCI=4,57). Najväčší problém majú tieto dva štáty s inováciami, Španielsko navyše s trhom práce a Česká republika s inštitúciami.

Obr. 15 Vývoj GCI vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013
Zdroj: World Economic Forum, 2014 (upravené).

Napriek poklesu konkurencieschopnosti od roku 2005 si Fínsko stále drží medzi sledovanými štátmi svoje prvenstvo nasledované Veľkou Britániou. Tieto krajiny patria medzi najvýkonnejšie a s najpriaznivejšie hodnoteným podnikateľským prostredím nie len v Európe, ale aj v celom svete.

Kvôli ekonomickému zameraniu GCI a skladbe jeho položiek je možné predpokladať, že medzi HDP na obyvateľa a GCI bude silná závislosť. Výsledky regresnej analýzy skúmajúcej vzťah týchto dvoch premenných sú priblížené v tabuľke 15.

Tab. 15 Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. GCI

Zhrnutie modelu			
R	R ²	Adj. R ²	Štandardná chyba odhadu
,862	,743	,731	,267

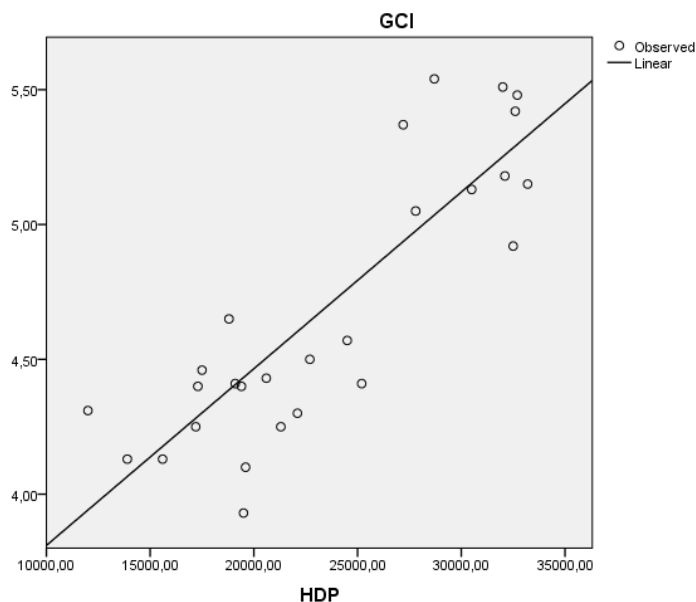
ANOVA					
	Suma štvorcov	df	Priemer štvorcov	F	Sig.
Regresia	4,740	1	4,740	66,332	,000
Reziduál	1,644	23	,071		
Celkom	6,384	24			

Koeficienty					
	Neštandardizované koeficienty		Štandardizované koeficienty	t	Sig.
	B	Štd. chyba	Beta		
HDP	6,552E-005	,000	,862	8,144	,000
(Konštanta)	3,155	,197		15,974	,000

Na základe p-hodnoty celkového testu modelu a čiastkových testov významnosti jednotlivých regresných koeficientov je za regresnú funkciu zvolená lineárna funkcia v nasledujúcom tvare:

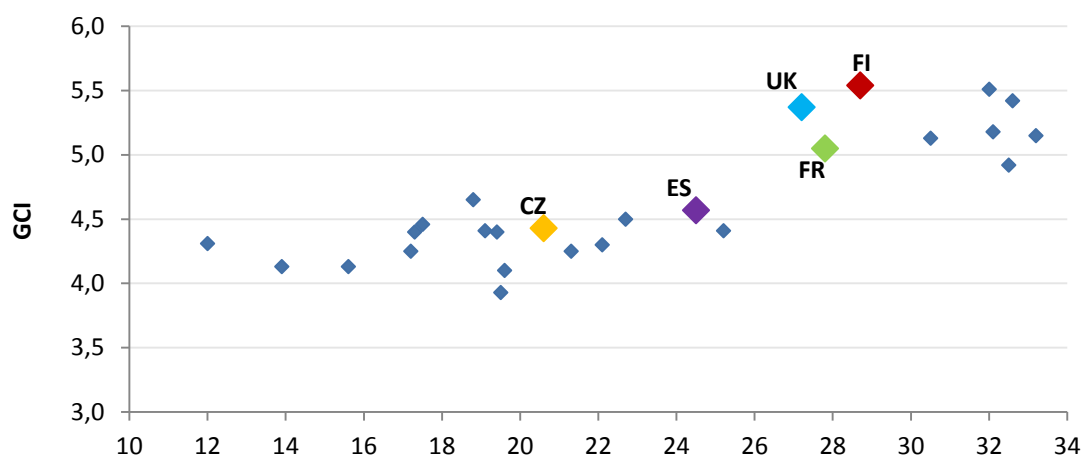
$$GCI = 3,155 + 0,000066 \cdot HDP \quad (27)$$

Podľa indexu determinácie ($R^2=0,743$) je medzi HDP na obyvateľa a indexom globálnej konkurencieschopnosti silná závislosť ako bolo očakávané. Znamená to, že vyspelejšie krajiny sú produktívnejšie, a teda konkurenčne schopnejšie.

Obr. 16 Priebeh regresnej funkcie $GCI = (f) HDP$ na obyvateľa

Oproti indexu reálnych úspor sa výrazne zmenila pozícia štátov vzhľadom na GCI a HDP zobrazená na obrázku 17, uvedenom na nasledujúcej strane. Fínsko, Veľká Británia a Francúzsko sa nachádzajú na najlepšej pozícii, kedy ich HDP na obyvateľa aj GCI sú vysoké. Španielsko je spolu s Českou republikou na tom podobne ohľadom GCI, jeho pozíciu do stredu grafu však posúva vyššia hodnota HDP na obyvateľa.

Obr. 17 Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a GCI, rok 2013

Ekonomická dimenzia je podľa mnohých odborníkov smerodajná pri posudzovaní životnej úrovne. HDP na obyvateľa je ukazovateľom, ktorý by mal jednoducho indikovať ako na tom jednotlivé štáty sú v porovnaní s inými alebo v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi. Najvyššie hodnoty tohto makroekonomického ukazovateľa sú dlhodobo vo Fínsku, najhoršia v Českej republike. Pri pohľade na výsledky iných ekonomických indikátorov sa poradie štátov mierne mení, ale stále je vidno nadväznosť na HDP. Príjmová situácia je najlepšia vo Francúzsku, potom vo Fínsku, najhoršia je v Českej republike, vo Veľkej Británii dochádza k poklesu, ale zároveň sú v Británii najvyššie výdaje, ktoré však majú tiež klesajúcu tendenciu. Vo Veľkej Británii je ale najvyššia zadlženosť.

Zaujímavé je, že napriek tomu, že sa zdá, že v Českej republike je HDP na obyvateľa nižšie než v ostatných sledovaných štátoch, príjmová nerovnosť, a s ňou súvisiaca miera chudoby sú tu najnižšie, rovnako ako aj zadlženosť. Naopak chudoba predstavuje vážny problém pre Španielsko rovnako ako aj vysoká rastúca nezamestnanosť.

Index reálnych úspor (GSI) má s HDP stredne silný vzťah. Najvyššia hodnota GSI je pre Španielsko. Vzťah indexu globálnej konkurencieschopnosti (GCI) a HDP je silný a hodnoty GCI sú obdobné ako pri HDP.

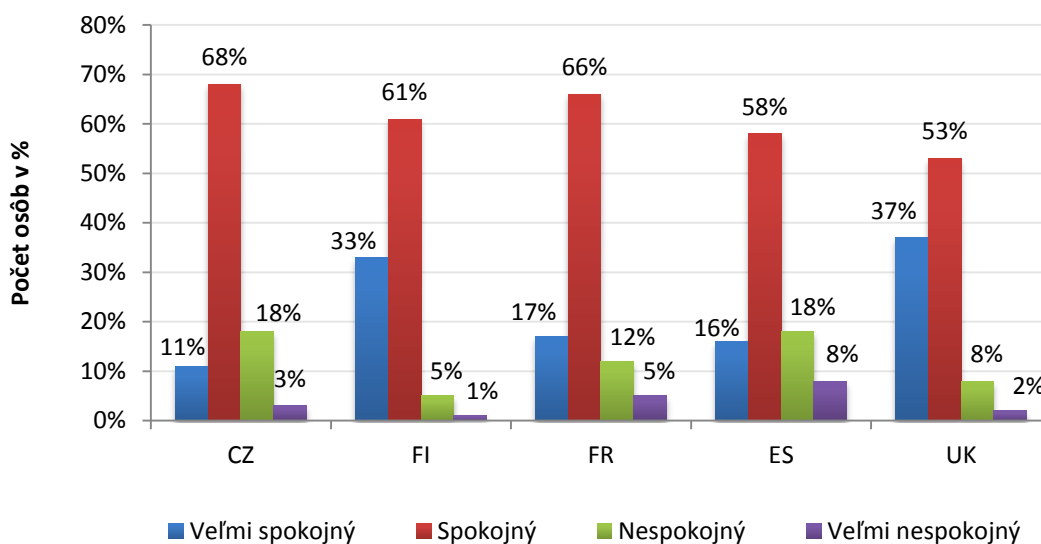
Všetky tieto výsledky prinášajú otázku, či je skutočne vhodné sledovať životnú úroveň z rýdzo ekonomického pohľadu. Niektorí odborníci tvrdia, že ekonomická stránka by mala byť prepojená so spoločenským hľadiskom.

5.2 Spoločenské hľadisko životnej úrovne

Mnohé alternatívne ukazovatele životnej úrovne sa snažia úplne dištancovať od materiálnej stránky života. Niektoré však túto položku považujú aspoň čiastočne za dôležitú a dopĺňajú k nej ďalšie, ktoré zachytávajú sociálne faktory životnej úrovne. Ekonomická dimenzia býva tak dopĺňaná o zdravý život, vzdelanie, osobnú dimenziu a ďalšie. Zdravý život sa meria rôznymi spôsobmi, ako napríklad percentuálnym

zastúpením populácie nad 40 rokov, podvyživených detí, ďalej populácie bez prístupu k vode, ale patrí tu aj stredná dĺžka života, kojenecká úmrtnosť či dostatok potravín a vody. Vzdelávanie znamená napríklad percentuálne zastúpenie gramotnej populácie, počet študentov, úroveň terciárneho vzdelávania alebo príležitostí v tejto oblasti. Osobnostná dimenzia je odrazom medziľudských vzťahov, subjektívneho pocitu spokojnosti, bezpečia. Toto je v niektorých indikátoroch prepojené aj s rovnováhou medzi prácou a voľným časom, korupciou, spokojnosťou s vládou a podobne. Samozrejme, že v niektorých prípadoch je možné sa stretnúť aj s položkami z iných oblastí, ako napríklad z ekológie.

Spoločenské hľadisko je istým spôsobom prepojené so sociológiou a psychológiou. Mnohé štúdie poukazujú na to, že životná úroveň by mala byť vyjadrená subjektívnym pocitom ľudí. V Európskej únii sa každoročne prevádzajú prieskumy verejnej mienky pod názvom Eurobarometer. Jedna z otázok je zameraná na spokojnosť so životom. Respondenti odpovedajú na 4-stupňovej škále. Výsledky prieskumu z roku 2013 sú zobrazené na obrázku 18. Ukázalo sa, že vo všetkých pozorovaných štátoch prevláda spokojnosť. Najviac nespokojní sú obyvatelia Španielska. Najčastejšie označovanie možnosti veľmi spokojný bolo zaznamenané vo Veľkej Británii (37 %). Pri porovnaní výsledkov z rokov 2005 až 2013 sa ukázalo, že neboli zaznamenané žiadne výraznejšie odchýlky, a teda hodnotenie spokojnosti v rámci jednotlivých krajín je takmer nemenné, hoci behom tohto obdobia došlo k početným zmenám v ekonomickej oblasti. Táto skutočnosť podporuje Easterlinovu teóriu sociálnej komparácie, podľa ktorej zmena príjmov nevyvoláva zmenu spokojnosti, pretože hodnotenie osobného blahobytu je spojené s porovnávaním blahobytu celej spoločnosti.

Obr. 18 Spokojnosť so životom vo vybraných štátoch, rok 2013

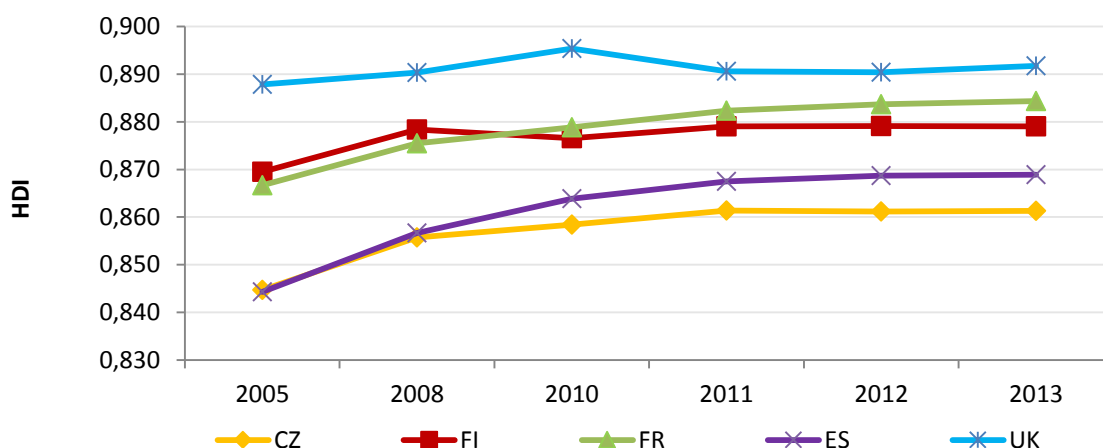
Zdroj: Eurobarometer surveys, 2014 (upravené).

Spoločenské hľadisko u indikátorov zahrnutých v tejto podkapitole je to najpodstatnejšie. Indikátory, ktoré ho v sebe zahŕňajú sú Human Development Index, Quality

of Life Index, Better Life Index, Legatum Prosperity Index, Sustainable Society Index a Corruption Perceptions Index. Všetky tieto ukazovatele svojou podstatou merajú spoločenský blahobyť. Potrebne je ale zistiť, či má naň vplyv ekonomický rast.

Human Development Index (HDI), u nás známy ako index ľudského rozvoja, je po HDP na obyvateľa najrozšírenejšie používaný ukazovateľ životnej úrovne, ktorý je každoročne zverejňovaný v správe OSN. Index v sebe zahŕňa tri komponenty – dĺžku života a úroveň zdravotnej starostlivosti, prístup k vzdelaniu a životný štandard. Každý z týchto troch indikátorov sa počíta samostatne a výsledné HDI je potom ich geometrickým priemerom. Pre každý sub-index je podstatná jeho minimálna, maximálna a aktuálna hodnota.

Vývoj HDI behom sledovaného obdobia 2005 až 2013 znázorňuje obrázok 19. Podrobnejšie výsledky vzťahujúce sa k roku 2013 sú priblížené v tabuľke 16.

Obr. 19 Vývoj HDI vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013
Zdroj: UNDP, 2014 (upravené).

Najvyššiu hodnotu HDI dosahuje počas celého sledovaného obdobia Veľká Británia, ktorá bola v roku 2013 na 14. mieste v celosvetovom rebríčku. Priemerný rast indexu je 0,5 % ročne. Najvýraznejší rast v rámci indexu je zaznamenaný v prípade Veľkej Británie u dĺžky života pri narodení (6,8 % ročne). V roku 2013 táto hodnota dosiahla 80,5 rokov. Priemerná dĺžka školskej dochádzky vo Veľkej Británii je 12,3 rokov, čo je rovnaké ako v prípade Českej republiky.

Francúzsko bolo na tom do roku 2010 horšie než Fínsko, ale na základe priemerného rastu o 0,6 % ročne sa dostalo na druhú pozíciu po Veľkej Británii. Celosvetovo v roku 2013 obsadilo 20. miesto. Počet rokov školskej dochádzky sa v prípade Francúzska pohybuje okolo priemeru. Vo Francúzsku je tiež zaznamenaná vyššia príjmová nerovnosť, nerovnosť v oblasti zdravotníctva, ale aj v prístupe ku vzdelaniu, čo sa ale v konečnej hodnote HDI nezohľadňuje.

Pozícia Fínska je medzi sledovanými štátmi uprostred. Obyvatelia Fínska majú rovnakú očakávanú dĺžku života ako Briti, ale priemerná školská dochádzka je druhá najnižšia medzi sledovanými štátmi, a to 10,3 rokov. Fínsko sa tak celosvetovo nachádza v ratingu HDI na 24. mieste.

Obyvatelia Španielska sa dožijú v priemere najviac rokov spomedzi pozorovaných štátov (82,1 rokov), ale ich priemerná školská dochádzka je iba 9,6 rokov, a tak v roku 2013 obsadilo Španielsko 27. miesto a bolo tak nasledované Českou republikou, ktorá si pohoršuje v hodnotení predovšetkým najnižšou očakávanou dĺžkou života pri narodení (77,7 rokov).

Tab. 16 Zložky HDI v jednotlivých štátoch (skóre), rok 2013

Štát	CZ	FI	FR	ES	UK
Očakávaná dĺžka života pri narodení	77,7	80,5	81,8	82,1	80,5
Priemerná dĺžka školskej dochádzky (roky)	12,3	10,3	11,1	9,6	12,3
Očakávaná dĺžka školskej dochádzky (roky)	16,4	17	16	17,1	16,2
GNI na obyvateľa	24535	37366	36629	30561	35002
HDI	0,861	0,879	0,884	0,869	0,892
HDI rank	28	24	20	27	14

Zdroj: UNDP, 2014 (upravené).

HDI je v mnohých štúdiách podrobené kritike. Niektorí autori, napríklad Stanton (2007), dokonca tvrdia, že tento ukazovateľ neprichádza so žiadnymi novými informáciami než tými, ktoré sú dostupné v HDP na obyvateľa. Je teda možné predpokladať, že medzi HDI a HDP bude silná závislosť. Výsledky regresnej analýzy skúmajúcej tento vzťah sú priblížené v tabuľke 17.

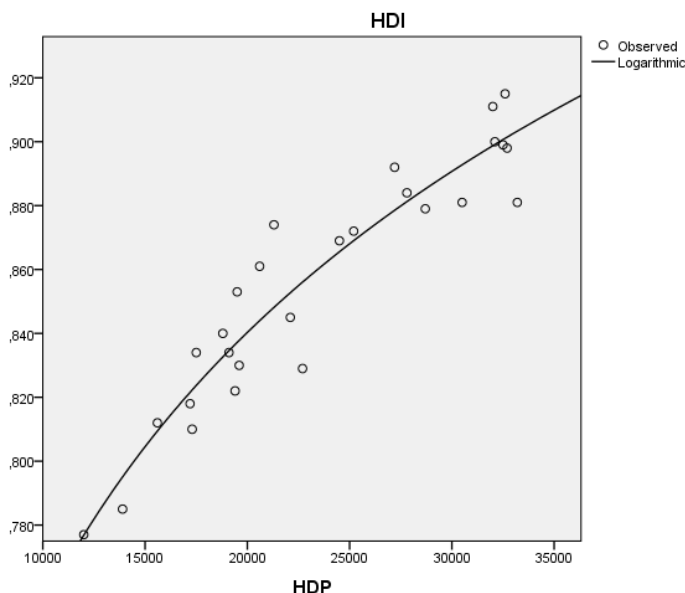
Tab. 17 Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. HDI

Zhrnutie modelu					
R	R ²	Adj. R ²	Štandardná chyba odhadu		
,946	,894	,890	,013		
ANOVA					
	Suma štvorcov	df	Priemer štvorcov	F	Sig.
Regresia	,033	1	,033	211,588	,000
Reziduál	,004	25	,000		
Celkom	,037	26			
Koeficienty					
	Neštandardizované koeficienty		Štandardizované koeficienty	t	Sig.
	B	Štd. chyba	Beta		
ln(HDP)	,124	,009	,946	14,546	,000
(Konštanta)	-,391	,086		-4,559	,000

Na základe uskutočnenej analýzy sa ukázalo, že závislosť medzi HDP na obyvateľa a HDI v rámci Európskej únie je najlepšie opísateľná logaritmickou funkciou v tomto tvare:

$$HDI = -0,391 + 0,124 \cdot HDP \quad (28)$$

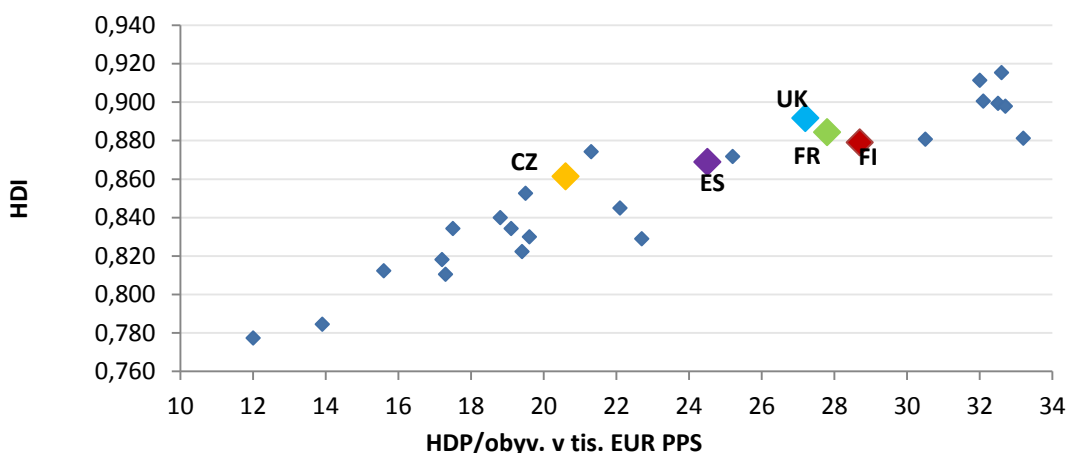
Ak teda vzrastie HDP na obyvateľa o jednotku, HDI sa zvýši o 0,124. Koefficient determinácie, ktorý má hodnotu 0,894, ukazuje veľmi silnú závislosť medzi týmito premennými.

Obr. 20 Priebeh regresnej funkcie $HDI = (f) HDP$ na obyvateľa

Toto zistenie v podstate znamená, že ľudský rozvoj je na vyššej úrovni v krajinách, kde je na lepšej úrovni výkonnosť ekonomiky. Vyspelejšie krajiny majú oproti menej vyspelým jednak lepší životný štandard, ako aj lepší prístup ku vzdelaniu a kvalitnejšiu zdravotnú starostlivosť. HDI je často kritizované za absenciu zložky súvisiacej s kvalitou životného prostredia.

Pri sledovaní polohy jednotlivých štátov na základe HDP na obyvateľa a hodnoty indexu HDI, čo je zobrazené na obrázku 21, je vidieť, že Veľká Británia, Francúzsko a Fínsko sú umiestnené veľmi blízko pri sebe. Česká republika má najnižšie obe hodnoty. Španielsko je na tom síce o niečo lepšie, ale jeho polohu posúva predovšetkým HDP na obyvateľa, pretože index HDI nie je oproti Českej republike výrazne vyšší.

Obr. 21 Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a HDI

Syrovátka (2008) sumarizuje názory rôznych odborníkov a tvrdí, že ukazovateľom, akým je HDI je často vyčítaná ich nekonzistencia a nevhodne nastavené váhy jednotlivých sub-indexov. Okrem toho, tieto indexy obsahujú iba malé množstvo položiek, a nevysvetľujú životnú úroveň z viacerých aspektov.

Podrobnejším indexom než HDI je Quality of Life Index (QLI), ktorý je zložený z indikátorov kúpnej sily, bezpečnosti, zdravotníckej starostlivosti, spotrebiteľských cien, ďalej z pomeru cien nehnuteľností k príjmom, z indikátoru času stráveného dochádzaním a znečistením. Váhy jednotlivých zložiek sa menia na základe experimentov. Prvé dostupné dáta pre tento index sú za rok 2012. Zaujímavé je, že medzi rokmi 2012 a 2013 došlo u sledovaných krajín k výraznému nárastu skóre tohto indexu, a to v priemere o 35 %. Najvýraznejší nárast bol zaznamenaný pri Španielsku (39,8 %), najmenej výrazný v prípade Francúzska (26,7 %).

Ako už bolo zmienené, index kvality života obsahuje sedem čiastkových indexov, čím predstavuje určitý prienik medzi ekonomickými, spoločenskými a ekologickými indikátormi, avšak spoločenské hľadisko v ňom prevažuje. Hodnoty jednotlivých indexov v roku 2013 sú uvedené v tabuľke 18.

Index kúpnej sily je relatívny ukazovateľ, ktorého hodnoty sa vzťahujú k New Yorku. Fínski obyvatelia si teda môžu dovoliť kúpiť o 1,17 % viac typických produktov než obyvatelia New Yorku. Najhoršie sú na tom českí obyvatelia, pretože index kúpnej sily na úrovni 68,07 indikuje skutočnosť, že si môžu na základe priemerného platu dovoliť o takmer 32 % menej typických produktov.

Čo sa týka indexu bezpečnosti, priaznivé sú jeho vysoké hodnoty. Najbezpečnejším medzi pozorovanými štátmi je Fínsko. V Českej republike je bezpečnosť hodnotená na veľmi vysokej úrovni. Naopak najhoršia kriminalita je vo Francúzsku.

Najlepšia zdravotná starostlivosť bola zistená vo Francúzsku, potom vo Veľkej Británii a Španielsku. Najhoršia kvalita zdravotníctva je v Českej republike.

Nehnuteľnosti sú najdrahšie pre českých obyvateľov, pretože sú v priemere viac než 10krát drahšie než ich príjmy. Naopak najlacnejšie sú pre obyvateľov Fínska, kde tento pomer predstavuje hodnotu 7,1.

Index dochádzania je vyjadrený v minútach, ktoré obyvatelia strávia denne na ceste v jednom smere. Hodnoty pozorovaných krajín sú veľmi podobné. Najviac času strávia denným dochádzaním obyvatelia Veľkej Británie (34 minút), naopak najmenej obyvatelia Francúzska (28,6 minút).

Pri hodnotení znečistenia prostredia je najvyššia váha stanovená pre znečistenie vzduchu, potom vody a potom ostatné typy znečistenia. Čím vyššia je hodnota indexu znečistenia prostredia, tým je situácia horšia. Najlepšia kvalita prostredia je vo Fínsku, a to veľmi výrazne oproti ostatným krajinám. V prípade Španielska je situácia viac než 3krát horšia, čím Španielsko predstavuje najviac znečistenú krajinu.

Tab. 18 Zložky QLI v jednotlivých štátoch (skóre), rok 2013

Zložky QLI	CZ	FI	FR	ES	UK
Index kúpnej sily	68,07	101,17	92,62	76,71	98,12
Index bezpečnosti	67,11	70,45	50,29	66,15	57,99
Index zdravotnej starostlivosti	67,24	69,37	82,58	73,21	73,88
Index spotrebiteľských cien	48,5	89,68	88,37	65,7	92,19
Pomer cien nehnuteľností k príjmom	10,59	7,1	9,7	9,56	8,63
Index dochádzania	31,47	33,17	28,6	28,91	34
Index znečistenia prostredia	42,87	14,91	45,94	46,3	33,95
QLI	127,53	190,25	139,31	134,91	156,9

Zdroj: Numbeo, 2014 (upravené).

Vzťah medzi HDP na obyvateľa a QLI je zisťovaný opäť pomocou regresnej analýzy, ktorej výsledky sú priblížené v tabuľke 19.

Tab. 19 Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. HDI

Zhrnutie modelu			
R	R ²	Adj. R ²	Štandardná chyba odhadu
,973	,948	,945	32,320

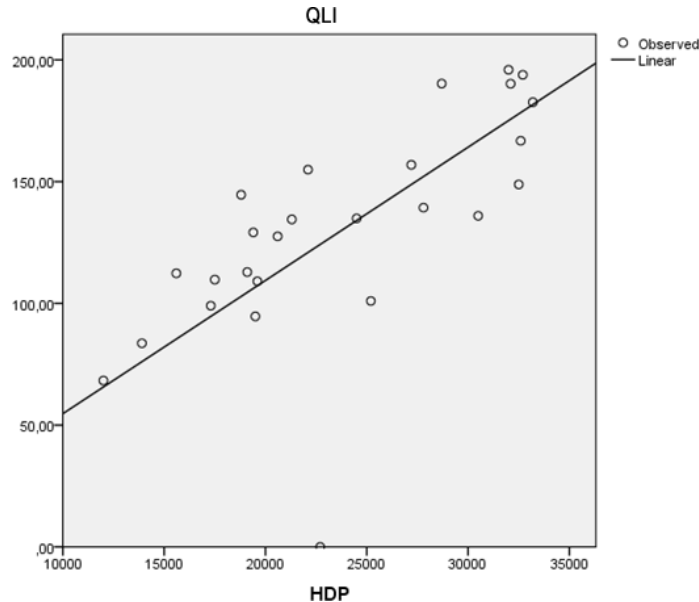
ANOVA					
	Suma štvorcov	df	Priemer štvorcov	F	Sig.
Regresia	472109,269	1	472109,269	451,952	,000
Reziduál	26115,012	25	1044,600		
Celkom	498224,280	26			

Koeficienty					
	Neštandardizované koeficienty		Štandardizované koeficienty	t	Sig.
	B	Štd. chyba	Beta		
HDP	,005	,000	,973	21,259	,000

Na základe týchto výsledkov je možné skonštatovať, že pre vyjadrenie vzťahu HDP a QIL je najlepšia lineárna funkcia v tomto tvare:

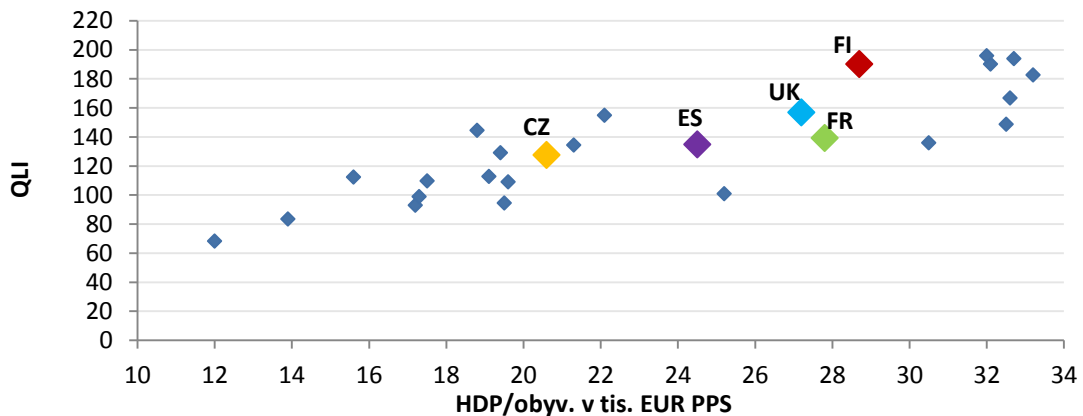
$$QLI = 0,005 \cdot HDP \quad (29)$$

Model popisuje dáta z 94,8 %, čo znamená, že HDP na obyvateľa vysvetľuje 94,8 % variability indexu kvality života. Je teda vidieť, že pri tomto vzťahu je silnejšia závislosť než medzi HDI a HDP na obyvateľa, čo je možné vysvetliť podrobnejšou štruktúrou indexu.

Obr. 22 Pribeh regresnej funkcie $QLI = (f) HDP$ na obyvateľa

Pri pohľade na pozičnú mapu na obrázku 23 je vidieť, že Fínsko má najlepšiu pozíciu. Celkovo je umiestnenie daných štátov veľmi podobné ako v prípade HDI, akurát najsilnejšia trojica, teda Fínsko, Francúzsko a Veľká Británia sa od seba o niečo vzdialili.

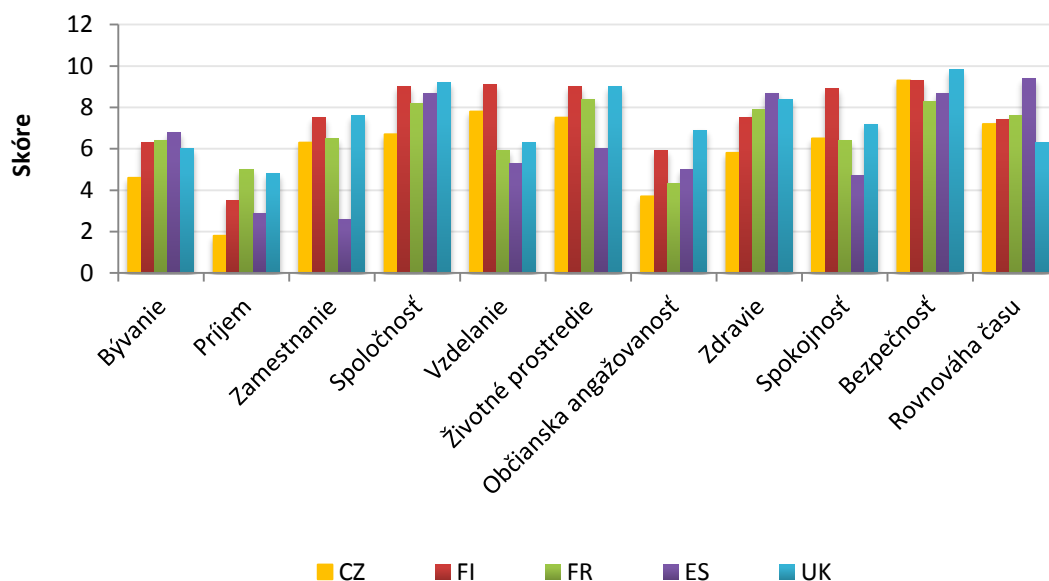

Obr. 23 Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a QLI, rok 2013

Ešte podrobnejší pohľad na životnú úroveň ponúka index lepšieho života (Better Life Index - BLI), ktorý je projektom OECD. Obsahuje 11 dimenzií, a to jednak býva-

nie, príjem, zamestnanie, ako aj vzdelanie, životné prostredie, občiansku angažovanosť, zdravie, spoločnosť, subjektívnu spokojnosť so životom, osobnú bezpečnosť a rovnováhu medzi prácou a voľným časom.

Prvé výsledky BLI pre jednotlivé štáty OECD boli zverejnené za rok 2012. Najlepšie hodnotenie získalo Fínsko (7,6), potom Veľká Británia (7,4), Francúzsko (6,8), Španielsko (6,3) a na koniec Česká republika (6,1). Výsledné skóre jednotlivých dimenzií BLI sú znázornené na obrázku 24.

Obr. 24 Zložky BLI v jednotlivých štátoch, rok 2012

V oblasti bývania je s výnimkou Českej republiky, situácia medzi štátmi pomerne vyrovnaná. Českí obyvatelia v priemere utratia 25 % ich hrubého príjmu na platby spojené s bývaním, čo je o 4 % viac než je priemer OECD. V priemere má česká domácnosť 1,4 izby na osobu. 99,1 % Čechov má vo svojej domácnosti prístup k súkromnej toalete, čo je jediná pozitívne hodnotená dimenzia v porovnaní s priemerom OECD. Pre porovnanie, španielski obyvatelia utratia 20 % hrubého príjmu na bývanie, priemerne majú 1,9 izby na člena domácnosti a každá domácnosť má prístup k súkromnej toalete.

V oblasti príjmu je hodnotený priemerný čistý príjem, priemerné čisté finančné bohatstvo a príjmová nerovnosť. Najlepšie sa darí obyvateľom Francúzska a Veľkej Británie, najhoršie sú na tom českí obyvatelia, a to predovšetkým na základe hodnoty bohatstva.

Španielsko má výrazné problémy so zamestnanosťou. Približne 56 % populácie vo veku 15 až 64 rokov má platené zamestnanie. U mladých ľudí vo veku 15-24 rokov je evidovaná 53,2% nezamestnanosť. V prípade Fínska, u ktorého je situácia najlepšia, sa jedná o 70 % pracujúcej populácie v produktívnom veku a nezamestnanosť mladých ľudí je na úrovni 17,8 %.

Česká republika má na najslabšej úrovni hodnotenú oblasť spoločnosti. 31 % Čechov pomôže neznámemu človeku, 87 % má niekoho, na koho sa môže spoľahnúť.

Vo Veľkej Británii je situácia medzi pozorovanými krajinami najlepšia. 61 % obyvateľov pomôže neznámemu človeku a 94 % Britov verí, že majú niekoho, o koho sa môžu oprieť v ťažkej situácii.

Čo sa týka vzdelania, najlepšie sú na tom Fínsko a Česká republika, naopak najhoršie Španielsko. Vo Fínsku, 84 % dospelých ľudí získalo vyššie vzdelanie, čo je nadpriemer oproti štátom OECD, ktorý je na úrovni 75 %. Vo Fínsku sa táto skutočnosť týka 86 % žien a 81 % mužov, čím tento štát patrí medzi top OECD štáty v oblasti čítania, matematiky a vedy (skóre 529). V Českej republike je toto skóre 500, priemer pre OECD je 497. V Španielsku je táto hodnota 490 a iba 54 Španielov má vyššie vzdelanie.

Španielski obyvatelia majú tiež najväčšie problémy so životným prostredím. 17 % z nich má pocit nedostatku zelených plôch a rekreačných oblastí, čo je nadpriemerom OECD, ktorý činí 12 %. Pre porovnanie vo Fínsku sú to iba 4 % obyvateľov. S kvalitou pitnej vody je spokojných iba 75 % obyvateľov, pričom v priemere OECD sa jedná o 84 % a najlepšie sú na tom obyvatelia Fínska, z ktorých 95 % vyjadruje spokojnosť s kvalitou vody.

Subjektívnu spokojnosť so svojim životom hodnotia najlepšie fínski obyvatelia, a to na úrovni 8,9, pričom priemer štátov OECD predstavuje známka 6,6. Ostatné sledované krajiny sú pod týmto priemerom (UK – 7,2; CZ – 6,5; FR – 6,4 a ES – 4,7).

Bezpečnosť v krajine je medzi štátmi takmer vyrovnaná. Mierne horšie hodnotenie je zaznamenané vo Francúzsku, kde 67 % obyvateľov sa cíti bezpečne chodiť samo po ulici behom noci. Priemer OECD je 69 %. Všetky sledované štáty majú podpriemernú mieru zabitia, ktorá v priemere OECD činí 4,1 vrážd na 100 000 obyvateľov.

Občianska angažovanosť je na najvyššej úrovni vo Veľkej Británii. 38 % Britov verí ich vláde, 66 % z nich sa pravidelne zúčastňuje volieb. Česi majú v tejto oblasti oproti ostatným sledovaným krajinám najhoršie hodnotenie. Volieb sa zúčastňuje 59 % z nich a vláde dôveruje iba 24 %.

Španielsko má najlepšie hodnotenú dimenziu zdravia, čo je spojené s dĺžkou života (82 rokov). Celkové výdaje na zdravotníctvo sú vo výške 9,3 % HDP. 75 % Španielov sa cíti byť zdravými. V Španielsku je takmer 24 % obyvateľov fajčiarov, čo predstavuje výrazný pokles od roku 1985, kedy táto hodnota bola na úrovni 41 %. 16,6 % dospelých Španielov je obéznych. Zdravie je najhoršie hodnotené v Českej republike, kde výdavky na zdravotníctvo predstavujú 7,5 % HDP, 60 % obyvateľov sa cíti byť zdravými, 21 % dospelých Čechov je obéznych. Počet fajčiarov je rovnaký ako v Španielsku, teda 24 %.

V oblasti rovnováhy času stráveného v práci a mimo nej je hodnotený počet hodín strávených ročne v zamestnaní, počet nadčasov pre mužov a ženy, percento dňa stráveného v práci a podobne. V tejto oblasti je na tom výrazne najlepšie Španielsko. Previs času stráveného v práci oproti času venovaného sebe, svojim koníčkom, rodine a priateľom, je najvýraznejší u britských obyvateľov.

Index lepšieho života je skonštruovaný aj pomocou ekonomických indikátorov, akými sú príjem či zamestnanie. Nepriamo sa ekonomická stránka prejavuje naprí-

klad aj pri zdravotníctve, kde sú merané výdavky v pomere k HDP daného štátu. Pomocou regresnej analýzy je na tomto mieste skúmaná závislosť medzi HDP na obyvateľa a indexom lepšieho života. Výsledky sú dostupné v tabuľke 20.

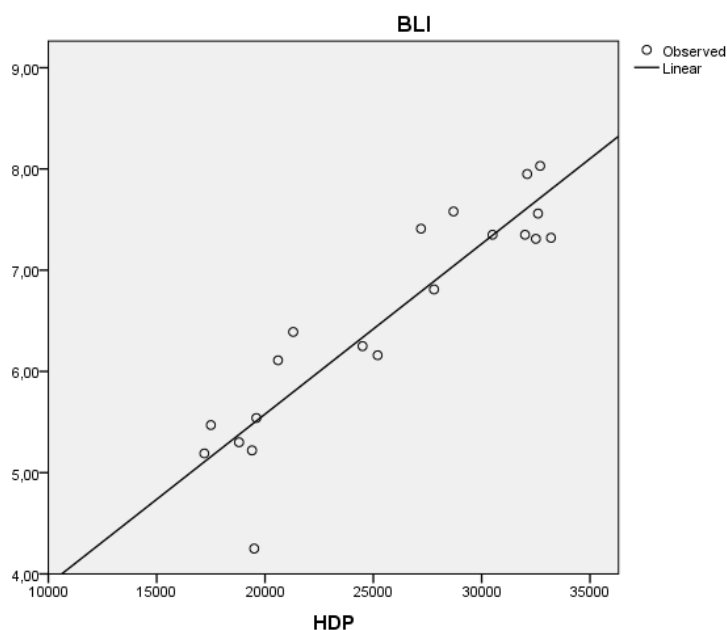
Tab. 20 Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. BLI

Zhrnutie modelu					
R	R ²	Adj. R ²	Štandardná chyba odhadu		
,915	,836	,827	,453		
ANOVA					
	Suma štvorcov	df	Priemer štvorcov	F	Sig.
Regresia	18,902	1	18,902	92,048	,000
Reziduál	3,696	18	,205		
Celkom	22,598	19			
Koefficienty					
	Neštandardizované koefficienty		Štandardizované koefficienty	t	Sig.
	B	Štd. chyba	Beta		
HDP	,000168	,000018	,915	9,594	,000
(Konštanta)	2,213	,461		4,802	,000

Pre opísanie závislosti sa ako najpresvedčivejšia javí lineárna funkcia. Podľa p-hodnoty celkového testu modelu je pre popis dát vhodná. Podľa p-hodnôt testov významnosti regresných koefficientov sú koefficienty štatisticky významné a je vhodné ich vo funkcii použiť. Prepis regresnej funkcie je nasledujúci:

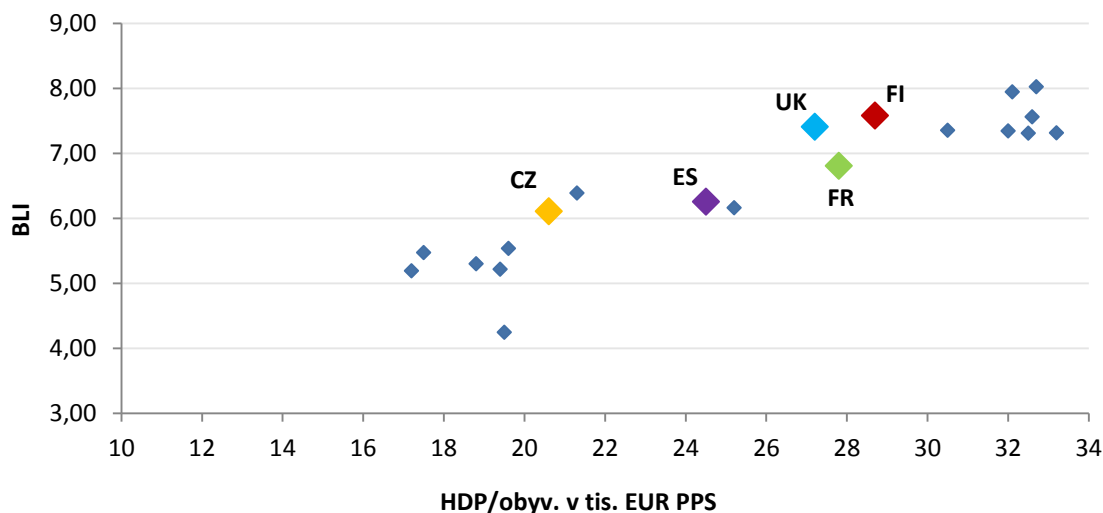
$$BLI = 2,213 + 0,000168 \cdot HDP \quad (30)$$

Tento model popisuje údaje z 83,6 %, čo znamená, že medzi HDP na obyvateľa a BLI je silná závislosť. Obyvatelia vyspelejších štátov majú v Európskej únii teda lepší život. Priebeh funkcie je zachytený na obrázku 25.

Obr. 25 Priebek regresnej funkcie $BLI = (f) HDP$ na obyvateľa

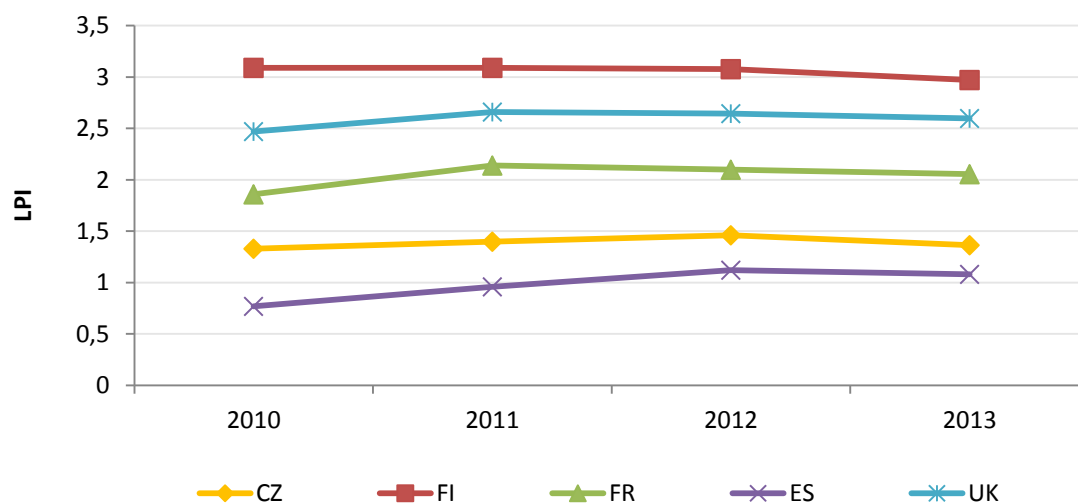
Regresné analýzy v prípade indexu kvality života a následne v prípade indexu lepšieho života vyšli veľmi podobné. V oboch prípadoch je vzťah medzi indexmi a HDP na obyvateľa popísaný lineárnou funkciou so silnou závislosťou medzi premennými. Ako je vidieť aj na nasledujúcom obrázku 26 pozície štátov na základe HDP na obyvateľa a BLI sú obdobné ako to bolo v kombinácii s QLI.

Obr. 26 Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a BLI, rok 2012

Ďalším indexom v tejto kategórii je Legatum Prosperity Index (LPI), teda index prosperity, ktorý je skonštruovaný, podobne ako BLI, z ôsmich indikátorov, ktorými sú v tomto prípade ekonomika, podnikanie a príležitosti, vláda, vzdelávanie, zdravie,

bezpečnosť, osobná sloboda a sociálny kapitál. Tieto indikátory boli zostavené na základe 89 premenných. LPI je vyjadrovaný pomocou skóre. Podľa výsledkov pre jednotlivé sledované štáty, ktoré sú zobrazené na obrázku 27, je vidieť, že najlepšie skóre získava počas celého obdobia Fínsko, potom Veľká Británia a Francúzsko. Najhoršie je hodnotené Španielsko. Počas vývoja nedošlo k žiadnym výrazným zmenám.

Obr. 27 Vývoj LPI vo vybraných štátoch, obdobie 2010-2013

Zdroj: Legatum Prosperity Index, 2014 (upravené).

Pri pohľade na skóre jednotlivých oblastí LPI v tabuľke 21 je možné sa dozvedieť podrobnejšie informácie.

Tab. 21 Zložky LPI v jednotlivých štátoch, rok 2013

Štát	CZ	FI	FR	ES	UK
Ekonomika	1,598	2,016	2,216	0,779	1,986
Podnikanie	2,428	3,857	2,827	2,387	3,692
Vláda	1,022	3,64	2,356	1,588	3,488
Vzdelávanie	1,715	2,275	1,7	1,101	1,775
Zdravie	1,91	2,527	2,915	1,288	2,242
Bezpečnosť	2,407	3,628	1,842	1,563	2,403
Osob. sloboda	0,13	2,728	2,663	-0,002	3,181
Sociálny kapitál	0,003	3,453	0,008	0,5	2,79
LPI	1,401	3,016	2,066	1,668	2,695

Zdroj: Legatum Prosperity Index, 2014 (upravené).

Čo sa týka ekonomiky, ktorá je hodnotená 17 indikátormi, najlepšie je na tom Francúzsko, naopak najhoršie Španielsko. Podnikateľské príležitosti sú najlepšie vo Fínsku a Veľkej Británii. V týchto krajinách je silná podpora pre začínajúcich podnikateľov zo strany štátu. Vlády týchto dvoch krajín sú taktiež hodnotené na vysokej úrovni, a to na základe ich stability, zákonov, regulácií, systému súdnictva, korupcie

a podobne. Vzdelanie je problematické pre obyvateľov Španielska, najlepšie podmienky majú obyvatelia Fínska. V oblasti zdravia a zdravotníctva sa majú najlepšie obyvatelia Francúzska, v bezpečnosti obyvatelia Fínska. Čo sa týka osobnej slobody, tá je na vysokej úrovni vo Veľkej Británii, čo môže byť opäť silne spojené s multikulturalitou, pretože tolerancia pre imigrantov a menšiny je jedným z hodnotiacich kritérií. Sociálny kapitál závisí od spoľahlivosti na iných, dobrovoľníctve, pomoci cudzím ľuďom, darcovstve, dôvere, manželstve a podobne. Na najvyššej úrovni je vo Fínsku, problematický je v Českej republike a Francúzsku.

Vzhľadom na skutočnosť, že LPI obsahuje okrem iného aj oblasť ekonomiky, ktorá je v rámci tohto indexu podrobne skúmaná, je možné očakávať medzi HDP na obyvateľa a LPI silnú závislosť. Výsledky regresnej analýzy sú priblížené v tabuľke 22.

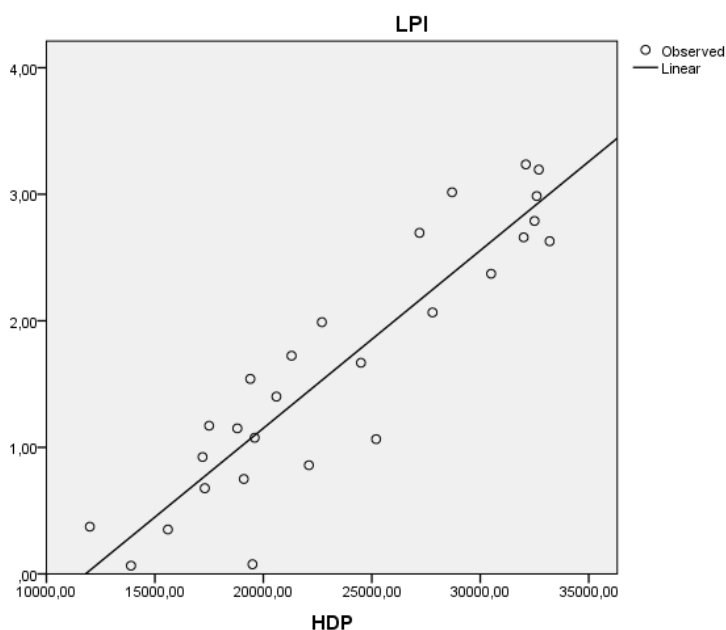
Tab. 22 Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. LPI

Zhrnutie modelu					
R	R ²	Adj. R ²	Štandardná chyba odhadu		
,913	,834	,828	,416		
ANOVA					
	Suma štvorcov	df	Priemer štvorcov	F	Sig.
Regresia	21,842	1	21,842	125,995	,000
Reziduál	4,334	25	,173		
Celkom	26,176	26			
Koefficienty					
	Neštandardizované koefficienty		Štandardizované koefficienty	t	Sig.
	B	Štd. chyba	Beta		
HDP	,00014	,000	,913	11,225	,000
(Konštanta)	-1,658	,305		-5,432	,000

Regresná funkcia je lineárna a má tento tvar:

$$LPI = -1,658 + 0,00014.HDP \quad (31)$$

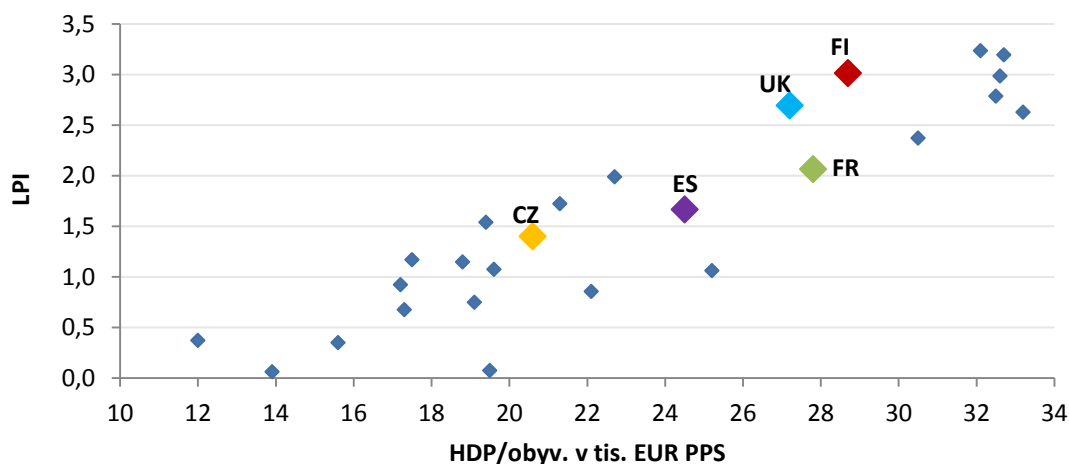
Index prosperity vysvetľuje 83,4 % variability HDP na obyvateľa, a teda závislosť týchto dvoch premenných je veľmi silná. Priebeh tejto regresnej funkcie je zobrazený graficky na obrázku 28.

Obr. 28 Priebek regresnej funkcie $LPI = (f) HDP$ na obyvateľa

Index prosperity vysvetľuje 83,4 % variability HDP na obyvateľa, a teda závislosť týchto dvoch premenných je veľmi silná.

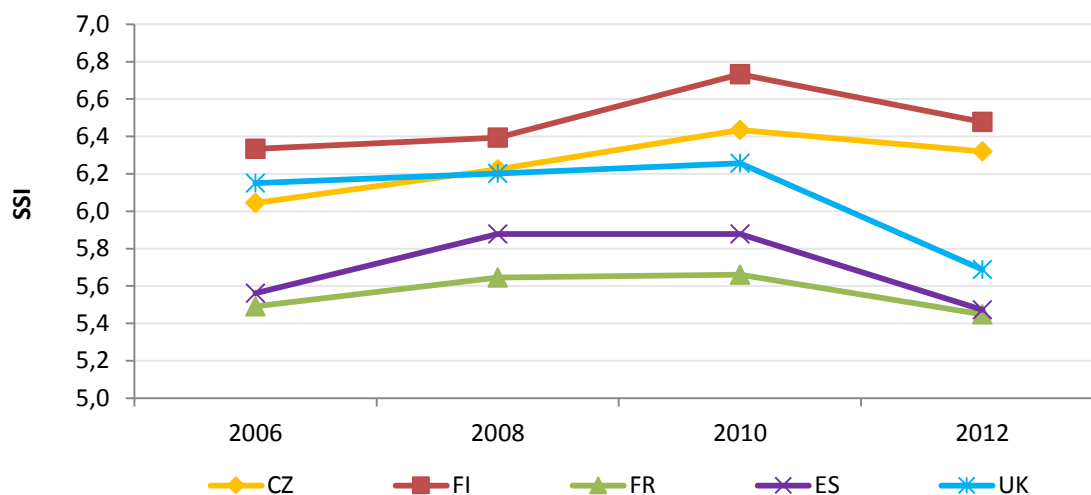
Pri pohľade na obrázku 29 je zrejmé, že pozícia sledovaných štátov vzhľadom na ich HDP na obyvateľa a skóre LPI je opäť veľmi podobná, ako to bolo v prípade QLI a BLI.

Obr. 29 Pozičná mapa - HDP na obyvateľa a LPI, rok 2013

Do skupiny spoločenských indexov je zaradený aj index trvalo udržateľnej spoločnosti (Sustainable Society Index - SSI), ktorý je zložený z 24 indikátorov, čím predstavuje najpodrobnejší spoločenský index. 24 indikátorov je rozdelených do troch skupín - ľudský blahobyť, ekonomický blahobyť a environmentálny blahobyť.

Zaujímavé je sledovať úplne odlišné poradie štátov pri hodnotení SSI oproti predchádzajúcim indexom. Najvyššie hodnotené je Fínsko, najhoršie však Francúzsko. Česká republika je na druhom mieste. Vývoj v sledovanom období je znázornený na obrázku 30.

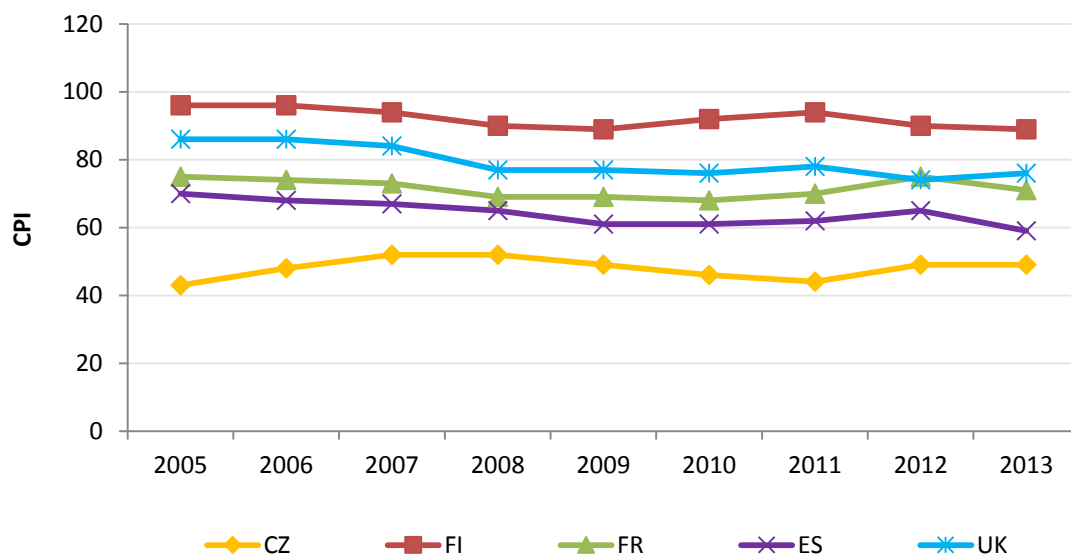
Obr. 30 Vývoj SSI vo vybraných štátoch, obdobie 2006-2012
Zdroj: Sustainable Society Foundation, 2014 (upravené).

V Českej republike bol medzi rokmi 2006 a 2010 zaznamenaný vysoký nárast SSI, ktorého hlavný dôvod spočíva v raste položiek ekonomického blahobytu. Francúzsko a Veľká Británia sú si vývojom SSI veľmi podobné. Najhoršia je u nich na tom zložka ekologického blahobytu. Problematickými oblasťami je tiež zamestnanosť a príjmová nerovnosť. Vzhľadom na tento vývoj je možné predpokladať, že závislosť medzi HDP na obyvateľa a SSI bude veľmi slabá.

Prevedeným regresnej analýzy skúmajúcej vzťah medzi HDP na obyvateľa a SSI sa zistilo, že žiadna regresná funkcia nepopisuje túto závislosť. Dáta teda netvoria žiadny trend, žiadnu regresnú funkciu, čo znamená, že medzi SSI a HDP na obyvateľa neexistuje žiadna závislosť.

Jedným zo spoločenských problémov, na ktorý sa v mnohých ukazovateľov životnej úrovne zabúda, je korupcia. Za týmto účelom bol vyvinutý index vnímania korupcie (Corruption Perceptions Index - CPI), ktorý približuje vnímanie korupcie vo verejnej správe a politike na celom svete. Korupciou sa rozumie zneužívanie verejnej právomoci pre získanie osobného prospechu. Metodika indexu je postavená na názoroch podnikateľov, expertov a analytikov, ako aj verejnosti.

Vývoj CPI v období 2005 až 2013 pre jednotlivé sledované štáty je zachytený na obrázku 31. Pozitívne sú čo najvyššie hodnoty indexu. Výsledky ukazujú, že počas celého obdobia bolo v oblasti korupcie na tom najlepšie Fínsko, a potom Veľká Británia a Francúzsko. Korupcia predstavuje vážny problém pre Českú republiku a Španielsko.

Obr. 31 Vývoj CPI vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013

Zdroj: Transparency International, 2014 (upravené).

HDP na obyvateľa žiadnym spôsobom nezachytáva existenciu korupcie v jednotlivých štátoch. Sledovanie závislosti medzi HDP na obyvateľa a CPI pomocou regresnej analýzy je priblížené v tabuľke 23.

Tab. 23 Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. CPI

Zhrnutie modelu			
R	R ²	Adj. R ²	Štandardná chyba odhadu
,813	,661	,647	9,115

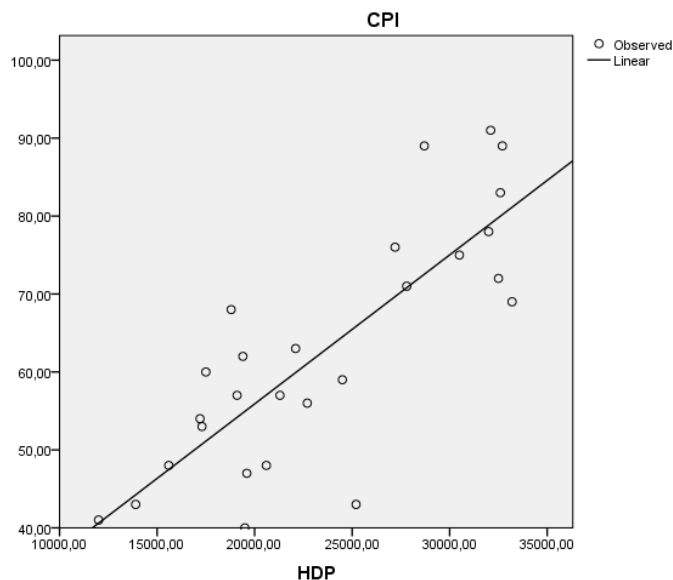
ANOVA					
	Suma štvorcov	df	Priemer štvorcov	F	Sig.
Regresia	4046,913	1	4046,913	48,709	,000
Reziduál	2077,087	25	83,083		
Celkom	6124,000	26			

Koeficienty					
	Neštandardizované koeficienty		Štandardizované koeficienty	t	Sig.
	B	Štd. chyba	Beta		
HDP	,002	,000	,813	6,979	,000
(Konštanta)	17,658	6,683		2,642	,014

Na základe hodnoty koeficientu determinácie je možné skonštatovať, že medzi HDP na obyvateľa a CPI je stredne silná až silná závislosť ($R^2=0,661$). Podľa p-hodnoty celkového testu modelu a čiastkových testov významnosti regresných koeficientov je matematicky najpresvedčivejšia lineárna regresná funkcia v nasledovnom tvare:

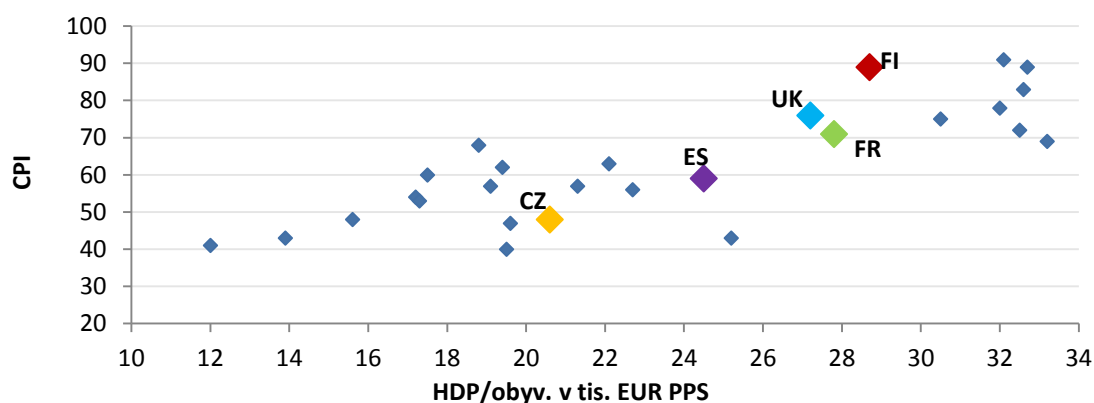
$$CPI = 17,658 + 0,002 \cdot HDP \quad (32)$$

S rastúcim HDP na obyvateľa rastie aj hodnota indexu korupcie, čo znamená, že v štátoch s vyšším HDP na obyvateľa je nižšia korupcia. Priebeh tejto funkcie je zachytený na obrázku 32.

Obr. 32 Priebeh regresnej funkcie $CPI = (f) HDP$ na obyvateľa

Na základe uskutočnených regresných analýz skúmajúcich vzťah HDP na obyvateľa s jednotlivými indexmi sa zistila lineárna závislosť nie len u indexu kvality života, indexu lepšieho života a indexu prosperity, ale aj u indexu vnímania korupcie. Ako je vidieť z nasledujúceho obrázku 33 aj pozície jednotlivých štátov vzhľadom na HDP a CPI sú opäť rovnaké.

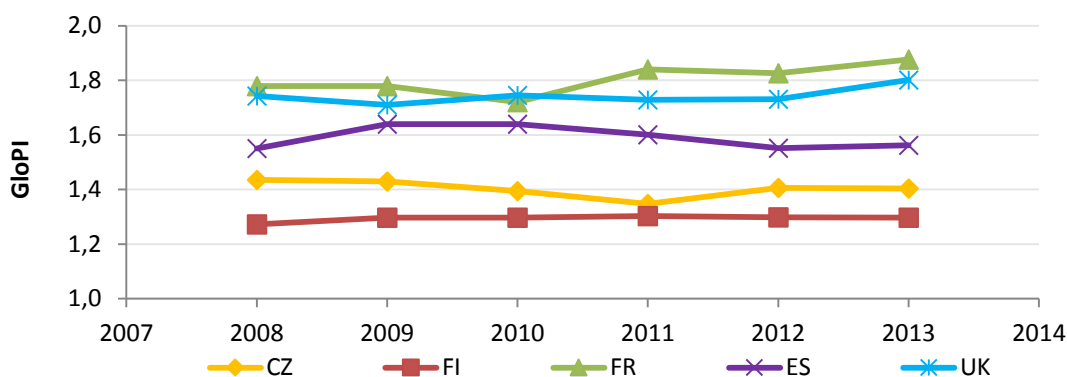

Obr. 33 Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a CPI, rok 2013.

Životná úroveň je veľmi úzko prepojená s politickou situáciou či nepokojmi v danej krajine. Existujú indexy, ktoré túto situáciu merajú na základe jednej premennej,

niektoré pomocou menšieho počtu. Ako príklad je možné uviesť index terorizmu, ktorý meria dopady terorizmu v jednotlivých štátoch sveta. V niektorých spoločenských, ale aj ekonomických indexoch je politický faktor obsiahnutý aspoň čiastočne na základe hodnotenia vlády, hodnotením bezpečnosti či politickej nestability (jeden z indikátorov indexov GPI). Index globálneho mieru (Global Peace Index - GloPI) meria národný pokoj a mier prostredníctvom 22 kvantitatívnych a kvalitatívnych indikátorov, medzi ktoré patrí napríklad kriminalita v spoločnosti, činnosť polície, počet zabití, prístup k zbraňam, počet väzňov, politický teror, politická nestabilita, import a export zbraní, konflikty, výdaje na armádu, vzťahy so susednými štátmi a podobne. Výsledky sú zverejňované každoročne od roku 2008. Vývoj hodnôt indexu pre Českú republiku, Fínsko, Francúzsko a Veľkú Britániu sú znázornené na obrázku 34.

Štáty Európskej únie patria do prvých dvoch stupňov mieru, pričom index má maximálnu hodnotu 5, čo indikuje nepokojnú situáciu. Najlepšie hodnoty GloPI dosahuje behom celého obdobia Fínsko a Česká republika. Štáty zo západnej strany Európy, teda Francúzsko, Veľká Británia a Španielsko vykazujú o niečo vyššie, teda nepriaznivejšie hodnoty. Stred a východ Európy, spolu so škandinávskymi štátmi predstavujú pokojnejšiu oblasť oproti západnej Európe.

Obr. 34 Vývoj GloPI vo vybraných štátoch, obdobie 2008-2013

Zdroj: Vision of Humanity, 2014 (upravené).

V tabuľke 24 sú uvedené hodnoty pre tri vybrané indikátory GloPI za rok 2013, a to pre militarizáciu, bezpečnosť a konflikty. Najviac je zo strany štátu podporovaná britská armáda, ktorá pôsobí v mnohých vojenských teritóriách, okrem iného aj ako súčasť mierových síl OSN. Bezpečnosť je najlepšia vo Fínsku, čo sa ukázalo už pri výsledkoch v predchádzajúcich indexoch. Fínsko má tiež najmenej vnútroštátnych, ale aj medzinárodných konfliktov. Je tak z hľadiska tohto indikátora na rovnakej úrovni so Španielskom. Do najpočetnejších konfliktov je podľa indikátora zapojené Francúzsko.

Tab. 24 Zložky GloPI v jednotlivých štátoch, rok 2013

Zložka GloPI	CZ	FI	FR	ES	UK
Militarizácia	1,1	1,4	2,4	1,7	2,2
Bezpečnosť	1,4	1,3	1,6	1,8	1,7
Konflikty	1,6	1,2	1,8	1,2	1,6
GloPI	1,404	1,297	1,876	1,562	1,801
GloPI Ranking	14	7	53	26	43

Zdroj: Vision of Humanity, 2014 (upravené).

Pri skúmaní súvislosti HDP na obyvateľa a GloPI pomocou regresnej analýzy sa ukázalo, že tento vzťah je štatisticky významný. Výsledky sú uvedené v tabuľke 25.

Tab. 25 Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. GloPI

Zhrnutie modelu					
R	R ²	Adj. R ²	Štandardná chyba odhadu		
,505	,255	,224	,120		

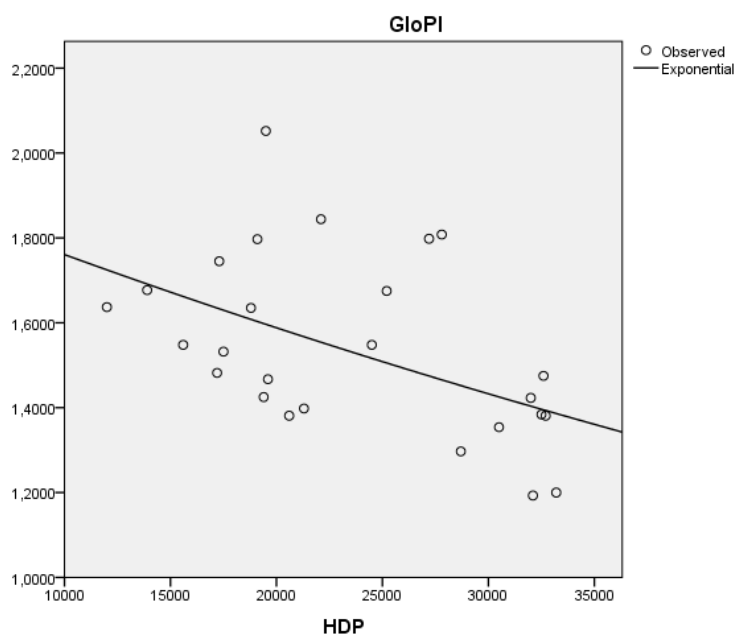
ANOVA					
	Suma štvorcov	df	Priemer štvorcov	F	Sig.
Regresia	,118	1	,118	8,217	,009
Reziduál	,343	24	,014		
Celkom	,461	25			

Koefficienty					
	Neštandardizované koefficienty		Štandardizované koefficienty	t	Sig.
	B	Štd. chyba	Beta		
HDP	-1,031E-005	,000	-,505	-2,867	,009
(Konštanta)	1,952	,172		11,372	,000

Podľa výsledkov p-hodnôt celkového testu modelu a čiastkových testov významnosti regresných koefficientov sa ukázalo, že matematicky najpresvedčivejšou regresnou funkciou je exponenciálna funkcia v tomto tvare:

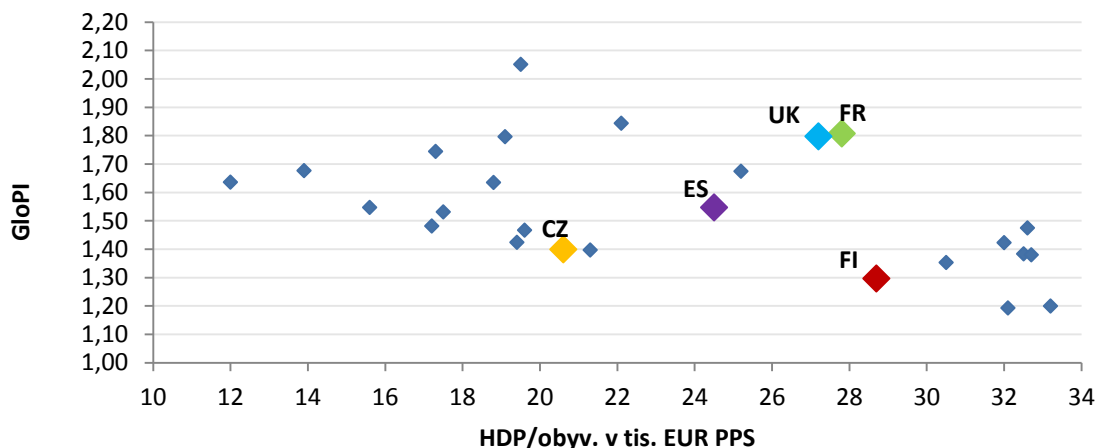
$$GloPI = 1,952 - 0,0000103 \cdot e^{HDP} \quad (33)$$

Táto funkcia vysvetľuje 25,5 % variability modelu, a teda závislosť HDP na obyvateľa a indexu globálneho mieru je slabá.

Obr. 35 Priebeh regresnej funkcie $GloPI = (f) HDP$ na obyvateľa

Čo sa týka výkonnosti ekonomiky a globálneho mieru, na takmer rovnakej úrovni sú Veľká Británia a Francúzsko, ktoré majú vysoké HDP na obyvateľa, ale zároveň aj horší stav mieru v krajine. Najlepšiu pozíciu má Fínsko. Česká republika má síce najnižšie HDP na obyvateľa, ale zároveň má priaznivú hodnotu globálneho indexu. Tieto výsledky sú zobrazené na pozičnej mape, ktorá sa nachádza na nasledovnom obrázku 36.

Obr. 36 Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a GloPI, rok 2013

V rámci hodnotenia životnej úrovne zo spoločenského hľadiska bolo použitých 7 indexov. Ukázalo sa, že Česká republika je štátom s najnižšou životnou úrovňou. Španielsko sa drží všade uprostred. Veľká Británia, Fínsko a Francúzsko sú vždy najvyššie, a podľa jednotlivých indexov len menia svoje poradie, predstavujú tak trojicu

s najvyšším HDP na obyvateľa a tiež najlepšimi hodnotami ostatných spoločenských ukazovateľov. Veľmi podobné rozloženie pozícií sledovaných štátov je pre ukazovatele QLI, BLI, LPI a CPI, podľa ktorých má najvyššiu životnú úroveň Fínsko. Podľa HDI sa majú najlepšie britskí obyvatelia a podľa GloPI obyvatelia Francúzska.

Vzťah k HDP sa ukázal ako slabý v prípade GloPI, čo znamená, že mier v štáte síce závisí na ekonomickej úrovni zeme (negatívne), ale je slabý, a teda nie je pravidlom, že v štátoch s vysokým HDP je aj vysoký mier a bezpečnosť. Pri CPI bol odhalený stredne silný vzťah k HDP, a teda v rozvinutých štátoch existuje korupcia taktiež. Tu treba ale uviesť, že korupcia nezávisí iba na hodnote HDP, ale majú na ňu vplyv aj iné faktory. Index trvalo udržateľného rozvoja (SSI) nemá s HDP žiaden vzťah, a to napriek tomu, že jedna z troch dimenzií tohto indexu je ekonomický blahobyt. Vývoj hodnôt tohto indexu ukázal, že Fínsko je na tom najlepšie, ale hneď na druhom mieste je Česká republika a posledné je Francúzsko, čo predstavuje významný rozdiel oproti iným indexom. Pri ostatných analyzovaných ukazovateľov bol preukázaný veľmi silný vzťah k HDP.

Niektoré indexy obsahujú rovnaké indikátory, resp. ich názvy, ale je zrejmé, že používané metodiky sú rôzne. Napríklad bezpečnosť je podľa QLI najlepšia vo Fínsku a najhoršia vo Francúzsku, ale LPI a GloPI sa zhodujú v tom, že najnebezpečnejšie prostredie pre ľudí je v Španielsku a ohľadom Fínska s QLI súhlasia.

V mnohých spoločenských indexoch sú aspoň čiastočne zastúpené položky týkajúce sa ekonomickej stránky životnej úrovne. Jedná sa o spôsob doplnenia jednodimenzionálneho pohľadu. Väčšina ukazovateľov má silný vzťah k HDP, a teda v štátoch s vyšším HDP na obyvateľa je podľa vybraných ukazovateľov aj vyššia životná úroveň.

5.3 Environmentálne hľadisko životnej úrovne

Životné prostredie je veľakrát označované ako oblasť s výrazným vplyvom na životnú úroveň. Čistota vzduchu a vodných tokov, ale aj iné položky akými sú kvalita pitnej vody, vplyv poškodenia životného prostredia na vznik a šírenie chorôb a intenzita tvorby odpadu, vytvárajú kvalitu životného priestoru. Ďalšími sú tiež veľkosti populácie rôznych druhov zvierat, intenzita lovu rýb, rozloha lesov a používanie pesticídov v poľnohospodárstve. Všetko toto priamym či nepriamym spôsobom vplyva na človeka a jeho život, čím v určitej miere ovplyvňuje aj jeho životnú úroveň.

Existujú rôzne možnosti, akými spomínané položky kvantifikovať. Postupne sa tiež vyvinuli indikátory, ktoré bývajú skloňované v súvislosti so životnou úrovňou v jednotlivých krajinách sveta. Medzi tieto indikátory patria Ecological Footprint, Carbon Footprint, Environmental Performance Index a Happy Planet Index, pomocou ktorých je meraná životná úroveň z environmentálneho hľadiska.

Ecological Footprint (EF), teda ekologická stopa, meria ľudské nároky na ekosystémy na zemi. Jedná sa teda o mieru dopytu po prírodnom kapitále, ktorá je v kontraste s obnovovacou schopnosť planéty. Konečný bilančný indikátor ekologickej stopy teda určuje, koľkonásobne rýchlejšie ľudia využívajú prírodné služby

oproti tomu, čo je Zem schopná obnoviť. Takto vlastne dochádza ku kombinácii kvality života s environmentálnou výkonnosťou. Ekologická stopa sa viaže na množstvo spotreby a efektívnosť výroby. Čím je ekologická stopa menšia, tým menšie škody na prírode ľudstvo zanecháva. Porovnáva sa s biokapacitou a výsledkom je potom deficit biokapacity alebo jej rezerva, čo je konečným výsledkom tohto indikátora.

Pri skúmaní vplyvu HDP na obyvateľa na konečný stav bilancie ekologickej stopy v Európskej únii sa zistilo, že premenné nie sú na sebe závislé, a teda nie je medzi nimi žiaden vzťah.

Vývoj ekologickej stopy a biokapacity od roku 1961 je priblížený na obrázku 37. Posledné dostupné dáta za indikátor EF sú k roku 2011, preto sa nasledujúci rozbor bude viazať k tomuto roku.

V Českej republike bola ekologická stopa v roku 2011 na úrovni 4,5 globálneho hektára na obyvateľa, čo pri biokapacite 2,6 znamená deficit 1,9 globálneho hektára na obyvateľa. V podstate by to znamenalo, že ak by celý svet mal podobné chovanie, boli by k životu potrebné takmer 2 celé planéty. Viac než polovicu ekologickej stopy tvorí v prípade Českej republiky stopa uhlíková (2,6 gha), čo znamená, že Česká republika využíva svoje prírodné zdroje a energetická náročnosť výroby je vysoká, z čoho vyplýva, že je spotrebovaná viac energie na výrobu produkcie, ktorá by mohla byť vyrobená s menšími energetickými výdajmi v iných krajinách. Ďalším dôvodom tejto skutočnosti môže byť fakt, že Česká republika je tretím najväčším vývozcom energie v EÚ, hneď po Francúzsku a Nemecku. Do ekologickej stopy sa totiž započítava aj produkcia daného štátu, nie len spotrebovaný tovar.

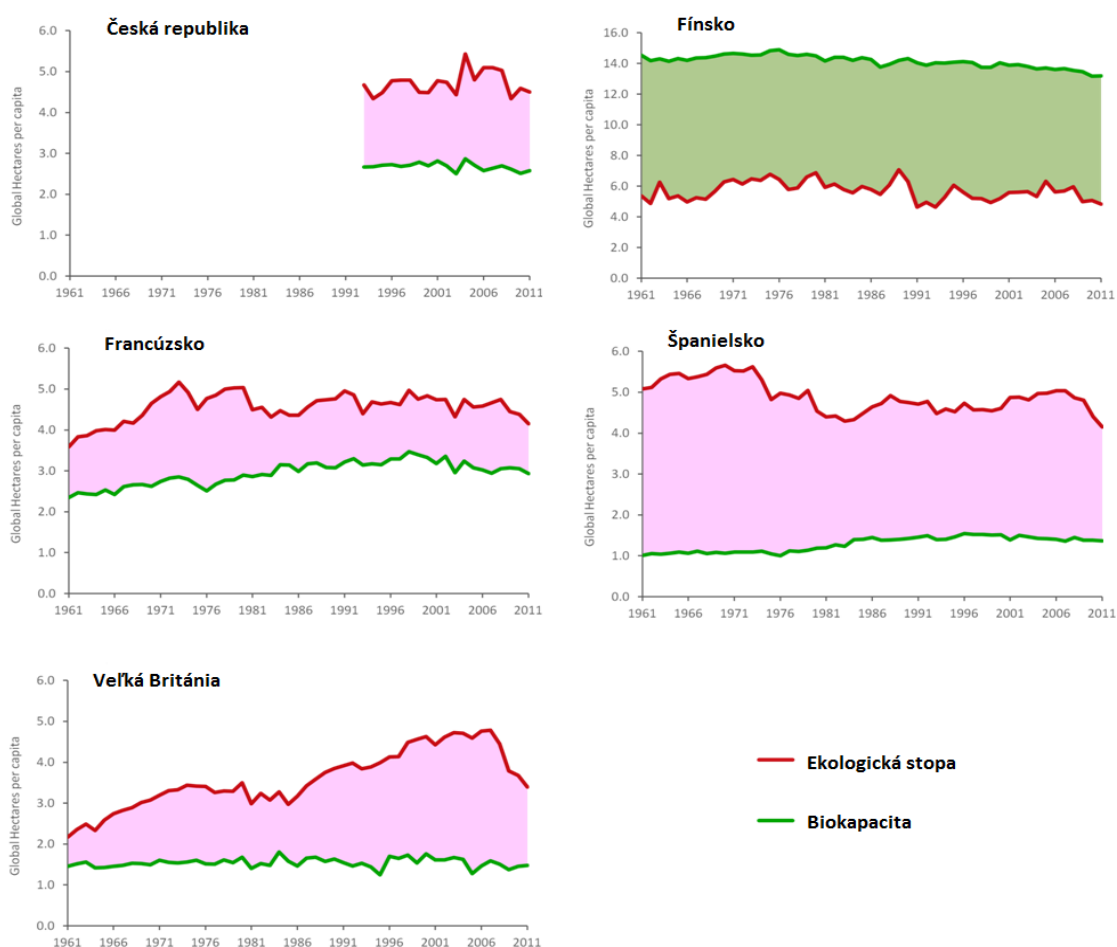
Fínsko malo v roku 2011 ekologickú stopu na veľmi podobnej úrovni (4,8 gha), ale vzhľadom na biokapacitu 13,2 gha bola vytvorená vysoká rezerva, čím sa Fínsko radí medzi špičku nie len v Európskej únii, ale aj na svete. Táto skutočnosť je ovplyvnená predovšetkým výrazným pokrytím zeme lesmi a rybárskymi plochami.

Francúzsko si vytvorilo v roku 2011 deficit na úrovni 1,2 globálneho hektára na obyvateľa, hoci sa dlhodobo snaží túto hodnotu znižovať a začať vytvárať rezervu, za obdobie od roku 1961 sa tak nestalo. Francúzsko je krajina rozvinutá, používa júca najnovšie technológie a zvyšujúca dostupnosť svojich zdrojov, ale zároveň spotreba v tomto štáte rastie rýchlejšie.

Španielsko malo najnižšiu ekologickú stopu medzi sledovanými štátmi, a to 3,4 gha, ale vzhľadom na biokapacitu na úrovni 1,5 gha sa dostáva na deficitnú bilanciu ekologickej stopy, ktorá je rovnaká ako v prípade Českej republiky (1,9 gha). V poslednom období ale dochádza k poklesu ekologickej stopy. Ako vo všetkých pozorovaných krajinách, aj u Španielska tvorí najväčšiu časť ekologickej stopy uhlíková časť.

Územie Veľkej Británie a jej populácia by potrebovali k svojmu súčasnému štýlu života takmer 3 planéty, keďže vytvárajú deficit biokapacity vo výške 2,8 gha. Britská vláda sa snaží, aby bola ekologická stopa znížená (Ecological Footprint of British City Residents, 2007), čo sa im za posledné obdobie aj darí. Zaviazala sa, že do roku 2050 bude znížený objem uhlíkových emisií, čo sa prejavuje predovšetkým znižovaním mestskej ekologickej stopy.

Podľa New Economic Foundation (2007) je vývoj ekologickej stopy závislý na ekonomickej vyspelosti štátu. V krajinách s nižšími príjmami sa ekologická stopa takmer nemení. Naproti tomu v štátoch s vysokými príjmami, ekologická stopa neustále rastie. Na základe prevedenej analýzy sa zistilo, že napriek tomu, že Česká republika ani Španielsko nepatria medzi štáty s najvyššími príjmami, je ich ekologická stopa pomerne vysoká, hoci je najnižšia spomedzi sledovaných krajín. Ekologická stopa Francúzska a Veľkej Británie, ktoré sa radia medzi krajiny s vyššími príjmami v rámci EÚ, je síce vyššia než biokapacita, má však klesajúcu tendenciu. Tieto zistenia sú teda v rozpore s výsledkami štúdie New Economic Foundation (2007), ktorá ale berie do úvahy všetky štáty sveta.

Obr. 37 Vývoj ekologickej stopy a biokapacity v jednotlivých štátoch

Zdroj: Global Footprint Network, 2014 (upravené).

Na základe analýzy ekologickej stopy vo vybraných štátoch sa ukázalo, že jej najväčšiu časť tvorí uhlíková stopa (Carbon Footprint - CF), ktorá meria množstvo vypusteného oxidu uhličitého do ovzdušia, a to spaľovaním fosílnych palív, plynu, výrobou cementu. Započítané sú tu aj emisie oxidu uhličitého prostredníctvom vyčerpania

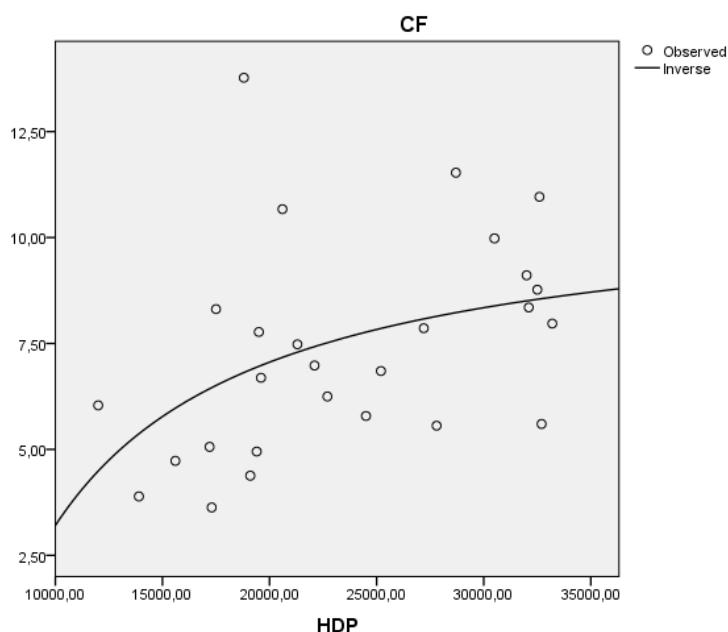
lesných plôch. Čím vyššia je hodnota uhlíkovej stopy, tým väčšia je záťaž na životné prostredie. Keďže uhlíková stopa býva pozorovaná aj v súvislosti s kvalitou života, bola uskutočnená regresná analýza skúmajúca vzťah medzi závislou premennou CF a nezávislou premennou HDP na obyvateľa.

Tab. 26 Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. CF

Zhrnutie modelu					
R	R ²	Adj. R ²	Štandardná chyba odhadu		
,430	,185	,150	2,388		
ANOVA					
	Suma štvorcov	df	Priemer štvorcov	F	Sig.
Regresia	29,786	1	29,786	5,222	,032
Reziduál	131,197	23	5,704		
Celkom	160,983	24			
Koefficienty					
	Neštandardizované koefficienty		Štandardizované koefficienty	t	Sig.
	B	Štd. chyba	Beta		
1 / HDP	-77690,236	33998,638	-,430	-2,285	,032
(Konštanta)	11,010	1,639		6,718	,000

Podľa p-hodnoty celkového testu modelu a čiastočných testov významnosti regresných koefficientov sa ukázalo, že najpresvedčivejšou regresnou funkciou je inverzná funkcia, ktorá má nasledujúci tvar:

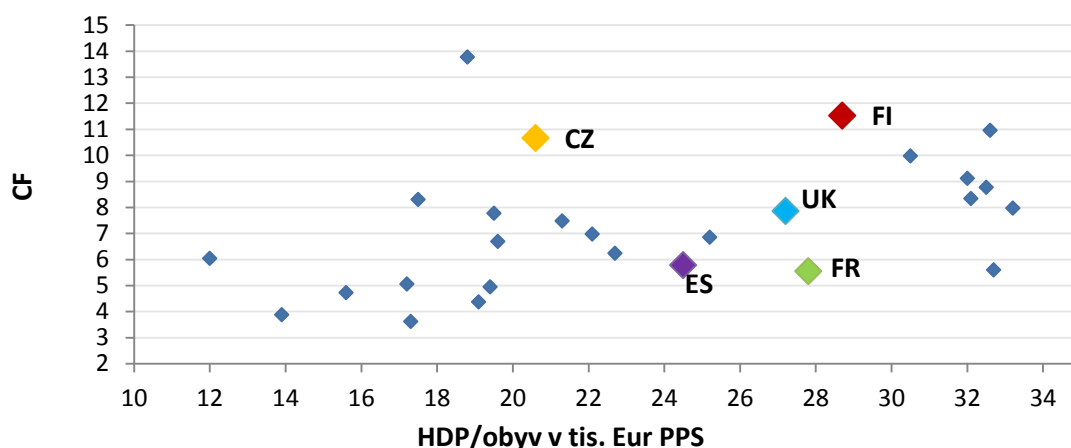
$$CF = 11,01 - 77690,236 \cdot \frac{1}{HDP} \quad (34)$$

Obr. 38 Priebeg regresnej funkcie $CF = (f) \text{ HDP}$ na obyvateľa

Uhlíková stopa vysvetľuje 18,5 % variability HDP na obyvateľa. S rastúcim HDP na obyvateľa rastie aj uhlíková stopa, čo znamená, že napriek rastu škodlivých látok v ovzduší, ktoré majú negatívny vplyv na človeka, rastie HDP na obyvateľa, ktoré indikuje rastúcu životnú úroveň. Je potrebné ale podotknúť, že tento vzťah je veľmi slabý.

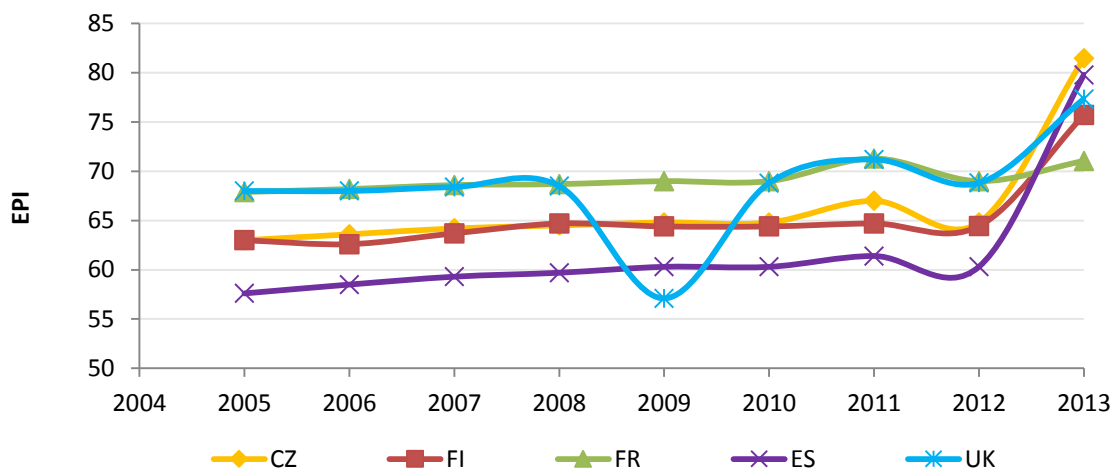
Pri pohľade na obrázok 39, je vidieť, že Fínsko je krajina s najvyšším HDP na obyvateľa a najvyššou uhlíkovou stopou spomedzi sledovaných krajín, ale ako bolo vysvetlené pri ekologickej stope, Fínsko má veľkú biokapacitu, čiže vytvára biokapacitnú rezervu. Ostatné štáty sú však v deficite. Francúzsko a Španielsko majú približne rovnakú uhlíkovú stopu, Francúzsko má však vyššie HDP na obyvateľa, čo znamená, že Španielsko škodí životnému prostrediu viac. Toto zistenie je viazané na skutočnosť, že francúzski obyvatelia využívajú lepšie technológie a vyvíjajú úsilie na znižovanie uhlíkovej stopy, čo sa im z dlhodobého hľadiska aj darí. Veľká Británia sa svojim HDP na obyvateľa blíži k Francúzsku, avšak s následkami vyššej emisie oxidu uhličitého. Česká republika je v tomto pozorovaní na tom najhoršie, keďže má najnižšie HDP na obyvateľa spojené s najvyššou uhlíkovou stopou, čo môže byť ovplyvnené neefektívnym využívaním technológií, prípadne ich zastaranosťou v porovnaní s ostatnými štátmi.

Obr. 39 Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a CF, rok 2013

Ekologická stopa a uhlíková stopa sa viažu k životnému prostrediu ako k celku. Vhodnejšie sa zdá byť pozorovať zdravie životného prostredia vzhľadom k jednotlivým systémom, čo poskytuje jedna z dimenzií indexu environmentálnej výkonnosti (Environmental Performance Index - EPI), nazvaná vitalita ekosystému. Druhá dimenzia, zdravie životného prostredia, obsahuje kvalitu vzduchu, položky vzťahujúce sa na vodu a kanalizáciu a zdravotný vplyv. Týmto EPI sleduje vplyv životného prostredia na kvalitu života. Index dosahuje hodnoty 0-100, pričom cieľová hodnota je 100. Jednotlivé indikátory sú na túto škálu prepočítané na základe vzdialenosti od cieľa.

Podľa vývoja EPI v období 2005-2013, zobrazeného na obrázku 40, je vidieť, že krajinou, ktorá sa počas celého obdobia približovala k cieľovej hodnote indexu EPI najviac je Francúzsko. Francúzske Ministerstvo pre udržateľný rozvoj riadi stanovené opatrenia, ktoré sa viažu k znižovaniu emisií či kontrole rybolovu. Veľmi blízko hodnotám indexu Francúzska sa nachádza Veľká Británia, u ktorej bol však v roku 2009 zaznamenaný výrazný prepád, po ktorom sa však hneď ďalší rok vrátila do stúpajúceho trendu. Problémy vo Veľkej Británii sú predovšetkým v súvislosti so znečistením ovzdušia, ale aj s rozlohou rybárskych plôch. Veľmi podobne sú na tom Česká republika a Fínsko. Hlavný problém pre Českú republiku predstavuje oblasť kvality ovzdušia, čo bolo preukázané aj pri uhlíkovej stope, a ďalej udržateľné energie. Vo Fínsku však dochádza k väčšej strate rozlohy lesa než v Českej republike, hoci je táto rozloha stále najväčšia spomedzi pozorovaných krajín. V prípade Španielska sú problematickými oblasťami dotácie do poľnohospodárstva, ochrana suchozemskej flóry a fauny a zachovávanie množstva rýb. Zaujímavý je výrazný rast EPI v roku 2013 v prípade všetkých štátov, najvýraznejší pri Českej republike, najmenej výrazný v prípade Francúzska. Tento rast spôsobil zmenu poradia jednotlivých štátov.

Obr. 40 Vývoj EPI v jednotlivých štátoch, obdobie 2005-2013
Zdroj: Environmental Performance Index, 2014 (upravené).

Index environmentálnej výkonnosti komplexnejšie prepája životné prostredie a kvalitu života. Nezohľadňuje však žiadne ekonomické činitele. Je preto vhodné si priblížiť, ako sa vyvíja EPI s rastúcim HDP na obyvateľa. Regresný model s týmito premennými je štatisticky významný.

Tab. 27 Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. EPI

Zhrnutie modelu			
R	R ²	Adj. R ²	Štandardná chyba odhadu
,689	,475	,452	5,437

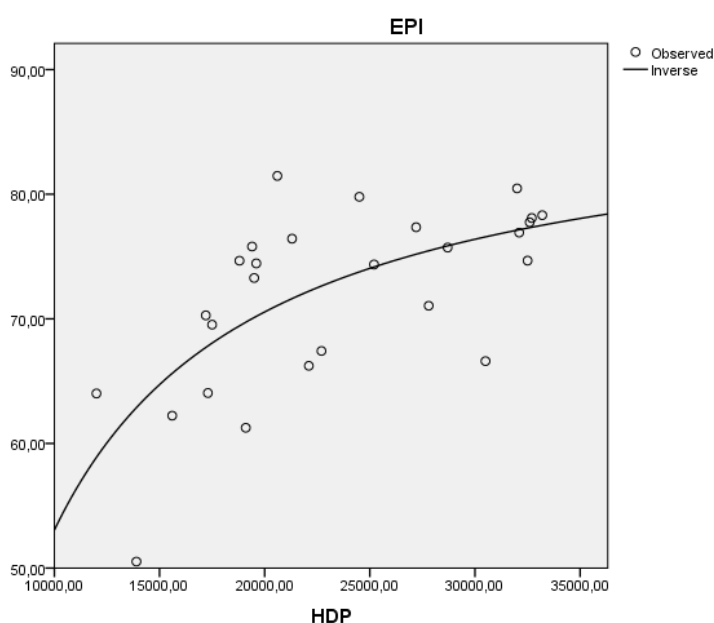
ANOVA					
	Suma štvorcov	df	Priemer štvorcov	F	Sig.
Regresia	615,514	1	615,514	20,825	,000
Reziduál	679,789	23	29,556		
Celkom	1295,303	24			

Koeficienty					
	Neštandardizované koeficienty		Štandardizované koeficienty	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 / HDP	-353168,705	77390,246	-,689	-4,563	,000
(Konštanta)	88,648	3,730		23,763	,000

Podľa testu významnosti celého modelu, ako aj jeho koeficientov je regresná funkcia inverzná a má túto podobu:

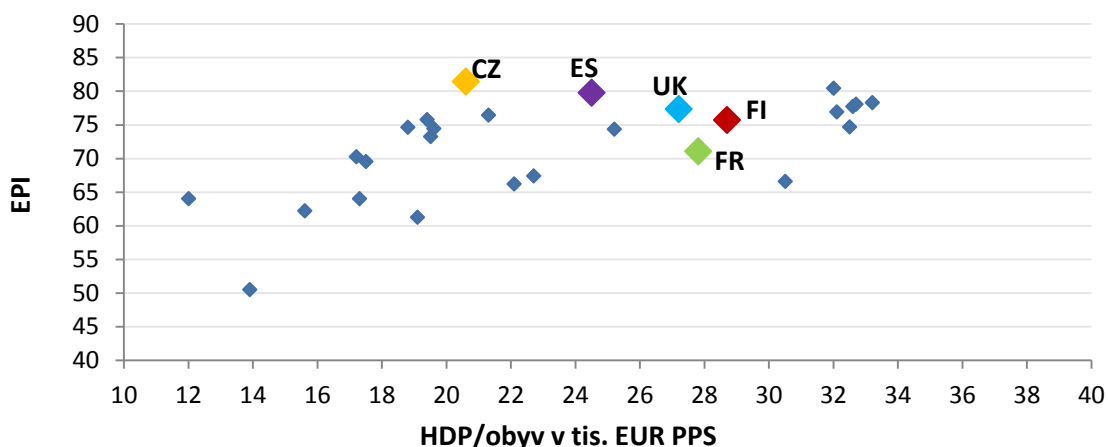
$$EPI = 88,648 - 353168,705 \cdot \frac{1}{HDP} \quad (35)$$

Index environmentálnej výkonnosti podľa výsledkov regresnej analýzy vysvetľuje 47,5 % variability HDP na obyvateľa v Európskej únii. Je teda vidieť, že napriek absencii ekonomickej dimenzie v EPI, je vzťah medzi HDP na obyvateľa a EPI stredne tesný. Závislosť týchto dvoch premenných však nie je veľmi vysoká, čo môže byť ovplyvnené okrem iného napríklad aj zisteniami týkajúcimi sa pozitívneho vzťahu uhlíkovej stopy a HDP na obyvateľa. Pozoruhodné ale je, že s rastúcim HDP na obyvateľa, rastie aj skóre EPI, čím štát prekonáva vzdialenosť od cieľa stanoveného indexom EPI.

Obr. 41 Priebeg regresnej funkcie $EPI = (f) HDP$ na obyvateľa

Všetky vybrané štáty patria k tým európskym krajinám s vysokým EPI. Umiestnenie štátov na pozičnej mape sa rozhádzalo vzhľadom na výrazný vzostup EPI u väčšiny pozorovaných štátov, čím došlo k tomu, že Francúzsko má síce vysoké HDP na obyvateľa, ale hodnotu EPI má najnižšiu. Naopak Česko s najnižším HDP na obyvateľa má najvyššie skóre EPI.

Obr. 42 Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a EPI, rok 2013

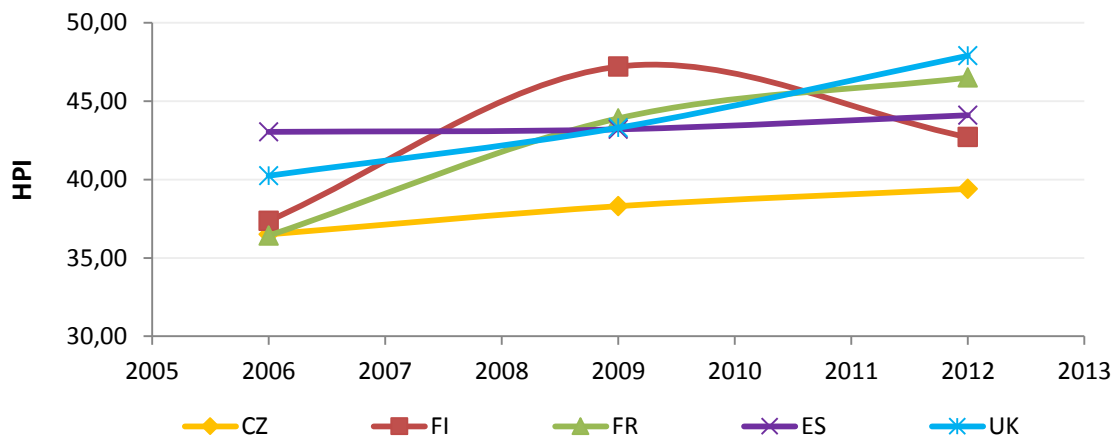
Bez ohľadu na výraznú zmenu vo vývoji indexu EPI v poslednom roku je viditeľné, že poradie krajín je odlišné oproti vývoju HDP na obyvateľa. Napríklad Česká republika nemá v sledovanom období skóre tohto indexu najnižšie, avšak HDP na obyvateľa áno. Medzi HDP na obyvateľa a indexom EPI bol preukázaný stredne silný vzťah, avšak väčšia časť variability nebola popísaná. Na to, že index neobsahuje žiadne ekonomické indikátory je však táto závislosť pomerne vysoká.

Pri porovnaní sub-zložiek indexu environmentálnej výkonnosti sa ukázalo, že vo všetkých sledovaných krajinách je zdravie životného prostredia na tom lepšie než vitalita ekosystému. V európskych štátoch nie sú dostupnosť pitnej vody, kanalizácia či detská úmrtnosť problematickými oblasťami ako v iných krajinách sveta. V týchto indikátoroch dosahujú väčšinou cieľové hodnoty. Problém naopak tvorí kvalita ovzdušia, znižovanie rozlohy lesov či ochrana ekosystému, čo je spojené s vyššou spotrebou a materiálne orientovaným životom, čo je v Európe koncentrovanejšie než napríklad v Afrike. S EPI súvisí efektívnosť vlády, ktorá pomocou správne nastavených opatrení, napríklad tvorbou stratégií pre trvale udržateľný rozvoj, prispieva k lepšiemu fungovaniu systému, a tým napomáha dosiahnuť cieľové hodnoty EPI.

Indikátor, ktorý spája ekologickú stopu s blahobytom je Index šťastnej planéty (Happy Planet Index - HPI). Blahobytom sa tu rozumie očakávaná dĺžka života vynásobená subjektívne stanovenou životnou spokojnosťou. Podobne ako index environmentálnej výkonnosti aj index šťastnej planéty má cieľovú hodnotu 100, pričom škála je stanovená od nuly. HPI nie je vyhodnocovaný každoročne ako to bolo pri predchádzajúcich ekologických indexoch, doteraz priniesol tento index tri výstupy, a to prvýkrát v roku 2006, následne v trojročných intervaloch.

Najrýchlejší rast HPI medzi rokmi 2006 a 2012 bol zaznamenaný vo Francúzsku, kde sa HPI zlepšil o takmer 28 %. Vo Veľkej Británii to bolo o viac než 19 %. K najmenej výraznému zlepšeniu došlo v Španielsku (2,5 %) a potom v Českej republike (7,9 %). Napriek výraznému prepadu v roku 2009, došlo medzi rokmi 2006 a 2012 k zvýšeniu skóre HPI o 14,3 %. Zaujímavý je vývoj HPI pre Fínsko. V sledo-

vanom období síce došlo k jeho zlepšeniu, ale medzi rokmi 2006 a 2009 index vzrástol a do roku 2012 opäť poklesol, čo je výrazne odlišnejší vývoj oproti ostatným štátom.

Obr. 43 Vývoj HPI v jednotlivých štátoch, obdobie 2006-2012

Zdroj: Happy Planet Index, 2014 (upravené).

Čo sa týka jednotlivých zložiek HPI, všetky sledované štáty dosahujú výborné výsledky v oblasti očakávanej dĺžky života. V Českej republike je to najmenej, 77 rokov. Najdlhší život je pravdepodobný pre obyvateľov Španielska, a to 81,4 rokov. V oblasti subjektívneho blahobytu je na tom najlepšie Fínsko nasledované Veľkou Britániou a Francúzskom. Španielsko a Česká republika sa nachádzajú na vrchnej hranici stredného pásma blahobytu. Všetky krajiny majú príliš vysokú ekologickú stopu, čo bolo v tejto kapitole už opísané.

Tab. 28 Zložky HPI v jednotlivých štátoch, rok 2012

Zložka HPI	CZ	FI	FR	ES	UK
Očakávaná dĺžka života v rokoch	77,7	80	81,5	81,4	80,2
Blahobyt (škála 1-10)	6,2	7,4	6,8	6,2	7
Ekologická stopa v gha/obyv.	5,3	6,2	4,9	4,7	4,7
HPI	39,4	42,7	46,5	44,1	47,9

Zdroj: Happy Planet Index, 2014 (upravené).

Najhoršie hodnoty HPI medzi vybranými štátmi získala Česká republika. Čeští obyvatelia sú oveľa menej spokojní so svojim životom než obyvatelia iných krajín. Ekologická stopa je porovnateľná s inými štátmi orientovanými na spotrebu. Blahobyt je rovnaký ako v prípade Španielska. Zaujímavé je, že poradie týchto krajín je u HPI takmer rovnaké ako u HDP na obyvateľa. Svoju pozíciu si v prípade HPI zamenili Veľká Británia a Fínsko. Vzťah medzi HDP na obyvateľa a HPI je skúmaný pomocou regresnej analýzy, ktorej výsledky sú priblížené v tabuľke 29.

Tab. 29 Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. HPI

Zhrnutie modelu					
R	R ²	Adj. R ²	Štandardná chyba odhadu		
,686	,470	,447	3,033		

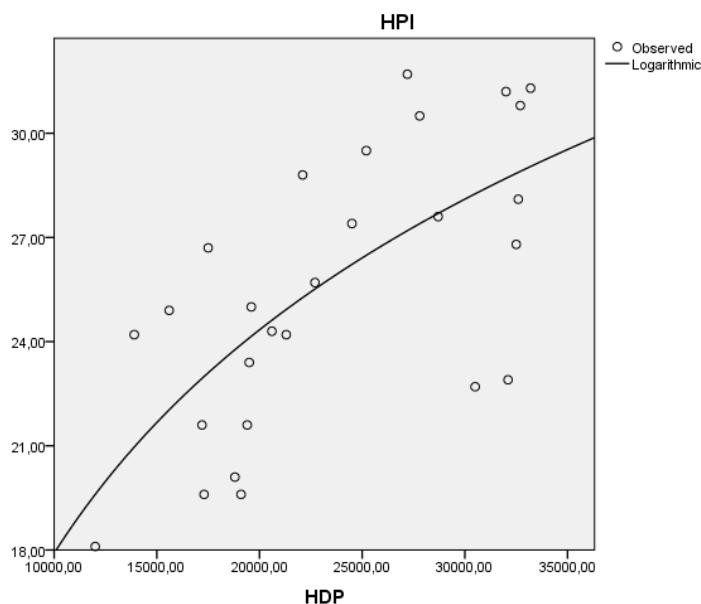
ANOVA					
	Suma štvorcov	df	Priemer štvorcov	F	Sig.
Regresia	187,840	1	187,840	20,419	,000
Reziduál	211,582	23	9,199		
Celkom	399,422	24			

Koefficienty					
	Neštandardizované koefficienty		Štandardizované koefficienty	t	Sig.
	B	Štd. chyba	Beta		
ln(HDP)	9,320	2,063	,686	4,519	,000
(Konštanta)	-68,115	20,693		-3,292	,003

Regresnou funkciou, podľa p-hodnôt celkového testu regresného modelu, ako aj podľa testov významnosti regresných koefficientov, je logaritmická funkcia v tomto tvare:

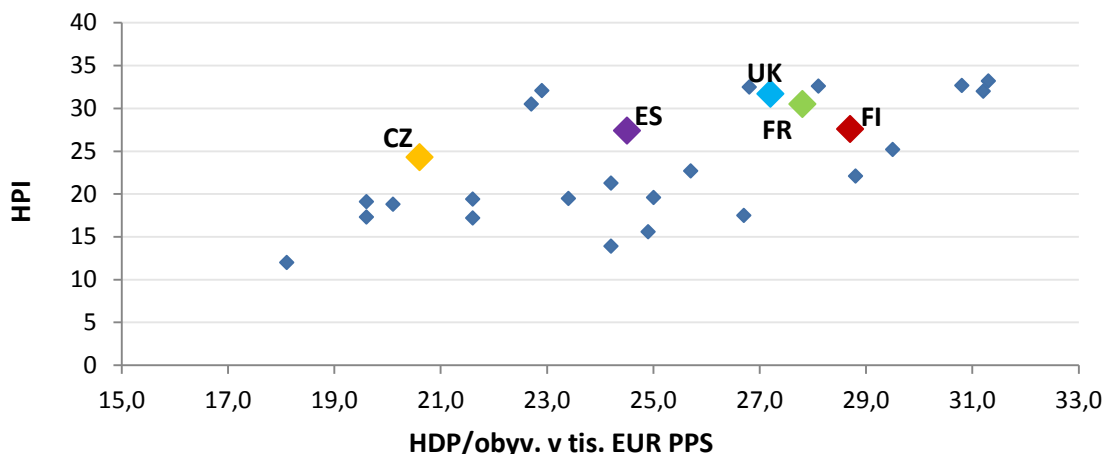
$$HPI = -68,115 + 9,32 \cdot \ln(HDP) \quad (36)$$

Podľa indexu determinácie, ktorého hodnota je 0,47, je vzťah HPI a HDP na obyvateľa stredne silný, čo je veľmi podobné ako v prípade indexu environmentálnej výkonnosti. Priebeh funkcie je znázornený vyššie na obrázku 44.

Obr. 44 Priebeh regresnej funkcie $HPI = (f) HDP$ na obyvateľa

Pri analýze indexu šťastnej planéty je dôležitý vzťah očakávaného dožitia a ekologickej stopy, ktorý indikuje skutočnosť, že len čo štát prekročí určitú mieru ekologickej stopy, tak pokračovaný nárast spotreby vedie k malému rastu šťastných rokov dožitia. Ak teda štát zvyšuje HDP spotrebou prírodného bohatstva, je to bez väzby na zvyšovanie blahobytu.

Umiestnenie krajín v rámci EÚ podľa HDP na obyvateľa a HPI je znázornené na pozičnej mape na obrázku 45. Veľká Británia, Francúzsko a Fínsko majú vysoké HDP na obyvateľa ako aj HPI.

Obr. 45 Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a HPI, rok 2012

Skúmané ekologické indikátory merajú kvalitu života buď čisto z ekologického hľadiska (ekologická stopa a uhlíková stopa) alebo do hodnotenia zapájajú istým spôsobom aj kvalitu života (Index environmentálnej výkonnosti a Index šťastnej planéty). Tie druhé sú komplexnejšie a poskytujú lepšie prepojenie na životnú úroveň. V ich prípade sa zistilo, že majú stredne silnú závislosť na HDP na obyvateľa, hoci neobsahujú žiadne objektívne hodnotené ekonomické zložky. Zaujímavé je, že v prípade EPI, ktorý obsahuje rad položiek, všetky štáty dosahujú vyššie hodnoty blížiac sa viac k stanovenému cieľu (hodnota 100). V prípade HPI sú hodnoty oveľa nižšie, dokonca vo všetkých prípadoch pod skóre 50. HPI v sebe zahŕňa iba 3 položky, medzi ktorými sa nachádza subjektívne hodnotenie životnej úrovne obyvateľmi štátu, čo môže spôsobovať tak veľký rozdiel a väčšiu vzdialenosť od cieľovej hodnoty. Vo väčšine sledovaných ekologických indikátorov sa Česká republika nachádza na poslednom mieste, s výnimkou indexu environmentálnej výkonnosti, u ktorého sú hodnoty jednotlivých položiek na dobrej úrovni s výnimkou kvality ovzdušia, ktoré pre Českú republiku predstavuje problematickú oblasť. Medzi bilanciou ekologickej stopy a HDP na obyvateľa nebol preukázaný žiaden vzťah, čo súvisí so skutočnosťou, že biokapacita je krajine daná, môže sa o ňu starať a chrániť ju. Najvyššia ekologická stopa bola preukázaná v prípade Fínska, ktoré však predovšetkým vďaka bohatej faune vykazuje rezervu biokapacity ako jediné z pozorovaných krajín.

5.4 Komparácia ukazovateľov životnej úrovne

Na životnú úroveň sa v predchádzajúcich kapitolách nazeralo z pohľadu ekonomického, spoločenského a environmentálneho. Priblížený bol vývoj životnej úrovne jednak prostredníctvom HDP na obyvateľa, ako aj na základe iných alternatívnych prístupov. V tejto kapitole bude na základe porovnania vybraných indexov merajúcich životnú úroveň prostredníctvom meta-analýzy posúdená ich efektivita.

Za týmto účelom boli vybrané štúdie, ktoré určujú spôsob merania životnej úrovne prostredníctvom špecifických indexov, ktoré v konečnom dôsledku indikujú životnú úroveň, blahobyt či kvalitu života obyvateľov v jednotlivých štátoch. Do analýzy neboli zahrnuté dáta za všetky dostupné roky, keďže toto by mohlo byť skresľujúce. Napríklad výsledky indexu lepšieho života boli po prvýkrát zverejnené v roku 2012, čo však neznamená, že tento index je na nižšej úrovni než napríklad HDI, ktorý bol skonštruovaný v roku 1990. Z tohto dôvodu bola kľúčová pre výber vstupných indexov dostupnosť dát vzťahujúcich sa k poslednému možnému roku zverejnenia výsledkov, ktorým bol stanovený rok 2013. Do úvahy boli vzaté výsledky za všetky krajiny, ktoré jednotlivé štúdie zohľadňujú. Prehľad indexov zahrnutých do meta-analýzy prináša tabuľka 30.

Tab. 30 Indexy vstupujúce do meta-analýzy

Skupina indikátorov	Indikátor	Premenné	NCa
Ekonomické	HDP	výdavky na konečnú spotrebu, tvorba hrubého kapitálu, čistý export	38
	GSI	hrubé úspory, spotreba fixného kapitálu, čisté národné príjmy, výdavky na vzdelávanie, spotreba energií, spotreba minerálov, spotreba lesov, poškodenie emisiami, škody oxidu uhličitého	106
	GCI	inštitúcie, makroekonomické prostredie, zdravie a primárne vzdelávanie, efektivita trhu tovaru, efektivita trhu práce, rozvoj finančného trhu, technologická pripravenosť, veľkosť trhu, podnikateľská sofistikovanosť, inovácie	148
Spoločenské	HDI	očakávaná dĺžka života, priemerná dĺžka školskej dochádzky, očakávaná dĺžka školskej dochádzky, hrubý národný príjem	187
	QLI	kúpna sila, bezpečnosť, zdrav. starostlivosť, spotrebiteľské ceny, cena nehnuteľností voči príjmom, čas dochádzania, znečistenie	67
	BLI	bývanie, príjem, práca, komunita, vzdelávanie, verejná angažovanosť, zdravie, spokojnosť, bezpečnosť, rovnováha pracovného a osobného života	36

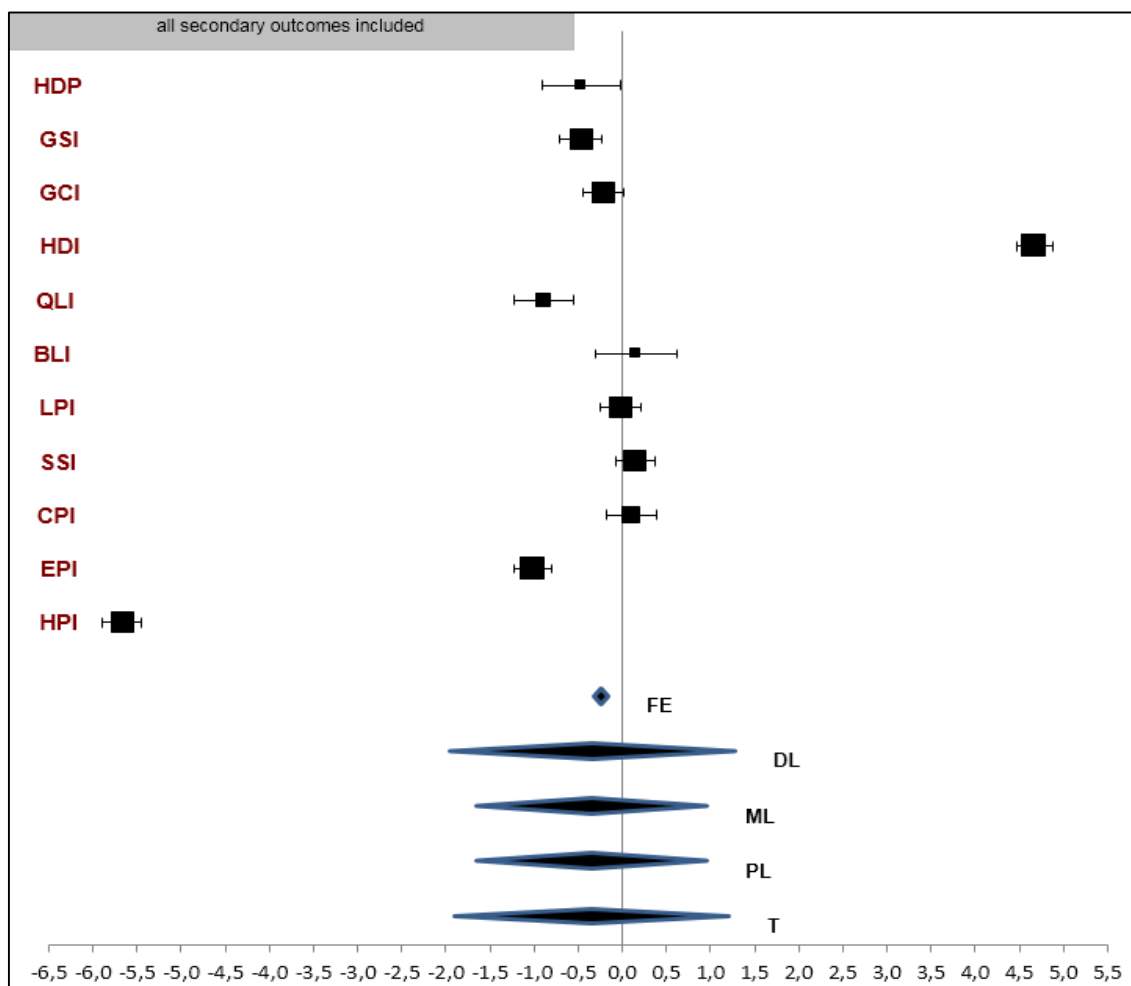
	LPI	hospodárstvo, soc. kapitál, osobná sloboda, bezpečnosť, zdravie, vzdelávanie, vláda, podnikanie a príležitosti	142
	SSI	jedlo, pitie, kanalizácia, vzdelávanie, zdravý život, genderová rovnosť, príjmová distribúcia, populačný rast, vláda, biodiverzita, obnoviteľné zdroje vody, spotreba, užitie energií, úspora energií, skleníkové plyny, obnoviteľná energia, organické poľnohospodárstvo, čisté úspory, HDP, zamestnanosť, verejný dlh	151
	CPI	AFDB, BF (SGI), BF (BTI), IMD, ICRG, WB, WEF, WJP, EIU, GI, PERC, TI, FH	170
Environmentálne	EPI	zdrav. dopady, kvalita ovzdušia, voda a kanalizácia, zdroje vody, poľnohospodárstvo, lesy, rybárstvo, biodiverzita a prírodné prostredie, klíma a energie	178
	HPI	očakávaná dĺžka života, blahobyt, ekologická stopa	151

Najsôr je potrebné posúdiť homogenitu skúmaných štúdií, ktorá odráža rozdiely medzi nimi. Výsledok Cochranovho Q testu poukazuje na heterogenitu štúdií (škál), keďže homogenita bola zamietnutá na 5% hladine významnosti. Toto zistenie potvrdzuje aj hodnota indexu I^2 , podľa ktorého je heterogenita škál veľmi vysoká ($I^2=99,78\%$), čiže 99,78% celkovej variability modelu je spôsobené heterogenitou medzi štúdiami. Znamená to, že štúdie sú nezameniteľné.

Tab. 31 Meranie heterogenity

Meranie heterogenity			
	hodnota	df	p-hodnota
Cochrane Q	4582,60	10	0,0000
tau² estimate (DL)	7,7110		
tau² estimate (ML)	5,0145		
tau² estimate (PL)	5,0145		
I²	99,78%		
H²_M	457,2597		

Systematický prehľad výsledkov meta-analýzy je zobrazený v lesnom grafe na obrázku 46, kde horizontálna os predstavuje veľkosť efektu, veľkosť štvorcov pri jednotlivých štúdiách predstavuje váhu štúdie a dĺžka úsečky konfidenčný interval. Podrobný lesný graf s jednotlivými premennými v rámci štúdií je uvedený v prílohe F.

Obr. 46 Lesný graf efektov štúdií

Štúdie, ktoré majú veľkosť efektu na celkový model životnej úrovne pozitívny (na obrázku 46 sú zobrazené vpravo od vertikálnej osy) sú HDI, BLI, SSI a CPI. Znamená to, že tieto indexy obsahujú položky, ktoré majú na životnú úroveň pozitívny dopad. Index HDI má efekt s veľkosťou 4,6753, čo je výrazne vyššie než u BLI (0,1573), SSI (0,1493) a CPI (0,1025). V rámci položiek HDI má na životnú úroveň najvýraznejší dopad očakávaná dĺžka života pri narodení, naopak najmenší hrubý národný príjem.

BLI obsahuje položky, z ktorých niektoré zvyšujú, iné znižujú životnú úroveň. K tým s negatívnym efektom patrí na prvom mieste príjem, potom verejná angažovanosť a bývanie. Neutrálny efekt je zistený u spokojnosti so životom. Položka s najväčším pozitívnym vplyvom je bezpečnosť.

V rámci štúdie SSI sú niektoré položky s pozitívnym, niektoré s negatívnym vplyvom. Pozitívny efekt majú obnoviteľné zdroje vody, rovnosť pohlaví, zdravý život, vzdelávanie, dobrá kanalizácia, uspokojivé jedlo a pitie, čisté úspory či veľkosť verejného dlhu. Naopak HDP, zamestnanosť, spotreba, úspory energie, vláda, populačný rast a distribúcia príjmov boli ukázané ako tie s negatívnym efektom. Použitie energií, skleníkové plyny a biodiverzita majú efekt síce pozitívny, ale blížiaci sa

k nule. Podľa týchto výsledkov je zrejmé, že medzi pozitívnymi činiteľmi sa nachádzajú spoločenské a ekologické, prípadne týkajúce sa výživy. Z ekonomických položiek sú tu iba reálne úspory indikujúce udržateľný rozvoj štátu, a verejný dlh, ktorý úzko súvisí s obsluhou štátneho dlhu tvoriaceho značnú časť rozpočtu štátu. Verejný dlh má teda vplyv na životnú úroveň obyvateľov, pretože podľa jeho výšky, nie je venovaný priestor iným podstatným položkám, ktoré môžu priamo zvyšovať kvalitu života ľudí, alebo znižovať vplyv negatívnych činiteľov. Podľa verejného dlhu sú aj medzinárodne štáty posudzované a vytvárajú sa určité stereotypné predsudky, podľa ktorých sú posudzovaní aj samotní obyvatelia. Pozoruhodné je, že pri HDP bol zistený negatívny efekt (rovnako ako u samotnom ukazovateli HDP pozorovanom samostatne). Taktiež aj iné ekonomické indikátory majú v rámci SSI negatívny efekt. Vyššia spotreba neznamená hneď lepšiu životnú úroveň. Podstatnejšie sa javia byť iné spomínané položky.

Index vnímania korupcie (CPI) podľa jeho zložiek má prevažne pozitívny efekt na životnú úroveň. Znamená to teda, že čím je lepšie prostredie ohľadom korupcie, tým je lepšie vytvorený priestor pre dobrý blahobyť obyvateľov.

Podľa výsledkov meta-analýzy majú všetky položky HDP vypočítaného výdavkovou metódou negatívny efekt v celkovom modeli životnej úrovne. Najväčší negatívny efekt v rámci tohto ukazovateľa má čistý export, potom tvorba hrubého kapitálu a nakoniec konečná veľkosť spotrebných výdavkov. Spotreba býva z ekonomického hľadiska často používaná ako určité synonymum životnej úrovne. Ukázalo sa, že v celkovom hodnotení na základe všetkých činiteľov zahrnutých v 11 sledovaných ukazovateľoch, spotreba má negatívny vplyv, teda nezvyšuje blahobyť.

Index prosperity (LPI) má celkovo mierne negatívny, zovšeobecnene neutrálny efekt. Pozitívnymi položkami v tomto ukazovateli sú ekonomika, podnikateľské príležitosti a osobná sloboda.

Najmenší efekt vo veľkosti -5,6720 bol zistený pri Indexe šťastnej planéty (HPI). Z jeho troch indikátorov mala jediný pozitívny vplyv očakávaná dĺžka života. Ekologická stopa vplýva na životnú úroveň záporne, znižuje teda blahobyť obyvateľov. Well-being taktiež znižuje životnú úroveň.

GSI (Index reálnych úspor) obsahuje indikátory, ktoré znižujú životnú úroveň. Sú nimi predovšetkým tie súvisiace s environmentálnymi problémami, ako škody spôsobené oxidom uhličitým, emisné škody, plytvanie lesov, minerálov a energií, ale aj výdavky na vzdelávanie. Pozitívny vplyv majú čisté národné úspory (hrubé úspory, spotreba fixného kapitálu).

Index globálnej konkurencieschopnosti sa podľa výsledkov meta-analýzy síce javí celkovo ako negatívne vplývajúci na životnú úroveň, avšak jeho čiastkové indikátory ako efektivita trhu práce a trhu tovaru, makroekonomické prostredie a najvýraznejšie zdravie a primárne vzdelávanie majú na životnú úroveň pozitívny efekt. Väčšina týchto položiek sa úzko viaže práve na život samotných ľudí.

Index kvality života (QLI) má negatívny efekt v celkovom modeli životnej úrovne, čo je spôsobené hlavne indikátorom pomeru ceny nehnuteľností k príjmom. Čím je tento pomer vyšší, tým sú nehnuteľnosti pre obyvateľov nedostupnejšie, čo

spôsobuje ich zadlženie v prípade, že chcú nehnuteľnosť vlastníť. Čas strávený dochádzaním do práce a znečistenie pôsobí tiež negatívne na blahobyt obyvateľov. Zaujímavé ale je, že zdravotná starostlivosť a bezpečnosť v rámci QLI majú negatívny efekt, pričom pri BLI je to naopak.

Medzi váhou štúdie a presnosťou štúdie existuje vzťah. Z lesného grafu je vidieť, že pri štúdiách s väčšou váhou je konfidenčný interval kratší. Odhadované veľkosti efektov pre jednotlivé štúdie sú uvedené v tabuľke 32.

Tab. 32 Veľkosti efektov indexov

Štúdia	Efekt	Spodné 95%CI	Vrchné 95%CI	Chybové úsečky
HDP	-0,4603	-0,9070	-0,0135	0,4468
GSI	-0,4700	-0,7120	-0,2279	0,2420
GCI	-0,2091	-0,4370	0,0187	0,2278
HDI	4,6753	4,4726	4,8780	0,2027
QLI	-0,8965	-1,2351	-0,5579	0,3386
BLI	0,1573	-0,3047	0,6193	0,4620
LPI	-0,0202	-0,2528	0,2124	0,2326
SSI	0,1493	-0,0763	0,3748	0,2256
CPI	0,1025	-0,1771	0,3822	0,2796
EPI	-1,0161	-1,2238	-0,8083	0,2078
HPI	-5,6720	-5,8976	-5,4465	0,2256

Najväčšiu váhu má index HDI, pretože jeho výsledky boli v sledovanom roku zverejnené pre 187 štátov. Naopak index s najmenšou váhou je BLI, pretože jeho výsledky sú zverejňované iba pre 36 štátov. Jedná sa o členské štáty OECD, a navyše sa sleduje aj Rusko a Brazília. Napriek tomu, že najpoužívanejším ukazovateľ životnej úrovne je stále HDP na obyvateľa, jeho váha v uskutočnenej analýze je druhá najnižšia. Je to tak z dôvodu, že pre zostavenie vstupných dát bolo potrebné pracovať s rozloženými indexmi. Podrobné údaje HDP na obyvateľa s jednotlivými zložkami výdajovej metódy výpočtu boli jednotne dostupné iba pre 38 štátov.

Váhy štúdií v grafe zodpovedajú modelu pevných efektov (na obrázku 46 označený ako FE), na ktorom je vypočítaná meta-analýza založená. Na jeho základe bolo možné odhadnúť vplyv štúdií na celkový efekt modelu životnej úrovne.

Tab. 33 Efekty modelov

	mean eff	var eff	l95%CI	u95%CI
FE model	-0,2244	0,0015	-0,3005	-0,1484
DL model	-0,3327	0,7031	-1,9761	1,3107
Q model	-0,3327	0,7031	-1,9761	1,3107
ML model	-0,3327	0,4579	-1,6590	0,9936
PL model	-0,3327	0,4579	-1,7829	1,1175
T-test	-0,3327	0,5017	-1,9109	1,2454
PE method	-0,3327	NA	-2,6644	0,6595

Na základe výsledkov meta-analýzy sa ukázalo, že mnohé faktory vyjadrené ekonomickými indikátormi majú na životnú úroveň negatívny vplyv. Dokonca samotné HDP ako komplexný index to má rovnako. Niektoré výsledky sa medzi indexmi pri porovnaní rovnakých indikátorov rôznia, čo je spojené s rozličnými metodikami výpočtu. Jednoznačne pozitívny vplyv má očakávaná dĺžka života, ale aj ďalšie zložky HDI, potom uspokojivé jedlo a pitie či genderová rovnosť, ale aj nízka korupcia v rámci štátu.

Je ale prípustné, že výsledky by boli odlišné, keby bol napríklad Index lepšieho života počítaný pre viac štátov. Jedná sa o aktivitu OECD, a preto je počítaný iba pre 34 členských a 2 ďalšie štáty. Vzhľadom na to, že vstupné údaje do meta-analýzy sú regresné modely (založené na výsledkoch iba za jeden rok), ak by bolo BLI počítané za celý svet, efekt tejto štúdie, ako aj jej indikátorov by mohli byť odlišnejšie. Odlišnosti môžu byť spojené aj s rozdielmi medzi objektívnymi a subjektívnymi ukazovateľmi a rôznymi používanými metodikami výpočtu.

Výsledky analýzy ukazujú, že väčšina indikátorov, ktoré sú zahrnuté v pozorovaných indexoch, má na životnú úroveň negatívny efekt, teda blahobyť ľudí znižujú. Vláda by sa mala snažiť znižovať ich vplyv, prípadne im predchádzať. Jedná sa predovšetkým o faktory ekologických škôd, ako je napríklad znečistené ovzdušie.

Do budúceho výskumu by bolo vhodné použiť väčšie množstvo štúdií, ktoré do tejto meta-analýzy nemohli byť zahrnuté kvôli obmedzenému prístupu k detailným výsledkom. V oblasti životnej úrovne by mohlo byť uskutočnených niekoľko samostatných meta-analýz vzhľadom na skutočnosť, že táto oblasť je naozaj veľmi široká a je ovplyvnená veľkým množstvom faktorov, ktoré ju determinujú.

Vzhľadom na skutočnosť, že jednotlivé indexy používajú rôzne indikátory pre meranie životnej úrovne, a v predchádzajúcich kapitolách bol priblížený aj ich rôzny vývoj pre sledované štáty, dá sa očakávať, že štáty Európskej únie budú vytvárať podľa indexov rôzne skupiny. Pre tento účel bola pre všetky indexy prevedená zhluková analýza⁷. Aj na tomto mieste sú indikátory rozdelená na ekonomické, spoločenské a ekologické, ako tomu je v rámci celej práce. Zhluková analýza je uskutočnená pre všetky štáty EÚ za rok 2013, pričom sa sleduje postavenie sledovaných 5 štátov. Dendrogramy jednotlivých indexov zobrazujúce zhlučky štátov EÚ sú dostupné v prílohe A.

Tabuľka 34 prináša prehľad skupín štátov podľa HDP, GSI a GCI. Ukázalo sa, že jedine v prípade GCI sú sledované štáty vždy v inej skupine. Česká republika je v skupine s Poľskom a Litvou, Fínsko s Luxemburskom a Švédskom, Francúzsko s Holandskom, Nemeckom, Belgickom, Dánskom a Rakúskom. Veľká Británia s Írskom a Španielsko so Slovinskom, Portugalskom, Talianskom a Gréckom. Toto rozdelenie je veľmi blízke deleniu štátov EÚ podľa zón kultúrnej spriaznenosti. Dalo by sa povedať, že vplyv kultúry sa odráža v 12 pilieroch konkurencieschopnosti, ktoré GCI sleduje. Čo sa týka HDP na obyvateľa sledované krajiny sú v dvoch a v prípade GSI v troch skupinách. Ukázalo sa, že podľa ekonomických indexov nie sú skupiny po-

⁷ použité boli všetky dostupné dáta k roku 2013

dobné, pretože podľa HDP sú si najviac podobné Veľká Británia a Španielsko, a potom Fínsko je v skupine s Francúzskom a Českou republikou. Pri GSI stojí Veľká Británia samostatne, ako aj Česká republika a Francúzsko, Španielsko a Fínsko sú v jednej skupine.

Tab. 34 Rozdelenie štátov do zhlukov podľa ekonomických indexov

HDP	GSI	GCI
RO, PL, MT, SK, LU, EE, LT, BG	HL, UK	SI, ES, PT, IT, HL
UK, IT, SI, HR, ES, CY, HL, HU, LV, PT, IE	SK, LU, SI, CZ	LV, EE, MT, CY
FI, SE, AT, FR, DE, NL, CZ, DE, BE	HR, FR, ES, PT, IT, FI, BE	PL, LT, CZ
	RO	RO, HU, HR, SK, BG
	PL	LU, SE, FI
	IE, SE, NL, EE	UK, IE
	BG, DK, HU, DE, AT	FR, NL, DE, BE, DK, AT

Pri pohľade na tabuľku 35, ktorá prináša výsledky zhlukových analýz podľa spoločenských indexov sa ukázalo, že sledované štáty stoja samostatne v skupinách v prípade BLI. CPI radí štáty EÚ do zhlukov tak, že vytvárajú skupiny, v rámci ktorých je zachytený stav veľmi podobný väčšine pozičných máp použitých v predchádzajúcich kapitolách. Fínsko, Veľká Británia a Francúzsko sú v jednej skupine, a Španielsko a Česko sú v samostatných skupinách. Podobný význam je možné hľadať aj v prípade QLI a LPI.

Tab. 35 Rozdelenie štátov do zhlukov podľa spoločenských indexov

HDI	QLI	BLI	LPI	SSI	CPI
PL, SK, HU, LV, LT, EE	SI, LT, EE	EE	ES, SI, PT	LU, SI, SK, PL, SE, DK, EE, FI, CZ	SI, EE, PL, HU, CZ
BG, RO, HR	ES, SK, PT, CZ	PT, IT, EL	LT, EE, SK, PL, IT, CZ, HU, CY	LV, LT, HR, RO, BG	SK, LT, LV, HR, RO, BG
MT, CY	EL, RO, PL, HR	SI, PL, HU, SK, CZ	EL, LV, HR, RO, BG	PT, ES, IT, EL, MT, HU, IE, CY	ES, PT, IT, EL
PT, IT, ES, EL, FI	HU, BG	FI, SE, DK	SE, UK, NL, IE, FI, DK	UK, FR, NL, BE, DE, AT	LU, IE, MT, CY
IE, NL, DK, UK, DE, SI, CZ	IE, FR, BE	ES, IE	LU, MT, FR, BE, DE, AT		SE, FI, DK, NL, BE, UK, DE, FR, AT
LU, SE, AT, FR, BE	UK, NL, FI	LU, DE, FR, NL, BE			
	DE, DK, SE, AT	UK, AT			

Poslednú skupinu tvoria environmentálne indexy. Výsledky, ktoré sú približené v tabuľke 36 ukazujú, že radenie štátov je podobné. Keď sa vezmú do úvahy iba sledované štáty, rozdielnu pozíciu má iba Španielsko, ktoré je pri EPI v skupine s Fínskom, a pri HPI je v skupine s Veľkou Britániou a Francúzskom. Česká republika stojí v oboch prípadoch samostatne, avšak vždy s inými členskými štátmi.

Tab. 36 Rozdelenie štátov do zhlukov podľa environmentálnych indexov

EPI	HPI
HU, IE, RO, HR, CY, BG	PT, CZ, EL, SI, MT, CY, SK, PL, HR
MT, LV, LT, EE	LT, EE, RO, LV, HU, BG
ES, PT, SE, FI, HL, DK	LU, DK
IT, PL	ES, IT, UK, DE, FR
FR, UK, DE, NL, BE	BE, NL, IE, FI, SE, AT
SI, CZ, SK, AT, BE	

Pri porovnaní výsledkov zhlukových analýz pre jednotlivé indexy je zrejmé, že skupiny štátov sú vždy iné. Niekde sú určité podobnosti, ale podľa žiadneho indexu nie sú štáty rozdelené rovnako. Toto zistenie je v podstate prejavom výsledku testovania homogenity štúdií, podľa ktorého je medzi indexmi vysoká heterogenita. Táto rôznorodosť spôsobuje aj rozdielne radenie členských štátov do skupín.

5.5 Činitele životnej úrovne

Životnú úroveň a s ňou prepojenú kvalitu života ovplyvňujú mnohé činitele. Ako bolo už približené v predchádzajúcich kapitolách, existujú rôzne prístupy k určovaniu životnej úrovne. V tejto súvislosti bol v období marec 2013 až máj 2014 autorkou práce uskutočnený dotazníkovou formou primárny výskum, ktorý mal za účel zistiť, ktoré položky sú dôležité pre obyvateľov vybraných štátov Európskej únie vzhľadom na hodnotenie životnej úrovne. Autorka pri realizácii tohto výskumu spolupracovala s neziskovými organizáciami siete Erasmus Student Network vo vybraných štátoch. Šetrenie prebiehalo elektronickou, ale aj osobnou formou s cieľom osloviť rôzne skupiny obyvateľstva.

V prípravnej etape bol na základe rôznych odborných štúdií a indikátorov, ako aj na základe pripomienok z prevedenej pilotáže, zostavený zoznam 99 položiek životnej úrovne, ktoré boli zaradené do ôsmich oblastí – verejný život, miesto bydliska, ekonomická stránka života, zdravotníctvo, vzdelávanie, životné prostredie, medzilidské vzťahy a prvky osobnosti. Respondenti mali jednotlivé položky ohodnotiť podľa dôležitosti pre ich životnú úroveň na škále 1 – 10, pričom 10 znamená maximálnu dôležitosť položky. Za každú z oblastí bola respondentom položená otázka ako sú s týmito položkami v ich krajine spokojní. Dotazník bol vypracovaný v anglickom, českom, fínskom, francúzskom a španielskom jazyku.

V tejto časti práce budú v jednotlivých podkapitolách približené výsledky hodnotenia určených položiek podľa ôsmich stanovených oblastí. Bude približené priemerné bodové skóre jednotlivých položiek. Ďalej bude pre každú oblasť skúmaný

vplyv vybraných faktorov (štát, ekonomická aktivita, vzdelanie a pohlavie) na určovanie vplyvu jednotlivých položiek. Pre tento účel bude prevedená analýza rozptylu a keďže sa jedná o bodové hodnotenie položiek, ktoré nespĺňa predpoklad normality, bude použitá neparametrická obdoba ANOVY, Kruskal-Wallisov test, a pre faktor pohlavie Mann-Whitneyov test. V každej oblasti bude vyhodnotená aj spokojnosť respondentov. Následne bude priestor venovaný subjektívnemu blahobytu a bude zisťovaný rozdiel medzi vnímaním súčasnej životnej úrovne podľa štátov pomocou logistickej regresie, a to jednak ordinálnej, ako aj binárnej. Na záver tejto kapitoly bude prevedené zhrnutie zistení z primárneho výskumu.

Získané primárne dáta poskytujú priestor pre rôzne hĺbkové analýzy. Táto kapitola sa zaoberá tými, ktoré sú podstatné pre ďalšie fázy tejto práce približené v metodike.

Primárny výskum prebiehal v piatich vybraných krajinách Európskej únie, z ktorých každá je reprezentantom jednej zóny kultúrnej spriaznenosti. V každom štáte bol výber respondentov založený na kvótach podľa ekonomickej aktivity, ako bolo uvedené v metodike práce. Kvótny výber sa podarilo dodržať. Dotazník vyplňovala vždy osoba na čele domácnosti. Dokopy sa výskumu zúčastnilo 2743 respondentov. Nasledujúca tabuľka 37 približuje celkovú štruktúru respondentov podľa vybraných identifikačných údajov.

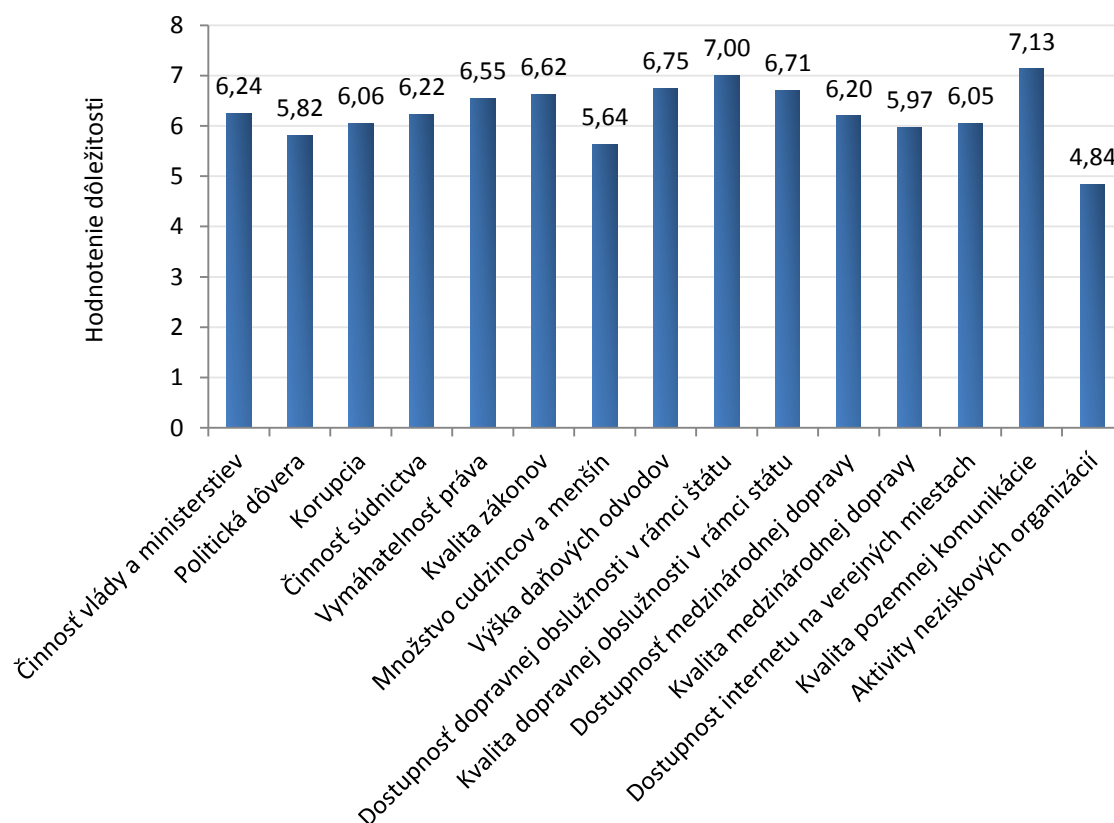
Tab. 37 Štruktúra výberového súboru

Identifikačné údaje	Absolútne početnosti	Relatívne početnosti (%)
Štát	2743	100
Česká republika	1164	42,44
Fínsko	311	11,34
Francúzsko	473	17,24
Španielsko	584	21,29
Veľká Británia	211	7,69
Ekonomická aktivita	2743	100,00
Zamestnaný	1245	45,39
OSZČ	469	17,10
Dôchodca	630	22,97
Nezamestnaný	178	6,49
Ostatné	221	8,06
Najvyššie dosiahnuté vzdelanie	2743	100,00
Primárne	442	16,11
Sekundárne	1215	44,29
Terciárne	1086	39,59
Pohlavie	2743	100,00
Žena	1249	45,53
Muž	1494	54,47

5.5.1 Verejný život

Do oblasti verejného života a záležitostí v rámci krajiny patria položky týkajúce sa politickej situácie v štáte, legislatívneho rámca, dopravnej obslužnosti, ale aj množstva menšín, dostupnosti internetu či aktivít neziskových organizácií.

Najmenej dôležitý vplyv majú celkovo aktivity neziskových organizácií (4,84) a množstvo cudzincov a menšín na území štátu (5,64), naopak najväčší je zaznamenaný u kvality pozemnej komunikácie (7,13), dostupnosti dopravnej obslužnosti v rámci štátu (7) a výške daňových odvodov (6,75).

Obr. 47 Hodnotenie dôležitosti činiteľov verejného života pre životnú úroveň

V jednotlivých štátoch prikladajú rôznu dôležitosť jednotlivým položkám. Napríklad pre českých občanov je najpodstatnejšia kvalita pozemnej komunikácie (6,93). Rovnako aj pre obyvateľov Francúzska (7,27), Španielska (7,38) a Británie (7,36). Fínski respondenti hodnotia ako najpodstatnejšiu dostupnosť medzinárodnej dopravy (7,19). Za najmenej podstatnú je vo všetkých prípadoch označovaná položka aktivity neziskových organizácií. Výnimku tvoria len Briti, ktorí považujú za najmenej dôležitú korupciu (4,07).

Zaujímavé je sledovať rozdiely v hodnotení medzi jednotlivými štátmi. Najvýraznejšie rozdiely sú v hodnotení korupcie, ktorá je pre českých občanov dôležitá na úrovni 6,57 a pre populáciu Britov je to 4,07. Ostatné štáty sa pohybujú medzi 5,57

a 6,23. Množstvo cudzincov je na tom obdobne. V Českej republike je vplyv na životnú úroveň hodnotením 6,24 a britských občanov ovplyvňuje podpriemerne (4,05), čo môže byť ovplyvnené skutočnosťou, že Veľká Británia je považovaná za multikultúrny štát. Podobne je na tom aj Francúzsko (5,01). Naopak v Českej republike, Španielsku či Fínsku je výskyt cudzincov nižší. Zdá sa teda, že štáty s vyšším výskytom cudzincov sú istým spôsobom tolerantnejší a považujú toto kritérium za nie tak podstatné pre životnú úroveň. Vyrovnané názory vo verejnom živote prevládajú pri položkách ako je dostupnosť a kvalita dopravnej obslužnosti, kvalita pozemnej komunikácie a vymáhateľnosť práva.

Pri celkovej dôležitosti oblasti verejného života a záležitostí v rámci krajiny pre životnú úroveň bol skúmaný vplyv štátu, ekonomickej aktivity a pohlavia osoby v čele domácnosti. Podrobné výsledky Kruskal-Wallisovej analýzy rozptylu založenej na poradí sú priblížené v prílohe C. P-hodnota vyšla nižšia než 0,05, a teda test vyšiel štatisticky významný, čo znamená, že štátna príslušnosť má vplyv na hodnotenie dôležitosti oblasti verejného života.

Následne je použitý test mnohonásobného porovnania. Štatisticky významné rozdiely boli zistené medzi Českou republikou a Francúzskom, Českou republikou a Veľkou Britániou, a Českou republikou a Španielskom. Ďalej medzi Fínskom a Francúzskom, a Fínskom a Veľkou Britániou. Potom medzi Francúzskom a Veľkou Britániou, a Francúzskom a Španielskom. Posledná dvojica s preukázaným rozdielom je Veľká Británia a Španielsko. Rozdiely neboli teda preukázané u dvojíc Fínsko a Česká republika, a Fínsko a Španielsko.

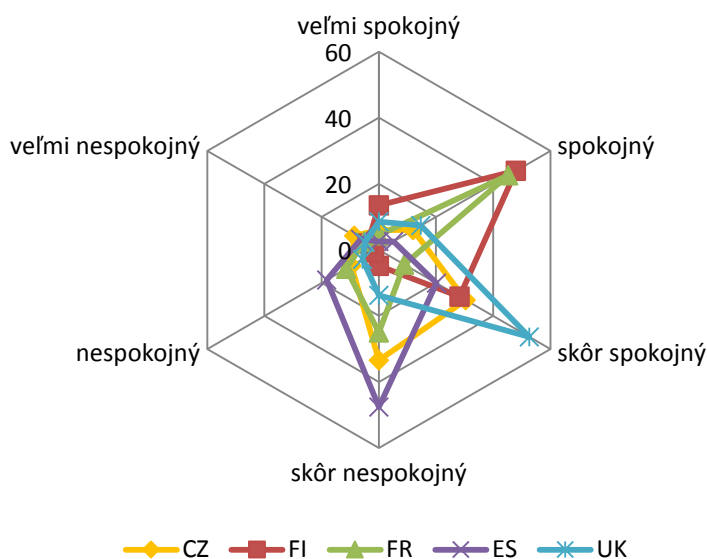
Ďalej bol testovaný vplyv ekonomickej aktivity na hodnotenie vplyvu oblasti verejného života. Test vyšiel štatisticky významný, a teda ekonomická aktivita má vplyv na hodnotenie tejto oblasti.

Rozdiely boli preukázané medzi úrovňami zamestnaný a nezamestnaný, nezamestnaný a dôchodca, a nezamestnaný a ostatné. Zdá sa teda, že v tejto oblasti majú nezamestnaní odlišný názor od ostatných úrovní ekonomickej aktivity, s výnimkou osôb samostatne zárobkovo činných, kde nebol rozdiel preukázaný.

Pozornosť bola venovaná aj overeniu vplyvu vzdelania na hodnotenie dôležitosti verejného života. Vplyv vzdelania bol preukázaný. Rozdiely medzi jednotlivými úrovňami vzdelania boli preukázané u dvojíc terciárny a sekundárny stupeň, a potom terciárny a primárny stupeň. Názory respondentov sa nelíšia medzi tými s najvyššie dosiahnutým primárnym a sekundárnym stupňom vzdelania.

Vplyv pohlavia bol testovaný pomocou Mann-Whitneyovho testu. Keďže p-hodnota vyšla 0,7142, znamená to, že vplyv pohlaví pri hodnotení dôležitosti verejného života a záležitostí v rámci štátu nebol preukázaný.

Okrem dôležitosti jednotlivých položiek verejného života, sa zisťovala aj spokojnosť s touto oblasťou. Ukázalo sa, že 30,2 % všetkých respondentov je skôr nespokojných a 26 % skôr spokojných. Hodnotenie spokojnosti s verejným životom podľa štátov je priblížené na obrázku 48. K najčastejšie nespokojným patria respondenti zo Španielska, z ktorých túto možnosť označilo až 47,6 %. Najspokojnejší sú fínski obyvatelia, keďže 47,9 % z nich sa prikláňa k stupni spokojný. Rovnako je to u 45,2 % Francúzov.

Obr. 48 Spokojnosť s verejným životom podľa štátu

5.5.2 Miesto bydliska

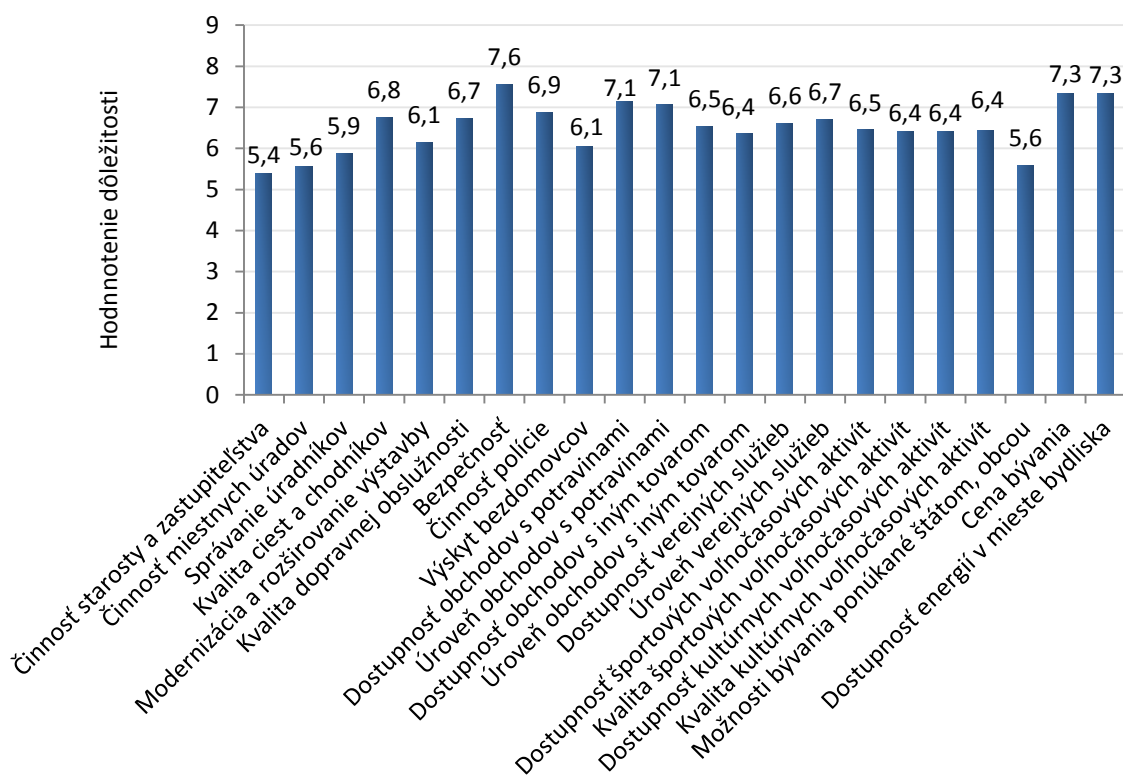
Úroveň života v mieste bydliska je reprezentovaná položkami ako činnosť starostu a miestnych úradov, miestna zástavba, dopravná obslužnosť, bezpečnosť, dostupnosť a kvalita obchodov, voľno časové aktivity či ceny bývania.

Za najpodstatnejšie položky v rámci tejto skupiny boli označené bezpečnosť (7,6), ceny bývania a dostupnosť energií (7,3), a dostupnosť a úroveň obchodov s potravinami (7,1). Najmenej dôležité sú činnosť starostu a zastupiteľstva (5,4), činnosť miestnych úradov a možnosti bývania ponúkané štátom (5,6).

V názore na bezpečnosť sa zhodnú všetky štáty okrem Španielska, ktoré za položku s najdôležitejším vplyvom na životnú úroveň označuje cenu bývania (7,98). Španielski respondenti majú odlišný názor aj ohľadom položky s najnižším vplyvom, za ktorú označili výskyt bezdomovcov (5,7).

Práve výskyt bezdomovcov je kritérium, pri ktorom je najväčší rozdiel v hodnotení medzi štátmi. Pre Francúzov má dôležitosť na úrovni 5,65, naopak pre Britov je to 7,89. Takmer vyrovnané názory pri hodnotení vplyvu vyjadrili respondenti z jednotlivých krajín pri dostupnosti a úrovni obchodov s iným tovarom, čo by mohlo znamenať istý prejav spoločného európskeho spotrebiteľského zmýšľania v tomto bode, ale aj pri dostupnosti a kvalite obchodov s potravinami a nápojmi, kde rozdiel nebol taktiež obzvlášť výrazný.

Všetky tieto výsledky sú bližšie znázornené na nižšie uvedenom obrázku 49.

Obr. 49 Hodnotenie dôležitosti činiteľov miesta bydliska pre životnú úroveň

Vplyv faktoru štát bol overený ako štatisticky významný pri hodnotení dôležitosti celej oblasti miesta bydliska pre životnú úroveň na základe Kruskal-Wallisovej analýzy rozptylu. Rozdiely boli preukázané medzi jednotlivými úrovňami s výnimkou dvojíc Fínsko a Veľká Británia, a Francúzsko a Španielsko. Respondenti z týchto dvoch štátov sa teda svojimi názormi ohľadom vplyvu miesta bydliska na životnú úroveň viac približujú oproti ostatým.

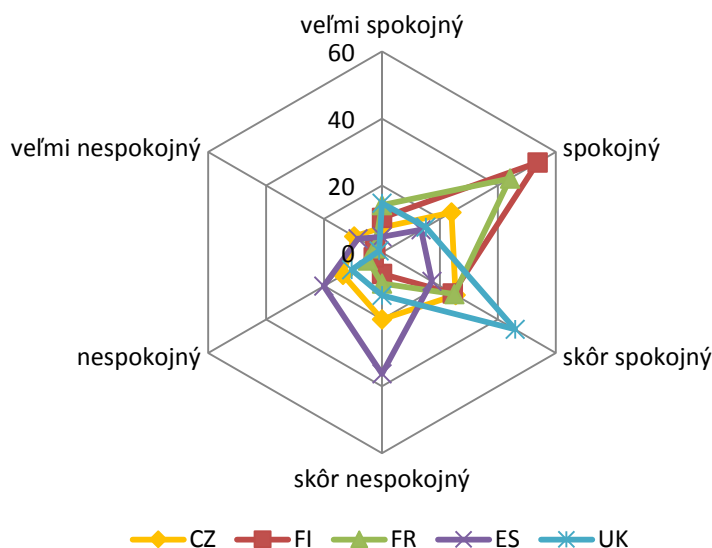
Čo sa týka vplyvu ekonomickej aktivity, bolo zistené, že je tiež štatisticky významná. Následne boli zisťované rozdiely medzi jednotlivými úrovňami ekonomickej aktivity a bolo zistené, že neexistujú medzi zamestnanými a osobami samostatne zárobkovo činnými, ostatnými a dôchodcami, a taktiež medzi skupinou osôb samostatne zárobkovo činných a nezamestnanými.

Čo sa týka vzdelania, je vidieť, že vplyv vzdelania na hodnotenie tejto oblasti je štatisticky významný. V tejto oblasti boli pomocou Kruskal-Wallisovho testu preukázané rozdiely medzi všetkými tromi úrovňami vzdelania.

Podľa výsledkov Mann-Whitneyovho testu je preukázaný rozdiel v názoroch na vplyv miesta bydliska na životnú úroveň medzi mužmi a ženami. Ženy a muži sa teda v tejto otázke nezhodnú.

Čo sa týka spokojnosti s miestom bydliska, celkovo bolo 27,9 % odpovedí označených stupňom spokojný a 25,1% odpovedí označených ako skôr spokojný. Najspokojnejší sú, podobne ako s verejným životom, opäť fínski obyvatelia, z ktorých 53,7 % vybralo stupeň spokojný. U Francúzov sa jednalo o 44,2 % respondentov.

Českí obyvatelia sú z 25,4 % skôr spokojní, 24 % spokojní a z 20 % skôr nespokojní. Briti sa prikláňajú k pozitívnemu hodnoteniu, keďže 46 % z nich je skôr spokojných. Nespokojní sú však obyvatelia Španielska, pretože 36,3 % označilo stupeň skôr nespokojný a 20 % nespokojný. Tieto rozdiely sú približené na obrázku 50.

Obr. 50 Spokojnosť s miestom bydliska podľa štátu

5.5.3 Ekonomická stránka života

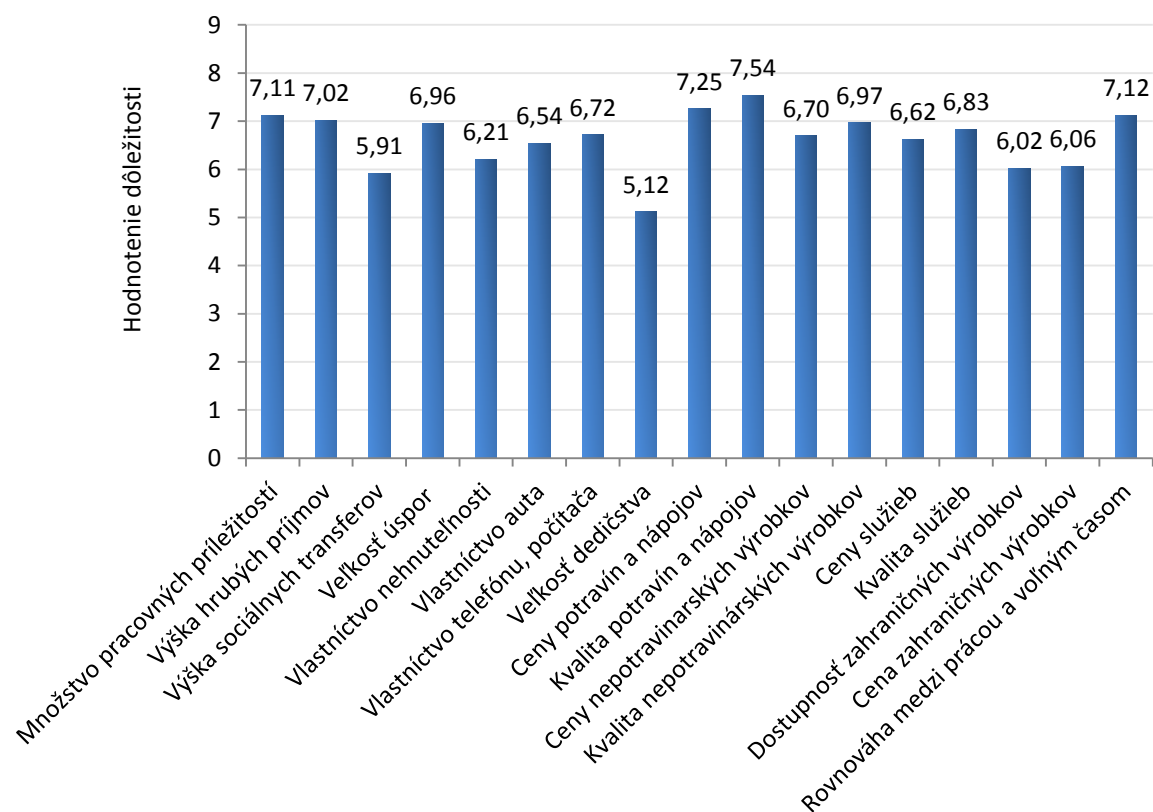
Ekonomická oblasť býva často označovaná za najpodstatnejšiu alebo dokonca za jedinú dimenziu, ktorá predurčuje životnú úroveň. Sú v nej zaradené položky ako je príjem, úspory, možnosti pracovných príležitostí, ceny a kvalita tovaru a služieb alebo vlastníctvo určitých materiálnych položiek.

Najmenej podstatná je podľa respondentov veľkosť dedičstva (5,12) a výška sociálnych transferov (5,91). Za najvyššiu mieru vplyvu sú označované kvalita potravín a nápojov (7,54) a ich cena (7,25), rovnováha medzi prácou a voľným časom (7,12), množstvo pracovných príležitostí (7,11), a až potom prichádza výška hrubých príjmov (7,02). Tento výsledok potvrdzuje názory odborníkov, ktorí označujú príjem za kritérium, ktoré nie je prvoradé pri hodnotení životnej úrovne a kritizujú tým klasický pohľad na merania životnej úrovne.

Kvalitu potravín a nápojov označujú ako najpodstatnejšiu v tejto oblasti respondenti zo všetkých štátov, opäť s výnimkou Španielska (7,8), kde boli za najdôležitejšiu položku označené ceny týchto výrobkov. Ak by sme generalizovali toto zistenie podľa zón kultúrnej spriaznenosti, dalo by sa povedať, že vo väčšine Európskej únie prevláda preferencia kvality potravín pred ich cenou s výnimkou južných štátov.

Pri cene potravín sa názory líšia najviac. Fínski respondenti totiž oproti španielskym mieru vplyvu tohto kritéria označujú hodnotou najnižšou, a to 6,55. Najväčšia

zhoda názorov je pri vlastníctve nehnuteľnosti, ktoré je hodnotené celkovo na úrovni 6,21.

Obr. 51 Hodnotenie dôležitosti činiteľov ekonomickej stránky života pre životnú úroveň

Pomocou Kruskal-Wallisovej analýzy rozptylu sa ukázalo, že pri určovaní životnej úrovne je štatisticky významný štát. Rozdiely medzi štátmi neboli preukázané iba u dvojíc Česká republika a Veľká Británia, a Veľká Británia a Španielsko.

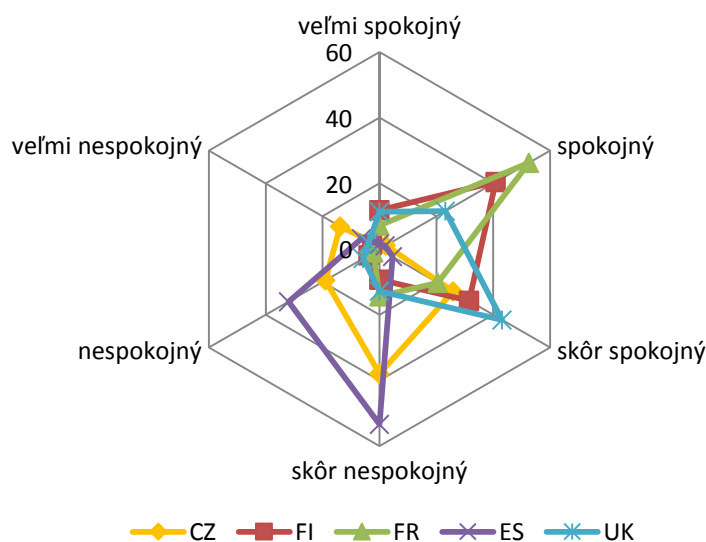
Štatistická významnosť bola zistená aj pri ekonomickej aktivite. Pri následnom testovaní rozdielov medzi jednotlivými úrovňami boli preukázané rozdiely medzi dvojicami zamestnaný – dôchodca, zamestnaný – OSVČ, zamestnaný - nezamestnaný, ďalej potom medzi dôchodca – ostatné a osoby samostatne zárobkové činné – ostatné.

Vzdelanie je taktiež významné pri sledovaní hodnotenia vplyvu dôležitosti oblasti ekonomickej stránky života. Rozdiely boli preukázané u všetkých dvojíc úrovni vzdelania s výnimkou primárneho a sekundárneho stupňa.

Identifikačný údaj pohlavie je v oblasti ekonomickej stránky života štatisticky významný, čo znamená, že názory mužov a žien sú v tejto oblasti rozdielne.

Po zhodnotení dôležitosti položiek ekonomickej oblasti, sa dostávame k spokojnosti s ňou. Celkovo nadpolovičná časť respondentov sa prikláňa k negatívnemu hodnoteniu (56,5 %). Pri priblížení medzištátnych rozdielov (obrázok 52), je vidieť, že najväčšiu nespokojnosť prejavujú obyvatelia Španielska, keďže ekonomickú

stránku života hodnotí až 91,8 % z nich záporne. 38 % Čechov je skôr nespokojných a 25,9 % z nich je spokojných. Najspokojnejší sú obyvatelia Francúzska, z ktorých 52,6 % označilo stupeň spokojný. U fínskych obyvateľov to bolo 40,8 % a 31,5 % z nich sú skôr spokojní. Britskí obyvatelia sa prikláňajú k stupňu skôr spokojní (43,1 %).

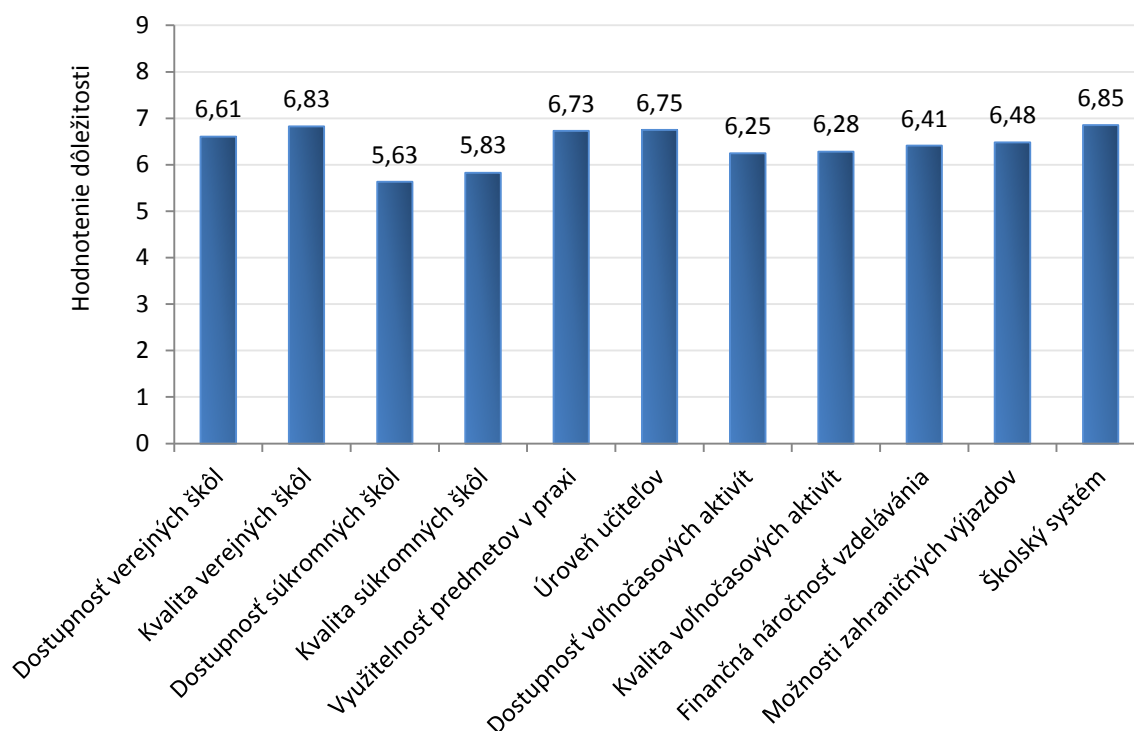

Obr. 52 Spokojnosť s ekonomickou stránkou života podľa štátu

5.5.4 Vzdelávanie

Vzdelávanie je oblasť, ktorá sa vyskytuje pri mnohých alternatívnych ukazovateľoch životnej úrovne. V tejto práci sú do nej zaradené položky ako je dostupnosť a kvalita verejných i súkromných škôl, voľno časových vzdelávacích aktivít, finančná náročnosť, celkový školský systém ale aj úroveň učiteľov vrátane ich odbornosti, prístupu a morálnych zásad.

Hodnotenie kritérií má nízku variabilitu. Ako najdôležitejší je v rámci tejto oblasti hodnotený školský systém (6,85), ktorý má aj v Európskej únii svoje odlišnosti, hoci dochádza k zjednocovaniu určitých vzdelávacích oblastí. Každý štát má však svoju vlastnú vzdelávaciu politiku. Spoločné sú iba určité odporúčania, deklarácie a úpravy. Za druhú podstatnú položku je označená kvalita verejných škôl (6,83), potom úroveň učiteľov (6,75) a využiteľnosť predmetov v praxi (6,73). Až potom prichádza dostupnosť verejných škôl, čo by sa mohlo prisúdiť tomu, že obyvatelia EÚ sú ochotní za vzdelávaním dochádzať za predpokladu vyššej kvality. Súkromné školy, z pohľadu ich dostupnosti a kvality, determinujú životnú úroveň najmenej, čo sa vzdelávania týka (5,63 a 5,83).

Obr. 53 Hodnotenie dôležitosti činiteľov vzdelávania pre životnú úroveň

Pri pohľade na hodnotenie vplyvu položiek vzdelávania na životnú úroveň, je vidieť rozmanitejšie názory než v predchádzajúcich oblastiach. Českí respondenti považujú za najdôležitejšiu využitelnosť predmetov v praxi (6,65), Fínski možnosti zahraničných výjazdov vyplývajúcej z medzinárodných inštitucionálnych dohôd (7), Francúzski respondenti, ako jediní, dostupnosť verejných vzdelávacích inštitúcií (7,33). Španielski a britskí obyvatelia sa zhodnú na položke úroveň učiteľov (7,45 a 7,64).

Ohľadom najmenšieho vplyvu sa zhodnú českí, francúzski a španielski respondenti, ktorí takto označili položku dostupnosť súkromných inštitúcií (5,3; 5,79 a 5,51). Fínski obyvatelia tak označujú kvalitu voľnočasových aktivít (6,05) a Briti finančnú náročnosť vzdelávania (5,44).

Možnosti zahraničných výjazdov predstavujú kritérium s najväčším rozdielom v hodnotení. Českí obyvatelia jej priradili hodnotu najnižšiu medzi štátmi, a to 5,64. Ostatné štáty jej priradzovali významnosť medzi 7 a 7,43. Respondenti z daných štátov sa zhodli najviac pri hodnotení využitelnosti predmetov v praxi, čo je položka veľakrát označovaná za jeden z podstatných prvkov rozdielnosti školských systémov v rôznych štátoch.

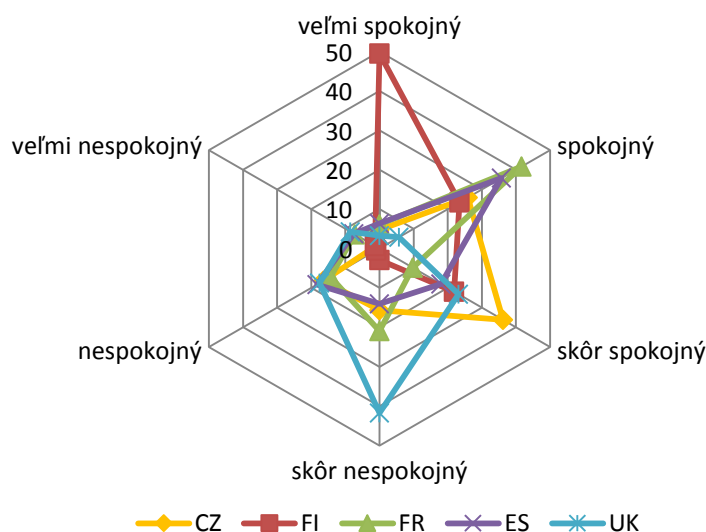
Štát respondentov je štatisticky významný pri vyjadrovaní dôležitosti oblasti vzdelávania na životnú úroveň. Rozdiely boli preukázané medzi všetkými štátmi s dvoma výnimkami. Prvá bola v prípade Fínska a Veľkej Británie, druhá pre Francúzsko a Španielsko.

Rovnako bol zistený v tejto oblasti aj vplyv ekonomickej aktivity na názory respondentov. Rozdiely medzi jednotlivými úrovňami boli preukázané medzi osobami samostatne zárobkovo činnými a ostatnými a potom medzi nezamestnanými a všetkými ostatnými úrovňami. Znamená to teda, že nezamestnaní majú celkovo odlišný názor od zamestnaných, dôchodcov, osôb samostatne zárobkovo činných a ostatných.

Vzdelanie respondentov bolo tiež skúmané vzhľadom na názory v oblasti vzdelávania. Bola zistená štatistická významnosť tohto faktoru a taktiež boli preukázané rozdiely medzi všetkými stupňami najvyššieho dosiahnutého vzdelania. Rôzne skupiny ľudí podľa ich dosiahnutého vzdelania vidia dôležitosť oblasti vzdelávania pri hodnotení jej vplyvu na životnú úroveň rôzne.

Pri zisťovaní vplyvu pohlavia sa ukázala jeho štatistická bezvýznamnosť, a teda neexistujú preukázané rozdiely medzi mužmi a ženami v tejto oblasti.

Spokojnosť s kategóriou vzdelávania sa opäť líšila podľa štátu. Fínski respondenti sú prevažne veľmi spokojní. 49,5 % z nich použilo pri hodnotení práve tento stupeň. 41,6 % Francúzov je spokojných so vzdelávaním v ich krajine. Zaujímavé je, že Veľká Británia je v tejto oblasti negatívna, pretože 41,7 % britských respondentov označilo možnosť skôr nespokojný a 17,5 % možnosť nespokojný. Českí obyvatelia sú, čo sa vzdelávania týka, prevažne pozitívni, keďže 36,3 % sú skôr spokojní a 25,9 % spokojní. Spokojnosť v tejto oblasti prejavujú aj španielski obyvatelia, z ktorých 35,8 % využili možnosť skôr spokojný.

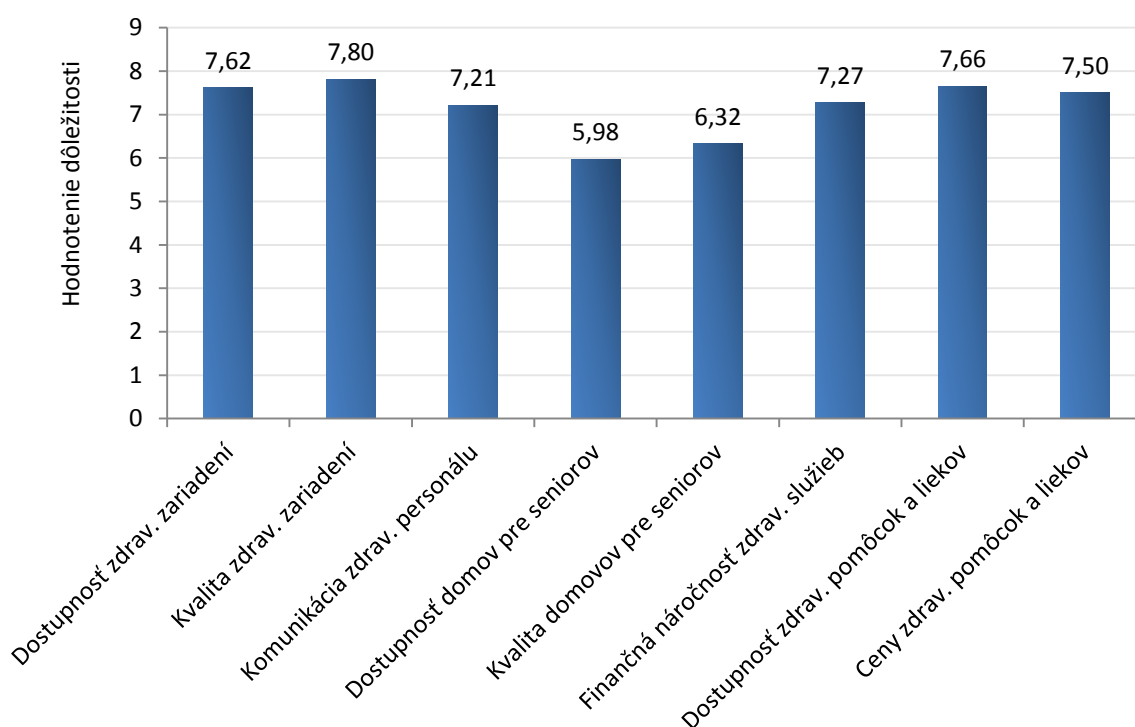

Obr. 54 Spokojnosť so vzdelávaním života podľa štátu

5.5.5 Zdravotníctvo

Stav zdravotníctva je oblasťou, u ktorej je predpoklad vysokého vplyvu na životnú úroveň obyvateľov, pretože ak je zaistená vhodná zdravotnícka starostlivosť, je nepriamo ovplyvnená aj finančná a psychická pohoda obyvateľov. Dostupnosť a kvalita zdravotníckych zariadení a domovov pre seniorov, ako aj zdravotníckych pomôcok a liekov, a v neposlednom rade finančná náročnosť týchto položiek, predstavujú kritéria oblasti zdravotníctva.

Pri pohľade na obrázok 55 je zrejmé, že za najpodstatnejšiu položku je považovaná kvalita zdravotníckych zariadení (7,8), dostupnosť zdravotníckych pomôcok a liekov (7,66) a zdravotníckych zariadení (7,62). Naopak najmenej podstatná je dostupnosť domovov pre seniorov (5,98) a ich kvalita (6,32).

Obr. 55 Hodnotenie dôležitosti činiteľov zdravotníctva pre životnú úroveň

Práve dostupnosť domovov pre seniorov označili za najmenej podstatnú všetky štáty. Pri položke, ktorá má najväčší vplyv na životnú úroveň v tejto oblasti sa štáty rozdelili na dve časti. Do prvej patrí Česká republika, Španielsko a Británia, ktoré označili kvalitu zdravotníckych zariadení. Druhú skupinu tvoria Fínsko a Francúzsko s položkou dostupnosť zdravotníckych pomôcok a liekov.

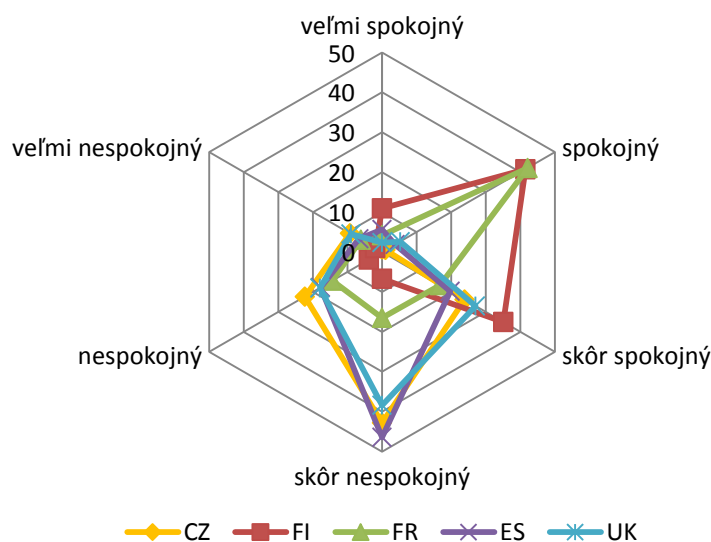
Pri Kruskal-Wallisovej analýze rozptylu sa ukázalo, že štát je opäť významný. Rozdiely sa ukázali medzi všetkými úrovňami tohto faktoru, čo znamená, že vplyv oblasti zdravotníctva na životnú úroveň vidia rôzne respondenti z rôznych štátov.

Rovnako ekonomická aktivita je štatisticky významná. Rozdiely sa nepreukázali pri úrovniach zamestnaný a ostatné, zamestnaný a osoby samostatne zárobkovo činné, a zamestnaný a nezamestnaný. Ďalej u nezamestnaný a ostatné, a u osôb samostatne zárobkovo činných a nezamestnaných.

Na vplyv zdravotníctva na životnú úroveň sa odlišujú názory respondentov aj podľa vzdelania. Zistila sa štatistická významnosť vzdelania v tejto oblasti. Test mnohonásobného porovnania ukázal, že preukázané rozdiely neexistujú iba medzi primárnym a sekundárnym najvyšším dosiahnutým vzdelaním

Taktiež bola zistená významnosť faktoru pohlavia v tejto oblasti, a teda existujú rozdiely v názore žien a mužov na vplyv zdravotníctva na životnú úroveň.

Životnú úroveň v súvislosti so zdravotníctvom hodnotili respondenti prevažne negatívne, z 34,6% ako skôr nespokojný. Fínski a Francúzski obyvatelia sa priklonili najčastejšie k stupňu spokojný (41,5 % a 42,1 %). Obyvatelia Veľkej Británie sú skôr nespokojní (38,4 %), rovnako ako 42,8 % Čechov a 46,4 % Španielov. Obrázok 56 zobrazuje tieto výsledky vizuálne.

Obr. 56 Spokojnosť so zdravotníctvom podľa štátu

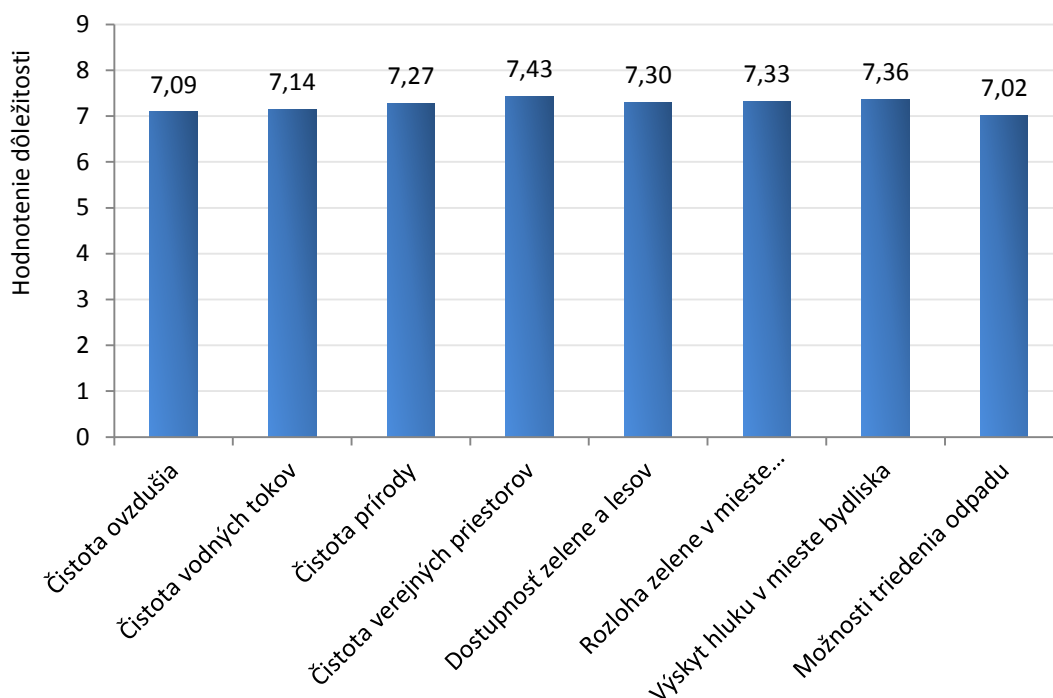
5.5.6 Životné prostredie

Stav životného prostredia je tiež element, ktorý prispieva ku kritike HDP na obyvateľa ako ukazovateľa životnej úrovne. Jeho zhoršujúci sa stav sa nijak nepremiata do HDP a ak áno, dokonca v opačnom smere. Zvyšujúca sa spotreba, investície, verejné výdaje a čistý export sú totiž veľakrát spojené so zhoršeným stavom životného prostredia, ktorý má ale nepriaznivý vplyv na kvalitu života obyvateľov.

Do oblasti životného prostredia patrí stav jednotlivých elementov, teda ovzdušia, vodných tokov a prírodných plôch, ďalej tiež čistota verejných priestorov, dostupnosť a rozloha zelene, výskyt hluku a možnosti triedenia odpadu.

Všetky tieto položky boli, čo sa ich vplyvu na životnú úroveň týka, respondentmi v priemere hodnotené nad úroveň 7. K tomuto došlo iba v tejto oblasti. Za najpodstatnejšiu je označená čistota verejných priestorov (7,43), a potom výskyt hluku v mieste bydliska (7,36). Najmenej dôležité sú podľa respondentov možnosti triedenia odpadu (7,02) a čistota ovzdušia (7,09). Je ale vidieť, že rozdiely hodnotenia jednotlivých položiek sú oproti predchádzajúcim oblastiam veľmi malé.

Tieto výsledky sú zachytené na obrázku 57 uvedenom nižšie.

Obr. 57 Hodnotenie dôležitosti činiteľov životného prostredia pre životnú úroveň

Poradie jednotlivých položiek bolo medzi danými štátmi odlišné. Ako najdôležitejšiu položku označili českí, francúzski a španielski obyvatelia výskyt hluku v mieste bydliska (7,65; 7,04 a 7,02), Fínski obyvatelia rozlohu zelene v mieste bydliska (9,34) a britskí dostupnosť zelene a lesov (7,5). Zhoda nastala pri hodnotení najmenej vplyvnej položky v prípade Čechov a Španielov, podľa ktorých sa jedná o možnosti triedenia odpadu (6,83 a 6,72), ďalej potom v prípade Francúzov a Britov, ktorí tak označili rozlohu zelene v mieste bydliska (6,66 a 6,41). Podľa Fínov sa jedná o čistotu ovzdušia (7,1).

Najviac sa zhodovali respondenti medzištátne pri hodnotení čistoty prírody (od 6,99 do 7,56). Naopak najväčší rozdiel bol zaznamenaný u rozlohy zelene v mieste bydliska. Prejavil sa medzi Fínmi (9,34) a Britmi (6,41). Fínsko je považované za ecofriendly krajinu, čo sa prejavilo aj pri hodnotení oblasti životného prostredia fínskymi respondentmi.

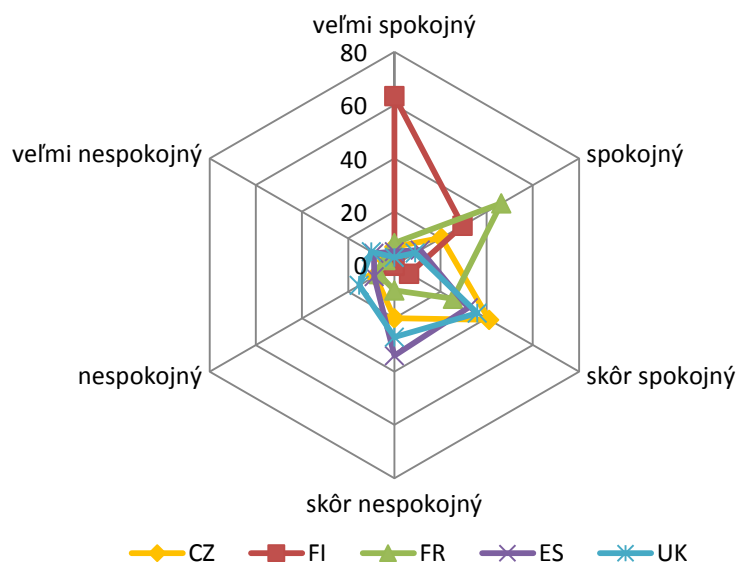
Aj v oblasti životného prostredia bola realizovaná analýza rozptylu založená na poradí. Podľa výsledkov uvedených v prílohe C, je zrejme, že bola zistená významnosť faktoru štát. Najodlišnejšie je Fínsko, pretože iba pri tomto štáte bola preukázaná rozdielnosť so všetkými ostatnými štátmi. Rozdiely existujú aj pri dvojiciach Česká republika a Veľká Británia, Česká republika a Španielsko, Francúzsko a Veľká Británia, a Veľká Británia a Španielsko. Fínsko má v oblasti životnej úrovne výnimočnú pozíciu, čo by mohlo byť spojené so známou ekologickosťou tejto zeme.

Ekonomická úroveň je znova štatisticky významná aj v oblasti životného prostredia. Preukázané rozdiely sú pri jednotlivých úrovniach s dvoma výnimkami, a to medzi zamestnanými a osobami samostatne zárobkovo činnými a osobami samostatne zárobkovo činnými a ostatnými.

Vzdelanie má taktiež významný vplyv na hodnotenie dôležitosti vplyvu životného prostredia na životnú úroveň. Rozdiel nebol preukázaný medzi primárnym a sekundárnym stupňom vzdelania osôb.

Okrem toho, aj pohlavie je štatisticky významné, a teda je preukázaný rozdiel vo vnímaní životného prostredia ženami a mužmi.

Životná úroveň v spojitosti so životným prostredím je z väčšej časti u respondentov na dobrej úrovni. Bližšie výsledky podľa štátov sú priblížené na obrázku 58. Veľkú spokojnosť prejavujú fínski obyvatelia. 63,3 % z nich sú veľmi spokojní. 46,3 % francúzskych respondentov je spokojných. Ďalej 41,1 % Čechov je skôr spokojných, rovnako ako 36 % Britov. U Španielov je spokojnosť so životným prostredím na pomedzí skôr spokojný (32 %) a skôr nespokojný (34,1 %).

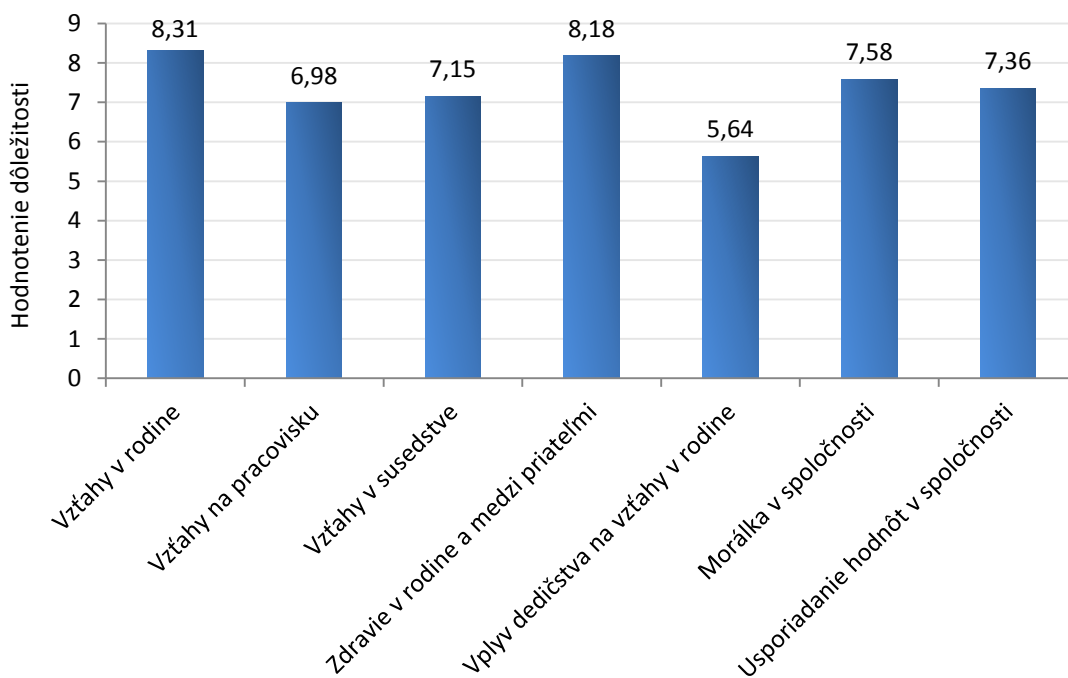
Obr. 58 Spokojnosť so životnou úrovňou podľa štátu

5.5.7 Medziľudské vzťahy

Predovšetkým psychológovia a sociológovia tvrdia, že kvalita života a jej subjektívne hodnotenie súvisí predovšetkým s medziľudskými vzťahmi. Ak sú ľudia spokojní so vzťahmi v rodine, na pracovisku, v susedstve, ale netrápi ich ani zdravie v rodine a medzi priateľmi a stotožňujú sa s morálkou a hodnotami v spoločnosti, mali by byť v psychickej pohode, ktorá predurčuje ich lepší výkon, ale aj pohľad na ich životnú situáciu.

Najväčší vplyv na životnú úroveň je v oblasti medziľudských vzťahov priradený vzťahom v rodine (8,31) a zdraviu v rodine a medzi priateľmi (8,18). Vplyv dedičstva na vzťahy v rodine je ohodnotený v priemere 5,64, a teda podľa respondentov ovplyvňuje životnú úroveň v tejto oblasti najmenej.

Ohľadom vplyvu dedičstva na vzťahy v rodine sa zhodnú všetky krajiny. Podobne sa zhodnú takmer všetky ohľadom vzťahov v rodine (8,05 až 8,56) s výnimkou Veľkej Británie, ktorá za dôležitejšie považuje zdravie v rodine a medzi priateľmi (7,94).

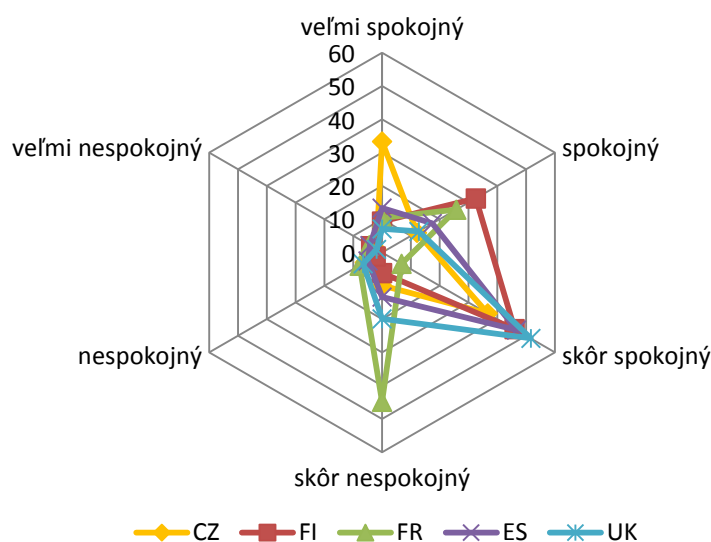
Obr. 59 Hodnotenie dôležitosti činiteľov medziľudských vzťahov pre životnú úroveň

Podľa výsledkov Kruskal-Wallisovej analýzy rozptylu, sa ukázalo, že štát má štatisticky významný vplyv na oblasť medziľudských vzťahov. Rozdiely neboli preukázané medzi úrovňami Česká republika a Španielsko, a Fínsko a Veľká Británie, čo znamená, že tieto dve skupiny vidia dôležitosť tejto oblasti na životnú úroveň v celku rovnakým spôsobom.

Ekonomická úroveň je taktiež štatisticky významná pri hodnotení medziľudských vzťahov. Rozdiely neboli preukázané medzi úrovňami zamestnaný a samostatne zárobkovo činný, zamestnaný a nezamestnaný, dôchodca a ostatné, nezamestnaný a ostatné, u dôchodca a nezamestnaný, a nakoniec u skupiny samostatne zárobkovo činný a nezamestnaný.

Ďalšou analýzou sa ukázalo, že vzdelanie nie je pri hodnotení medziľudských vzťahov štatisticky významné. Štatisticky významné je ale v tejto oblasti pohlavie. Medziľudské vzťahy vidia ženy a muži rozdielne.

Spokojnosť s medziľudskými vzťahmi vytvára podľa mnohých odborníkov predpoklad k spokojnosti s inými aspektmi života. Hodnotenie tejto oblasti je celkovo pozitívne. Rozdiely medzi názormi podľa štátu sú viditeľné na obrázku 60. Britskí, fínski a španielski obyvatelia sú najčastejšie skôr spokojný (51,7 %, 46 %, 46,6 %). Českí obyvatelia sa prikláňajú k stupňu veľmi spokojný (33,4 %) a francúzski k skôr nespokojný (44,8 %).

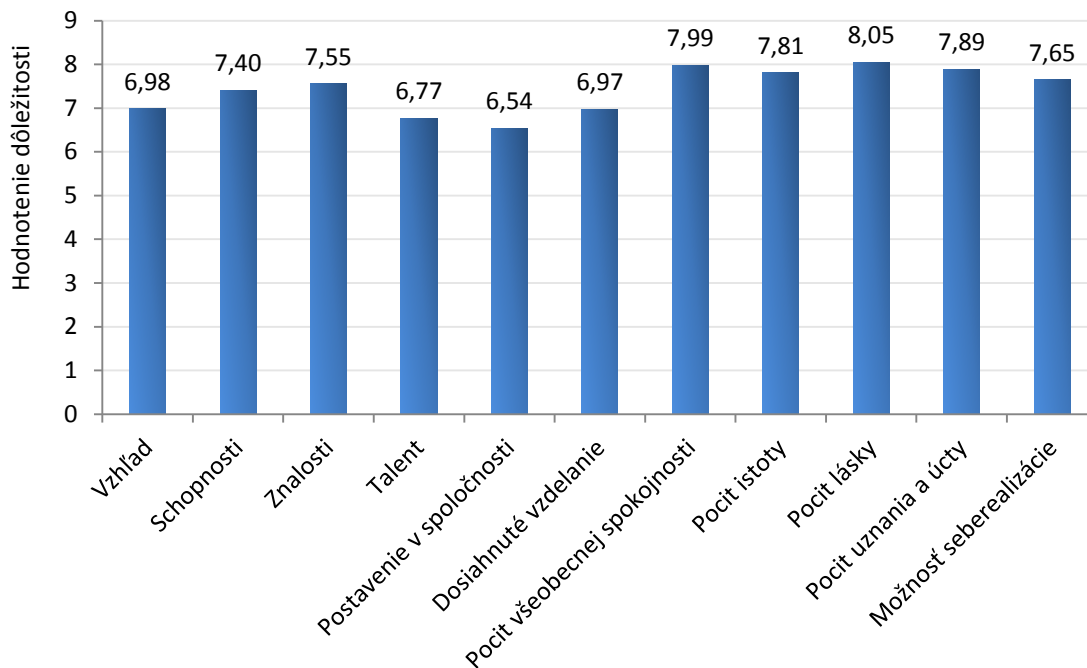
Obr. 60 Spokojnosť s medziľudskými vzťahmi podľa štátu

5.5.8 Osobnostné prvky

Prvky, ktoré sa vzťahujú k osobe majú vplyv na subjektívny blahobyt. Vnímanie seba samého totiž istým spôsobom predurčuje aj priebeh procesu socializácie už od detstva. Do tejto skupiny sú zaradené položky ako vzhľad, schopnosti a znalosti, talent, postavenie v spoločnosti, najvyššie dosiahnuté vzdelanie, pocit istoty, lásky, uznania a úcty a možnosti seberealizácie. Výsledky priemerného hodnotenia dôležitosti jednotlivých položiek skupiny osobnostných prvkov sú zobrazené na obrázku 61.

Najvyššie hodnotený je pocit lásky (8,05), pocit všeobecnej spokojnosti (7,99) a pocit uznania a úcty (7,89), najnižšie postavenie v spoločnosti (6,54), talent (6,77), dosiahnuté vzdelanie (6,97), nasledované vzhľadom (6,98).

Pocit lásky je najdôležitejší pre českých, fínskych a francúzskych obyvateľov (8,33; 7,99 a 7,97). Pre obyvateľov Španielska je to pocit istoty (7,83) a pre Veľkej Británie pocit uznania a úcty (8,27). Najmenší vplyv priradili respondenti z Českej republiky a Španielska pocitu postavenia v spoločnosti (6,22 a 6,95), Francúzski a britskí respondenti vzhľad (6,48 a 6,73) a fínski talentu (6,4).

Obr. 61 Hodnotenie dôležitosti činiteľov osobnostných prvkov pre životnú úroveň

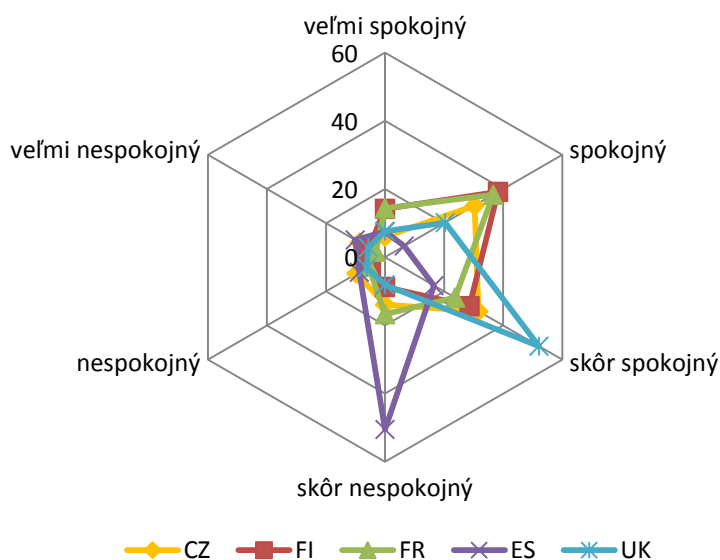
Kruskal-Wallisova ANOVA založená na poradí, ktorá je priblížená v tabuľke 82 v prílohe C aj s následným testom viacnásobného porovnania p hodnôt, ukázala, že štát je štatisticky významným faktorom. Rozdiely boli preukázané medzi takmer všetkými štátmi okrem Českej republiky a Francúzska, a Fínska a Veľkej Británie. Štatisticky významná je aj v tejto oblasti ekonomická aktivita. Rozdiely neboli preukázané iba medzi zamestnanými a dôchodcami, a skupinou osôb samostatne zárobkovo činných a skupinou ostatných.

Ďalej bol opäť zisťovaný vplyv vzdelania na hodnotenie oblasti osobnostných prvkov. Vzdelanie je významným faktorom a rozdiely boli preukázané medzi všetkými úrovňami vzdelania.

Posledným faktorom, ktorého vplyv na hodnotenie prvkov osobnosti bol skúmaný, bolo pohlavie. Mann-Whitneyovým testom bol zistený štatisticky významný rozdiel medzi ženami a mužmi.

Spokojnosť so sebou samým, vrátane vrodenej a získanej aspektov, pocitmi a možnosťou seberealizácie sú akýmsi predpokladom, že aj v prípade nepriaznivej ekonomickej situácie, nedôjde k exklúzii jedinca na okraj spoločnosti, či dokonca mimo nej. Väčšina respondentov hodnotí spokojnosť s týmito prvkami v kladnom spôsobe. Jediné španielski obyvatelia sú z 50,5 % skôr nespokojní. Nadpolovičná

časť britských respondentov, a to 52,1 % sú skôr spokojní. Fínski a francúzski respondenti sa prikláňajú k stupňu s označením spokojný (38,3 % a 36,6 %). Českí obyvatelia označujú svoju spokojnosť so sebou samým medzi stupňom skôr spokojný (31,6 %) a spokojný (30,3 %).

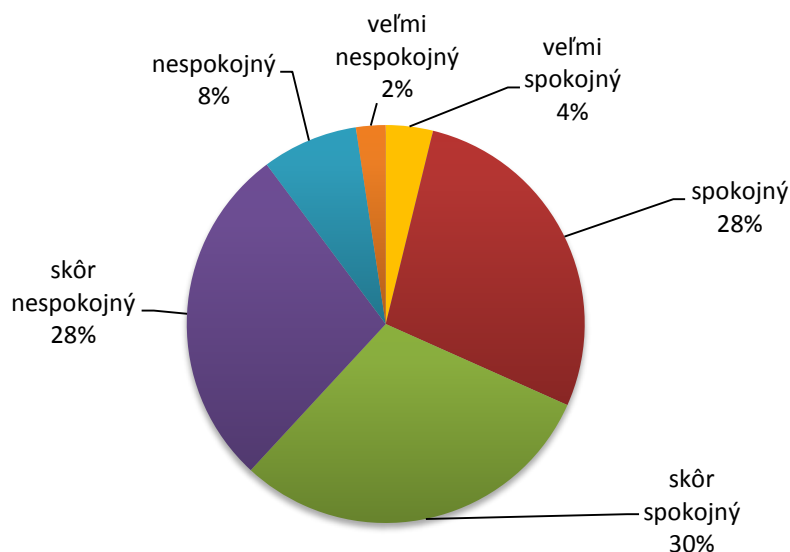
Obr. 62 Spokojnosť s osobnostnými prvkami podľa štátu

5.5.9 Subjektívny blahobyť

Životnú úroveň obyvateľov je možné merať pomocou rôznych indikátorov, ako bolo priblížené už v predchádzajúcich kapitolách. Jednou možnosťou je aj výskum zameraný na názor obyvateľov, ako sú spokojní so svojou životnou úrovňou, čo je možné nazvať aj zisťovanie subjektívneho blahobytu.

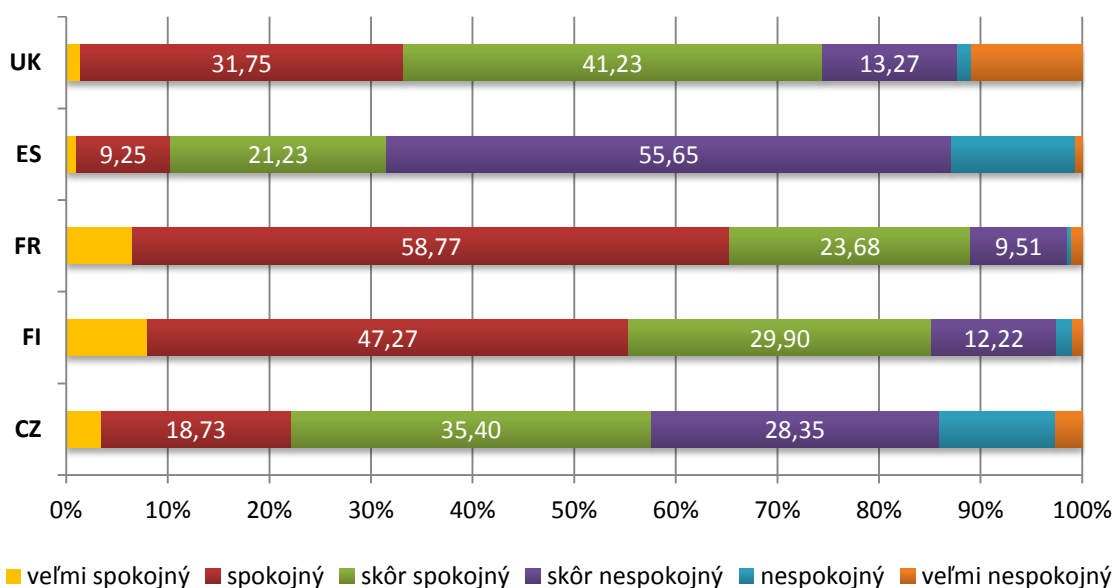
Jedna z otázok v prevedenom výskume bola zameraná na určenie subjektívneho hodnotenia životnej úrovne pomocou Likertovej škály, upravenej na meranie spokojnosti. Výsledky sú priblížené na obrázku 63.

Najviac respondentov, konkrétne 30 %, je skôr spokojných s ich súčasnou životnou úrovňou. Rovnaký počet (28 %) tvrdí, že sú spokojní a skôr nespokojní. Nespokojných je 8 % opýtaných. Krajné hodnoty škály označilo 4 % ako veľmi spokojný a 2 % ako veľmi nespokojný. Dá sa teda skonštatovať, že obyvatelia vybraných štátov hodnotia svoju životnú úroveň najčastejšie vyjadrením spokojný, skôr spokojný až skôr nespokojný.

Obr. 63 Celková spokojnosť so životnou úrovňou

Svoju životnú úroveň vidia rozdielne obyvatelia jednotlivých štátov, ako je znázornené na obrázku 64. Českí obyvatelia najčastejšie označovali svoju životnú úroveň možnosťou skôr spokojný, fínski a francúzski ako spokojný, španielski ako skôr nespokojný a britskí ako skôr spokojný. Najspokojnejší sú teda obyvatelia Fínska a Francúzska, naopak najmenej spokojní sú španielski obyvatelia.

Obr. 64 Spokojnosť so životnou úrovňou podľa štátu

Pre sledovanie šancí spokojnosti medzi štátmi je na tomto mieste využitá logistická regresia, a to najskôr ordinálna, a následne binárna. Čo sa týka ordinálnej logistickej

regresie, závislou premennou je spokojnosť. Vzhľadom na charakter závislej premennej, ktorá je ordinálna, je zmysluplná interpretácia analýzy pre jej krajné hodnoty, teda veľmi spokojný a veľmi nespokojný.

Najskôr je zvolená ako referenčná kategória *veľmi spokojný*. Postupne budú menené redundantné premenné, ktorými sú jednotlivé štáty. Bude sa zisťovať, koľkokrát násobne majú obyvatelia jednotlivých štátov šancu byť veľmi spokojní voči obyvateľom štátu, ktorý je určený za redundantnú premennú.

Výsledky v tabuľke 38 sú pre redundantnú premennú *Česká republika*, ktorej parameter je teda nastavený na 0. Všetky koeficienty sú štatisticky významné.

Tab. 38 Výsledky ordinálnej logistickej regresie (referenčná kategória - veľmi spokojný, redundantná premenná - Česká republika)

		Odhady parametrov						
		Odhad	Smerodajná chyba	Wald	df	Sig.	95% Konfidenčný interval	
							Dolná hranica	Vrchná hranica
Prah	[Spokojnosť_inv = veľmi nespokojný]	-3,674	0,133	761,356	1	0	-3,935	-3,413
	[Spokojnosť_inv = nespokojný]	-2,125	0,077	763,389	1	0	-2,275	-1,974
	[Spokojnosť_inv = skôr nespokojný]	-0,251	0,056	20,034	1	0	-0,361	-0,141
	[Spokojnosť_inv = skôr spokojný]	1,276	0,063	415,371	1	0	1,153	1,399
	[Spokojnosť_inv = spokojný]	3,999	0,117	1162,719	1	0	3,769	4,229
Lokácia	[Štát=UK]	0,576	0,136	17,882	1	0	0,309	0,843
	[Štát=FI]	1,501	0,121	153,037	1	0	1,263	1,739
	[Štát=FR]	1,8	0,107	282,524	1	0	1,59	2,01
	[Štát=ES]	-0,74	0,093	62,773	1	0	-0,923	-0,557
	[Štát=CZ]	0 ^a	.	.	0	.	.	.

Linkovacia funkcia: Logit.

a. Tento parameter je nastavený na nulu pretože je redundantný.

Zistilo sa, že obyvateľ Veľkej Británie má 1,78 krát vyššiu šancu byť veľmi šťastný než obyvateľ Českej republiky, u Fínov je to 4,49 krát. Najvýraznejší je rozdiel medzi českými a francúzskymi obyvateľmi, pretože Francúzi sú so 6,05krát väčšou pravdepodobnosťou veľmi šťastní vo svojom živote oproti Čechom. U populácie Španielov je táto šanca 0,48krát, čo v prevrátene znamená, že u populácie Čechov je 2,10krát vyššia šanca byť veľmi spokojný než u Španielov. Tieto výsledky sa nachádzajú v tabuľke 39.

Tab. 39 Pomer šancí v spokojnosti (redundantná premenná – Česká republika)

Štát	b	exp (b)	1/exp (b)
UK	0,58	1,78	
FI	1,50	4,49	
FR	1,80	6,05	
ES	-0,74	0,48	2,10

Detailné výsledky logistickej regresie pri zmene na ďalšie redundantné premenné, sa nachádzajú v prílohe D.

Pri zmene na redundantnú premennú Fínsko, sú výsledky priblížené v prílohe D. Koeficienty sú štatisticky významné. Pomer šancí je potom uvedený v ďalšej tabuľke 40.

Tab. 40 Pomer šancí v spokojnosti (redundantná premenná - Fínsko)

Štát	b	exp (b)	1/exp (b)
FR	0,299	1,35	
UK	-0,925	0,40	2,52
ES	-2,241	0,11	9,40
CZ	-1,501	0,22	4,49

Obyvatelia Francúzska sú s 1,35krát vyššou šancou veľmi spokojní než obyvatelia Fínska. Pri ostatných štátoch je pomer šancí nižší, preto budeme k interpretácii používať prevrátené hodnoty. Fínski respondenti sú s 2,52krát vyššou šancou veľmi spokojní než britskí, u českých je to 4,49krát, čo bolo zistené už v predchádzajúcej časti analýzy. Čo sa týka obyvateľov Španielska, obyvatelia Fínska sú oproti nim s 9,40 krát vyššou šancou veľmi spokojní.

Aj pri voľbe Francúzska ako redundantnej premennej vyšli všetky koeficienty štatisticky významné. Keďže všetky pomery šancí vyšli menšie než 1, budú pre prezentáciu výsledkov použité prevrátené hodnoty, podľa ktorých sú obyvatelia FR s 3,40 krát vyššou šancou veľmi šťastní než obyvatelia UK, 1,35 krát než obyvatelia FI, 12,68 krát než ES a 6,05 krát než obyvatelia CZ.

Tab. 41 Pomer šancí v spokojnosti (redundantná premenná - Francúzsko)

Štát	b	exp (b)	1/exp (b)
UK	-1,224	0,29	3,40
FI	-0,299	0,74	1,35
ES	-2,54	0,08	12,68
CZ	-1,8	0,17	6,05

Ďalším sledovaným štátom je Veľká Británia. Koeficienty sú štatisticky významné, takže je možné pokračovať v interpretácii zistení. Obyvatelia Veľkej Británie sú na tom, čo sa veľkej spokojnosti týka, lepšie než španielski a českí obyvatelia, ale horšie než francúzski a fínski, čo je vidieť na pomere šancí z tabuľky 42. U obyvateľov Francúzska je šanca 3,4 krát vyššia, u fínskych obyvateľov 2,52 krát. Respondenti z UK sú ale s 3,73 krát vyššou šancou šťastní než španielski a 1,78 krát než českí.

Tab. 42 Pomer šancí v spokojnosti (redundantná premenná – Veľká Británia)

Štát	b	exp (b)	1/exp (b)
FR	1,224	3,40	
FI	0,925	2,52	
ES	-1,316	0,27	3,73
CZ	-0,576	0,56	1,78

Teraz je za redundantnú premennú dosadené Španielsko. Všetky koeficienty sú aj v tomto prípade štatisticky významné. Výsledky tejto analýzy boli čiastočne priblížené už v predchádzajúcich krokoch ordinálnej logistickej regresie, kedy boli za redundantné premenné dosadené ostatné štáty. Na základe toho budú teda výsledky zhrnuté. Španielski obyvatelia sú najmenej veľmi spokojní, pretože obyvatelia z ostatných štátov majú vždy vyššiu šancu byť veľmi spokojní. U obyvateľov UK je to 3,73 krát vyššia šanca, u obyvateľov FI 9,40, u francúzskych obyvateľov je to najviac - 12,68 krát a u českých 2,10 krát. Z tohto dôvodu prevrátený tvar pomeru šancí nebol vzatý do úvahy pri žiadnom štáte.

Tab. 43 Pomer šancí v spokojnosti (redundantná premenná – Španielsko)

Štát	b	exp (b)	1/exp (b)
UK	1,316	3,73	
FI	2,241	9,40	
FR	2,54	12,68	
CZ	0,74	2,10	

V ďalšom kroku bola prevedená ordinálna logistická regresia pre druhú krajnú hodnotu spokojnosti – veľmi nespokojný, ktorá bola teda referenčnou kategóriou. Opäť boli za redundantné premenné postupne dosadené všetky štáty. Koeficienty boli vždy štatisticky významné. Zistilo sa, že pomer šancí u referenčnej kategórie veľmi nešťastný je rovnaký ako u kategórie veľmi šťastný, a teda výsledky sú totožné.

Vo výstupe tejto analýzy je možné zistiť predikované rozdelenie štátov do kategórii, ktoré je zobrazené v tabuľke 44. Fínski a francúzski obyvatelia označujú svoj blahobyt subjektívne tým, že sú spokojní. Českí a britskí sú so svojou životnou úrovňou skôr spokojní a španielski skôr nespokojní. Tieto výsledky sú istým odrazom grafického znázornenia spokojnosti, priblíženého na začiatku tejto kapitoly na obrázku 64.

Tab. 44 Predikované kategórie spokojnosti pre sledované štáty

Štát	Predikovaná kategória
CZ	skôr spokojný
FI	spokojný
FR	spokojný
ES	skôr nespokojný
UK	skôr spokojný

Na spokojnosť obyvateľov vybraných štátov s ich životnou úrovňou je možné sa pozerať zjednodušene. Pre tento účel bol stanovený indikátor spokojnosti. Spokojnosť bola teda rozdelená na dve kategórie, a to spokojný a nespokojný. Následne bola prevedená binárna logistická regresná analýza, ktorej výsledky sú zobrazené v tabuľke 45. Za referenčnú kategóriu bola zvolená Česká republika.

Zistilo sa, že obyvatelia UK majú 2,14 krát vyššiu šancu byť spokojní než Česi. U fínskych obyvateľov je táto šanca 4,25 krát vyššia a u Francúzov 5,97krát vyššia. Španielski obyvatelia majú 0,34 krát vyššiu šancu byť spokojní než Česi, čo vlastne znamená, že obyvatelia Českej republiky sú s 2,95 krát vyššou pravdepodobnosťou spokojní než obyvatelia Španielska.

Tab. 45 Výsledky binárnej logistickej regresie

Premenné v rovnici								
	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp (B)	95% C.I. pre EXP(B)	
							Dolná	Vrchná
Štát	,305	,059	26,407	1	,000	1,356		
Štát(UK)	,763	,169	20,470	1	,000	2,144	1,541	2,983
Krok 1 ^a Štát(FI)	1,446	,170	72,062	1	,000	4,248	3,042	5,932
Štát(FR)	1,787	,159	127,060	1	,000	5,969	4,375	8,144
Štát(ES)	-1,081	,107	102,095	1	,000	,339	,275	,418

a. Vstupná premenná pre krok 1: Štát

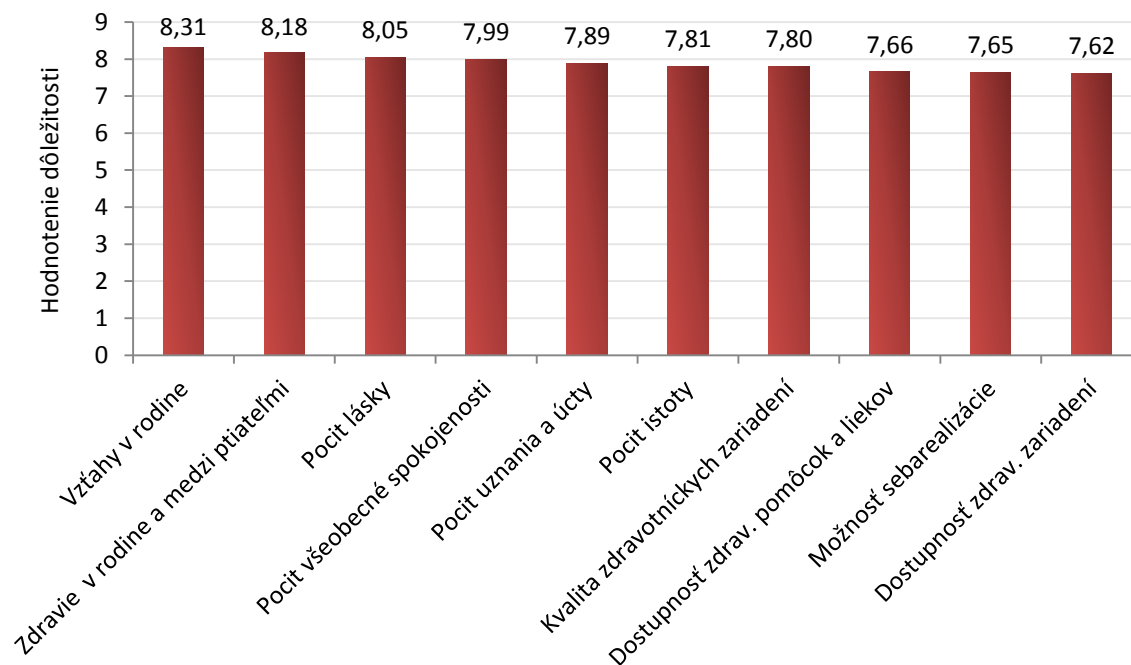
Na základe všetkých prevedených analýz v tejto kapitole sa dá zhrnúť, že najspokojnejší sú so svojim blahobytom obyvatelia Francúzska. O niečo menej obyvatelia Fínska, a potom Veľkej Británie. Štvrté miesto, čo sa spokojnosti týka, zastávajú českí obyvatelia a najmenej spokojní z daných štátov sú obyvatelia Španielska.

5.5.10 Zhrnutie kapitoly

V predchádzajúcich podkapitolách boli prezentované výsledky dotazníkového šetrenia zameraného na subjektívne hodnotenie dôležitosti položiek životnej úrovne zaradených do ôsmich oblastí. Na tomto mieste budú zistenia zhrnuté kvôli prehľadnejšiemu pohľadu na skúmanú problematiku.

Bez ohľadu na zaradenie položiek do určených oblastí, je možné priblížiť najvyššie hodnotené položky, teda tie, ktoré majú podľa respondentov najdôležitejší vplyv na životnú úroveň. Na obrázku 65 je zobrazených prvých desať kritérií, ktorým bolo udelené najvyššie skóre. Najdôležitejšie sú vzťahy v rodine nasledované zdravím v rodine a medzi priateľmi. Ďalej pocit lásky, pocit všeobecnej spokojnosti, pocit uznania a úcty a pocit istoty. Až po týchto prvkoch vzťahujúcich sa na medziľudské vzťahy a osobnosti prichádza kvalita zdravotníckych zariadení a dostupnosť liekov. Deviatu najvyššie hodnotenú je možnosť seberealizácie, po ktorej nasleduje

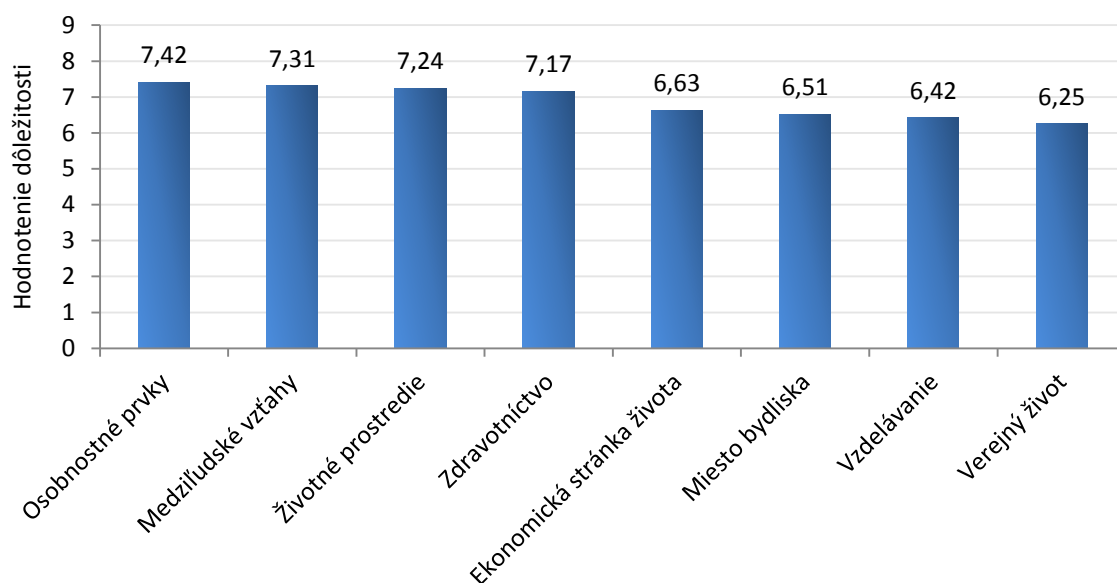
dostupnosť zdravotníckych zariadení. Je pozoruhodné, že medzi týmito položkami nefigurujú žiadne ekonomické prvky, ale ľudia považujú za najpodstatnejšie kritéria medziľudských vzťahov, osobnosti a zdravotníctva.

Obr. 65 Dôležitosť 10 najvyššie hodnotených činiteľov životnej úrovne

Naopak, najmenej dôležité sú podľa respondentov aktivity neziskových organizácií, veľkosť dedičstva, činnosť starostu, zastupiteľstva a miestnych úradov, štátne možnosti bývania, dostupnosť súkromných škôl, vplyv dedičstva na medziľudské vzťahy, množstvo menších a cudzincov v štáte, politická dôvera a kvalita súkromných škôl.

Pri pohľade na hodnotenie všetkých položiek podľa oblastí, ktoré je priblížené na obrázku 66, je možné konštatovať, že podľa názorov ľudí je ich životná úroveň ovplyvnená v prvom rade prvkami vzťahujúcimi sa na ich osobnosť, potom medziľudskými vzťahmi, životným prostredím a zdravotníctvom. Na piatom mieste sa nachádzajú ekonomické prvky, potom život v mieste bydliska, vzdelávanie a verejný život v krajine. V osobnostných prvkoch bol najvyššie hodnotený pocit lásky, v medziľudských vzťahoch vzťahy v rodine, v oblasti životného prostredia to bola čistota verejných priestorov, v zdravotníctve kvalita zdravotníckych zariadení. Čo sa týka ekonomickej stránky najpodstatnejšia je kvalita potravinových výrobkov a rovnováha medzi prácou a voľným časom. V rámci života v mieste bydliska je podľa respondentov najdôležitejšia bezpečnosť a vo vzdelávaní školský systém. V oblasti verejných záležitostí sa jedná o kvalitu pozemnej komunikácie.

Obr. 66 Hodnotenie dôležitosti oblastí životnej úrovne

Zaujímavé je, že v úvodnej časti dotazníka mali respondenti ohodnotiť dôležitosť jednotlivých oblastí bez toho, aby vedeli, aké prvky do nich patria. Najvyššia dôležitosť bola priradené ekonomickej stránke života (7,16), potom medziludským vzťahom (6,97), zdravotníctvu (6,81), osobnostným prvkom (6,66), vzdelávaniu (6,61), verejnemu životu (6,46), životnému prostrediu (6,42) a ako posledný bol ohodnotený život v mieste bydliska (6,13). Na konci dotazníka sa nachádzala tá istá otázka. Tam respondenti reagovali v poradí, ktoré sa zhoduje s poradím zisteným prepočtom výsledkov hodnotenia oblastí, znázorneným vyššie na grafe 66. Toto zistenie vedie k zamysleniu, že ľudia považujú materiálnu stránku života za najpodstatnejšiu pre svoj život dovedy, kým sa nezamyslia hlbšie nad všetkými ostatnými aspektmi.

Pre všetkých 8 oblastí bola v predchádzajúcich podkapitolách vykonaná analýza rozptylu. Zisťovaný bol vplyv vybraných faktorov na hodnotenie dôležitosti jednotlivých oblastí na životnú úroveň. Nezávislými premennými, teda faktormi, boli štát (resp. štátna príslušnosť), ekonomická aktivita, vzdelanie a pohlavie. Pre prvé tri spomenuté bol použitý Kruskal-Wallisov test a pre faktor pohlavie Mann-Whitneyov test. Zhrnutie významnosti jednotlivých faktorov je priblížené v tabuľke 46.

Tab. 46 Prehľad výsledkov Kruskal-Wallisovej analýzy rozptylu pôvodných oblastí

Premenná (oblasť životnej úrovne)	Nezávislé (grupovacie) premenné			
	Štát	Ekonomická aktivita	Vzdelanie	Pohlavie
Verejný život a záležitosti v rámci štátu	áno	áno	áno	nie
Miesto bydliska	áno	áno	áno	áno
Ekonomická stránka života	áno	áno	áno	áno
Vzdelávanie	áno	áno	áno	nie

Zdravotníctvo	áno	áno	áno	áno
Životné prostredie	áno	áno	áno	áno
Medzil'udské vzťahy	áno	áno	nie	áno
Osobnostné prvky	áno	áno	áno	áno

Pri štáte vyšli všetky testy štatisticky významné, a teda štát má vplyv na hodnotenie všetkých oblastí. Rozdiely medzi všetkými štátmi boli preukázané iba u oblasti zdravotníctva. Zaujímavé je tiež zistenie v oblasti životného prostredia, kde boli preukázané rozdiely okrem iného medzi Fínskom a všetkými ostatnými krajinami, čo môže byť vysvetlené svojským prístupom Fínov k vnímaniu životného prostredia. Tieto výsledky sú odrazom kultúrnej heterogenity. Každá kultúra má totiž iný rebríček hodnôt, čo sa prejavilo aj pri hodnotení dôležitosti jednotlivých oblastí pre životnú úroveň obyvateľov.

Rovnako aj u premennej ekonomická aktivita vyšli všetky testy štatisticky významné, a teda ekonomická aktivita ovplyvňuje hodnotenie stanovených oblastí, pričom u každej vyšli iné preukázané rozdiely medzi jednotlivými úrovňami.

Čo sa týka najvyššie dosiahnutého vzdelania, zistilo sa, že má vplyv vo všetkých oblastiach okrem medzil'udských vzťahov. Medzil'udské vzťahy teda vnímajú ľudia rovnako bez ohľadu na svoje vzdelanie. Pri nasledovnom sledovaní rozdielov medzi jednotlivými úrovňami, sa preukázali u všetkých úrovni vzdelania v prípade hodnotenia dôležitosti oblasti miesta bydliska, vzdelávania a osobnostných prvkov.

Posledná testovaná premenná bola pohlavie, ktoré je významné u všetkých oblastí s výnimkou verejného života a záležitostí v rámci štátu, a oblasti vzdelávania. Ženy a muži majú teda na väčšinu oblastí a ich dôležitosť pre životnú úroveň rozdielny názor.

Ohľadom spokojnosti so životnou úrovňou a jej oblasťami sa ukázalo, že s verejným životom sú najspokojnejší fínski a francúzski obyvatelia. Najmenej spokojní v tejto kategórii sú obyvatelia Španielska, ktorí prejavujú svoju nespokojnosť vo všetkých oblastiach s výnimkou vzdelávania a medzil'udských vzťahov. Českí respondenti sú nespokojní s verejným životom a zdravotníctvom. Britskí obyvatelia prejavujú svoju nespokojnosť vo vzdelávaní a zdravotníctve, obyvatelia Francúzska nie sú spokojní s ich medzil'udskými vzťahmi. Stupeň veľmi spokojný využívali predovšetkým fínski respondenti pri hodnotení ich spokojnosti v oblasti vzdelávania a životného prostredia.

Pri podrobnej analýze spokojnosti so životnou úrovňou obyvateľov jednotlivých štátov sa zistilo, že najspokojnejšími sú obyvatelia FR, potom FI a UK, a nakoniec CZ a ES. Francúzski obyvatelia vytvárali v mnohých bodoch výrazné rozdiely oproti ostatným štátom. Najbližšie sú s fínskymi obyvateľmi, pretože tieto dva štáty patria pod predikovanú kategóriu spokojný. Ďalšiu podobnosť je možné vidieť medzi britskými a českými obyvateľmi, kde síce existujú rozdiely, ale nie tak výrazné, pretože obyvatelia UK sú s približne 1,5krát vyššou šancou spokojní než obyvatelia CZ. Tieto dva štáty sa radia do kategórie skôr spokojných. Najodlišnejší sú obyvatelia Španielska, ktorých životná úroveň je vždy horšia v porovnaní s ostatnými štátmi, čím sa radia do kategórie skôr nespokojných.

5.6 Stanovenie determinantov životnej úrovne

Pre analýzu 99 ukazovateľov, hodnotených respondentmi v primárnom šetrení, bola zvolená viacrozmerná štatistická metóda. Analýza hlavných komponentov umožňuje pokryť tak mnoho podmienený koncept, akým je životná úroveň, efektívnym spôsobom. Zmysel tejto metódy spočíva v nahradení pôvodných premenných menším počtom latentných premenných, nazývaných tiež hlavné komponenty, ktoré vysvetľujú rozptyl pôvodných premenných, pričom nie sú navzájom korelované.

Korelačná matica, nachádzajúca sa v prílohe F, obsahuje hodnoty korelačných koeficientov v každej z dvojíc pozorovaných premenných. Položky so silnejšou koreláciou by mali tvoriť spoločný faktor. K posúdeniu vhodnosti použitia faktorovej analýzy pre dané dáta bola použitá Kaiser-Mayer-Olkinova miera (KMO) a Bartlettov test sféricity. Podľa hodnôt priblížených v tabuľke 47 vidíme, že nulovú hypotézu v Bartlettovom teste zamietame. To potvrdzuje aj hodnota KMO miery na úrovni 0,939, ktorá spĺňa podmienku, že je vyššia než 0,7. Je teda možné skonštatovať, že analýza hlavných komponentov je pre tieto dáta vhodná.

Tab. 47 KMO miera a Barttelov test

KMO and Bartlettov test		
Kaiser-Meyer-Olkin miera adekvátnosti vzorky		,939
Približný Chi-kvadrát		200240,862
Bartlettov test sféricity	df	4851
	Sig.	,000

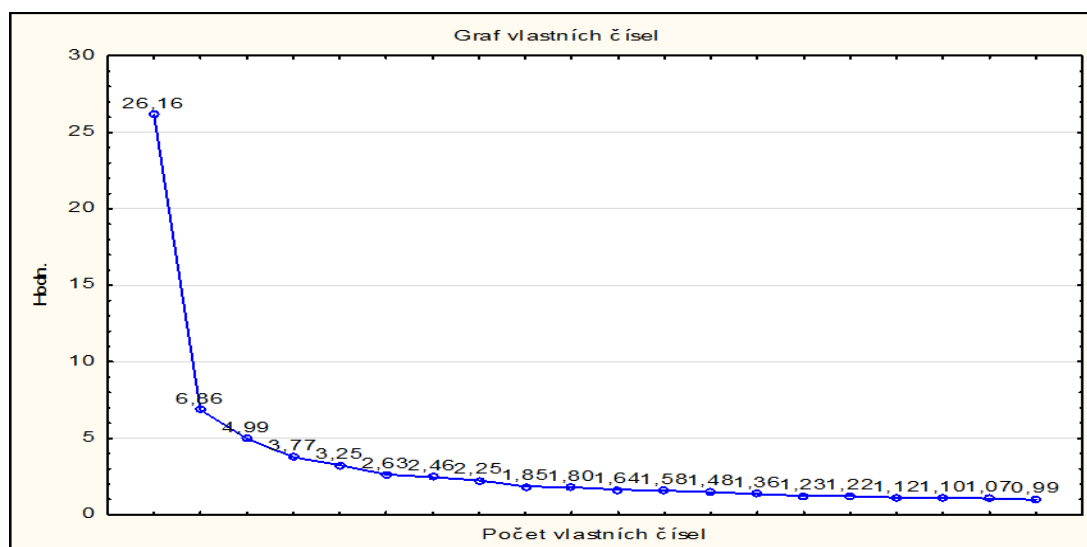
V tabuľke 48 zobrazujúcej základné výsledky sú dostupné vlastné čísla, pričom každému vlastnému číslu prináleží jeden hlavný komponent. Na základe Kaiserovho kritéria, kedy vlastné číslo musí byť vyššie ako 1, je možné usúdiť, že počet faktorov, ktoré popisujú životnú úroveň, bol zredukovaný na 19. Tieto faktory popisujú celkom 68,5 % rozptylu, čo znamená, že týmito 19 vzniknutými faktormi, uchováme 68,5 % informácií, ktoré boli v pôvodných premenných.

Tab. 48 Základné výsledky analýzy hlavných komponent

Vl. čísla (Faktory)				
Extrakcia: Hlavné komponenty				
Komponenty	Vlastné číslo	% celk. (rozptylu)	Kumulativ. (vlast. číslo)	Kumulativ. (%)
1	26,162	26,426	26,162	26,426
2	6,856	6,925	33,017	33,351
3	4,988	5,039	38,006	38,390
4	3,770	3,808	41,775	42,197
5	3,251	3,284	45,026	45,481

6	2,634	2,661	47,661	48,142
7	2,464	2,489	50,124	50,631
8	2,246	2,268	52,370	52,899
9	1,854	1,873	54,224	54,772
10	1,801	1,819	56,026	56,592
11	1,643	1,660	57,669	58,251
12	1,585	1,601	59,254	59,852
13	1,479	1,494	60,733	61,346
14	1,361	1,375	62,094	62,721
15	1,226	1,238	63,319	63,959
16	1,217	1,229	64,536	65,188
17	1,122	1,133	65,659	66,322
18	1,099	1,110	66,757	67,432
19	1,069	1,080	67,827	68,512

Tento výsledok potvrdzuje aj Cattellov diagram alebo tiež tzv. scree plot. V ňom je potrebné sledovať počet zlomov, keďže vychádza z toho, že pridávanie komponentov by sa malo zastaviť v bode, kde by sa zastavili kotúlajúce sa kamene v horách, teda tam, kde sú najväčšie zlomy. Výsledný sutinový graf neobsahuje väčší počet zlomov, a preto môžeme usúdiť, že 19 komponentov je správne stanovený počet.

Obr. 67 Cattellov diagram vlastných čísel

Pri pohľade na kumulatívny rozptyl však vidíme, že po ôsmom komponente rastie pomalším tempom, a keďže cieľom analýzy je stanoviť čo najmenší počet premenných v rámci možností, výsledný počet premenných je možné obmedziť na 8. Ich celková variabilita predstavuje takmer 53 %, čo je možné, vzhľadom na množstvo a charakter premenných, považovať za dostačujúce.

V prílohe F je dostupná tabuľka s faktorovými záťažami. Tie naznačujú, ktoré premenné by mali tvoriť spoločný faktor. Za účelom docielenia lepšieho rozdelenia položiek bola použitá rotácia faktorov Varimax. Podľa tabuľky s faktorovými záťažami po rotácii, ktorá sa nachádza v prílohe F, je možné spojiť do jedného faktoru vždy položky, ktoré sú označené červeným. Jedná sa o položky, ktorých faktorové záťaže sú väčšie ako 0,6. Samozrejme vzhľadom na obmedzenie racionálneho uvažovania softwaru je možné prevádzať isté zmeny v priradení jednotlivých položiek na základe najvyššej faktorovej záťaže, ktorú u položky nájdeme. V tomto prípade tento krok však nie je potrebný, a preto je možné skonštatovať, že bolo určených konečných 8 faktorov, ktoré obsahujú jednotlivé premenné približené v tabuľke 49. Počet faktorov síce náhodne zodpovedá počtu vopred stanovených oblastí životnej úrovne, avšak ich obsah sa odlišuje.

Tab. 49 Výsledné faktory a ich premenné

Faktor	Premenné
Faktor 1	čistota ovzdušia, čistota vodných tokov, čistota prírody, čistota verejných priestorov, dostupnosť zelene a lesov, rozloha zelene v mieste bydliska, výskyt hluku v mieste bydliska
Faktor 2	dostupnosť verejných vzdelávacích zariadení, kvalita verejných vzdelávacích zariadení, využiteľnosť vyučovaných predmetov v praxi, úroveň učiteľov (odbornosť, morálne zásady, prístup), dostupnosť voľno časových aktivít v oblasti vzdelávania, kvalita voľno časových aktivít v oblasti vzdelávania, finančná náročnosť vzdelávania, možnosti zahraničných výjazdov v rámci štúdia, školský systém
Faktor 3	činnosť vlády a ministerstiev, politická dôvera, korupcia, činnosť súdnictva, vymáhateľnosť práva, kvalita zákonov, kvalita zákonov
Faktor 4	dostupnosť obchodov s iným tovarom než s potravinami, úroveň obchodov s iným tovarom, dostupnosť verejných služieb, úroveň verejných služieb, kvalita športových voľno časových aktivít, dostupnosť kultúrnych voľno časových aktivít, kvalita kultúrnych voľno časových aktivít,
Faktor 5	dostupnosť zdravotníckych zariadení, kvalita zdravotníckych zariadení, komunikácia zdravotníckeho personálu, finančná náročnosť služieb v zdravotníctve, dostupnosť zdravotníckych pomôcok a liekov, ceny zdravotníckych pomôcok a liekov
Faktor 6	ceny výrobkov potravín a nápojov, ceny nepotravinárskych výrobkov, kvalita nepotravinárskych výrobkov, ceny služieb, kvalita služieb
Faktor 7	veľkosť dedičstva
Faktor 8	pocit všeobecnej spokojnosti, pocit istoty, pocit lásky, pocit uznania a úcty

Projekcia faktorov do faktorovej roviny nie je, vzhľadom na počet premenných, prehľadná. Jednotlivé grafické zobrazenia vybraných projekcií sa nachádzajú v prílohe F. Znaky, ktoré sa nachádzajú blízko seba, korelujú. Znaky umiestnené ďaleko od

seba si nie sú vzájomne podobné, teda nekorelujú. Vzdialenosť od jednotkovej kružnice potom ukazuje silu korelácie premennej voči faktoru. Čím bližšie k jednotkovej kružnici sa premenná nachádza, tým je jej korelácia k danému faktoru silnejšia. U dvojíc faktorov 1 v kombinácii 2 a 8 sú všetky premenné bližšie pri sebe v prvom a štvrtom kvadrante, ale napríklad dvojice faktorov 2 a 6 alebo 4 a 5 sú rozmiestnené vo všetkých kvadrantoch.

Na tomto mieste nastáva potreba interpretácie určených komponentov.

Premenné, ktoré sú obsiahnuté v prvom faktore, úzko súvisia so životným prostredím, čo sa týka jeho čistoty, ale aj dostupnosti a rozlohy prírodných častí. Zaujímavé je, že tento faktor takmer úplne kopíruje pôvodnú oblasť. Výnimku tvorí chýbajúca položka možnosti triedenia odpadu, ktorej faktorová záťaž mala hodnotu 0,5977, takže takmer splnila podmienku zaradenia danej položky do faktoru. Vzhľadom na spomenuté premenné je tento faktor pomenovaný ako **faktor životného prostredia**.

Druhý faktor obsahuje položky súvisiace so vzdelávaním, a to jednak čo sa týka dostupnosti inštitúcií či ich kvality, ako aj ich finančnej náročnosti, a aj voľnočasové vzdelávacie aktivity či medzinárodnú inštitucionálnu spoluprácu. Oproti pôvodne stanovenej oblasti, vypadli dve položky – dostupnosť a kvalita súkromných vzdelávacích zariadení. Tomuto faktoru je pridelený súhrnný názov **faktor vzdelávacích aktivít**.

V treťom faktore sa pôvodných 15 položiek zredukovalo na 6. Tento faktor v sebe zahŕňa premenné ako činnosť štátnej správy a súdnictva, politickú dôveru, kvalitu legislatívneho rámca, stav korupcie, a preto je označený ako **faktor kvality verejného života**.

Ďalší faktor predstavuje dostupnosť určitých obchodov a ich úroveň, ako aj dostupnosť a úroveň verejných služieb, ďalej možnosti a úrovne voľnočasových kultúrnych aktivít a kvalitu športových voľnočasových aktivít. Zaujímavé je, že u kultúrnych aktivít je tu zahrnutá ich dostupnosť aj ich kvalita, ale u športových iba ich kvalita. Tento faktor je nazvaný ako **faktor obslužnosti obyvateľov**.

Dostávame sa k piatemu faktoru, ktorý sa viaže na oblasť zdravotníctva od dostupnosti a kvality zariadení vrátane ich personálu, cez finančnú náročnosť týchto služieb, až po dostupnosť a finančnú náročnosť zdravotníckych pomôcok a liekov. Tento komponent sa pomenuje ako **faktor zdravotníctva**.

V poradí šiesty faktor je reprezentovaný cenami potravín a nápojov, ale aj cenami a kvalitou nepotravinárskych výrobkov a služieb. Zaujímavé je, že vypadla položka kvality potravín a nápojov, ale cena týchto produktov bola zahrnutá do výsledného faktoru. Vzhľadom na skladbu položiek sa jedná o **faktor komerčnej sféry**.

Siedmy komponent obsahuje jedinú položku, a to veľkosť dedičstva. V prípade nižšieho nastavenia faktorovej záťaže, by pod to spadala aj dostupnosť zahraničných produktov. Dedičstvo však môže životnú úroveň skutočne podstatne určovať. Dedičstvo významnej hodnoty má jednak vplyv po stránke ekonomickej či materiálnej, ale rovnako aj psychologickú. Keď niekto zdedí napríklad dom, môže sa zbaviť svojej hypotéky a zároveň doceliť stav lepšej psychickej pohody. Zároveň tento faktor predstavuje aj akúsi zodpovednosť voči budúcim generáciám. Dá sa povedať, že

hmotné náležitosti majú medzigeneračný vplyv na životnú úroveň. Vzhľadom na potrebu zovšeobecnenia, je tento komponent pomenovaný ako **faktor nadštandardu**.

Posledný faktor je orientovaný na emočnú a osobnostnú stránku. Patrí tu pocit všeobecnej spokojnosti, pocit istoty, pocit lásky, pocit uznania a úcty. Vylúčená bola iba možnosť sebarealizácie. Dostáva preto názov **faktor emočnej pohody**.

Každý z uvedených faktorov má však na životnú úroveň inú mieru vplyvu. V prípade, že by sa v dotazníkovom šetrení zisťovala spokojnosť s danými položkami, bolo by možné zostrojiť regresný model, kde by závislou premennou bola spokojnosť a nezávislými premennými spokojnosť s konkrétnou položkou. V tomto prípade by sa jednalo o 45 premenných zaradených do 8 faktorov. Vzhľadom na skutočnosť, že v šetrení sa zisťovala dôležitosť jednotlivých premenných, je tento krok založený na zistení aritmetického priemeru hodnotenia dôležitosti jednotlivých premenných a následne potom populačného priemeru položiek podľa jednotlivých faktorov. Ten potom predstavuje váhu jednotlivých faktorov. Výsledné hodnoty sa nachádzajú v tabuľke 50.

Tab. 50 Váhy výsledných faktorov

Faktor		Populačný priemer v abs. hodnote	Váha faktoru v %
Číslo	Názov		
1	faktor životného prostredia (ŽP)	7,164523	13,30
2	faktor vzdelávacích aktivít (VA)	6,575688	12,21
3	faktor kvality verejného života (VŽ)	6,192855	11,50
4	faktor obslužnosti obyvateľov (OO)	6,491745	12,05
5	faktor zdravotníctva (Z)	7,510329	13,94
6	faktor komerčnej sféry (KS)	6,873861	12,76
7	faktor nadštandardu (N)	5,117390	9,50
8	faktor emočnej pohody (EP)	7,934378	14,73
Celkom	-	-	100,00

Faktor emočnej pohody má najvyššiu váhu na úrovni 14,73 %. Je nasledovaný faktorom zdravotníctva (13,94 %), faktorom životného prostredia (13,30 %), faktorom komerčnej sféry (12,76 %), faktorom vzdelávacích aktivít (12,21 %), ďalej faktorom obslužnosti obyvateľov (12,05 %) a faktorom kvality verejného života (11,50 %). Najnižšia váha s hodnotou 9,50 % je spojená s faktorom nadštandardu.

Rovnako ako v prípade pôvodných ôsmich oblastí životnej úrovne, aj pre novovytvorené faktory bola použitá analýza rozptylu, aby sa zistilo, či štát, ekonomická aktivita, vzdelanie a pohlavie majú vplyv na hodnotenie ich dôležitosti. Súhrnné výsledky sa nachádzajú v tabuľke 51, podrobné potom v prílohe F.

Tab. 51 Prehľad výsledkov Kruskal-Wallisovej analýzy rozptylu novovytvorených faktorov

Premenná (výsledný faktor životnej úrovne)	Nezávislé (grupovacie) premenné			
	Štát	Ekonomická aktivita	Vzdelanie	Pohlavie
faktor emočnej pohody	áno	nie	áno	áno
faktor zdravotníctva	nie	nie	nie	áno
faktor životného prostredia	áno	nie	áno	áno
faktor komerčnej sféry	áno	nie	nie	nie
faktor vzdelávacích aktivít	áno	áno	nie	nie
faktor obslužnosti obyvateľ'ov	áno	nie	nie	nie
faktor kvality verejného života	áno	nie	nie	áno
faktor nadštandardu	áno	nie	nie	nie

Na základe Kruskal-Wallisovej analýzy a následného testu, a Mann-Whitneyovo testu sa zistili nasledujúce poznatky:

1. Štátna príslušnosť má vplyv na všetky faktory životnej úrovne okrem faktoru zdravotníctva, z čoho vyplýva, že vylúčenie položiek dostupnosť a kvalita domov pre seniorov spôsobilo, že názory respondentov na hodnotenie dôleživosti novovytvoreného faktoru zdravotníctva na životnú úroveň, sú rovnaké bez ohľadu na to, v akej krajine žijú. Rozdiely medzi jednotlivými štátmi sú u každého faktoru iné. Zaujímavé je, že u obslužnosti obyvateľ'ov bol jediný rozdiel zaznamenaný medzi Veľkou Britániou a Fínskom. Faktor emočnej pohody vidia odlišne od všetkých ostatných štátov iba Česi, ostatné krajiny sa v tomto bode zhodnú.
2. Ekonomická aktivita mala pôvodne vplyv na všetky oblasti. U novovytvorených faktorov tomu tak nie je. Jediný vplyv je zaznamenaný u faktoru vzdelávacích aktivít, a rozdiel je preukázaný iba medzi osobami samostatne zárobkovo činnými a zamestnanými. Ostatné skupiny vidia hodnotenie vzdelávania rovnako.
3. Najvyššie dosiahnuté vzdelanie je podstatné iba pri životnom prostredí a emočnej pohode. U ostatných faktorov sa ukázalo, že je štatisticky nevýznamné. Životné prostredie hodnotia ľudia s terciárnym a sekundárnym vzdelaním rovnako, medzi ostatnými úrovňami sú už rozdiely. Rovnako je to aj pri hodnotení dôleživosti emočnej pohody na životnú úroveň.
4. Čo sa týka vplyvu pohlavia, je významný pri životnom prostredí, kvalite verejného života, zdravotníctve a emočnej pohode. Týmto oblastiam priradzujú ženy a muži inú dôležitosť.

5.7 Meranie determinantov životnej úrovne

Po stanovení determinantov životnej úrovne je potrebné si položiť otázku, akým spôsobom ich je možné merať, teda čo sú vhodné indikátory, ktoré by jednotlivé položky zachytili. Svetové organizácie, ale aj výskumné centrá a inštitúcie sa snažia pozorovať vývoj rôznych veličín, ktoré odrážajú stav determinantov životnej úrovne. Ako problematické sa však javí vybrať tie, ktoré sú optimálne.

Z toho dôvodu boli za jednotlivé zistené faktory oslovení experti z danej oblasti za účelom uskutočnenia hĺbkových rozhovorov, ktorých hlavným cieľom bolo zistiť ukazovatele vhodné pre meranie jednotlivých položiek v rámci daných faktorov. Tento kvalitatívny výskum bol riadený samotnou autorkou. Snahou bolo osloviť popredných odborníkov s dlhoročnou praxou. Všetkým respondentom boli vopred zaslané podkladové materiály približujúce súčasný stav skúmanej problematiky. Rozhovorov za každý faktor, ktoré trvali od 30 do 90 minút, sa zúčastnili vždy 2 až 3 experti. Ich zoznam je uvedený v tabuľke 52. Faktory sú zoradené podľa ich váhy. Z dôvodu zachovania anonymity sú predstavení pomocou ich funkcií či pozícií.

Tab. 52 Zoznam expertov zúčastnených na rozhovoroch

Faktor	Respondenti (experti)
Emočná pohoda	Respondent 1A – psychologička so súkromnou praxou Respondent 1B – sociologička, riaditeľka katedry humanitných vied na vybranej univerzite
Zdravotníctvo	Respondent 2A – prezident lekárenskej komory vybraného členského štátu EÚ Respondent 2B – riaditeľ vzdelávacieho ústavu pre zdravotníctvo a medicínu vo vybranom členskom štáte EÚ Respondent 2C – námestník nelekárnských odborov a garant za projektové a strategické riadenie vybranej fakultnej nemocnice
Životné prostredie	Respondent 3A – vedúci vybraného národného referenčného laboratória štátneho zdravotníckeho ústavu Respondent 3B – riaditeľ pobočky národného hydrometeorologického ústavu
Komerčná sféra	Respondent 4A – podnikateľ v potravinárskom odvetví Respondent 5B – podnikateľ v nepotravinárskom odvetví (odevy a obuv, kozmetické produkty)
Vzdelávacie aktivity	Respondent 5A – dekan vybranej fakulty Respondent 5B – riaditeľka vybraného inštitútu celoživotného vzdelávania
Obslužnosť obyvateľov	Respondent 6A – starostka vybranej obce Respondent 6B – starostka mestskej časti vybraného veľkomesta

Verejný život	Respondent 7A – sudkyňa Mestského súdu v Brne Respondent 7B – advokátka
Nadštandard	-

Výsledky rozhovorov sú po uskutočnenom kódovaní v programe MAXQDA, zachytené vo vytvorených myšlienkových mapách nachádzajúcich sa v prílohe E, v lepšom rozlíšení potom v elektronickej prílohe F. Hrubšia čiara v mape predstavuje zhodu odborníkov na určenom indikátore. Tieto výsledky sú akýmsi odrazovým mostíkom do ďalšieho skúmania.

Emočná pohoda

Expertmi za oblasť emočnej pohody boli psychologička s niekoľkoročnými skúsenosťami z pedagogicko-psychologickej poradne, v súčasnosti so súkromnou praxou (1A) a sociologička s medzinárodnými skúsenosťami, ktorá v súčasnosti vedie katedru humanitných vied na vybranej univerzite (1B).

Faktor emočnej pohody je silne prepojený so seba-percepciou, ktorá je samozrejme u každého človeka iná. Významný vplyv zohrávajú aj medzikultúrne rozdiely spojené so stereotypmi, ale rozdiely sú aj podľa veku, pohlavia, povolania či ekonomickej aktivity. Obe respondentky tvrdia, že pre detailné posúdenie tohto faktoru by boli najvhodnejšie hĺbkové rozhovory.

Pocit všeobecnej spokojnosti je podľa respondentky 1B silne spojený s logoterapiou. Jedná sa o túžbu po zmysle života. Tvrdí, že ľudia, ktorí sú si vedomí, čo je zmyslom ich života, sú spokojnejší než tí, ktorí ho zatiaľ nenašli. Táto expertka sa celkovo pri hodnotení emočnej pohody prikláňa k hĺbkovým rozhovorom, ale pre potreby zovšeobecňovania je podľa nej vhodné slovné hodnotenie spokojnosti v rámci dotazníkového šetrenia založené na Likertovej škále so stredným neutrálnym variantom. Iný názor predstavuje respondentka 1A, ktorá uprednostňuje párny počet možností. Otázka by mala špecifikovať obdobie, ku ktorému sa vzťahuje (napr. posledné 4 týždne) a kľúčový je okamih dotazovania. Spokojnosť by sa podľa oboch mala deliť vzhľadom na oblasti, napríklad spokojnosť so sebou samým (zdravie, vzhľad, psychická kondícia), spokojnosť so vzťahmi (rodina, priatelia, kolegovia, komunita), s materiálnym zabezpečením (práca, ekonomický status, cestovanie) a s osobnými vyhlídkami. Vidno teda, že položky definované v uskutočnenom dotazníkovom šetrení v tejto práci ako oblasť osobnostných prvkov, boli síce faktorovou analýzou vylúčené, sú však obsiahnuté v spokojnosti. Respondentka 1B odporúča dotazník doplniť o otázku súvisiacu s duchovnou dimenziou. Respondentka 1A zdôrazňuje, že pre potreby zovšeobecňovania spokojnosti za určité územie, by bolo potrebné doplniť dotazníkové šetrenie aj osobnostným dotazníkom, na základe ktorého by bolo možné vylúčiť patológiu a zmapovať kvóty, ako napríklad odpovede extrovertov a introvertov.

Pre zisťovanie **pocitu istoty** je podľa experta 1B nutná sociálna stratifikácia istoty, teda určiť ako cítia istotu jednotlivé sociálne skupiny a overiť, čo predstavuje

istotu pre jednotlivé skupiny. Potom by sa mala istota posudzovať pomocou škálovanej otázky podľa kategórií – vzťahy, materiálny blahobyt a zdravie. Na tomto sa obe expertky zhodujú.

Pocit uznania a úcty je nutné podľa sociologičky 1B spojiť s referenčnou skupinou. Napríklad pre dospelých sa jedná o peer group, pre niektorých ľudí o authority a podobne. Je preto potrebné zistiť, na koho názore danému človeku záleží, a či sa mu od neho dostáva potrebného uznania. Psychologička 1A tvrdí, že uznanie je silne spojené s profesijnou sférou a viaže sa na dosiahnutú pozíciu. Keď má niekto silnú potrebu uznania, je vnútorne motivovaný a kariérne stúpa. Pre nižších zamestnancov však uznanie nemusí hrať takmer žiadnu rolu.

Pocit lásky je podľa respondentky 1B silne podmienený kultúrou. Je vhodné najskôr zistiť dôležitosť lásky pre ľudí vo vzťahu k jednotlivým osobám. Respondentka 1B dopĺňa aj potrebu spirituálnej lásky, ktorá nie je spojená s túžbou po kontakte, ale pre mnohých ľudí je veľmi dôležitá. Bez pocitu lásky a kontaktu vznikajú veľakrát asociálne prejavy správania. Následne po zistení dôležitosti lásky vzhľadom na jednotlivé osoby je potrebné zistiť spokojnosť s mierou lásky, ktorá sa človeku dostáva. Respondentka 1A tvrdí, že je potrebné zistiť, či má človek ľudí, ktorým sa môže zdôveriť, a ktorí dôverujú jemu. Je potrebné rozoznávať pocit zamilovanosti a lásky, ktorá znamená mať sám seba v úcte a zároveň rešpektovať druhého človeka bez snahy ho zmeniť. Táto expertka uvádza, že je potrebné do tejto kategórie zahrnúť aj rozvodovosť v krajine, ktorá v súčasnosti posúva normu v pravom slova zmysle. Vysoká rozvodovosť je odrazom voľnosti a pocitu, že je dovolené všetko, dochádza tak k strate hodnôt. V rámci faktoru emočnej pohody predstavuje rozvodovosť jediného objektívneho ukazovateľa.

Zdravotníctvo

Pre faktor zdravotníctva bolo zistených 6 položiek, a to dostupnosť zdravotníckych zariadení, kvalita zdravotníckych zariadení, komunikácia zdravotníckeho personálu, finančná náročnosť služieb v zdravotníctve, dostupnosť zdravotníckych pomôcok a liekov, ceny zdravotníckych pomôcok a liekov.

Respondentmi, ktorí sa zúčastnili rozhovorov v rámci tohto okruhu boli prezident lekárskej komory vybraného členského štátu EÚ a zároveň majiteľ lekárni, ktorý tiež prednáša na univerzite (Respondent 2A), ďalej riaditeľ vzdelávacieho ústavu pre zdravotníctvo vo vybranom členskom štáte EÚ a lekár s dlhoročnou praxou, člen tímu pre ekonomiku a predseda výboru pre zdravotníctvo (Respondent 2B). Posledným expertom pre tento okruh je námestník nelekárskych odborov a garant za projektové a strategické riadenie vybranej fakultnej nemocnice (Respondent 2C). Kompletne výsledky rozhovorov za oblasť zdravotníctva sú znázornené na obrázku 81 v prílohe E.

Dostupnosť zdravotníckych zariadení je možné chápať v geografickom, časovom a ekonomickom zmysle. Geografická dostupnosť znamená vzdialenosť zariadenia od určitého miesta. Prevažne sa jedná o bydlisko, prípadne pracovisko alebo iné miesto. Napriek tomu, že zariadenie môže byť v krátkej vzdialenosti, z časového hľadiska, nemusí byť pacient po príchode do zariadenia hneď ošetrený. Ekonomický

prístup potom predstavuje skutočnosť, že zdravotná starostlivosť by mala byť dostupná aj jedincom sociálne slabým. Experti sa zhodujú v tom, že by dostupnosť zdravotníckych zariadení mala byť meraná pomocou počtu lekárov na 1000 obyvateľov, počtu lekárni na 1000 obyvateľov a počtu lôžok na 1000 obyvateľov. Respondent 2A však dodáva, že počet lôžok by mal byť doplnený aj o čakaciu dobu nemožného pacienta na umiestnenie do zariadenia. Ďalej pridáva počet lekárni na 1000 obyvateľov, čo by malo byť prepojené aj s otváracími hodinami, pretože skutočnosť, že je dostatočný počet lekárni nie je dostatočná, keď v prípade nutnosti nie je otvorená. Toto je spojené s nedostatkom lekárníkov. Respondent 2B dodáva ešte čakaciu dobu na plánované operácie, ktorá nie je ovplyvnená kapacitou zariadenia, ale predovšetkým zmluvnými podmienkami s poisťovňami (napr. v prípade kataraktu a operácia bedrového kĺbu). Respondent 2C dodáva, že počet lekárov by mal byť špecifikovaný na praktických lekárov a lekárov pre deti a dorast.

Kvalita zdravotníckych zariadení je podľa oslovených expertov ťažko uchopiteľná téma. Respondent 2A v tejto súvislosti upozorňuje na odbornosť. Za vhodné indikátory označuje výskyt hypertenzie, množstvo kontrolovaných pacientov, počet preočkovaných detí, výskyt dekubitov, počet vybavených pacientov za jednotku času. Respondent 2B tvrdí, že zásadné sú úmrtnostné indexy. Ich nízke hodnoty svedčia o dobrej kvalite zariadení. Lepšia kvalita je tiež spojená s kratšou ošetrovacou dobou, pretože tá prospieva psychike pacienta. Dlhšia doba môže indikovať podozrenie na pooperačné komplikácie. Ďalším ukazovateľom kvality je spektrum poskytovaných služieb a vybavenosť technológiami, ktoré v podstate tiež ovplyvňujú kratšiu ošetrovaciu dobu. Respondent 2B tiež dodáva, že subjektívne hodnotenie kvality zdravotníckych zariadení nie je relevantné, aj pre to, že pacienti najčastejšie hodnotia kvalitu stravy. Existujú možnosti použitia objektivizovaných názorov pacientov. Naopak respondent 2C sa prikláňa k využitiu objektívnych aj subjektívnych ukazovateľov. Subjektívne hodnotenie by sa malo vzťahovať ku komunikácii, bezpečiu a dôvere. Za objektívne označuje reoperácie pri konkrétnych diagnózach, a tiež vyzdvihuje úmrtnostné indexy. Pre porovnávanie zariadení na národnej úrovni sa prikláňa ku kojeneckej úmrtnosti a zároveň dodáva, že tieto výsledky by mali byť brané ako doplnkové. Ďalej v súvislosti s kvalitou spomína mzdové hodnotenie zdravotníckeho personálu, na čom sa zhodne aj s respondentom 2B. Neohodnotení a vyťažení lekári nemajú motiváciu venovať sa inováciám, čo sa odráža v poklese kvality daného zariadenia.

Finančná náročnosť služieb v zdravotníctve by podľa respondenta 2A mala byť sledovaná pomocou percentuálneho podielu výdavkov na zdravotníctvo k HDP, súkromnými výdavkami v PPP a za najdôležitejší indikátor považuje súkromné výdavky vzhľadom na priemernú mzdu. Respondent 2B dodáva, že podstatná je tiež miera korupcie v zdravotníctve, priemerné ceny, za ktoré sú v zdravotníctve zobchodované lieky, budovy, vybavenie nemocníc a technológie a podiel verejných a súkromných výdavkov na zdravotníctvo. Respondent 2C dopĺňa výdavky na zdravotníctvo prepočítané na 1 obyvateľa.

Komunikácia zdravotníckeho personálu by mala byť zisťovaná prostredníctvom mystery shoppingu a ďalej tým, či personál má vzdelanie v oblasti komunikácie (Respondent A2). Podstatné je tiež subjektívne posúdenie pacientmi, ich znalosť diagnózy, lekárskeho postupu a predpokladanej dĺžky ošetrovacej doby. Podstatná je tiež frekvencia a úroveň komunikácie s pacientom a jeho možnosť rozhodnúť sa o svojej starostlivosti (2B, 2C).

Oslovení experti sa zhodujú na tom, že **dostupnosť zdravotníckych pomôcok a liekov** by mala byť meraná prostredníctvom spotreby antibiotík v dennej odporúčenej dávke, čo by malo byť vzťahované ku konkrétnemu pracovisku vo vzťahu k súčasnej mikroflore. Respondenti 2A a 2 B sa zhodujú aj na množstve anatomicko-terapeuticko-chemických skupín povinne hrazených poisťovňou. Respondent 2A dodáva ešte časovú jednotku, za ktorú sa pacient podľa platnej legislatívy musí dostať k lieku. Respondent 2C spomína aj rýchlosť registrácie nových liekov, ktorý je určený ako čas medzi udelením patentu a vstupe na trh do registrácie v danom štáte. Navyše je nutné sledovať priemerné ceny konkrétneho liečiva.

Ceny zdravotníckych pomôcok a liekov majú byť sledované pomocou priemerného doplatku pacienta za recept. Respondent AC považuje za veľmi dôležitý a kvalitný indikátor čisté ceny liekov (predovšetkým na rakovinu, kardiovaskulárne ochorenia a ortopédiu), teda ceny očistené o bonusovú politiku, avšak táto skutočnosť je ťažko zisťiteľná vzhľadom na obchodné tajomstvo. Respondent 2B hovorí o výške sadzby DPH na lieky a respondent 2A menuje rýchlosť zavádzania generík (o koľko percent musí znížiť cenu, aby mohol daný liek vstúpiť na trh), existenciu ochranného stropu na doplatky na liek, pričom by mali byť zohľadnené konkrétne skupiny ľudí, pre ktoré sú tieto stropy určené (seniori, mladí ľudia) a nakoniec koľko percent z celkových výdavkov domácnosti je určených na lieky.

Životné prostredie

Respondentmi, ktorí boli súčasťou rozhovorov pre faktor životného prostredia boli vedúci vybraného národného referenčného laboratória štátneho zdravotníckeho ústavu (3A) a riaditeľ pobočky národného hydrometeorologického ústavu (3B).

Čistotu ovzdušia je možné merať pomocou toho, či bol prekročený limit obsahu určitých látok vo vzduchu. Ak však chceme zistiť kvalitu ovzdušia a detailne ju medzištátne porovnávať, je potrebné monitorovať položky ako výfukové plyny a dym z komínov, ktoré sú súčasťou znečistenia. Je nutné teda hodnotiť rizikové látky, ktorými sú napríklad SO₂, NO, NO₂, NO_x. Podľa respondenta 3A je najdôležitejšie sledovať výskyt prašných častíc aerosolu, ktorý pokrýva značnú časť hodnotenia kvality ovzdušia. Ako vhodné sa javí intervalové hodnotenie so slovným popisom. Respondent 3B súhlasí a navyše pridáva čistotu ulíc, ktoré má sekundárny vplyv na znečistenie ovzdušia. Respondenti sa zhodnú aj na hodnotení ohľadom následkov znečisteného ovzdušia predovšetkým na zdravie obyvateľstva (predčasné úmrtie, zhoršenie príčin choroby). Respondent 3A vzápätí dodáva, že tieto indikátory sú podstatné vzhľadom na laickú verejnosť. Zároveň je potrebné si uvedomiť, že obyvatelia trávajú čas aj vo vnútornom prostredí, kde je však meranie ťažko a nie je možné prevádzať dlhodobý monitoring.

Pri **čistote vodných tokov** je potrebné podľa respondenta 3A rozlišovať vody, ktoré sú súčasťou potravinového reťazca a tie, ktoré nie sú. Pre prvú skupinu existuje norma ČSN a priebežne sa meria potreba kyslíka, výskyt baktérií a iné. Pre druhú skupinu je postačujúce námatkové meranie na základe stimulu (napr. otrava rýb). Používajú sa biologické indikátory ako výskyt rýb, priehľadnosť vody a zákal vody. Respondent 3B pridáva ešte indikátory ako obsah rozpustných a nerozpustných látok vo vode, plaveniny a splaveniny, ďalej potom kvantitu a kvalitu podzemnej vody, dostupnosť pitnej vody a jej množstvo. Čistota vodných tokov by podľa tohto experta mala byť meraná striktne technickým meraním s fyzikálnym základom doplneným subjektívnym šetrením so zameraním na spokojnosť s prostredím.

Čistota prírody by mala byť posudzovaná predovšetkým množstvom divokých, resp. čiernych skládok, ale aj ich veľkosťou. Respondent 3B dodáva ešte priepustnosť krajiny, teda napr. množstvo turistických ciest a otvorenosť chránených prírodných oblastí pre verejnosť.

Čistota verejných priestorov by podľa prvého experta mala byť hodnotená subjektívne. Druhý expert menuje aj objektívne indikátory, ako napríklad počet brownfields, ktoré majú značne negatívny vplyv. Ďalej potom počet verejných toaliet, odpadkových košov, bezdomovcov, ale aj dostupnosť vreciek pre psie výkaly a mestskú dopravnú sieť a jej dostupnosť.

Pre hodnotenie **dostupnosti zelene a lesov** sa podľa oboch expertov javí ako vhodný koeficient zelene udávajúci pomer medzi zastavanou a nezastavanou (zeleňou) plochou. Nezapočítavajú sa tu však brownfields, a naopak zohľadňujú sa cintoríny. Respondent 3B spomína aj koeficient ekologickej stability, ktorý pomeriava ekologicky priaznivé plochy s plochami zaťažujúcimi životné prostredie.

Dostupnosť zelene v mieste bydliska by podľa respondenta 3A mala byť meraná tým, či je v dochádzkovej vzdialenosti od miesta bydliska (300 – 500 m) dostupná zeleň o rozlohe minimálne futbalového ihriska. Respondent 3B sa prikláňa k zisťovaniu potenciálu premeny brownfields na parky a inú zeleň.

Výskyt hluku v mieste bydliska je záležitosťou objektívneho, ale aj subjektívneho merania. Každého človeka môže obťažovať iná hladina hluku. Na mieste je preto použitie dotazníkového šetrenia. Objektívnym indikátorom by mal byť neobťažujúci hluk, ktorého vrchná hranica je stanovená na 55 dB. Respondent 3B dodáva, že v mnohých prípadoch býva hluk spojený so znečisťovaním ovzdušia (doprava, stavebné práce).

Komerčná sféra

Za túto oblasť sa hĺbkového rozhovoru zúčastnili dlhoroční úspešní podnikatelia. Jeden z potravinárskeho odvetvia (4A) a druhý podniká v odvetví textilu, obuvi a kozmetických výrobkov.

Ohľadom **merania cien potravín a nápojov** sa zhodli na tom, že by mal byť z hľadiska posudzovania životnej úrovne použitý pomer výdavkov za potraviny a nápoje k celkovým výdavkom behom určitého časového obdobia, najlepšie mesiaca. Respondent 4B pridáva ako možnosť hodnotu priemerného nákupného ko-

šíka, ale je potrebné ho vyjadriť vo vzťahu k príjmom, aby bola následne možná medzištátna komparácia. Podľa respondenta 4A je vhodné sledovať aj vývoj indexu spotrebiteľských cien a porovnať ho s vývojom príjmov.

Posudzovanie **cien nepotravinárskych výrobkov** by malo podľa expertov prebiehať na veľmi podobnom princípe, ale oddelene za rôzne účely. Tu sa javí ako vhodné použiť delenie výdavkov na spotrebu podľa metodiky COICOP. Respondent 4B dodáva v tejto súvislosti ešte výšku sadzby DPH a respondent 4A medziročnú zmenu cien určitých komodít, predovšetkým v oblasti bývania, teda za nehnuteľnosti, nájom a energie. Vzápätí dodáva, že napríklad porovnanie cien nehnuteľnosti v pomere k príjmom by mali byť komparované aj medzištátne, čo je uvažované aj v indexe kvalitného života QLI.

Ďalej potom **kvalita nepotravinárskych výrobkov** sa posudzuje rôzne vzhľadom na odvetvie. Na všeobecnej úrovni navrhuje respondent 4B používať ako meradlo počet reklamácií na určitý druh tovaru a taktiež dobu životnosti. Prvý expert dodáva tiež skutočnosť, že podstatné je zloženie výrobkov, prípadne použité materiály, ktoré sa môžu medzi jednotlivými krajinami líšiť. Toto by mali posudzovať odborníci. Respondent 4A tvrdí, že je potrebné tiež zohľadniť normy ISO, ale v určitých odvetviach obzvlášť aj systém riadenia akosti QMS, ktorý zohľadňuje implementáciu kvality do výrobku nie len na výstupe ale počas celej prípravy a výroby. Existencia manažmentu kvality, predovšetkým v malých a stredných výrobných podnikoch je ďalšia kategória posudzovania. Aj v tejto oblasti bola vyslovená možnosť vyjadrenia kvality prostredníctvom subjektívneho hodnotenia vybraných atribútov konkrétnych produktov.

Oblasť s názvom **ceny služieb** by podľa odborníkov mala byť hodnotená podobne ako u nepotravinárskych produktov. Podstatný je predovšetkým pomer výdavkov k celkovým výdavkom, ale vždy podľa kategórie, do ktorej služba patrí.

Na **kvalite služieb** sa experti zhodli takmer úplne. Tá by mala byť hodnotená jednoznačne subjektívne a to vždy podľa atribútov služby. Do úvahy prichádzajú dva prístupy. Prvý z nich je založený na 7 kritériách kvality služieb, ktorými sú prístupnosť a pružnosť, prostredia poskytovania služby, profesionalita, náhrada služby v prípade mimoriadnej udalosti, povest' poskytovateľa služby a postoje poskytovateľa. Tým druhým je hodnotenie fyzických podmienok, spoľahlivosti, zodpovednosti, kompetencie, dôveryhodnosti, istoty, prístupu, komunikácie a porozumenia požiadaviek zákazníka, ktoré boli definované autormi Parasuraman, Zeithamlová a Berry. Ako najdôležitejšia sa javí spoľahlivosť poskytovanej služby. Na tejto metodike je založená aj metodika hodnotenia pomocou medzier vo vnímaní, tzv. GAP model, ktorého výsledky sú podľa respondenta 4B výborným kľúčom pre zlepšovanie, slúži teda pre interné použitie vo firmách.

Vzdelávacie aktivity

Expertmi, ktorí súhlasili s rozhovorom pre tento faktor boli dekan vybranej ekonomickej fakulty a riaditeľka vybraného inštitútu celoživotného vzdelávania.

Dostupnosť verejných vzdelávacích zariadení je založená na objektívnom hodnotení. Obaja respondenti sa zhodujú na použití vzdialenosti zariadení od miesta

bydliska podľa typu zariadenia, vyjadrenej v kilometroch. Bežné základné školy by mali byť dostupnejšie než špecifické školy, prípadne univerzity. Respondent 5A dodáva, že je potrebné zohľadniť aj dopravnú obsluhu.

Kvalita verejných vzdelávacích zariadení je činiteľom, na ktorý sa experti pozerajú odlišne. Expertke 5B sa javí ako vhodný pomer žiakov a učiteľov zohľadnený v Legatum Prosperity Index. Respondent 5A tvrdí, že metriky kvality sa líšia z pohľadu ministerstva, rodičov, a samotných študentov. Ako indikátor uvádza prepadosť na všetkých stupňoch vzdelávania. Ďalšie indikátory sa rozlišujú podľa typu inštitúcie. Na vysokých školách sa môže jednať o počet docentov a profesorov, odborné publikácie, na stredných školách potom o počet aprobovaných stredoškolských učiteľov, ale tiež publikovanie v určitých časopisoch. Ďalej sa obaja experti zhodujú na subjektívnom hodnotení. Podľa dekana 5A by sa mali tohto hodnotenia zúčastniť rodičia a študenti, pričom by výsledky mali byť kauzálne interpretované odborníkmi. Expertka 5B tvrdí, že by bolo vhodné uskutočniť predvýskum založený na kvalitatívnom prístupe a zistiť, čo ľudia považujú za kvalitnú školu. Ďalej potom používať škálovú otázku s párnym počtom možností. Na vysokých školách by malo byť subjektívne hodnotenie prepojené s kvantitatívnymi ukazovateľmi (Indikátory kvality a výkonu používané MŠMT⁸), a obom by mali byť priradené rovnaké váhy. Kvalita základných a stredných škôl by mala byť založená výlučne na subjektívnom hodnotení. Tu je podstatná činnosť učiteľov na stredných školách, ale aj vzťahy na škole (napr. kamarátske).

Pre hodnotenie **využitelnosti vyučovaných predmetov v praxi** označuje respondentka 5B z objektívneho hľadiska za vhodné percento absolventov, ktorí naši uplatnenie na trhu práce behom určitého času po ukončení štúdia a mieru prevzdelanosti, teda podiel absolventov vysokej školy na pracovných pozíciách, ktoré vysokoškolské vzdelanie nepotrebnú. Obaja experti sa zhodujú na miere nezamestnanosti absolventov, expert 5A vyzdvihuje obzvlášť bakalárov, u ktorých pri štúdiu veľakrát stačí snaha, pri nadväzujúcom štúdiu je potrebné už viac. Expertka 5B by sa zamerala na ľudí vo veku 20 až 34 rokov podľa dosiahnutej úrovne vzdelania. Dekan 5A ďalej spomína plat absolventov podľa jednotlivých odborov a podiel odborníkov z praxe na výučbe.

Úroveň učiteľov by mala byť mapovaná na základe subjektívneho hodnotenia, ako sa zhodujú obaja experti. Respondentka 5B by sa v šetrení zamerala na kvalitu učiteľa v oblasti pedagogiky, odbornosti a praxe. Respondent 5A by sa zameral na neanonymnú spätnú väzbu kompetentných osôb. Ďalej potom v prípade vysokých škôl citovanosť (resp. RIV body), odbornosť učiteľov podporená pedagogickým vzdelaním, ktoré nie je vyžadované.

⁸ Výsledky výskumu, vývoja a inovácií (26 %), výsledky umeleckej činnosti (2 %), účelová neinvestičná podpora výskumu, vývoja a inovácií (3 %), medzinárodné granty (5 %), vlastné príjmy (3 %), kvalifikačná štruktúra akademických pracovníkov (2 %), zamestnanosť absolventov (32 %), zahraniční študenti (2 %), samoplátcovia (3 %), študenti vysielaní v rámci mobilityných programov (11 %), študenti prijatí v rámci mobilityných programov (11 %).

Finančná náročnosť vzdelávania by sa mala opierať o kvantitatívne ukazovatele, v rámci ktorých by sa mali zhodnotiť výdaje súvisiace so štúdiom či dochádzkou do školy (skriptá, doprava, ubytovanie, poplatky v rámci štúdia). Tieto náklady je podľa expertky 5B potrebné rozdeliť podľa odborov a tiež podľa stupňov vzdelávania. Respondent 5A spomína napríklad aj výšku vyplácaných ubytovacích štipendií. Samozrejmosťou je, že v niektorých štátoch sa za štúdium na verejných vysokých školách neplatí priamo študentmi prípadne ich rodinnými príslušníkmi, ale to neznamená, že štúdium je bezplatné.

Metriku **možnosti zahraničných výjazdov v rámci štúdia** vidí respondent 5A v počte studentodní na výjazdoch a na príjazdoch. Respondentka 5B sa prikláňa k podielu študentov, ktorí absolvovali zahraničné výjazdy v rámci štúdia na celkovom počte študentov. Ďalej by bolo vhodné zisťovať aj subjektívnu spokojnosť študentov na vysokých školách, ktorá by sa mala zameriavať na uznávanie kreditov (jednotnosť sylabu), využiteľnosť predmetov a podobne.

Voľnočasové aktivity v oblasti vzdelávania je podľa oboch expertov vhodné merať variabilitou ponúkaných voľnočasových aktivít. Respondent 5A dodáva, že je ale potrebné stanoviť aj finančnú spoluúčasť podľa koeficientov prisúdených jednotlivým oblastiam (napr. koeficient pre šport 0,5, koeficient pre kultúru 0,75). Respondentka 5B dodáva počet študentov, ktorí navštevujú záujmové krúžky podľa kategórie (športové, odborné, rozvíjajúce profesiu) vzhľadom k celkovému množstvu študentov.

Školský systém je s celým faktorom vzdelávacích aktivít poprepletaný. Je nutné rozoznávať formálne, neformálne a informálne vzdelávanie. Na toto sa používa objektívne, ale aj subjektívne hodnotenie, experti ich však bližšie už nešpecifikovali.

Obslužnosť obyvateľov

Expertmi, ktorí boli ochotní poskytnúť rozhovor týkajúci sa merania tejto oblasti boli starostka vybranej obce s približne 1200 obyvateľmi (6A) a starostka mestskej časti vybraného veľkomesta (6B).

Dostupnosť obchodov s iným tovarom než s potravinami má byť podľa respondenta 6A meraná pomocou vzdialenosti vyjadrenej v minútach za použitia automobilu. Vhodné by bolo zistiť, či sú všetky bežné spotrebné produkty pre obyvateľov dostupné do 10 minút jazdy autom. Respondent 6B dodáva vyjadrenie počtu týchto obchodov, ktoré sa nachádzajú na trasách bežných pochôdzok občanov v obci.

Respondenti sa zhodujú ohľadom merania položky **úroveň obchodov s iným tovarom**. Odporúčajú posúdiť skutočnosť, či sú obchody určitým spôsobom certifikované, avšak respondent 6B dodáva, že niektoré certifikáty je možné si zakúpiť, preto je lepšie sa spoliehať na spokojnosť samotných ľudí, teda používať subjektívne hodnotenie a referencie zákazníkov. Podstatné je však hodnotiť samostatne rôzne druhy obchodov.

Verejnými službami sa rozumejú školy, úrady, nemocnice, zber separovaného odpadu, ale aj domovy dôchodcov, rôzne sociálne zariadenia a podobne. Ohľadom

dostupnosti verejných služieb sa má podľa respondenta 6B posúdiť, či sú dostupné do 1 kilometra. Respondent 6A sa prikláňa k dojazdovej vzdialenosti do maximálne 10 minút od miesta bydliska.

Úroveň verejných služieb vyjadruje ich kvalitu, je teda vhodné sa prikloniť k subjektívnemu hodnoteniu podľa samotných obyvateľov, na čom sa experti zhodujú. Respondent 6A podotýka, že je potrebné sa orientovať na otázky, ktoré by zisťovali aké sú očakávania občanov a na koľko sú naplnené, ďalej tiež, čo by navrhovali vylepšiť. Respondent 6B dodáva, že úroveň je možné zmerať prostredníctvom výstupov verejných služieb, ale je potrebné hodnotiť aj priebeh procesu (ústretoivosť pracovníkov, spolaľivosť, efektívnosť, podpora občanov, fyzické podmienky a dôvera). Respondent 6A tvrdí, že podpora občanov je najdôležitejšia.

Pre hodnotenie **kvality športových voľno časových aktivít** je podľa Respondenta 6A najdôležitejší subjektívny názor občanov. Potrebné je posudzovať pestrosť ponuky športových aktivít a vybavenosť športoviska. Vzdelanie a zapálenosť lektora pri voľnočasových aktivitách nie sú tak podstatné. Druhý expert dodáva, že je potrebné do hodnotenia zapojiť aj finančnú náročnosť týchto aktivít.

Čo sa týka **dostupnosti kultúrnych voľno časových aktivít**, je nutné rozlišovať napríklad kino, divadlo, knižnice, koncerty, galérie a podobne. Podstatná je časová dostupnosť, teda dojazdová vzdialenosť, ale aj otváracie hodiny a počet zamestnancov v kultúre prepočítaný na 1000 obyvateľov. Okrem toho, respondent 6B dodáva ešte finančnú náročnosť týchto aktivít.

Kvalita kultúrnych voľno časových aktivít by mala potom byť posudzovaná pestrosťou ponuky, verejnými výdavkami na tieto aktivity a v neposlednom rade subjektívnym hodnotením, na čom sa obaja experti zhodujú.

Verejný život

Tento faktor v sebe obsahuje činitele politické a legislatívne. Z tohto dôvodu boli oslovení experti z oblasti súdnictva, práva a politiky. Rozhovorov sa nakoniec zúčastnili dvaja respondenti, a to sudkyňa Mestského súdu v Brne (7A) a advokátka so vzdelaním právnickým, ekonomickým a politologickým, špecialistka na rodinné, pracovné a obchodné právo vrátane práva korporáčného (7B).

Politická dôvera by podľa oboch expertiek mala byť založená na subjektívnom hodnotení občanov, pričom by sa mala rozlišovať komunálna a vrcholová politika. V prípade komunálnej politiky má občan vlastnú skúsenosť, avšak pri vrcholovej sú hodnotené skôr sympatie. Respondentka 7A zdôrazňuje, že veľký vplyv na vytváranie názorov ľudí majú média, ktorých vplyv by bolo potrebné nejakým spôsobom očistiť. Podľa respondentky 7B je potrebné tiež zisťovať, čo občanom na vláde najviac vadí, aké chovanie vlády je podľa nich v poriadku, a aké je už neprípustné a podobne. Do úvahy prichádza hodnotenie zahrnuté v indexe Legatu Prosperity Index, ktorý zohľadňuje politickú dôveru vo vzťahu k obecnému blahu. Do úvahy je tiež možné vziať aj výsledky agentúry STEM, ktorá hodnotí dôveryhodnosť vrcholových politikov a inštitúcií dvakrát ročne.

Korupcia by podľa sudkyne 7A mala byť hodnotená predovšetkým na objektívnom základe. Ako vhodný indikátor sa javí miera objasnenosti korupčného merania, výsledky kontroly. Nepovažuje za vhodné sa pýtať na názor všetkých občanov, pretože nie každý má priamu skúsenosť s korupciou. Respondentka 7B s týmto súhlasí a dodáva, že subjektívne hodnotenie by mohli vyjadrovať iba ľudia s osobnou skúsenosťou ako napríklad podnikatelia, čo je prístup zahrnutý v indexe vnímania korupcie (CPI). Za vhodný považuje index platcov úplatkov (Bribery Payers Index), ktorý je založený na rozhovoroch s vedúcimi pracovníkmi v obchodných spoločnostiach. Zatiaľ ale meria úplatkárstvo iba v 26 zemiach sveta. Korupcia by sa podľa advokátky 7B mala hodnotiť zvlášť za justíciu, kataster, priestupkové konanie, dotačné konanie a verejné zákazky, pretože sa vyskytuje všade v inej miere.

Činnosť súdnictva je podľa respondentky 7B subjektívnou záležitosťou a predovšetkým advokáti by mali hodnotiť rozhodnutia súdu spolu s efektívnosťou konania, správnosťou rozhodnutia, prístupom sudcu a podobne. S týmto názorom nesúhlasí respondentka 7A. Advokáti môžu hodnotiť dĺžku konania, ale nie kvalitu rozhodnutia. Tvrdí, že za vhodnú metriku považuje výkonnosť tabuľky, ktoré sa mesačne v rámci výkazov zostavujú. Je v nich uvedený pomer vecí, ktoré padnú na súd, a ktoré sa skončia. Ďalej sa sleduje staroba týchto vecí, teda dĺžka súdneho konania (6 mesiacov, 1 rok, 2 roky). Rozlišujú sa trestné a civilné záležitosti. Zákonne sú stanovené lehoty pre vypracovanie rozhodnutí, ale aj pre dobu od nápadu prípadu po zahájenie konania. Tieto výkonnosť tabuľky slúžia pre ministerstvo, ktoré ale nemôže vykonávať inú kontrolu. Kvalita rozhodnutí je posudzovaná v rámci odvolacieho procesu. Hodnotenie dĺžky súdneho konania sa javí ako komplikovanejšie kvôli dôvodom, ktoré môžu spočívať v pochybení súdu alebo samotnými účastníkmi, preto presný časový limit nie je možné určiť. Obzvlášť v prípade civilného práva trvá súdne konanie omnoho dlhšie než v trestnom.

Činnosť vlády a ministerstiev by podľa expertiek mala byť postavená na subjektívnom hodnotení kvalifikovanými osobami. Respondentka 7B uvádza ako príklad vybranú skupinu akademikov, ktorí sa orientujú v danej problematike. Respondentka 7A sa prikláňa k názorom politológov a iných odborníkov, ktorí majú znalosť neovplyvňovanú médiami.

Jednoznačným meradlom **kvality zákonov** je podľa oboch respondentiek doba, za ktorú prebieha prvá novelizácia. Čím skôr novelizácia prebehne, tým horšia je kvalita zákonov. Ďalej potom predvídateľnosť práva, teda jasnosť a jednoznačná aplikovateľnosť zákonov. Respondentka 7A tvrdí, že podstatná je tiež jednoznačná koncepcia zákonov, teda nemožnosť právnych klúčiek. Názor ku kvalite zákonov by mali vyjadrovať aj odborníci. Podľa respondentky 7B by subjektívne hodnotenie malo byť založené na názoroch kvalifikovaných osôb, ale aj záujmových skupín (advokátska komora, štátni zástupcovia, obchodná komora, zväz dopravcov).

Vymáhateľnosť práva je podľa sudkyne 7A určená práve množstvom mezdier, teda možnosťami právnych klúčiek v zákone. Advokátke 7B sa javí za vhodný indikátor počtu objasnených trestných činov na celkovom počte trestných činov, ďalej potom dĺžka súdneho konania a finančná dostupnosť práva, ktorú vysvetľuje ná-

kladovosťou súdneho konania (správne poplatky, ceny právnych služieb). Ako posledné menuje frekvenciu pridelovania advokátov ex offa a úspešnosť žiadostí o pridelenie advokátov ex offa v trestnom i občianskom konaní. Respondentka 7A označuje za podstatný tiež právny rámec doručovania zásielok, teda skutočnosť, či je nastavené efektívne. Sudkyňa výrazne zdôrazňuje morálnu zodpovednosť občanov v danom štáte, ktorá je silne kultúrne podmienená. V niektorých štátoch nie je bežné, aby si občan dovolil nezaplatiť pokutu, niekde sa to naopak stáva často. Príkladom by mali ísť aj samotní politici, ktorí sú zodpovední za akési vychovávanie národa.

Nadštandard

Vzhľadom na skutočnosť, že podľa výsledkov faktorovej analýzy patrí do faktoru nadštandardu iba jedna položka, a to **veľkosť dedičstva**, neboli v rámci tohto faktoru uskutočnené rozhovory. Prehľad o dedičskom práve vo všetkých členských štátoch vznikol v rámci projektu spolufinancovaného Európskou komisiou a približuje, ktoré štátne orgány sú v tejto veci príslušné, kto dedí a v akej výške ak neexistuje závet, aká dedičská daň sa platí a iné (CNUE, 2010). V EÚ existujú dva druhy dedičskej dane, a to *inheritance tax*, ktorá sa vzťahuje na príjemcu dedičstva. Jej výška je odvodená od hodnoty zdedeného majetku a od stupňa príbuzenstva. Druhým druhom je *estate tax*, ktorá zaťažuje celkovú cenu majetku zomretého. Daňová povinnosť vzniká, ak majetok prekročí určitý limit.

Tab. 53 Typ dedičskej dane v jednotlivých štátoch EÚ

Typ dedičskej dane	Členské štáty
Inheritance tax	Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Fínsko, Nemecko, Grécko, Maďarsko, Írsko, Taliansko, Litva, Luxembursko, Holandsko, Poľsko, Slovinsko, Španielsko
Estate tax	Belgicko, Dánsko, Francúzsko, Veľká Británia
Žiadna daň	Rakúsko, Cyprus, Estónsko, Litva, Malta, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Švédsko

Podstatným sa javí celkový výnos z dedičskej dane vyjadrený ako podiel na celkových daňových výnosoch. Priemerná hodnota v EÚ je 0,5 %. Ďalej sa jedná o výšku medznej sadzby dane, ktorá je napríklad v Rakúsku 0 % a v Nemecku 50 %, a potom tiež existencia zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia pre dedičskú daň s inými štátmi. (European Commission Directorate General Taxation and Customs Union, 2011).

AGN International pravidelne uverejňuje porovnanie miery zdanenia. Vychádza pri tom z celkovej veľkosti zloženia dedičstva (dom, hotovosť, kótované akcie, nekótované akcie) a zo vzťahu dediča k zomretému. Cieľom je zistiť efektívnu daň. Problematickým bodom je však skutočnosť, že napríklad pre Českú republiku je veľkosť takto stanovenej efektívnej dane nulová, a to kvôli príbuzenskému vzťahu uvažovaných dedičov, avšak dedičská daň v Českej republike existuje. Podstatné je tiež

zohľadniť výšku odmeny notára v dedičskom konaní a iné položky pripadajúce do úvahy pre zníženie základu dane (dlhy zostaviteľa, primerané náklady na pohreb a iné). (AGN International, 2014).

Do úvahy prichádza určiť veľkosť dedičstva ako čistú hodnotu majetku po zaplatení dane, dlhov zostaviteľa a všetkých ostatných poplatkov súvisiacich s dedením. Hrubá hodnota majetku by mala byť určená ako súhrn hodnôt určených na základe znaleckých posúdení jednotlivých častí dedičstva. Treba však podotknúť, že veľkosť dedičstva môže byť tiež záporná, a teda ovplyvňuje životnú úroveň v negatívnom zmysle.

6 Diskusia a záver

Rôznorodosť prírodného bohatstva, kultúr, či histórie sveta je príčinou mnohokrátosti problémov, s ktorými je každá krajina dennodenne konfrontovaná. Inými slovami, každú časť sveta trápia iné problémy. Predložená dizertačná práca pojednáva o životnej úrovni v Európskej únii, v ktorej existujú taktiež medzištátne rozdiely, ale sú povedzme konzistentnejšie oproti iným svetadielom. Nakoľko nebolo možné analyzovať životnú úroveň obyvateľov v každom jednom štáte EÚ, bol pre účely tejto práce vybraný za každú zónu kultúrnej spriaznenosti v EÚ jeden štát, konkrétne Česká republika, Fínsko, Francúzsko Veľká Británia a Španielsko. Každý z týchto štátov reprezentoval danú kultúrnu zónu.

Životná úroveň jednotlivých štátov je vo všeobecnosti posudzovaná prostredníctvom ukazovateľa HDP na obyvateľa. Na jeho vývoj mala v priebehu sledovaného obdobia výrazný vplyv svetová kríza z roku 2007, po ktorej hodnoty HDP na obyvateľa poklesli, najvýraznejšie v prípade Veľkej Británie, kde došlo po roku 2009 spolu so Španielskom aj k najpomalšiemu rastu oproti ostatným štátom. HDP na obyvateľa medzi rokmi 2009 a 2013 vzrástlo vo Veľkej Británii o 3,42 % a v Španielsku o 1,24 %, pričom priemerný rast pre štáty EÚ bol na úrovni 9,36 %.

Podľa tohto ukazovateľa je najvyššia životná úroveň vo Fínsku, Francúzsku a Veľkej Británii. Španielsko osciluje okolo priemeru EÚ, ktorý bol v roku 2005 na úrovni 22 400 EUR PPS a v roku 2013 to bolo 25 700 EUR PPS. Do roku 2009 bolo HDP na obyvateľa Španielska nad európskym priemerom. Hlbšie pod európskym priemerom sa počas celého obdobia drží Česká republika. HDP na obyvateľa v tomto štáte malo však najrýchlejšie tempo rastu medzi prvým a posledným sledovaným rokom (15,73 %), čo znamená, že sa životná úroveň českých obyvateľov výrazne zvyšovala. Vo Veľkej Británii, v ktorej životná úroveň výrazne poklesla, je najvyšší podiel spotreby na HDP a najvyššia miera inflácie.

Ako sa ukázalo, najväčšiu časť spotrebných výdavkov tvoria výdavky za bývanie, potom za jedlo a nealkoholické nápoje. Pre Českú republiku sa v roku 2013 jednalo dokopy o 41,8 %. Fínski a Francúzski obyvatelia boli na tom veľmi podobne (39,6 a 39,3 %). Najmenšiu časť výdavkov za tieto položky vynakladala populácia Veľkej Británie (34,8 %) a potom Španielska (35,4 %). Vhodnejšie by bolo výdavky vzťahovať k príjmom. Na tomto mieste sa ponúka možnosť na zamyslenie, čo sa týka výdavkov na sociálne minimum, ktoré sú základným aspektom posúdenia životnej úrovne z ekonomického hľadiska. Európska únia si kladie vo svojich snahách za cieľ zvyšovať životnú úroveň obyvateľstva a znižovať rozdiely medzi regiónmi. V tomto zmysle by bolo vhodné previesť analýzu konvergenie príjmov upravených o životné náklady a zistiť, či chudobnejšie krajiny EÚ majú tendenciu rásť rýchlejšie než bohatšie krajiny, a teda, že vstup do EÚ bol pre ne prospešný. Podobný prístup zvolil Persson (1997) vo svojej štúdiu, ktorou doložil dôkaz o konvergencii v príjmoch na hlavu vo švédskych krajoch behom zvoleného obdobia.

Čiastka, ktorá prevyšuje náklady spojené s minimom potrebným pre každého človeka (bývanie, jedlo), určuje niečo navyše, čo istým spôsobom odráža ekonomický blahobyť obyvateľstva. Z tejto čiastky sa totiž pokrývajú iné spotrebné tovary

rôznej kvality. Nutné je však sledovať aj štruktúru týchto produktov, pretože napríklad zvýšená spotreba alkoholu neznamená kvalitnejší život. Práve spotreba alkoholu a tabaku by mala byť v súvislosti so životnou úrovňou sledovaná.

Nezamestnanosť predstavuje závažný problém pre Španielsko, kde od roku 2007 jej miera výrazne stúpa a v roku 2013 predstavovala 26,1 %, pre Českú republiku to pre porovnanie bolo 7 %. Okrem nízkej miery nezamestnanosti je v Českej republike aj najnižšia miera príjmovej nerovnosti, čo sa preukázalo Giniho koeficientom (24,6 % v roku 2013). Nízka príjmová nerovnosť je tiež vo Fínsku (25,4 % v 2013). V týchto dvoch štátoch behom obdobia nedošlo k výraznejším zmenám. Vo Francúzsku sa ale nerovnosť behom obdobia zvýšila na európsky priemer (30,5 % v 2013). Nad priemerom je Španielsko (33,7 %) s rastúcou nerovnosťou a Veľká Británia (30,2 %), kde príjmová nerovnosť mierne klesá. Rovnaké výsledky priniesol aj ukazovateľ S80/S20.

Za vhodný spôsob merania chudoby sa javí použitie nepríjmového hľadiska. Česká republika nemá silnú pozíciu, pretože tu žije najviac materiálne deprimovaných ľudí medzi sledovanými štátmi. Hoci došlo k poklesu ich počtu, v poslednom sledovanom roku sa jednalo o 15,9 %, vo Fínsku to bolo 8,5 %. Vo Veľkej Británii a Španielsku došlo ako v jediných k zvýšeniu miery materiálnej deprivácie, čo iste súvisí s pokrízovým obdobím, ktoré sa prejavilo aj na ich HDP. Je potrebné ale podotknúť, že všetky pozorované štáty sú na tom s materiálnou depriváciou lepšie než priemer EÚ.

Čo sa týka zadĺženosti domácností, francúzska a česká populácia ju má najnižšiu, nižšiu než európsky priemer. Zadĺženosť je najvyššia vo Veľkej Británii a Španielsku, čo môže byť spojené aj s vysokou príjmovou chudobou. Ľudia v týchto štátoch majú pomerne vysokú spotrebu, ktorá je ale spojená so zadĺženosťou, a teda ľudia žijú nadštandardne oproti svojim príjmom. Vysoká životná úroveň by nemala byť spájaná so spotrebnými pôžičkami, ale naopak s takou výškou spotreby, ktorú sú obyvatelia schopní pokryť zo svojich príjmov a zároveň vytvoriť rezervu pre budúcu spotrebu.

Medzi indexy, ktoré z ekonomického hľadiska komplexnejšie posudzujú životnú úroveň patrí index reálnych úspor, ktorého hodnoty medzi rokmi 2005 a 2010 zaznamenali pre všetky štáty výrazný pokles, ktorý je možné pripísať svetovej kríze. Problém je však v tom, že hodnoty z roku 2005 neboli do roku 2013 ani v jednom štáte dosiahnuté znova. Táto skutočnosť znamená, že obyvatelia európskych štátov žijú skutočne pre seba a nevytvárajú reálne úspory pre ďalšie generácie, čo je spojené s vysokou spotrebou a zadĺženosťou. Je možné konštatovať, že priemerný Európan má egoistickú povahu. Druhým ekonomickým indexom je index globálnej konkurencieschopnosti, podľa ktorého má najlepšie postavenie Fínsko a Veľká Británia, najhoršie Španielsko a Česká republika.

Pri súhrnnom posúdení životnej úrovne podľa ekonomických indikátorov a indexov je možné konštatovať, že najvyššia životná úroveň sa drží stabilne vo Fínsku a Francúzsku, a s istými problémami vo Veľkej Británii. Česká republika nemá síce najvyššie HDP na obyvateľa, napriek tomu však s prihliadnutím na ostatné ekono-

mické analýzy je životná úroveň tamojších obyvateľov na vyššej úrovni než v Španielsku, kde je vysoká miera nerovnosti a chudoby, ale aj nezamestnanosti a zadĺženosti.

Tento výsledok potvrdzujú aj výsledky šetrenia Eurobarometer (2014), ktoré vyjadrujú spokojnosť so životom obyvateľov z jednotlivých štátov. Španielski obyvatelia sú skutočne najmenej spokojní. Tieto výsledky sa behom obdobia nijako výrazne nemenia, čo podporuje Easterlinov paradox (Easterlin, 1995), podľa ktorého rast príjmov nevyvoláva rast spokojnosti ľudí. Napríklad v Českej republike medzi rokmi 2005 a 2013 došlo k rastu príjmov o takmer 40 %, hodnotenie spokojnosti ľudí sa však nezmenilo. Táto skutočnosť je spojená s vysvetlením Easterlina nazývaným sociálna komparácia. Ľudia porovnávajú svoj blahobyt s blahobytom spoločnosti ako celku. Subjektívne hodnotenie spokojnosti ľudí sa teda viaže ku konkrétnemu stavu blahobytu, ale nie je teda možné porovnávať spokojnosť v čase, čomu nasvedčujú aj výsledky Eurobarometru. Sociálna komparácia sa v prenesenom význame netýka iba hodnotenia jednotlivca voči spoločnosti ako konkrétného štátu, ale aj hodnotenia obyvateľov konkrétného štátu voči ďalším štátom, teda napríklad voči Európskej únii. V tomto prípade ale nezohráva svoju úlohu iba osobná, ale aj sprostredkovaná skúsenosť.

Za účelom sledovania životnej úrovne zo spoločenského hľadiska bolo použitých 7 indexov. Každý z nich v sebe obsahoval iné indikátory. Zistilo sa, že napriek tomu, že z ekonomického hľadiska majú obyvatelia Španielska mnohé problémy, dožívajú sa v priemere najviac rokov, a to 82,1, naopak najmenej je to v Českej republike (77,7 rokov). Podľa kúpnej sily zahrnutej v indexe kvality života, si českí obyvatelia môžu dovoliť nakúpiť najmenej typických produktov. V Českej republike sú aj najdrahšie nehnuteľnosti vzhľadom k príjmom, čo podporuje odporúčanie ohľadom sledovania konvergencie, spomenutej vyššie.

Bezpečnosť podľa QLI je na najvyššej úrovni vo Fínsku, naopak na najnižšej vo Francúzsku. Podľa LPI a GloPI je na tom najhoršie Španielsko. Vzdelávací systém je najlepšie hodnotený vo Fínsku a v Českej republike, najhoršie v Španielku, zdravotníctvo je problematické pre Českú republiku. Podľa SSI je v sledovanom období zaznamenaný najvyšší nárast ekonomického blahobytu v Českej republike, čo odráža aj vývoj HDP na obyvateľa.

Zo spoločenského hľadiska sa zdá byť výsledok posúdenia životnej úrovne vo vybraných štátoch obdobný ako z hľadiska ekonomického. Ponúka však podrobnejší prehľad položiek, ktoré nie sú v čisto ekonomických indikátoroch alebo indexoch zahrnuté. Z časti v sebe zahŕňa aj ekologické hľadisko, a to napríklad v indexe lepšieho života.

Environmentálna stránka životnej úrovne je jedným z dôvodov, prečo býva HDP na obyvateľa kritizované ako neadekvátne meradlo životnej úrovne. Zvyšujúce HDP totiž so sebou nesie aj zvýšenie negatívnych dopadov na životné prostredie. Problémami, s ktorými sa európske štáty stretávajú sú hlavne kvalita ovzdušia a malá rozloha lesov, čo súvisí so spotrebou. V tomto smere sa porovnáva ekologická

stopa s biokapacitou, ktorá je jedine vo Fínsku vyššia. Fínsko svojimi aktivitami pôsobí na životné prostredie najviac negatívne, ale vzhľadom na veľkosť biokapacity si to môže dovoliť.

Pre každý sledovaný index bol zisťovaný vzťah s HDP na obyvateľa pomocou regresnej analýzy. Následne bola pre vybrané indexy prevedená meta-analýza a pre každý index zhluková analýza. Výsledky nasvedčujú tomu, že vzťah HDP s jednotlivými indexmi bol vo všetkých prípadoch okrem SSI významný. U väčšiny spoločenských indexov sa zistila veľmi silná závislosť, u environmentálnych a jedného z ekonomických (GSI) stredne silná. Niektoré spoločenské indexy, ako napríklad QLI obsahujú aj ekonomické indikátory, avšak iné len v obmedzenej miere. Smer všetkých závislostí bol očakávaný. GCI síce má silný vzťah k HDP na obyvateľa, obsahuje ale iba ekonomické položky, a nezohľadňuje žiadne spoločenské či ekologické zložky, ktoré by podľa rôznych názorov mali byť zohľadnené. Naopak GSI upravuje národný príjem o nákladové položky, ktoré znižujú životnú úroveň, a pri tomto sa už prejavuje stredná závislosť s HDP na obyvateľa.

Zaujímavý je silný vzťah HDI a HDP, čo je dôvod, prečo býva HDI kritizované. Neprináša totiž výraznejšie odlišné výsledky než HDP (Stanton, 2007) a ako tvrdili Ranis et al (2006) neobsahuje všetky zložky, ktoré tvoria ľudský rozvoj. Skutočne sa zdá, že HDI je vhodné pre jednotlivé posúdenie jeho troch zložiek a prípadné medzištátne porovnanie, ale nie pre sumarizačné posúdenie kvality života. Zložky HDI však majú na životnú úroveň kladný vplyv, a to najväčší v porovnaní s ostatnými sledovanými indexmi, naopak zložky HDP v celkovom modeli životnú úroveň znižujú. Toto zistenie nasvedčuje tomu, že by do budúcnosti mala byť v rámci meta-analýzy overená závislosť jednotlivých položiek samostatne. V rámci prevedeného postupu však bolo dostatočné posúdenie homogenity, ktoré viedlo k záveru, že skúmané štúdie sú vysoko heterogénne.

Ďalej sa ukázalo, že vysoká spotreba nie je automaticky odrazom lepšej kvality života jedincov. Dôležitým aspektom je, aké produkty sa spotrebávajú, čo sa ukázalo už v predchádzajúcich analýzách. Spotreba niektorých vecí iba zvyšuje krátkodobý pôžitok jedinca, ale nezvyšuje jeho kvalitu života a životnú úroveň spoločnosti.

Niektoré činitele zahrnuté v pozorovaných indexoch majú rôzny smer vplyvu na model životnej úrovne. Napríklad bezpečnosť je v prípade QLI negatívna a u BLI pozitívna. Tieto výsledky naznačujú nesúrodosť použitých metódik.

Stredne silný až silný pozitívny vzťah HDP a CPI znamená, že v štátoch s vyššou hospodárskou výkonnosťou je nižší výskyt korupcie, čo ale neznamená, že sa v nich nenachádza vôbec, a preto by tomuto problému mala byť venovaná pozornosť aj vo vyspelých štátoch, predovšetkým ale v menej vyspelých štátoch.

Index šťastnej planéty predstavuje určité prepojenie s HDI, pretože obsahuje položku očakávanej dĺžky života, ale zároveň obsahuje aj ekologickú stopu, ktorá v HDI absentuje.

Uskutočnená meta-analýza nezvyšuje kvalitu vstupných dát, iba ich empiricky sumarizuje. Táto skutočnosť znamená, že výsledky sú značne ovplyvnené vstupnými údajmi. Hlavným limitom je počet vstupných štúdií, ktorý bol ovplyvnený dostupnými dátami. Do budúcnosti by bolo potrebné zapojiť viacej štúdií, čím by hodnota

výsledkov stúpla. Problémom tejto analýzy je aj tzv. publication bias, ktorá spočíva v tom, že sú verejnosti často predstavované iba pozitívne výsledky, teda vydarené štúdie, čo skresľuje závery tejto analýzy. Táto skutočnosť nebola v práci ošetrená, čo by však nemalo znižovať dôveryhodnosť výsledku vzhľadom na ostatné v práci prevedené analýzy, ktoré s výsledkami meta-analýzy v mnohých ohľadoch súhlasia.

Použitie exaktných metód a ich výsledky jednoznačne potvrdzujú, že životná úroveň predstavuje veľmi širokú oblasť, ktorá obsahuje položky z mnohých disciplín, a preto vyžaduje medzidisciplinárnu kooperáciu pri jej skúmaní.

V ďalšej etape práce bol prevedený primárny výskum formou dotazníkového šetrenia vo vybraných 5 krajinách. Dosiahnutý počet 2743 respondentov na základe kvótného výberu podľa ekonomickej aktivity v jednotlivých štátoch predstavuje reprezentatívny výberový súbor. Činitele, ktorým sa v rámci dotazníkového šetrenia venovala pozornosť, boli rozdelené do 8 oblastí.

S verejným životom, miestom bydliska a ekonomickým aspektom sú najviac spokojní fínski, francúzski a britskí obyvatelia, čo znamená obdobné výsledky ako v prípade posudzovania životnej úrovne na základe ekonomického a spoločenského hľadiska. So zdravotníctvom sú najmenej spokojní obyvatelia Českej republiky, čo sa zistilo aj v orientačnej analýze zo spoločenského pohľadu. Životné prostredie predstavuje oblasť, s ktorou sú najspokojnejší obyvatelia Fínska, čo je prepojené s výsledkami ekologickej stopy a biokapacity, podľa čoho fínski respondenti si ako jediní vytvárajú environmentálnu rezervu. V oblasti vzdelávania sú opäť najspokojnejší obyvatelia Fínska, najmenej spokojní britskí obyvatelia. Českí respondenti sú prevažne skôr spokojní. Tieto výsledky však úplne nekorešponujú s výsledkami ohľadom vzdelania zahrnutých v BLI, ktoré hodnotí dosiahnuté vzdelanie populácie, schopnosti študentov a roky strávené vzdelávaním.

Pri celkovom vyjadrení spokojnosti so životnou úrovňou je možné väčšinu európskych obyvateľov považovaných za spokojných, pretože 62 % z nich označilo svoju spokojnosť ako veľmi spokojný, spokojný alebo skôr spokojný. Pri sledovaní rozdielov medzi štátmi, a po uskutočnení binárnej logistickej regresie sa zistilo, že najspokojnejší sú francúzski, potom fínski, britskí, ďalej českí a najmenej spokojní sú španielski obyvatelia. Oproti výsledkom, ktoré priniesol Eurobarometer (2014) nastala zmena v poradí iba medzi prvými dvoma štátmi - Fínskom a Francúzskom. Každopádne obyvatelia Fínska a Francúzska spadajú podľa predikovaných kategórií spokojnosti, zistených ordinálnou logistickou regresiou, do jednej skupiny. O niečo menej spokojní sú britskí a českí obyvatelia a samostatnú skupinu najmenej spokojných obyvateľov tvoria obyvatelia Španielska.

Pri porovnaní výsledkov vo väčšine pozičných máp zobrazujúcich vzťah HDP a vybraných indexov, hlavne vzhľadom na ukazovateľ HDP na obyvateľa, je zaznamenaná odlišnosť predovšetkým v postavení Českej republiky, ktorá však mala lepšiu pozíciu než Španielsko v mnohých iných indexoch. Najsilnejšiu trojicu tvorili väčšinou Fínsko, Francúzsko a Veľká Británia, čo je rovnako preukázané aj výsledkami analýz primárnych dát.

Pri hľadaní odpovede na otázku, čo je podľa respondentov určujúce pre ich životnú úroveň bolo zistené, že ani jeden z 11 ekonomických prvkov nepatrí medzi

najvýznamnejšie hodnotené. Celkovo táto oblasť bola až na 5. najdôležitejšom mieste z 8 hodnotených oblastí, čo podporuje tvrdenie mnohých autorov, že životná úroveň nie je ovplyvnená rýdzo ekonomickými faktormi, a preto by nemala byť posudzovaná iba na základe HDP na obyvateľa (Islam, 2002; Jeníček a Foltýn, 2010; Mlčoch, 2007; Šrůtka, 1968 a iní).

Skutočnosť, či sú názorové rozdiely ovplyvnené štátnou príslušnosťou, ekonomickou aktivitou, vzdelaním či pohlavím bola overená neparametrickou analýzou rozptylu s následným Kruskal-Wallisovým a v prípade pohlavia Mann-Whitneyovým testom. Ukázalo sa, že štát a ekonomická aktivita majú vplyv na hodnotenie dôležitosti položiek u všetkých oblastí. Vzdelanie sa ukázalo ako nevýznamné v prípade medziľudských vzťahov, čo znamená, že vzťahy sú rovnako podstatné pre všetkých ľudí bez ohľadu na dosiahnuté vzdelanie, čo vychádza zo sociálno-psychologických potrieb každého jedinca. Vzdelávanie a verejný život hodnotia rovnako muži aj ženy. Tieto zistenia naznačujú, že aspoň tieto faktory by mali byť kvótnymi znakmi pri obdobnom dotazníkovom šetrení.

Stanovenie výsledných determinantov životnej úrovne bolo založené na faktorovej analýze, na metóde analýzy hlavných komponentov, ktorá bola pre dané dáta vhodným spôsobom spracovania. Do budúca by bolo vhodnejšie uskutočniť explikatívnu faktorovú analýzu, ktorá je vhodná pre diskkrétne hodnoty. V tejto práci to nebolo možné kvôli softwarovému obmedzeniu. Postupne sa dospelo k výsledku určenia 8 hlavných komponentov, ktoré obsahovali 46 položiek. Na základe posúdenia ich povahy sa výsledné faktory pomenovali a určili sa ich váhy pomocou populačného priemeru ich hodnotenia. Výsledkom je, že podľa subjektívnych názorov obyvateľov vybraných štátov ovplyvňujú životnú úroveň faktory v tomto poradí – emočná pohoda, zdravotníctvo, životné prostredie, komerčná sféra, vzdelávacie aktivity, obslužnosť obyvateľstva, kvalita verejného života a nadštandard. Ekonomický aspekt je čiastočne zahrnutý vo faktore komerčnej sféry a obslužnosti obyvateľstva. Pozoruhodné ale je, že činitele ako príjem, dostupnosť pracovných miest, vlastníctvo nehnuteľností, výška transferov a iné nie sú vo výsledkoch zahrnuté, čo znamená, že ich variabilita je zastúpená v iných položkách.

Pri prepojení výsledkov analýz sekundárnych a primárnych dát je zrejmé, že životná úroveň nie je iba ekonomickou problematikou, ale nie je možné od ekonomického prístupu úplne abstrahovať. Napriek tomu, že ekonomické položky neboli obyvateľmi hodnotené ako najdôležitejšie, vytvárajú základ pre život každého jedinca. Bola preukázaná kauzalita medzi HDP na obyvateľa a skúmanými indexmi, a teda hoci je tento ukazovateľ zo strán mnohých odborníkov ostro kritizovaný, mal by byť v meraní životnej úrovne naďalej používaný. Je síce pravdou, že neodráža úplne všetky činitele životnej úrovne, s mnohými však koreluje, a preto by mal byť pre komplexné zhodnotenie iba doplnený o ďalšie indikátory. Nasledujúci obrázok 68 približuje faktory životnej úrovne, ktoré vychádzajú z výsledkov tejto práce.

Obr. 68 Faktory životnej úrovne

Ekonomická základňa je nosnou časťou pri posudzovaní životnej úrovne. Táto časť by mala byť doplnená o ďalších 8 faktorov, ktoré reprezentujú kvalitu života. Faktory sú zoradené podľa váh, ktoré boli určené v predchádzajúcich etapách. Tento náčrt modelu predstavuje prepojenie zistení na základe sekundárnych a primárnych dát odrážajúcich objektívny a subjektívny pohľad na meranie životnej úrovne založeného na ekonomických, spoločenských a environmentálnych pilieroch.

Samozrejme, existujú tu určité limity. V práci nie sú zahrnuté všetky existujúce alternatívne indexy a prístupy k meraniu životnej úrovne. Dotazníkové šetrenie bolo uskutočnené iba v piatich vybraných štátoch. Pre plnohodnotnejšie výsledky by ho bolo potrebné previesť vo všetkých členských štátoch EÚ, pričom reprezentatívum vzorky by malo byť postavené na väčšom množstve kvótnych znakov. Otázkou tiež je, akú váhu by mala mať samotná ekonomická základňa voči ostatným faktorom zobrazených v pyramíde.

Výsledky hĺbkových rozhovorov s expertmi potvrdili zložitú problematiku hodnotenia životnej úrovne, a to nie len výberom faktorov, ktoré ju najviac ovplyvňujú, ale tiež spôsobom ich vyjadrenia.

Samotní odborníci potvrdzujú skutočnosť, že výrazný vplyv na názory obyvateľstva majú média. V niektorých prípadoch by bolo vhodné od vplyvu médií názory

respondentov dokonca očisťovať. Média totiž vytvárajú sprostredkovanú skúsenosť, ktorá potom ovplyvňuje aj vnímanie životnej úrovne, ktorá sa zo subjektívneho hľadiska v čase nemení, čo vlastne podporuje už spomínanú Easterlinovu teóriu. Odborníci tiež pri posudzovaní životnej úrovne upozorňujú na silný vzťah vzdelania a iných faktorov, ktoré súvisia aj s vedomím rizika a životným štýlom.

Výsledky tejto fázy nasvedčujú tomu, že existuje veľké množstvo indikátorov, ktorými sa dané faktory a ich položky dajú popísať. Jedná sa ako o objektívne, tak aj o subjektívne prístupy. Je ale tiež očividné, že experti sa na všetkom jednoznačne nezhodli, v niečom si dokonca odporovali. Aj tento fakt indikuje skutočnosť, že životná úroveň je naozaj veľmi široká a ťažko uchopiteľná téma. Výsledky hĺbkových rozhovorov prinášajú skutočne iba počiatočný krok v stanovení konečných spôsobov merania životnej úrovne. Pre hlbšie zistenia by bolo potrebné zapojiť oveľa väčší počet odborníkov, z viacerých štátov EÚ a prikloniť sa ku skupinovému rozhovorom za použitia brainstormingu. Následne by výsledky mali byť testované štatistickými metódami a určené ich váhy pre konečné hodnotenie životnej úrovne.

Z vyššie uvedených výsledkov zistených ako zo sekundárnych, tak aj z primárnych dát vyplýva, že najvyššiu životnú úroveň majú z dlhodobého hľadiska obyvatelia Fínska, potom obyvatelia Francúzska a Veľkej Británie. Naopak najhoršia je pre českých a španielskych obyvateľov. V prípade Českej republiky sa ale životná úroveň zlepšuje, avšak vo Veľkej Británii a hlavne v Španielsku dochádza k jej zhoršeniu.

Životná úroveň je determinovaná rozličnými ukazovateľmi, ktorých hodnotenie spadá do kompetencie rôznych disciplín. Znamená to, že sa jedná o veľmi komplexnú tému, ktorú nie je vhodné zjednodušovať použitím hrubého domáceho produktu na obyvateľa pre jej meranie. Nie je totiž v možnostiach HDP zachytávať mnohé kvalitatívne atribúty, ktoré na obyvateľov pôsobia. Je preto potrebné si pozorne uvedomovať obmedzenia tohto ukazovateľa a pri zisťovaní životnej úrovne venovať pozornosť aj iným indikátorom spadajúcim do sociologicko-psychologickej, ako aj do ekologickej oblasti.

7 Zdroje

- ABDALLAH, S., THOMPSON, S., MICHAELSON, J., MARKS, N., STEUER, N. *The Happy Planet Index 2.0: Why good lives don't have to cost the Earth*. London: New economics foundation, 2009. 65 s. ISBN: 978 1 904882 55 8.
- ACQQL. *About Quality of Life* [online]. 2015 [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://www.acqol.com.au>>.
- AKRANAČIČIŪTĚ, D. RUŽEVIČIUS, J. Quality of Life and its Components' Measurement. *Engineering Economics*. 2007, vol. 52, no. 2, s. 44-49. ISSN 1392-2785.
- ALKIRE, S., SARWAR, M. B. Multidimensional Measures of Poverty & Well-being. In: *Oxford Poverty & Human Development Initiative, University of Oxford* [online]. 2009 [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/policy/future/pdf/7_alkire_final_formatted.pdf>.
- ANDERSEN, R., CURTIS, J. The polarizing effect of economic inequality on class identification: Evidence from 44 countries. *Research in Social Stratifications and Mobility*. 2012. vol. 30, no. 1, s. 129-141. ISSN 0276-5624.
- APEK. *Program česká kvalita* [online]. 2015 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <<http://ceskakvalita.cz/spotrebitele/znacky/appek-certifikovany-obchod/12>>.
- ARNOLD, R. A. *Economics*. 11. vyd. , Melbourne: South-Western Cenage Learning, 2014. 912 s. ISBN 978-113-3189-756.
- ATKINSON, A.B., MARLIER, E. *Income and living conditions in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010. 424 s. ISBN 978-92-79-16351-7.
- ATKINSON, G., DUBOURG, R., HAMILTON, K., MUNASINGHE, M., PEARCE, D., YOUNG, C. *Measuring sustainable development: macroeconomics and the environment*. Cheltenham [u.a.]: Elgar: Edward Elgar, 1999. 272 s. ISBN 9781840641981.
- AUSTRALIAN CENTRE ON QUALITY OF LIFE. *Personal Wellbeing index* [online]. 2015 [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <<http://www.acqol.com.au/iwbg/wellbeing-index/index.php>>.
- AVE. *Příručka hospodaření s odpady*. [online]. 2015 [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <<http://www.prisnotice.cz/data/ostatni/prirucka-hospodareni-s-odpady.pdf>>.
- BAKER, E., INTAGLIATA, J. *Quality of life in the evaluation of community support systems. Evaluation and Program Planning* [online]. 1982, vol. 5, no. 1, s. 69-79. [cit. 2013-10-25]. DOI: 10.1016/0149-7189(82)90059-3
- BARBONE, L. BONTH-ONTH-OSLOMOVSKY, M., ZAIDI, S. *The Foreign-born Population in the European Union and Its Contribution to National Tax and benefits Systems: Some Insights from Recent Household Survey Data*. The World bank: Data & research [online]. 2009 [cit. 2013-12-13]. DOI: 10.1787/823651035743.

- BOARINI, R., MIRA D'ERCOLE M. Measures of Material Deprivation in OECD Countries. *OECD: Social, Employment and Migration Working Papers*. OECD Publishing. [online]. 2006, no. 37 [cit. 2013-01-06]. DOI: 10.1787/866767270205
- BOSSERT, W., CHAKRAVARTY, S. R., D'AMBROSIO, C. *Multidimensional poverty and material deprivation*. [online]. 2009 [cit. 2013-01-08]. Dostupné z: <<http://www.ecineq.org/milano/WP/ECINEQ2009-129.pdf>>.
- BATE, R. What Is Prosperity and How Do We Measure It?. *American Enterprise Institute for Public Policy Research Development Policy Outlook* [online]. 2009 [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: <<https://www.aei.org/wp-content/uploads/2011/10/03-DPO-2009g.pdf>>.
- BENNETT, M. K. On Measurement of Relative National Standards of Living. *The Quarterly Journal of Economics* [online]. 1937, vol. 51, no. 2, s. 317-336. [cit. 2013-01-10]. DOI: 10.2307/1882091.
- BENTHAM, J., BURNS, J., HART, H. *An introduction to the principles of morals and legislation*. New York: Oxford University Press, 1996. 343 s. ISBN 01-982-0516-3.
- BERCH, J. C.J.M. VAN DEN. The GDP paradox. *Journal of Economic Psychology* [online]. 2009, vol. 30, no. 2, s. 117-135. [cit. 2014-02-10]. DOI: 10.1016/j.joep.2008.12.001
- BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J., ANTOŠOVÁ, V. Evaluating of Living Standards Indicators. Working Paper. 2015. (stav k 30.6.2015: v recenznom konaní v *Danube*. ISSN 1804-8285).
- BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J., ANTOŠOVÁ, V. Income Poverty in Selected Countries of the European Union. In *2013 International Conference on the Modern Development of Humanities and Social Science (MDHSS 2013)*. Paris: Atlantis Press, 2013, s. 467-471. ISSN 1951-6851.
- BLEYS, B. Beyond GDP: Classifying alternative measures for progress. *Social Indicators Research*, 2012, vol. 109, no. 3, s. 355-376. ISSN 0303-8300.
- BRADBURN, N. *The structure of psychological well-being*. Chicago: Aldine. 1969, 318 s. ISSN 0077-5258.
- BRADSHAW, J., FINCH, N. Overlaps in Dimensions of Poverty. *Journal of Social Policy*, 2003, vol. 32, no. 4. s. 513-525. ISSN 0047-2794.
- BUCHTA, M. *Nerovnosti v důchodech*. [online]. 2003, s. 24 – 31. [cit. 2012-12-05], ISSN 1211-555x. Dostupné z: <https://dspace.upce.cz/bitstream/10195/32346/1/CL402.pdf>
- CAIMAN K. C. Definitions and dimensions of quality of life. In *The Quality of Life of Cancer Patients*. New York: Raven Press, 1987, vol. 17, s. 1-9.
- CAMPBELL, A., CONVERSE P. E., RODGERS W. L. *The quality of American life: perceptions, evaluations, and satisfactions*. New York: Russell Sage Foundation, 1976, 583 s. ISBN 0871541947.

- CELIA D. F. Quality of Life: the concept. *J. Palliative Care* g, 8, [online]. 1992 [cit. 2013-09-10]. Dostupné z: <http://www.researchgate.net/profile/David_Cella/publication/19864454_Quality_of_life_during_and_after_cancer_treatment/links/54847cba0cf24356db60defe.pdf>.
- CENA SKIP. *Městská knihovna roku 2015* [online]. 2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <<http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/cena-skip-a-skanska-mestska-knihovna-roku>>.
- CIVITAS PER POPULI HRADEC KRÁLOVÉ. *Metodika výpočtu koeficientu ekologické stability KES* [online]. 2010 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: <<http://www.indikatory.eu/metodika-vypoctu-koeficientu-ekologicke-stability-kes>>.
- CI2. *Indikátor ECI A.4: Dostupnost veřejných prostranství a služeb* [online]. 2013 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <<http://ci2.co.cz/cs/indikator-eci-a4-dostupnost-verejnych-prostranstvi-sluzeb>>.
- CI2. *Dostupnost obchodů se základními potravinami* [online]. 2015 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <<http://indikatory.ci2.co.cz/cs/a4-6/dostupnost-obchodu-se-zakladnimi-potravinami>>.
- COBB, C., HALSTEAD, T., ROWE, J. If GDP is Up, Why is America Down? *Atlantic Monthly* [online]. 1995, 276 s. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <<http://www.theatlantic.com/past/politics/ecbig/gdp.htm>>.
- COBB, C., HALSTEAD, T., ROWE, J. *Why bigger isn't better: The genuine progress indicator*. [online]. 1999 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <<http://rprogress.org/publications/1999/gpi1999.pdf>>.
- COLL, A. CH. Understanding Income Inequality: Concept, Causes and Measurement. *International Journal of Economics and Management Sciences*. 2011, vol. 1, no. 3, s. 17 – 28. ISSN 2162-6359.
- COMPENDIO PARA A SUSTENTABILIDADE. *Criticism of the GDP* [online]. 2008 [cit. 2013-11-19]. Dostupné z: <http://www.compendiosustentabilidade.com.br/compendiodeindicadores/introducao/default.asp?paginaID=25&conteudoID=390&it_idioma=2>.
- COSTANZA, R., HART, M., POSNER, S., TALBERTSH, J. *Beyond GDP: The Need for New Measures of Progress*. Boston: The Pardee Papers. [online]. 2009, no. 4, 46 s. [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: <<http://www.bu.edu/pardee/files/documents/PP-004-GDP.pdf>>.
- COSTANZA, R., FISHER, B., ALI, S., BEER, C., BOND, L., BOUMANS, R., DANIGELIS N. L., DICKINSON, J., ELLIOTT, C., FARLEY, J., GAYER, D.E., MACDONALD GLENN, L., HUDSPETH, T.R., MAHONEY, D.F., MCCAHILL, L., MCINTOSH, B., REED, B., RIZVI, A.T., RIZZO, D.M., SIMPATICO, T., SNAPP, R. *An Integrative Approach to Quality of Life Measurement, Research, and Policy*. [online]. 2008, vol. 1, no. 1, 17-21 s. [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <<http://sapiens.revues.org/169>>
- COTTAM, H. R., MANGUS A. R. *A Proposed Definition of Standard of Living. Social Forces* [online]. 1942, vol. 21, no. 2, 177-179 s. [cit. 2013-01-18]. DOI: 10.2307/2570553.

- CROPSEY, J. *What is welfare economics?*. Ethics, The University of Chicago Press, [online]. 1955, vol. 65, no. 2, 116 - 125 s. [cit. 2014-10-05]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2378702>>.
- CVVM. *Důvěra ústavním institucím v únoru 2015* [online]. 2015 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7342/f3/pi150220.pdf>.
- CVVM. *Důvěra vrcholným politikům – leden 2015* [online]. 2015 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7333/f3/pi150209.pdf>.
- ČÁSLAVKA, J., HÁK, T., TREBICKÝ, V., KUTÁČEK, S. *Indikátory blahobytu*. Praha: Edice APEL, 2010, 58 s. ISBN 978-80-87417-02-7.
- ČERNÝ, L. *Korupce, o které se nemluví* [online]. 2014 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <<http://leopold-cerny.blog.ihned.cz/c1-62973780-korupce-o-ktere-se-nemluvi>>.
- ČESKÁ ASOCIACE SESTER. *Pády* [online]. 2013 [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://www.cnaa.cz/pady/>>.
- ČESKÁ ASOCIACE SESTER. *Sledování pádů u hospitalizovaných pacientů v letech 2011 – 2012* [online]. 2013 [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <http://www.cnaa.cz/docs/tiskoviny/zaverecna_zprava_2011_2012-91b6f.pdf>.
- ČESKÁ TELEVIZE. *Události v regionech (Brno)* [online]. 2015 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10122427178-udalosti-v-regionech-brno/315281381990105-udalosti-v-regionech/obsah/372517-dostupnost-obchodu-na-venkove-a-ve-mestech>>.
- ČESKÝ HYDROMETEOROLOGICKÝ ÚSTAV. *Hydrologická ročenka České republiky 2004: Hydrologická bilance jakosti vody* [online]. 2004 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <<http://voda.chmi.cz/hr04/kap3.html>>.
- ČESKÝ HYDROMETEOROLOGICKÝ ÚSTAV. *Informace o kvalitě ovzduší v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/web_generator/actual_hour_data_CZ.html>.
- ČSÚ. *Metainformace k ukazateli* [online]. 2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_ukazatel.jsp?kodukaz=6267>.
- DANZIGER, S., GAAG, J., TAUSSIG, M.K., SMOLENSKY E. The direct measurement of welfare levels: How much does it cost to make ends meet? *The Review of Economics and Statistics*. The MIT Pres, [online]. 1984, vol. 66, no. 3, s. 500-505, [cit. 2014-10-05]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/1925010>>.
- DICKINSON, E. GDP: A Brief History. In: ForeignPolicy [online]. 2011 [cit. 2013-11-20]. Dostupné z: <http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/02/gdp_a_brief_history?page=0,0>.
- DIENER, E. *Satisfaction With Life Scale* [online]. 2009 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <<http://internal.psychology.illinois.edu/~ediener/SWLS.html>>.

- DIENER, E., DIENER, M. Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. In: *Culture and well-being*. Springer Netherlands, 2009, 71-91 s. ISBN 978-90-481-2351-3.
- DIENER, E., SUH, E. Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicators. *Social Indicators Research*, [online]. 1997, vol. 40, 1/2, s. [cit. 2013-01-15]. ISSN 0303-8300.
- DIENER, E., RICHARD E. *Personality and subjective well-being*. Springer Netherlands. 2009, s. 75-102. ISBN 978-90-481-2349-0.
- DIENER, E., SAPYTA, J.; SUH, E. Subjective well-being is essential to well-being. *Psychological inquiry* [online]. 1998, vol. 9, no. 1, s. 33-37. [cit. 2013-01-22]. DOI: 10.1037/e597202012-007.
- Diener, E., Suh E. M., Lucas R. E., Smith, H. L. Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin* [online]. 1999, vol. 125, no. 2, s. 276-302. [cit. 2013-01-22]. DOI: 10.1037/0033-2909.125.2.276.
- DODGE, R., DALY, A. HUYTON, J. SANDERS, L. The challenge of defining wellbeing. *International Journal of Wellbeing* [online]. 2012, vol. 2, no. 3, s. 222-235. [cit. 2014-01-15]. DOI: 10.5502/ijw.v2i3.4.
- DUE, P., HAREL-FISCH, Y., DAMSGAARD, M. T., BJØRN E. HOLSTEIN, M., HETLAND, J., CURRIE, C., NIC GABHAINN, S., GASPARD DE MATOS, M., LYNCH, J. Socioeconomic Inequality in Exposure to Bullying During Adolescence: A Comparative, Cross-Sectional, Multi-level Study in 35 Countries. *American Journal of Public Health*. [online]. 2009, vol. 99, no. 5, s. 907-914. [cit. 2013-03-14]. DOI: 10.2105/ajph.2008.139303.
- EASTERLIN, R.A. Will Raising the Incomes of All Increase the Happiness of All. *Journal of Economic Behavior & Organization*. 1995, vol 27, no. 1, s. 35-47.
- EKO-KOM. *Jak třídít?* [online]. 2015 [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <<http://www.jak-tridit.cz/priroda/#page-5>>.
- ENVIFORM. *Ochrana čistoty ovzduší*. [online]. 2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <<http://www.enviform.cz/pracovni-a-zivotni-prostredi/ochrana-cistoty-ovzdusi>>.
- ENVIRONMENTAL PERFORMRANCE INDEX. *Global Metrics for The Environment* [online]. 2014 [cit. 2014-10-12]. Dostupné z: <<http://epi.yale.edu/>>.
- EUROFOUND. *European Quality of Life Surveys* [online]. 2012 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <<http://www.eurofound.europa.eu/surveys/eqls>>.
- EUROFOUND. *European social survey* [online]. 2015 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <<http://www.europeansocialsurvey.org/>>.
- EUROPEAN COMMISSION. *Corruption* [online]. 2012 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_374_en.pdf>.
- EUROPEAN COMMISSION. *Eurobarometer interactive search system* [online]. 2015 [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/index_en.cfm>.

- EUROPEAN COMMISSION. *European Community Health Indicators* [online]. 2010 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/health/indicators/indicators/index_en.htm>.
- EUROPEAN COMMISSION. *Patient safety and quality of healthcare* [online]. 2010 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_327_en.pdf>.
- EUROPEAN COMMISSION DIRECTORATE GENERAL TAXATION AND CUSTOMS UNION. *Study on inheritance taxes in EU Member states and possible mechanisms to resolve problem of double inheritance taxation in the EU* [online]. 2011 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/common/consultations/tax/2010/08/inheritance_taxes_report_2010_08_26_en.pdf>.
- EUROSTAT. *European Statistics* [online]. 2014 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>.
- EUROSTAT. *Financial burden of the repayment of debts from hire purchases or loans* [online]. 2015 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/ilc_mdcd05>.
- EUROSTAT. *Gross debt-to-income ratio of households* [online]. 2015 [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tec00104>>.
- EVROPSKÁ KOMISE. *Dědictví v Evropě* [online]. 2013 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <<http://www.successions-europe.eu/>>.
- FARQUHAR, M. Elderly people's definitions of quality of life. *Social Science & Medicine* [online]. 1995, vol. 41, no. 10, s. 1439-1446. [cit. 2015-05-20]. DOI: 10.1016/0277-9536(95)00117-p.
- FELCE, D., PERRY, J. Quality of life: Its definition and measurement. *Research in developmental disabilities* [online]. 1995, vol. 16, no. 1, s. 51-74. [cit. 2013-01-17]. DOI:10.1016/0891-4222(94)00028-8
- FERRISS, A. L. Religion and the Quality of Life. *Journal of Happiness Studies*. 2002, vol. 3, no. 3, s. 199-215. DOI: 10.1023/A:1020684404438.
- FIREBAUGH, G. *The new geography of global income inequality*. Cambridge: Harvard University Press, 2006. 272 s. ISBN 978-067-4019-874.
- FISHER, I. *The nature of capital and income*. San Diego: Simon, 2003. 427 s. ISBN 1932512055.
- FLEURBAEY, M., HERPIN, N., MARTINEZ M., VERGER D. Mesurer la pauvreté? *Economie et Statistiques* [online]. 1997, no. 308/309/310, s. 23-33. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.insee.fr/fr/ffc/docs_ffc/es308309310b.pdf>.
- FORESIGHT. Mental Capital and Wellbeing Project: Making the most of ourselves in the 21st century. *Final Project report*. The Government Office for Science, London [online]. 2008 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/292450/mental-capital-wellbeing-report.pdf>.

- FOSTER, J. E. Absolute versus relative poverty. *American Economic Review* [online]. 1998, vol. 88, no. 2, s.335-341. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <<http://www.ophi.org.uk/wp-content/uploads/ssFoster-1998.pdf>>.
- FRICK, J.R., KRELL, K. *Measuring Income in Household Panel Survey for Germany: A Comparison of EU-SILC and SOEP*. [online]. 2010, 42 s. [cit. 2014-02-12]. ISSN 1864-6689
- FUHRER, M. J. Subjectifying quality of life as a medical rehabilitation outcome. *Disability and Rehabilitation*, 2000, vol. 22, no. 11, s. 481-489. DOI:10.1080/096382800413961.
- GfK. *GfK Purchasing Power Europe 2013/2014* [online]. 2013. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.gfk.com/Documents/Press-Releases/2013/20131104_PR_GfK-purchasing-power-europe-2013_fin.pdf>.
- GLOBAL FOOTPRINT NETWORK. [online]. 2014 [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <<http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/>>.
- GLOBAL PEACE INDEX 2015. [online]. 2015 [cit. 2015-06-12]. Dostupné z: <http://static.visionofhumanity.org/sites/default/files/Global%20Peace%20Index%20Report%202015_0.pdf>.
- GOOSSENS, Y., MÄKIPÄÄ, A., SCHEPELMANN, P., VAN DE SAND, I., KUHNDTAND, M., HERRNDORF, M. Alternative progress indicators to gross domestic progress (GDP) as a means towards sustainable development. In *Economic and Scientific Policy (European Parliament)*. Brusel: Policy Department, [online]. 2007, 95 s. [cit. 2013-11-12]. Dostupné z: <<http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-ma/ep/07/EST19990.pdf>>.
- GREIG, A., HULME, D., TURNER, M. *Challenging Global Inequality: Development Theory and Practice in the 21st Century*. New York: Palgrave Macmillan, 2007. 272 s. ISBN 978-1-4039-4823-6.
- GUIO, A. C., FUSCO, A., MARLIER, E. *A European Union approach to material deprivation using EU-SILC and Eurobarometer data*. [online]. 2009, 25 s. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <<http://iriss.ceps.lu/documents/irisswp117.pdf>>.
- HAMILTON, C., SADDLER, H. The Genuine Progress Indicator. *A new index of changes in well-being in Australia*, 1997. 14 s. ISSN 1322-5421.
- HAMILTON, K. Genuine saving as a sustainability indicator. *The World Bank Environment Department. In Environment Department papers*, [online]. 2000, no. 77, s. 65-78. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/18301/multi0page.pdf?sequence=1>>.
- HAMPLOVÁ, D. *Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích* [online]. Vol. 42, No. 1: 35–55, 2006 [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/1af3eddc9c2e2c08b0b551f2e43757353f124d35_580_105Hamplova20.pdf>.
- HANLEY, N., DUPUY, L., MCLAUGHLIN, E. Genuine Savings and Sustainability. *Discussion Papers in Environmental Economics*. [online]. Paper 2014-09. 40. s [cit. 2015-

- 07-28]. Dostupné z: < <http://www.st-andrews.ac.uk/media/dept-of-geography-and-sustainable-development/pdf-s/DP%202014-09%20Hanley,%20Dupuy%20&%20McLaughlin.pdf> >.
- HANQUE, O. M. *Income Elasticity and Economic Development: Methods and Applications*. Dodrecht: Springer 2005. 256 s. ISBN 0-387 24292-9.
- HEADEY, B. W., HOLMSTROM, E., WEARING, A. J. The impact of life events and changes in domain satisfactions on well-being. *Social Indicators Research*. Kluwer Academic Publishers, 1984, vol. 15, no. 3, s. 203–227. ISSN 0303-8300.
- HEALTH CONSUMER POWERHOUSE. *Euro Health Consumer Index*. 2015. 96 s. ISBN 978-91-980687-5-7.
- HECHT, J. E. *National environmental accounting: bridging the gap between ecology and economy*. Washington, DC: Resources for the Future, 2005. 255 s. ISBN 1891853945.
- HELLEROVÁ, M. *Historie a budoucnost měření kvality zdravotních služeb prostřednictvím spokojenosti pacientů* [online]. 2010 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://www.hodnoceni-nemocnic.cz/download/02_Hellerova_MZ_Historie_a_budoucnost_mezeni_spokojenosti_pacientu.pdf>.
- HENDL, J. *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál, 2006. 583 s. ISBN 80-7367-123-9583.
- HENRIKSSON, G., WEITTOFT, G.R., ALLEBECK, P. Associations between income inequality at municipality level and health depend on context – A multilevel analysis on myocardial infarction in Sweden. *Social Science & Medicine*. [online]. 2010, vol. 71, no. 6, s. 1141-2249. [cit. 2013-09-14]. DOI: 10.1016/j.socscimed.2010.05.044.
- HEŘMANOVÁ, E. *Koncepty, teorie a měření kvality života*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 239 s. ISBN 978-80-7419-106-0.
- HICKS, J.R. *Value and capital*. 2. vyd., Oxford: Clarendon Press, 1975. 348 s. ISBN 0198282699.
- HOBZA, A. *Evropská unie a hospodářské reformy*. Praha: C.H. Beck, 2009. 352 s. ISBN 978-80-7400-122-2.
- HODNOCENI NEMOCNIC. *Kvalita očima pacientů* [online]. 2015 [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://www.hodnoceni-nemocnic.cz> >.
- HUBBARD, R., O'BRIEN, A.P. RAFFERTY, M. *Macroeconomics*. 2. vyd. Boston: Prentice Hall, 2012. 672 s. ISBN 978-0-1329-9279-4.
- HUETING, R., DE BOER, B. Environmental valuation and sustainable national income according to Hueting. In *Economic Growth and Valuation of the Environment: A Debate*, [online]. 2001, s. 17-77. [cit. 2013-09-14]. Dostupné z: <<http://sni-hueting.info/EN/Publications/2001-Hueting-In-Vanlerland-EtAl.pdf>>.
- HUMAN DEVELOPMENT REPORT: TECHNICAL NOTES [online]. 2013 [cit. 2013-11-07]. Dostupné z: <<http://hdr.undp.org/en/media/HDR%202013%20technical%20notes%20EN.pdf>>.

- CHOTIKAPANICH, D. *Modeling income distributions and Lorenz curves*. New York: Springer, 2008. 322 s. ISBN 03-877-2796-5.
- CHRISTOPHER, J. Situating psychological well-being: Exploring the cultural roots of its theory and research. *Journal of Counselling & Development* [online]. 1999, vol. 77, no. 2, s. 5166-5166. [cit. 2013-09-15]. DOI: 10.1007/978-94-007-0753-5_103284.
- CHUNG, T. CH., BRUYA, B. *Mencuis Speaks: The Cure for Chaos*. Modern Publishing House, 2005. 110 s. ISBN 780-18-8537-1
- INVESTOPEDIA. *Definition of income* [online]. 2014 [cit. 2014-08-22]. Dostupné z: <<http://www.investopedia.com/terms/i/income.asp>>.
- INVESTOPEDIA. *Standard Of Living*. [online]. 2012. [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: <<http://www.investopedia.com/terms/s/standard-of-living.asp#axzz1p50099D0>>.
- ISLAM, S. M. N, CLARKE, M. The Relationship between Economic Development and Social Welfare: A New Adjusted GDP Measure of Welfare. *Social Indicators Research*. Springer. [online]. 2002, vol. 57, no. 2, s. 201-229. [cit. 2014-09-08]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/27526990>>.
- JENÍČEK, V., FOLTÝN, J. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*. Praha: C.H. Beck, 2010. 324 s. ISBN 978-80-7400-326-4.
- JIRIČKA, J. *Desetina učitelů nemá kvalifikaci, se studiem musí začít do konce roku* [online]. 2011 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/desetina-ucitelu-nema-potrebnou-kvalifikaci-fmy-/domaci.aspx?c=A140122_154300_domaci_jj>.
- JOHNOVÁ, R. *Marketing kulturního dědictví a umění: [art marketing v praxi]*. Praha: Grada, 2008, 284 s. Manažer. ISBN 978-80-247-2724-0.
- JUREČKA, V. *Mikroekonomie*. České Budejovice: Grada Publishing, 2010. 359 s. ISBN 978-80-247-3259-6.
- KAHNEMAN, D., DIENER, E., SCHWARTZ, N. *Well-Being: The Foundations of Hedonic Psychology*. New York: Russell Sage Foundation Publications, 2003. 605 s. ISBN 978-0871544230.
- KALA, M. *Jak měřit korupci?* [online]. 2011 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://ceskapozice.lidovky.cz/jak-merit-korupci-0z7-/tema.aspx?c=A110227_110100_pozice_6896>.
- KELLNER, J. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. 211 s. ISBN 97-880-741-9044-5.
- KESNER, L. *Marketing a management muzeí a památek*. Praha: Grada, 2005, 304 s. Expert (Grada). ISBN 80-247-1104-4.

- KLEŇHOVÁ, M. *Výdaje na vzdělávání v České republice v porovnání se zeměmi OECD* [online]. 2007 [cit. 2015-02-20] Dostupné z: <<http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2010/37/vydaje-na-vzdelavani-v-ceske-republice-v-porovnani-se-zememi-oecd/>>.
- KLÍMA, J. *Makroekonomie*. Praha: Alfa Publishing, 2006. 141 s. ISBN 80-86851-27-3.
- KLIMENTOVÁ, E. *Sociální politika I*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 80 s. ISBN 80-244-0780-9.
- KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 85 s. ISBN 80-244-1021-4.
- KOALICE PRO7. *Čistota, zeleň a veřejný prostor*. [online]. 2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://koalicepro7.cz/?page_id=56>.
- KONTOPANTELIS, E. *Statanalysis* [online]. 2011. [cit. 2015-11-05]. Dostupné z: <<http://www.statanalysis.co.uk/files/meta-help.pdf>>.
- KOTLÍK, B., LUSTIGOVÁ, M., MIKEŠOVÁ, M., PUKLOVÁ, V., VELICKÁ, H., VRBÍKOVÁ, V., HRUŠKOVÁ, H., MOCOVIČ, M. *Zdravotní důsledky a rizika znečištění ovzduší*. Praha: SZÚ, 2014, 137s. ISBN 978-80-7071-332-7.
- KOUČKÝ, J., ZELENKA, M. *Postavení vysokoškoláků a uplatnění absolventů vysokých škol na pracovním trhu 2011* [online]. 2011 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/download/Absolventi_V%C5%A0_2011.pdf>.
- KRUEGER, A. B., KAHNEMAN, D., SCHKADE, D., SCHWARZ, N., STONE, A., A. *National Time Accounting The Currency of Life 2009*, 79 s. ISBN: 0-226-45456-8.
- KRUGMAN, P. R., WELLS, R. *Macroeconomics*. 3.vyd. New York: Worth Publishers, 2012, 582 s. ISBN 978-1-4292-8343-4.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie pocitů štěstí: Současný stav poznání*. Praha: Grada, 2013. 131 s. ISBN 978-80-247-4436-0.
- KŘUPKA, J.; PROVAZNIČKOVÁ, R. Modeling of Standards of Living in Euro zone Countries on the basis of Multiple Criteria Decision Analysis. *Recent Researches in Applied Economics and Management*. Business Administration and Financial Management, Řecko: WSEAS Press, 2013, s. 425-432. ISBN 978-9604-74323-0.
- KUZNETS, S. *National Income 1929 - 1932, NBER* [online]. 1934, s. 1-12 . [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <<http://www.nber.org/chapters/c2258.pdf>>.
- KUZNETS, S. National income and industrial structure. *Econometrica: Journal of the Econometric Society* [online]. 1949, vol. 17, s. 205-241. [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/1907310>>.
- LAMBSDORFF, J. G. *The methodology of the 2005 corruption perceptions index*. Transparency International and University of Passau, September [online]. 2005, 14 s. [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: <http://www.icgg.org/downloads/CPI_Methodology.pdf>.
- LAWN, P. A. A theoretical foundation to support the Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW), Genuine Progress Indicator (GPI), and other related indexes.

- Ecological Economics* [online]. 2003, vol. 44, no. 1, s. 105-118. [cit. 2013-10-04]. DOI:10.1016/S0921-8009(02)00258-6.
- LÁZNA, T. *Jak měřit světelné znečištění* [online]. 2009 [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <<http://amper.ped.muni.cz/light/.p/JakMeritSvZn.pdf>>.
- LEGATUM INSTITUTE. *Legatum prosperity index: Methodology and technical appendix* [online]. 2013 [cit. 2015-11-05]. Dostupné z: <http://media.prosperity.com/2013/pdf/publications/Methodology_2013_FinalWEB.pdf>.
- LEGATUM INSTITUTE. *Legatum prosperity index* [online]. 2014 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <<http://www.prosperity.com/#!/>>.
- LELKES, O. Tasting freedom: Happiness, religion and economic transition. *Journal of Economic Behavior & Organization* [online]. 2006, vol. 59, no. 2, 173-194 s. [cit. 2013-01-17]. DOI: 10.1016/j.jebo.2004.03.016.
- LINDSTRÖM B. Quality of life: a model for evaluating Health for All. *Conceptual considerations and policy implications*. Birkhäuser-Verlag, 1992, vol. 37, no. 6, s. 301-306. ISSN 0303-8408.
- LIU, B. C., SEIDMAN, D. *Quality of life indicators in U.S. metropolitan areas: A statistical analysis*. New York: Praeger Publishers. [online]. 1976, vol. 4, no. 1, s. 97-117. [cit. 2012-10-05]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/27521815>>.
- WWF. *Living Planet Report 2014: Species and spaces, people and places*. 178 s. ISBN 978-2-940443-87-1.
- LU, M., YANG, W. Multivariate logistic regression analysis of complex survey data with application to BRFSS Data. *Journal of Data Science*. 2012, vol. 10, 157-173 s. ISSN 1680-743X.
- LUKÁŠOVÁ, R., ŠPAČEK, D., URBÁNEK, T., NUNVÁŘOVÁ, S. *Měření spokojenosti občanů s veřejnými službami jako součást řízení kvality v organizacích veřejného sektoru*. Brno. Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5112-6
- LUNDBERG, E. Simon Kuznets' contribution to economics. *The Swedish Journal of Economics*, 1971, s. 444-459. ISSN 0039-7318.
- MAGRABI, F. M. *The Economics of household consumption*. New York: Praeger, 1991, 278 s. ISBN 0-275-94113-2.
- MACHIN, P., FAYERS, M. *Quality of life: The assessment, analysis and interpretation*. 2. vyd. Chichester: Wiley, 2007. 566 s. ISBN 04-700-2450-X.
- MACK, J., LANSLEY S. *Poor Britain*. London: George Allen & Unwin, 1985. 350 s. ISBN 0-04-336082-3.
- MANDEVILLE, B., KAYE, F. *The fable of the bees, or, Private vices, publick benefits*. Indianapolis: Liberty Press, 1988. 412 s. ISBN 08659707341.
- MANKIW, N. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 1999. 763 s. ISBN 80-7169-891-1.
- MARANS, R. W., STIMSON, R. J. *Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods, and Empirical Research*. Springer Netherlands, 2011. 456 s. ISBN 978-94-007-1741-1.

- MATOUŠKOVÁ, M. *Důvěra v politické instituce ČR -- kohortová analýza*. [online]. 2011 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/52748/fss_m/matouskova_kohortova_analyza.pdf>.
- MATTHEWS, P. *The concise Oxford dictionary of linguistics*. 2. vyd. New York: Oxford University Press, 2007. 443 s. ISBN 01-992-0272-9.
- MAXQDA. *Qualitative Data Analysis Software for Mac and Windows*. [online]. 2015 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: <<http://www.maxqda.com/>>.
- Meloun, M., Militký, J., *Kompendium statistického zpracování dat*. 3. vyd., Karolinum Praha: Karolinum, 2012. 982 s. ISBN 978-80-246-2196-8.
- MERRIAM WEBSTER: *Encyklopaedia Britannica. Standard of living*. [online]. 2012 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <<http://www.merriam-webster.com/dictionary/standard%20of%20living>>.
- MHMP SEKCE ÚTVAR ROZVOJE HL.M. PRAHY. *Metodologický pokyn k Územnímu plánu sídelního útvaru hlavního města Prahy* [online]. 2002 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/pup/metodicky_pokyn.pdf>.
- MICHAELSON, A., THOMSON, S., MARKS, N.. *National accounts of well-being: bringing real wealth onto the balance sheet*. London: New economics foundation, 2009. 68 s. ISBN 978-1-904882-50-3.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám* [online]. 2013 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/pravidla-pro-poskytovani-prispevku-a-dotaci-verejnym-vysokym-1>>.
- MINISTRY OF SOCIAL DEVELOPMENT. *The social report 2010* [online]. 2010 [cit. 2014-02-17]. 184 s. ISSN 1175-9917.
- MLČOCH, L. *Ekonomie a štěstí: proč více někdy není lépe*. *Politická ekonomie*, 2007, vol. 55, no. 2, s. 147-163. Dostupné z: <<http://www.vse.cz/polek/594>>.
- MOHAPI, P. L., THAMAE, I. *Welfare Analysis of Food and Energy Inflation: A Representative Agent Approach with the Lesotho Working Class*. *IUP Journal of Applied Economics* [online]. 2011, vol. 10, no. 1, s. 55-70. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://search.ebscohost.com.proxy.mzk.cz/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=57489777&lang=cs&site=ehost-live>>.
- MORRIS, M. D. *A physical quality of life index*. *Urban Ecology* [online]. 1978, vol. 3, no. 3, s. 225-240. [cit. 2015-05-20]. DOI: 10.1016/0304-4009(78)90015-3.
- MOTLOVÁ, L., DRAGOMIERICKÁ, E. *Schizofrenie a kvalita života*. *Psychiatrie*, 2003, vol. 7, no. 1., s. 84 – 90.
- MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002, 207 s. ISBN 80-717-8624-1.
- MÜNICH, D. *O rovnostářství aneb Jak (ne)měřit kvalitu vysokých škol* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://ceskapozice.lidovky.cz/o-rovnostarstvi-aneb-jak-ne-merit-kvalitu-vysokych-skol-pk2-forum.aspx?c=A140712_014117_pozice-forum_kasa>.

- NÁRODNÍ REFERENČNÍ CENTRUM. *Registr Národní sady ukazatelů zdravotních služeb* [online]. 2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <<http://kvalita.nrc.cz/ukazatele/index.php>>.
- NELSON, J., KENNEDY, P. *The use (and abuse) of meta-analysis in environmental and natural resource economics: An assessment*. Springer Netherlands. 2009, vol. 42, no. 3, s. 345–377. ISSN 0924-6460.
- NORDHAUS, W. D. The health of nations: the contribution of improved health to living standards. *National Bureau of Economic Research* [online]. 2002, no. 8818 [cit. 2013-01-09]. Dostupné z: <<http://www.nber.org/papers/w8818.pdf>>.
- NORDHAUS, W. D., TOBIN, J. Is growth obsolete?. In: *Economic research: Retrospect and prospect*. NBER, 1972, vol. 5, s. 1-80. ISBN 0-87014-254-2.
- NOVÁKOVÁ, J. *České školství vs. zahraničí: Finanční náročnost a návratnost vzdělání* [online]. 2011 [cit. 2015-02-20] Dostupné z: <<http://student-finance.cz/zpravy/finance/329340-ceske-skolstvi-vs-zahranici-financni-narocnost-a-navratnost-vzdelani/>>.
- NUMBEO. *Quality of Life Index for Country 2014* [online]. 2014 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp>.
- OECD. *Household debt: Total, % of net disposable income, 2012* [online]. 2014 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <<https://data.oecd.org/hha/household-debt.htm#indicator-chart>>.
- OECD. *Education at a glance* [online]. 2014 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2014_eag-2014-en#page9>.
- OECD. *Stat* [online]. 2015 [cit. 2015-01-10] <<http://stats.oecd.org/>>.
- OECD. *What's the Better Life Index?* [online]. 2015 [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <<http://www.oecdbetterlifeindex.org/about/better-life-initiative/>>.
- OFFER, A. Economic welfare measures and human well-being. In *The economic future in historical perspective*. Oxford, UK: Oxford University Press. 2003 no. 34, s. 371–399. Dostupné z: <<http://www.economics.ox.ac.uk/materials/papers/2270/offer34.pdf>>.
- OISHI, S., DIENER E., LUCAS, R. E., SUH, E. M. *Cross-cultural variations in predictors of life satisfaction: Perspectives from needs and values*. Springer Netherlands, 2009, s. 109-127. ISBN 978-90-481-2351-3.
- OKULICZ-KOZARYN, A. Religiosity and life satisfaction across nations. *Mental Health, Religion & Culture*. 2010, vol. 13, no. 2, s. 155-169. ISSN 1367 4676.
- ONG, L. L. Burgernomics: the economics of the Big Mac standard. *Journal of International Money and Finance*. 1997, vol. 16, no. 6, s. 865-878. ISSN 0261-5606.
- OXFORD UNIVERSITY PRESS. *Oxford dictionaries*. [online]. 2015 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/welfare>>.
- PAYNE, J. *Kvalita života a zdraví*. Praha: Triton, 2005. 629 s. ISBN 80-7254-657-0.

- PEARCE, D. *Integrating the Economy and the Environment: Policy and Practise*. London: Commonwealth secretariat, 1997. 78 s. ISBN 0-85092-504-5.
- PERKINS, D. H., ROEMER, M., SNODGRASS, D. R. *Economics of Development*. New York and London: W. W. Norton. 2006. 604 s. ISBN 0-393-96851-0.
- PERSSON, J. Convergence across the Swedish countries. *European Economic Review*. 1997, vol. 1, s. 1835-1852. ISSN 0014-2921.
- PHILLIPS, D. *Quality of Life: Concept, Policy and Practice*. Oxon: Routledge, 2006. 288 s. ISBN 9-78-0-415-32354-3.
- PIGOU, A, ASLANBEIGUI, N., OAKES, G. *The economics of welfare*. 4. vyd., Palgrave Macmillan, 2013. 876 s. ISBN 0230249310.
- PÍCL, M., FRANČE, V., PAULUS, M., ŠTÍPEK, V., ČERNÝ, J. *Náklady práce a vliv jejich výše na příliv přímých zahraničních investic do ČR*. Praha, 2014. ISBN: 978-80-7440-119-0.
- POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY – KŘP PLZEŇSKÉHO KRAJE. *Statistika kriminality* [online]. 2013 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/informace-kraj-skeho-reditelstvi-policie-plzenskeho-kraje-2013-statistika-kriminality.aspx>>.
- POLLARD, E., LEE, P. (2003). *Child well-being: a systematic review of the literature*. Kluwer Academic Publishers, 2003, vol. 61, no. 1, s. 59-78. ISSN 0303-8300.
- PONDĚLÍČEK, M. *Zeleň v urbáním prostoru jako indikátor kvality života města*. 2012, 32s. ISSN 1213-4198.
- PRAHA EU. *Projekt čisté a zelené Prahy, projekt pro zdravé město* [online]. 2009 [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <http://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/magistrat/tiskovy_servis/archiv_tiskovych_zprav/projekt_ciste_a_zelene_prahy_projekt_pro.html>.
- PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA. *Absolventi*. [online]. 2014 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <<http://vyrocipef.mendelu.cz/>>.
- PRŮVODCE POMATURITNÍM VZDĚLÁVÁNÍM. *Finanční náročnost studia*. [online]. 2010 [cit. 2015-x02-20]. Dostupné z: <<http://www.schoolsin.eu/financni-narocnost-studia/>>.
- RAINS, G., STEWART, F. SAMMAN, E. Human development: beyond the human development index. *Journal of Human Development* [online]. 2006, vol. 7, no. 3, s. 323-358. [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: <http://www.econ.yale.edu/growth_pdf/cdp916.pdf>.
- RAND HEALTH. *Patient Satisfaction Questionnaire* [online]. 2015 [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.rand.org/health/surveys_tools/psq.html>.
- REHÁČKOVÁ, T. *Hodnotenie zelenej infraštruktúry v urbanizovanom prostredí* [online]. 2012 [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <http://www.fa.stuba.sk/docs/uzka/aktualne_prob_konf/Rehackova.pdf>.
- RIMÁRČÍK, M. *Štatistika pre prax*. Vydáno vlastním nákladem, 2007. 200 s. ISBN 8096981311.

- ROGERS, C. R. *Actualizing tendency in relation to "Motives" and to consciousness*. Oxford, England: U. Nebraska Press, 1963. 202 s.
- ROY, K., HALDER S.K. Measuring Poverty and Socio-Economic Deprivation Inequality in India at Sub-National Level. *Asia-Pacific Social Science Review*. 2010, vol. 10, no. 1, s. 59 – 84. ISSN 0119-8386.
- Ryan, R. M., Deci, E. L. On happiness and Human Potentials: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being. *Annual Review of Psychology* [online]. 2001, vol. 52, no 1, s. 141-166. [cit. 2013-02-05]. DOI: 10.1007/978-94-007-0753-5_3778.
- RYAN, R. M., DECI, E. L. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist* [online]. 2000, vol. 55, no. 1, s. 68-78. [cit. 2013-02-10]. DOI: 10.1037/0003-066x.55.1.68.
- RYAN, R. M., FREDERICK, C. On energy, personality, and health: Subjective vitality as a dynamic reflection of well-being. *Journal of Personality* [online]. 1997, vol. 65, no. 3, s. 221-234. [cit. 2013-02-02]. DOI: 10.1007/978-94-007-1375-8_19.
- RYFF, C. D. Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1989, vol. 57, no 6, s. 1069-1081. [cit. 2013-02-12]. DOI: 10.1037/0022-3514.57.6.1069.
- RYFF, C. D., KEYES, C. L. M. The structure of psychological well-being revisited. *Journal of personality and social psychology* [online]. 1995, vol. 69, no. 4, s. 719-727. [cit. 2013-02-11]. DOI: 10.1037//0022-3514.69.4.719.
- SAAMAH ABDALLAH, S.T., THOMSON, S., MICHAELSON, J., MARKS, N., STEUER, N. *The unhappy planet index 2.0: why good lives don't have to cost the Earth*. London: New Economics Foundation, 2009. ISBN 9781904882558.
- SAGAR, A. D., NAJAM, A. The human development index: A critical review. *Ecological economics* [online]. 1998, vol. 25, no. 3, s. 249-264. [cit. 2012-12-10]. DOI 10.1016/S0921-8009(97)00168-7
- SALA-I-MATIN, X, BLANKE, J., DRZENIEK, M. H., GEIGER, T., MIA, I., PAUA, F. The global competitiveness index: measuring the productive potential of nations. *The global competitiveness report* [online]. 2007, 2008, s. 3-50. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <<http://www.ctc-health.org.cn/file/20090219004.pdf>>.
- SALEHI, A., STRAWDERMAN, L., RUFF, L. *The importance of communication for patient satisfaction* [online]. 2013 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <<http://www.iienet2.org/SHS/Details.aspx?id=18430>>.
- SALVERDA, W. NOLAN, B., SMEEDING, T. *The Oxford handbook of Economic Inequality*. Oxford Handbooks, 2009. 768 s. ISBN 978-0-19-923137-9.
- SAPIENS. *An Integrative Approach to Quality of Life Measurement, Research, and Policy*, [online]. 2008 [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <<http://sapiens.revues.org/169>>.

- SAMUELSON, P. A. *Foundations of economic analysis*. New York: Atheneum, 1965. 447 s. ISBN 9780689701771.
- SAUNDERS, P., BROADSHAW, J., HIRST, M. Using household Expenditure to Develop an Income Poverty Line. *Social Policy and Administration*. [online]. 2002, vol. 36, no. 3, s. 217-234. [cit.2012-12-05]. DOI: 10.1111/1467-9515.00248.
- SEED, P., LLOYD, G. *Quality of Life*. London: Jessica Kingsley Publishers, 1997. 218 s. ISBN 1-85302-413-9.
- SEFTON, J.A., WEALE, M.R. The Concept of Income in a General Equilibrium. *Review of Economic Studies*. 2006, vol. 73, no. 1, s. 219 - 249. ISSN 0034-6527.
- SEN, A. *Inequality reexamined*. Harvard Univ. Pr. paperback ed. Cambridge, Mass: Harvard Univ. Pr, 1995. 207 s. ISBN 9780674452565.
- SEN, A. The Measurement of Poverty: An Axiomatic Approach. *Econometrica*, 1976, no. 44, s. 219-231. DOI: 10.2307/1912718.
- SEN, A. *The standard of living*. Cambridge University Press, 1989. 140 s. ISBN 978-0521368407.
- SERVQUAL. *Hodnocení kvality služeb. Service Quality Assessment SERVQUAL* [online]. 2015 [cit.2015-02-26]. Dostupné z: <<http://www.servqual.estranky.cz/clanky/whatis.html>>.
- SHANGHAI RANKING CONSULTANCY. *Academic Ranking of World Universities*. [online]. 2012 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <<http://www.shanghairanking.com/ARWU-Methodology-2012.html>>.
- SHAO J., IVANOV, P. CH., PODOBNIK, B., STANLEY, E. Quantitative relations between corruption and economic factors. *The European Physical Journal*. [online]. 2007, DOI: 10.1140/epjb/e2007-00098-2, s. 157 – 166. [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <<http://cps-www.bu.edu/hes/articles/sips07.pdf>>.
- SHIN, D. C. INOGUCHI, T. Avowed Happiness in Confucian Asia: Ascertaining its Distribution, Patterns, and Sources. *Social Indicators Research*. 2009, vol. 92, no. 2, s. 405-427. ISSN 0303-8300.
- SHIZGAL, P. On the neural computation of utility: Implications from studies of brain stimulation reward. *Foundations of hedonic psychology: Scientific perspectives on enjoyment and suffering* [online]. 1999 [cit. 2012-12-10]. Dostupné z: <http://cogprints.org/740/1/Well-Being_v4_15.html>.
- SIRGY, M. J. Integrative Theories of QOL. *The Psychology of Quality of Life: Social Indicators Research Series*. 2012, s. 529 – 553. ISBN 978-94-007-4404-2.
- SKÁLOVÁ, D. STÁVKOVÁ, J. Changes in consumer's behavior of households in the Visegrad four countries in the period between 2007 and 2009. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2012. vol. 60, no. 2, s. 341-348. ISSN 1211-8516.
- SMÉKAL, D., VERELLEN, J., KUDLÁČEK, M. *Kompetence instruktorů aplikovaných pohybových aktivit v kontextu rehabilitace*, vol. 34, no. 2 [online]. 2011 [cit. 2015-02-

- 27]. Dostupné z: <<http://www.telesnakultura.upol.cz/index.php/telesnakultura/article/view/110>>.
- SOLOMON, M. *The Truth About What Customers Want*. USA: FT Press, 2008. 209 s. ISBN 978-0-13-714226-2.
- SOVA, V. *Životní úroveň a její plánování*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1978. 381 s.
- SUSTAINABLE SOCIETY FOUNDATION [online]. 2014 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: <<http://www.ssfindex.com>>.
- SPĚVÁČEK, V. *Ekonomický růst České republiky ve světle ukazatelů reálného důchodu*. Centrum ekonomických studií VŠEM, 2005. 24 s. ISSN 1801-2728.
- STANTON, E. *The Human Development Index: A History*. University of Massachusetts-Amherst [online]. 2007, 36 s. [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <http://www.peri.umass.edu/fileadmin/pdf/working_papers/WORKING_PAPERS_101-150/WP127.PDF>.
- STEM. *Důvěra v poslaneckou sněmovnu a členy vlády se po volbách výrazně zvýšila*. [online]. 2014 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <<http://www.stem.cz/clanek/2892>>.
- STEM. *Zeptali jste se nás*. [online]. 2015 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <<http://www.stem.cz/pages/faq.php#faq22>>.
- STIGLITZ, J. E. The ethical economist – A review of “The moral consequences of economic growth”. In *Foreign affairs* [online]. 2005, vol. 84. no. 6. [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <<https://www.foreignaffairs.com/reviews/review-essay/2005-11-01/ethical-economist>>.
- STOCKHAMMER, E., HOCHREITER, H., OBERMAYR, B., STEINER, K. The index of sustainable economic welfare (ISEW) as an alternative to GDP in measuring economic welfare. The results of the Austrian (revised) ISEW calculation 1955–1992. *Ecological Economics* [online]. 1997, vol. 21, no. 1, s. 19-34. [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/B6VDY-3SWJMGS-2/2/ed02a93cee7a48f048f6afd57f84267f>>.
- STUTELY, R. *Průvodce ekonomickými ukazateli: jak porozumět ekonomii*. Praha: Scientia, 2002. 247 s. ISBN 80-7183-278-2.
- SVATOŠOVÁ, L. Subjektivní hodnocení životních podmínek obyvatelstva v regionech. *Acta Universitatis Agricultrae et Silviculturae Mendeliana Brunensis*. 2010, vol. 58, no. 6, s. 515 – 522. ISSN 1211-8516.
- ŠYROVÁTKA, M. Možnosti a omezení ekologické stopy jako ukazatele udržitelnosti. In: *Novaček, Pavel: Udržitelný rozvoj: Nové trendy a výzvy*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, [online]. 2008, s. 140 - 173. [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.development.upol.cz/uploads/dokumenty/Syrovatka_ekologicka_stopa.pdf>.
- ŠPELDA, Z. *Odstartuje konference Proměny kulturní infrastruktury po roce 1989 odbornou diskusi?* [online]. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <<http://www.mistnikultura.cz/odstartuje-konference-promeny-kulturni-infrastruktury-po-roce-1989-odbornou-diskusi>>

- ŠRŮTKA, J. *Otázky životní úrovně*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1968. 94 s.
- THE ATLANTIC. *The Height of Inequality*. [online]. 2009 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <<http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2006/09/the-height-of-inequality/305089/>>.
- THE ECONOMIST. *The Big Mac index* [online]. 2013 [cit. 2014-01-05]. Dostupné z: <<http://www.economist.com/content/big-mac-index>>.
- THE ECONOMIST. *The Economist Intelligence Unit's quality-of-life index*. [online]. 2005 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.economist.com/media/pdf/QUALITY_OF_LIFE.pdf>.
- THE NEW ECONOMICS FOUNDATION. *Happy planet index*. [online]. 2014 [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: <<http://www.happyplanetindex.org>>.
- THE WORLD BANK. *Data*. [online]. 2014 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <<http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-report-2014>>.
- THE WORLD BANK GROUP [online]. 2014 [cit. 2014-09-22]. Dostupné z: <<http://www.worldbank.org/>>.
- THE WORLD UNIVERSITY RANKINGS. *Methodology* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <<http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2013-14/world-ranking/methodology>>.
- TIMUR. *Dostupnost veřejných prostranství a služeb* [online]. 2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <<http://www.timur.cz/indikatory/dostupnost-verejnych-prostranstvi-a-sluzeb-14.html>>.
- TOWNSEND, P. *Poverty in the United Kingdom: a survey of household resources and standards of living*. Berkeley: University of California Press, 1979. 1216 s. ISBN 0520039769.
- TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Corruption Perceptions Index: Full Source Description*. [online]. 2013 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/files/content/pressrelease/2013_CPISourceDescription_EN.pdf>.
- TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Index vnímání korupce 2014* [online]. 2014 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <<http://www.transparency.cz/vysledky-zebricku-zemi-podle-indexu-vnimani-korupce-2014/>>.
- TUČEK, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. 428 s. ISBN 80-86429-22-9.
- UNDP. *Human Development Statistical Tables* [online]. 2014 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <<http://hdr.undp.org/en/data>>.
- UPOL. *Vymahatelnost práv* [online]. 2013 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/obcanske-pravo/PP_na_web_cb/Prezentace4.pdf>.
- ÚŘAD PRO OBRANNOU STANDARDIZACI, KATALOGIZACI A STÁTNÍ OVĚŘOVÁNÍ JAKOSTI. *Státní ověřování jakosti (SOJ) - všeobecně* [online]. 2015 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <<http://www.ossoj.army.cz/soj.htm>>.

- ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIKY A INFORMACÍ. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2013* [online]. 2014 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.uzei.cz/data/usr_001_cz_soubory/zzza2013.pdf>
- ÚZIS. *Ekonomické informace ve zdravotnictví*. 2014, 132 s. ISBN 978-80-7472-084-0.
- ÚZIS. *European Community Health Indicator Monitoring* [online]. 2015 [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://www.uzis.cz/cz/echim/index.html>>.
- ÚZIS. *Lékárny a lékárenská péče*. [online]. 2014 [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: <<http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-zarizeni/lekarny-lekarenska-pece>>.
- ÚZIS. *Lůžková péče*. 2014, 138 s. ISBN 978-80-7472-094-9.
- ÚZIS. *Metodické dokumenty k problematice nežádoucích událostí* [online]. 2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <<http://www.uzis.cz/nshnu/metodicke-dokumenty>>.
- ÚZIS. *Mzdy a platy ve zdravotnictví* [online]. 2014 [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://www.uzis.cz/rychle-informace/mzdy-platy-ve-zdravotnictvi-roce-2013>>.
- ÚZIS. *Světové šetření o zdraví v České republice*. 2004, 95 s. ISBN 80-7280-419-7.
- VAĎUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. *Kvalita života: Teoretická a metodologická východiska*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 143 s. ISBN 80-210-3754-7.
- VAN DE KERK, G., MANUEL, A. R., A comprehensive index for a sustainable society: The SSI — the Sustainable Society Index. *Ecological Economics* [online]. 2008, vol. 66, no. 2-3, 2s. 28-242. [cit. 2014-10-02]. DOI: 10.1016/j.ecolecon.2008.01.029.
- VAN DEN BERGH, J. C.J.M. Abolishing GDP. *Tinbergen Institute Discussion Paper* [online]. 2007, 24 s. [cit. 2014-10-02]. Dostupné z: <http://www.researchgate.net/profile/Jeroen_Van_Den_Bergh/publication/4790369_Abolishing_GDP/links/0046352b0993525d49000000.pdf>.
- VAN DEN BERGH, J. C. J. M. The GDP paradox. In *Journal of Economic Psychology* [online]. 2009, vol. 30, no. 2, s. 117-135. [cit. 2013-02-11]. DOI: 10.1016/j.joep.2008.12.001.
- VANDASOVÁ, Z., VENCÁLEK, O. *Systém monitorování zdravotního stavu obyvatelstva ve vztahu k životnímu prostředí: Zdravotní důsledky a rušivé účinky hluku* [online]. 2014 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/uploads/documents/chzp/hluk/Odborna_hluk_13.pdf>.
- VAVREJNOVÁ, M. *Distribuce a redistribuce příjmů obyvatelstva ČR v průběhu devadesátých let (vývojové trendy)*. Praha: Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, 2002. 79 s. ISBN 80-239-0214-8.
- VEBER, J. *Řízení jakosti a ochrana spotřebitele*. 2007, 201 s. Manažer. ISBN 978-80-247-1782-1.
- VEČERNÍK, J. Subjektivní indikátory blahobytu: přístupy, měření a data. *Politická ekonomie 2012*, vol. 60, no. 3, s. 291-308. ISSN 0032-3233.

- VEENHOVEN, R. Happy life-expectancy: A comprehensive measure of quality-of-life in nations. *Social Indicators Research* [online]. 1996, vol. 39, no. 1, s. 1-58. [cit. 2014-08-02] Dostupné z: <<http://www2.eur.nl/fsw/research/veenhoven/Pub1990s/96b-full.pdf>>.
- VICTOR, P. A. Ecological economics and economic growtha. *Annals of the New York Academy of Sciences* [online]. 2010, vol. 1185, no. 1, s. 237-245. [cit. 2014-04-01]. DOI: 10.1111/j.1749-6632.2009.05284.x.
- VISION OF HUMANITY. *What is the Vision of Humanity in the 21st Century?* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <<http://www.visionofhumanity.org/#/page/our-vision>>.
- VÍTEJTE NA ZEMI. *B2-Voda* [online]. 2007 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://www.vitejtenazemi.cz/archiv/voda_cs/kap_b2_voda_2007.pdf>.
- VRÁBLÍKOVÁ, K. *Politická participace a její determinanty v postkomunistických zemích* [online]. 2009 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/1781fecf096a629184147889753238bd213ac457_VrablikovaSC2009-5.pdf>.
- VŠETIČKA, P. *Úroveň vymahatelnosti práva v oblasti správního trestání na úseku bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích* [online]. 2015 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/uroven-vymahatelnosti-prava-v-oblasti-spravniho-trestani-na-useku-bezpecnosti-a-plynulosti-provozu-na-pozemnich-komunikacich-97100.html>>.
- WACKERNAGEL, M., ONITO, L., BELLO, P., LINARES, A. C., FALFÁN, I.S.L., GARCÍA, J. M., GUERRERO, A. I. S., GUERRERO, M. G. S. National natural capital accounting with the ecological footprint concept. *Ecological Economics* [online]. 1999, vol. 29, no 3, s. 375-390. [cit. 2015-05-20]. DOI: 10.1016/s0921-8009(98)90063-5.
- WATERMAN, A. S. Two conceptions of happiness: Contrasts of personal expressiveness (eudaimonia) and hedonic enjoyment. *Journal of personality and social psychology* [online]. 1993, vol. 64, no. 4, s. 678-691. [cit. 2013-10-08]. DOI: 10.1037//0022-3514.64.4.678.
- WISE GEEK. Clear answers for common questions. *What is Standard of living*. [online]. 2009 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <<http://www.wisegeek.com/what-is-standard-of-living.htm>>.
- WOLFF, E. N. *Poverty and Income Distribution*. 2 vyd. Chicester: Wiley-Blackwell, 2009. 650 s. ISBN 978-1-4051-7660-6.
- WORLD ECONOMIC FORUM. *The Global Competitiveness Report 2013 – 2014* [online]. 2014 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <<http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>>.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Definition of Health*. [online]. 2003 [cit. 2014-10-12]. Dostupné z: <<http://www.who.int/about/definition/en/print.html>>.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Study protocol for the World Health Organization project to develop a Quality of Life assessment instrument (WHOQOL)*. [online]. 1993

[cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/8518769>>.

ZMERLI, S. *Political confidence in Europe*. [online]. 2006 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_5289.pdf>.

8 Použité skratky

AT	Rakúsko
BG	Bulharsko
BLI	Better Life Index (Index lepšieho života)
CF	Carbon Footprint (Uhlíková stopa)
COICOP	Classification of Individual Consumption According To Purpose (Klasifikácia individuálnej spotreby podľa účelu)
CPI	Corruption Perceptions Index (Index vnímania korupcie)
CZ	Česká republika
CY	Cyprus
DDD	Definovaná denná dávka
DE	Nemecko
DK	Dánsko
EE	Estónsko
EF	Ecological Footprint (Ekologická stopa)
EL	Grécko
EPI	Environmental Performance Index (Index environmentálnej výkonnosti)
ES	Španielsko
EU SILC	European Union Statistics on Income and Living Conditions
EÚ	Európska únia
FI	Fínsko
FR	Francúzsko
GCI	Global Competitiveness Index (Index globálnej konkurencieschopnosti)
GloPI	Global Peace Index (Index globálneho mieru)
GPI	Genuine Progress Indicator (Index čistého pokroku)
GSI	Genuine Saving Index (Index reálnych úspor)
HDI	Human Development Index (Index ľudského rozvoja)
HDP	Hrubý domáci produkt na obyvateľa
HLE	Happy Life Expectancy (Index očakávaného šťastného života)
HPI	Happy Planet Index (Index šťastnej planéty)
HR	Chorvátsko
HU	Maďarsko
IE	Írsko
IEAW	Economic Aspects of Welfare (Index ekonomických aspektov bohatstva)
ISEW	Index of Sustainable Economic Welfare (Index udržateľného ekonomického bohatstva)
IT	Taliansko
LPI	Legatum Prosperity Index (Index prosperity)
LT	Litva
LU	Luxembursko
LV	Lotyšsko
MEW	Measure of Economic Welfare (Miera ekonomického bohatstva)
MŠMT	Ministerstvo školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky

MT	Malta
NL	Holandsko
OSZČ	Osoby samostatne zárobkovo činné
PCA	Principal Component Analysis (Analýza hlavných komponentov)
PL	Poľsko
PPP	Purchasing Power Standard (Parita kúpnej sily)
PT	Portugalsko
QLI	Quality of Life Index (Index kvality života)
RO	Rumunsko
SE	Švédsko
SI	Slovinsko
SK	Slovensko
SNI	Sustainable National Income (Trvalo udržateľný príjem)
SSI	Sustainable Society Index (Index udržateľnej spoločnosti)
UK	Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska

9 Zoznam obrázkov

Obr. 1	Integračný model kvality života	27
Obr. 2	Veenhovenov model	30
Obr. 3	Vývoj HDP na obyvateľa v EUR PPS vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	76
Obr. 4	Vývoj nezamestnanosti vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	78
Obr. 5	Vývoj príjmov na ekvivalentného člena vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	78
Obr. 6	Vývoj Giniho koeficientu vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	79
Obr. 7	Vývoj relatívneho počtu chudobných (v %) vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	80
Obr. 8	Vývoj materiálnej deprivácie (v %) vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	80
Obr. 9	Vývoj spotrebných výdavkov na osobu vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	81
Obr. 10	Vývoj príjmov a výdavkov na osobu vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	82
Obr. 11	Vývoj zadlženosti (v %) vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	83
Obr. 12	Vývoj GSI vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	84
Obr. 13	Priebeh regresnej funkcie $GSI = (f) \text{ HDP na obyvateľa}$	86
Obr. 14	Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a GSI, rok 2013	87
Obr. 15	Vývoj GCI vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	88
Obr. 16	Priebeh regresnej funkcie $GCI = (f) \text{ HDP na obyvateľa}$	89
Obr. 17	Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a GCI, rok 2013	90
Obr. 18	Spokojnosť so životom vo vybraných štátoch, rok 2013	91

Obr. 19	Vývoj HDI vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	92
Obr. 20	Priebeh regresnej funkcie $HDI = (f) HDP$ na obyvateľa	94
Obr. 21	Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a HDI	95
Obr. 22	Priebeh regresnej funkcie $QLI = (f) HDP$ na obyvateľa	97
Obr. 23	Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a QLI, rok 2013	97
Obr. 24	Zložky BLI v jednotlivých štátoch, rok 2012	98
Obr. 25	Priebeh regresnej funkcie $BLI = (f) HDP$ na obyvateľa	101
Obr. 26	Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a BLI, rok 2012	101
Obr. 27	Vývoj LPI vo vybraných štátoch, obdobie 2010-2013	102
Obr. 28	Priebeh regresnej funkcie $LPI = (f) HDP$ na obyvateľa	104
Obr. 29	Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a LPI, rok 2013	104
Obr. 30	Vývoj SSI vo vybraných štátoch, obdobie 2006-2012	105
Obr. 31	Vývoj CPI vo vybraných štátoch, obdobie 2005-2013	106
Obr. 32	Priebeh regresnej funkcie $CPI = (f) HDP$ na obyvateľa	107
Obr. 33	Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a CPI, rok 2013.	107
Obr. 34	Vývoj GloPI vo vybraných štátoch, obdobie 2008-2013	108
Obr. 35	Priebeh regresnej funkcie $GloPI = (f) HDP$ na obyvateľa	110
Obr. 36	Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a GloPI, rok 2013	110
Obr. 37	Vývoj ekologickej stopy a biokapacity v jednotlivých štátoch	113
Obr. 38	Priebeh regresnej funkcie $CF = (f) HDP$ na obyvateľa	115
Obr. 39	Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a CF, rok 2013	116
Obr. 40	Vývoj EPI v jednotlivých štátoch, obdobie 2005-2013	117
Obr. 41	Priebeh regresnej funkcie $EPI = (f) HDP$ na obyvateľa	118
Obr. 42	Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a EPI, rok 2013	119

Obr. 43	Vývoj HPI v jednotlivých štátoch, obdobie 2006-2012	120
Obr. 44	Priebeh regresnej funkcie $HPI = (f) HDP$ na obyvateľa	121
Obr. 45	Pozičná mapa – HDP na obyvateľa a HPI, rok 2012	122
Obr. 46	Lesný graf efektov štúdií	125
Obr. 47	Hodnotenie dôležitosti činiteľov verejného života pre životnú úroveň	132
Obr. 48	Spokojnosť s verejným životom podľa štátu	134
Obr. 49	Hodnotenie dôležitosti činiteľov miesta bydliska pre životnú úroveň	135
Obr. 50	Spokojnosť s miestom bydliska podľa štátu	136
Obr. 51	Hodnotenie dôležitosti činiteľov ekonomickej stránky života pre životnú úroveň	137
Obr. 52	Spokojnosť s ekonomickou stránkou života podľa štátu	138
Obr. 53	Hodnotenie dôležitosti činiteľov vzdelávania pre životnú úroveň	139
Obr. 54	Spokojnosť so vzdelávaním života podľa štátu	140
Obr. 55	Hodnotenie dôležitosti činiteľov zdravotníctva pre životnú úroveň	141
Obr. 56	Spokojnosť so zdravotníctvom podľa štátu	142
Obr. 57	Hodnotenie dôležitosti činiteľov životného prostredia pre životnú úroveň	143
Obr. 58	Spokojnosť so životnou úrovňou podľa štátu	144
Obr. 59	Hodnotenie dôležitosti činiteľov medzil'udských vzťahov pre životnú úroveň	145
Obr. 60	Spokojnosť s medzil'udskými vzťahmi podľa štátu	146
Obr. 61	Hodnotenie dôležitosti činiteľov osobnostných prvkov pre životnú úroveň	147
Obr. 62	Spokojnosť s osobnostnými prvkami podľa štátu	148

Obr. 63	Celková spokojnosť so životnou úrovňou	149
Obr. 64	Spokojnosť so životnou úrovňou podľa štátu	149
Obr. 65	Dôležitosť 10 najvyššie hodnotených činiteľov životnej úrovne	154
Obr. 66	Hodnotenie dôležitosti oblastí životnej úrovne	155
Obr. 67	Cattelov diagram vlastných čísel	158
Obr. 68	Faktory životnej úrovne	182
Obr. 69	Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek HDP	218
Obr. 70	Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek GSI	218
Obr. 71	Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek GCI	219
Obr. 72	Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek HDI	219
Obr. 73	Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek QLI	220
Obr. 74	Dendrogram členských štátov EÚ a OECD podľa zložiek BLI	220
Obr. 75	Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek LPI	221
Obr. 76	Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek SSI	221
Obr. 77	Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek CPI	222
Obr. 78	Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek EPI	222
Obr. 79	Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek HPI	223
Obr. 81	Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru emočnej pohody	259
Obr. 82	Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru zdravotníctva	260
Obr. 83	Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru životného prostredia	261
Obr. 84	Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru komerčnej sféry	262

Obr. 85	Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru vzdelávania	263
Obr. 86	Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru obslužnosti obyvateľov	264
Obr. 87	Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru verejného života	265
Obr. 88	Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru nadštandardu	266

10 Zoznam tabuliek

Tab. 1	Zložky GPI	51
Tab. 2	Piliere konkurencieschopnosti GCI	52
Tab. 3	Váhy čiastkových indexov GCI	54
Tab. 4	Hranice fáz vývoja pre GCI podľa HDP na osobu	54
Tab. 5	Štruktúra EPI	57
Tab. 6	Vybrané premenné LPI	59
Tab. 7	Indikátory SSI a ich kategórie	61
Tab. 8	Prehľad indikátorov BLI	64
Tab. 9	Indexy životnej úrovne	66
Tab. 10	Vstupné údaje pre meta-analýzu	68
Tab. 11	Kvóty pre výber respondentov podľa ekonomickej aktivity	71
Tab. 12	Zložky HDP na obyvateľa vo vybraných štátoch podľa výdajovej metódy, rok 2013	77
Tab. 13	Zložky GSI vo vybraných štátoch v % hrubého národného príjmu, rok 2013	85
Tab. 14	Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. GSI	86
Tab. 15	Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. GCI	88
Tab. 16	Zložky HDI v jednotlivých štátoch (skóre), rok 2013	93
Tab. 17	Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. HDI	93
Tab. 18	Zložky QLI v jednotlivých štátoch (skóre), rok 2013	96
Tab. 19	Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. HDI	96
Tab. 20	Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. BLI	100
Tab. 21	Zložky LPI v jednotlivých štátoch, rok 2013	102
Tab. 22	Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. LPI	103

Tab. 23	Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. CPI	106
Tab. 24	Zložky GloPI v jednotlivých štátoch, rok 2013	109
Tab. 25	Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. GloPI	109
Tab. 26	Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. CF	114
Tab. 27	Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. EPI	117
Tab. 28	Zložky HPI v jednotlivých štátoch, rok 2012	120
Tab. 29	Výsledky regresnej analýzy HDP na obyvateľa vs. HPI	121
Tab. 30	Indexy vstupujúce do meta-analýzy	123
Tab. 31	Meranie heterogenity	124
Tab. 32	Veľkosti efektov indexov	127
Tab. 33	Efekty modelov	127
Tab. 34	Rozdelenie štátov do zhlukov podľa ekonomických indexov	129
Tab. 35	Rozdelenie štátov do zhlukov podľa spoločenských indexov	129
Tab. 36	Rozdelenie štátov do zhlukov podľa environmentálnych indexov	130
Tab. 37	Štruktúra výberového súboru	131
Tab. 38	Výsledky ordinálnej logistickej regresie (referenčná kategória - veľmi spokojný, redundantná premenná - Česká republika)	150
Tab. 39	Pomer šancí v spokojnosti (redundantná premenná - Česká republika)	151
Tab. 40	Pomer šancí v spokojnosti (redundantná premenná - Fínsko)	151
Tab. 41	Pomer šancí v spokojnosti (redundantná premenná - Francúzsko)	151
Tab. 42	Pomer šancí v spokojnosti (redundantná premenná - Veľká Británia)	152
Tab. 43	Pomer šancí v spokojnosti (redundantná premenná - Španielsko)	152

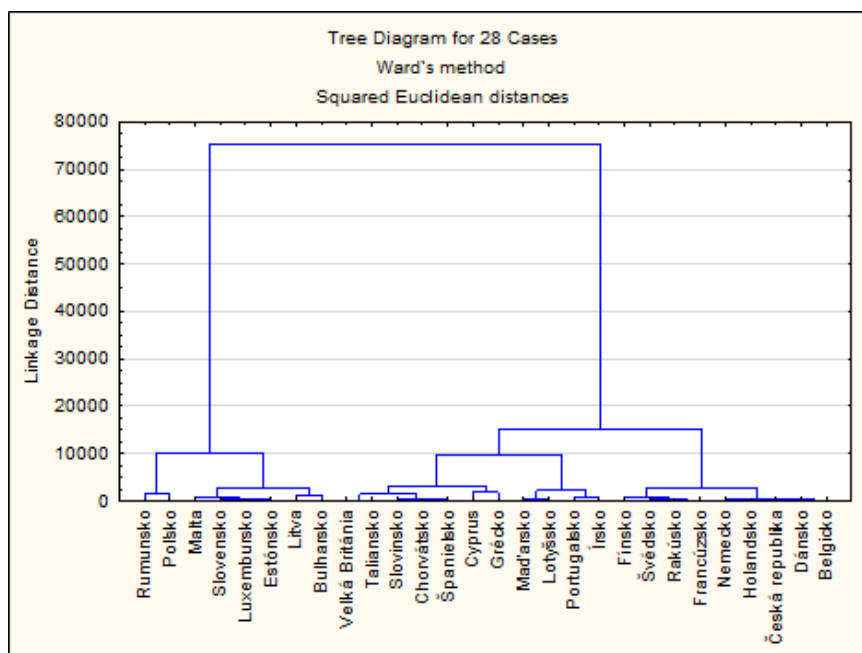
Tab. 44	Predikované kategórie spokojnosti pre sledované štáty	152
Tab. 45	Výsledky binárnej logistickej regresie	153
Tab. 46	Prehľad výsledkov Kruskal-Wallisovej analýzy rozptylu pôvodných oblastí	155
Tab. 47	KMO miera a Barttelov test	157
Tab. 48	Základné výsledky analýzy hlavných komponent	157
Tab. 49	Výsledné faktory a ich premenné	159
Tab. 50	Váhy výsledných faktorov	161
Tab. 51	Prehľad výsledkov Kruskal-Wallisovej analýzy rozptylu novovytvorených faktorov	162
Tab. 52	Zoznam expertov zúčastnených na rozhovoroch	163
Tab. 53	Typ dedičskej dane v jednotlivých štátoch EÚ	174
Tab. 54	Kruskal-Wallisova ANOVA (verejný život; štát)	239
Tab. 55	Kruskal-Wallisova ANOVA (verejný život; ekonomická aktivita)	239
Tab. 56	Kruskal-Wallisova ANOVA (verejný život; vzdelanie)	240
Tab. 57	Mann-Whitneyov test (verejný život; pohlavie)	240
Tab. 58	Kruskal-Wallisova ANOVA (miesto bydliska; štát)	241
Tab. 59	Kruskal-Wallisova ANOVA (miesto bydliska; ekonomická aktivita)	241
Tab. 60	Kruskal-Wallisova ANOVA (miesto bydliska; vzdelanie)	242
Tab. 61	Mann-Whitneyov test (miesto bydliska; pohlavie)	242
Tab. 62	Kruskal-Wallisova ANOVA (ekonomická stránka života; štát)	243
Tab. 63	Kruskal-Wallisova ANOVA (ekonomická stránka života; ekonomická aktivita)	243
Tab. 64	Kruskal-Wallisova ANOVA (ekonomická stránka života; vzdelanie)	244

Tab. 65	Mann-Whitneyov test (ekonomická stránka života; pohlavie)	244
Tab. 66	Kruskal-Wallisova ANOVA (vzdelávanie; štát)	245
Tab. 67	Kruskal-Wallisova ANOVA (vzdelávanie; ekonomická aktivita)	245
Tab. 68	Kruskal-Wallisova ANOVA (vzdelávanie; vzdelanie)	246
Tab. 69	Mann-Whitneyov test (vzdelávanie; pohlavie)	246
Tab. 70	Kruskal-Wallisova ANOVA (zdravotníctvo; štát)	247
Tab. 71	Kruskal-Wallisova ANOVA (zdravotníctvo; ekonomická aktivita)	247
Tab. 72	Kruskal-Wallisova ANOVA (zdravotníctvo; vzdelanie)	248
Tab. 73	Mann-Whitneyov test (zdravotníctvo; pohlavie)	248
Tab. 74	Kruskal-Wallisova ANOVA (životné prostredie; štát)	248
Tab. 75	Kruskal-Wallisova ANOVA (životné prostredie; ekonomická aktivita)	249
Tab. 76	Kruskal-Wallisova ANOVA (životné prostredie; vzdelanie)	250
Tab. 77	Mann-Whitneyov test (životné prostredie; pohlavie)	250
Tab. 78	Kruskal-Wallisova ANOVA (medzil'udské vzťahy; štát)	250
Tab. 79	Kruskal-Wallisova ANOVA (medzil'udské vzťahy; ekonomická aktivita)	251
Tab. 80	Kruskal-Wallisova ANOVA (medzil'udské vzťahy; vzdelanie)	251
Tab. 81	Mann-Whitneyov test (medzil'udské vzťahy; pohlavie)	252
Tab. 82	Kruskal-Wallisova ANOVA (osobnostné prvky; štát)	252
Tab. 83	Kruskal-Wallisova ANOVA (osobnostné prvky; ekonomická aktivita)	253
Tab. 84	Kruskal-Wallisova ANOVA (osobnostné prvky; vzdelanie)	253
Tab. 85	Mann-Whitneyov test (osobnostné prvky; pohlavie)	254

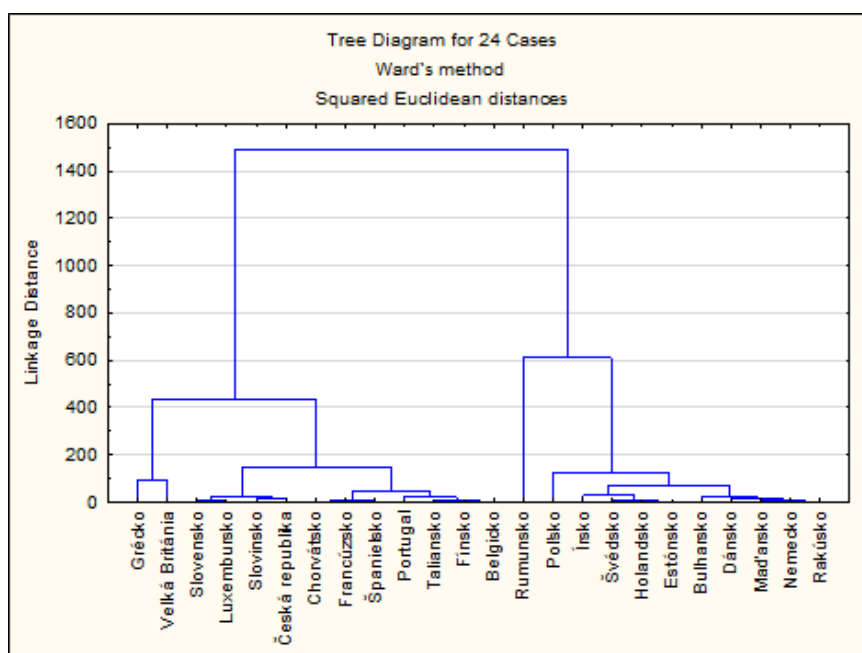
Tab. 86	Výsledky ordinálnej logistickej regresie (referenčná kategória - veľmi spokojný, redundantná premenná - Fínsko)	255
Tab. 87	Výsledky ordinálnej logistickej regresie (referenčná kategória - veľmi spokojný, redundantná premenná - Francúzsko)	256
Tab. 88	Výsledky ordinálnej logistickej regresie (referenčná kategória - veľmi spokojný, redundantná premenná - Veľká Británia)	257
Tab. 89	Výsledky ordinálnej logistickej regresie (referenčná kategória - veľmi spokojný, redundantná premenná - Španielsko)	258

Prílohy

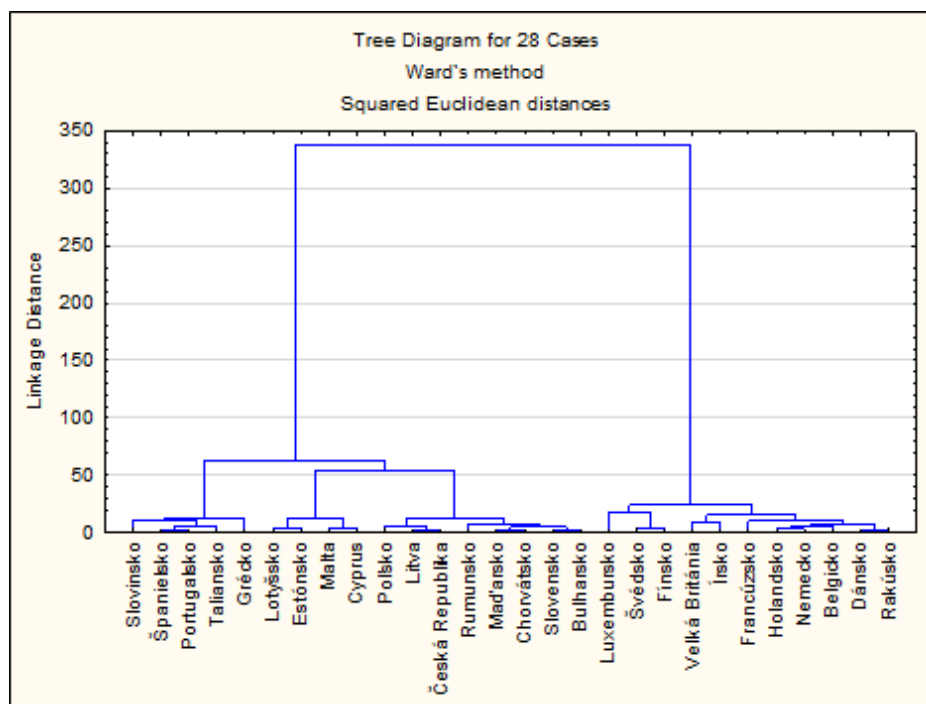
A Dendrogramy

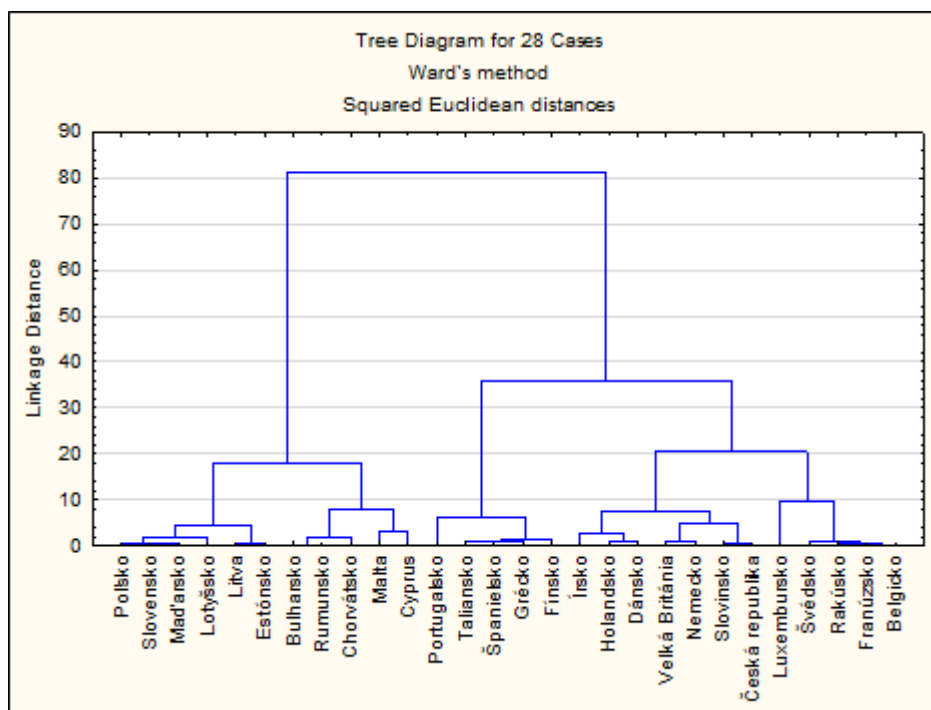
Obr. 69 Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek HDP

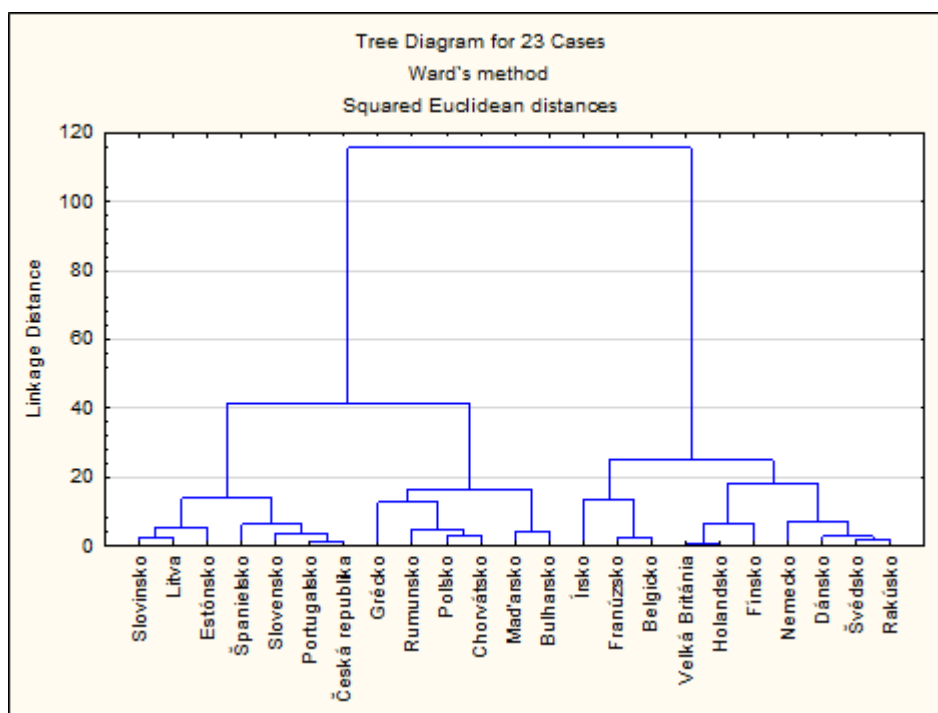
Obr. 70 Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek GSI

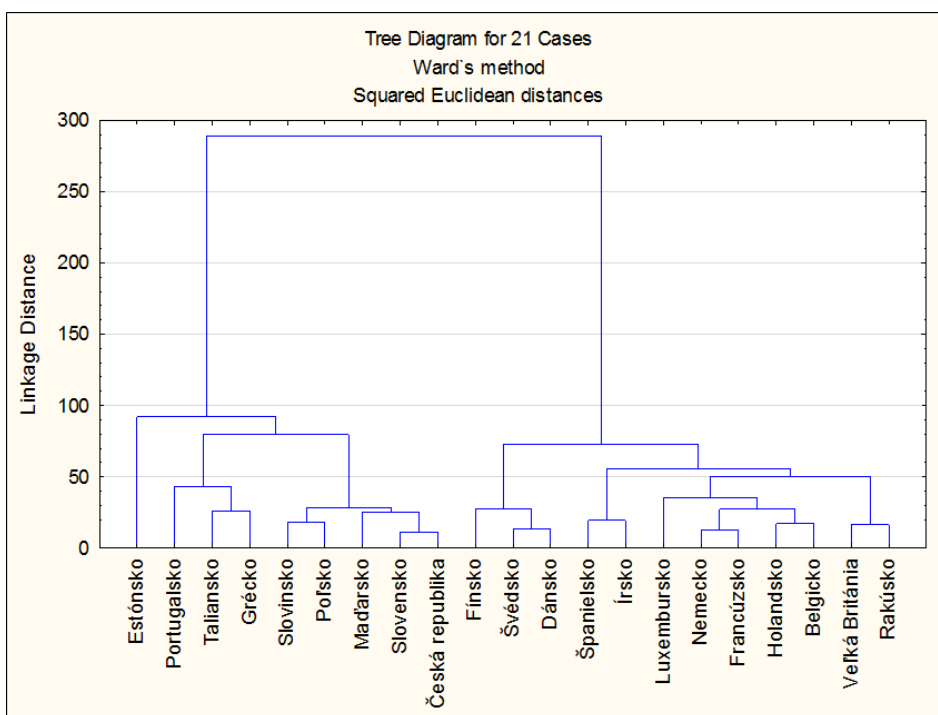
Obr. 71 Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek GCI

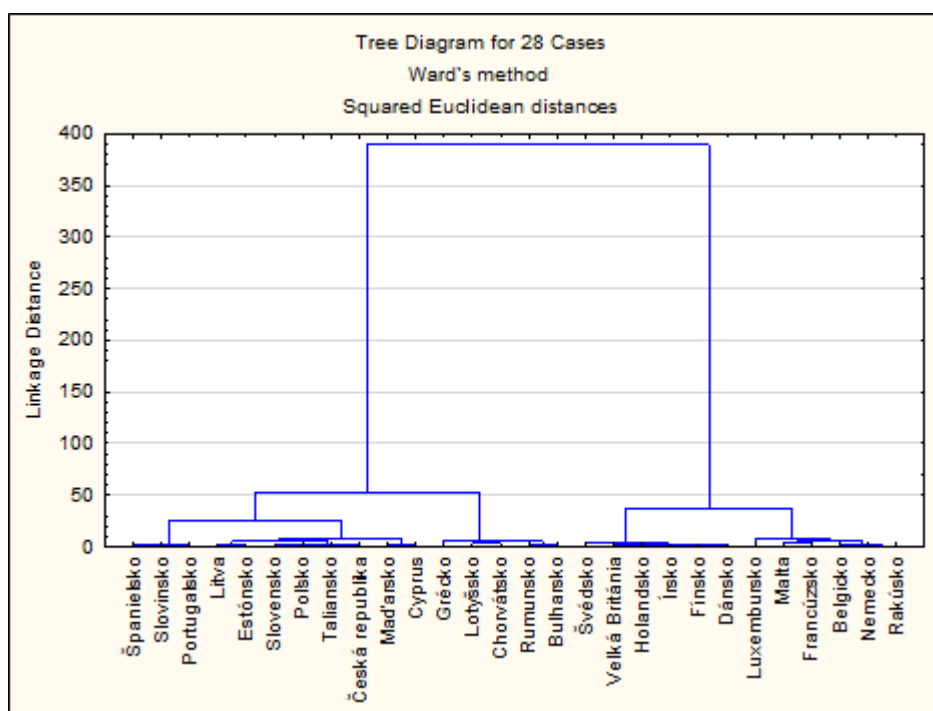
Obr. 72 Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek HDI

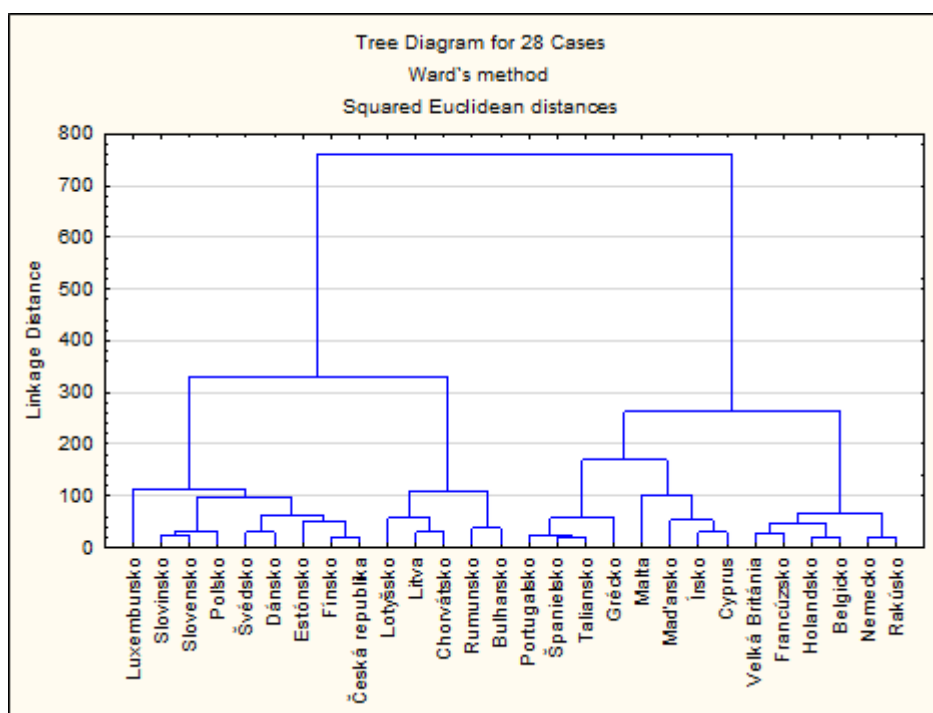
Obr. 73 Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek QLI

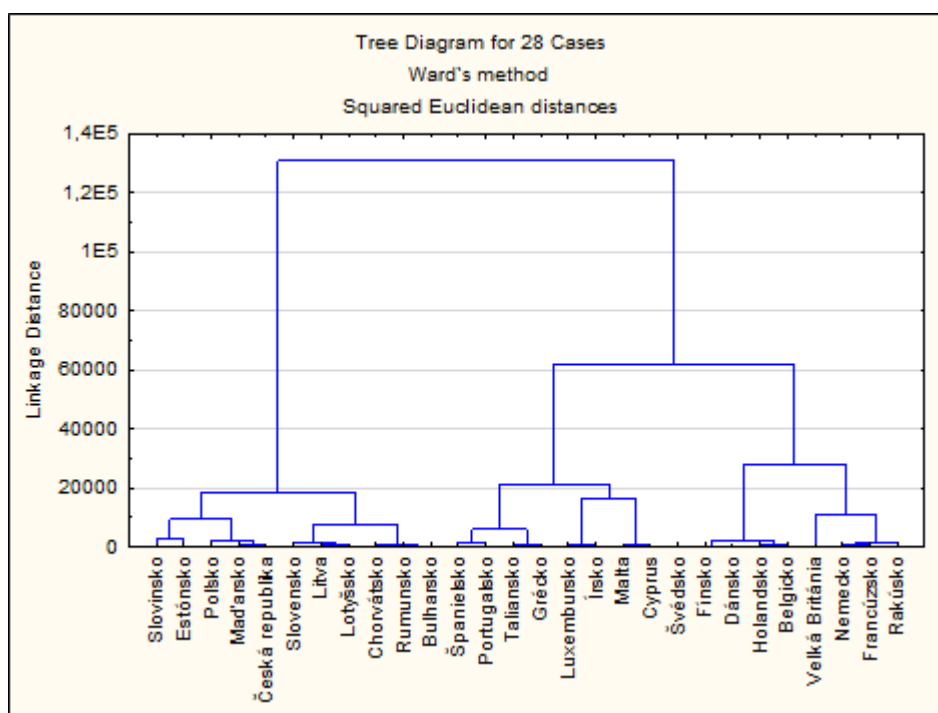
Obr. 74 Dendrogram členských štátov EÚ a OECD podľa zložiek BLI

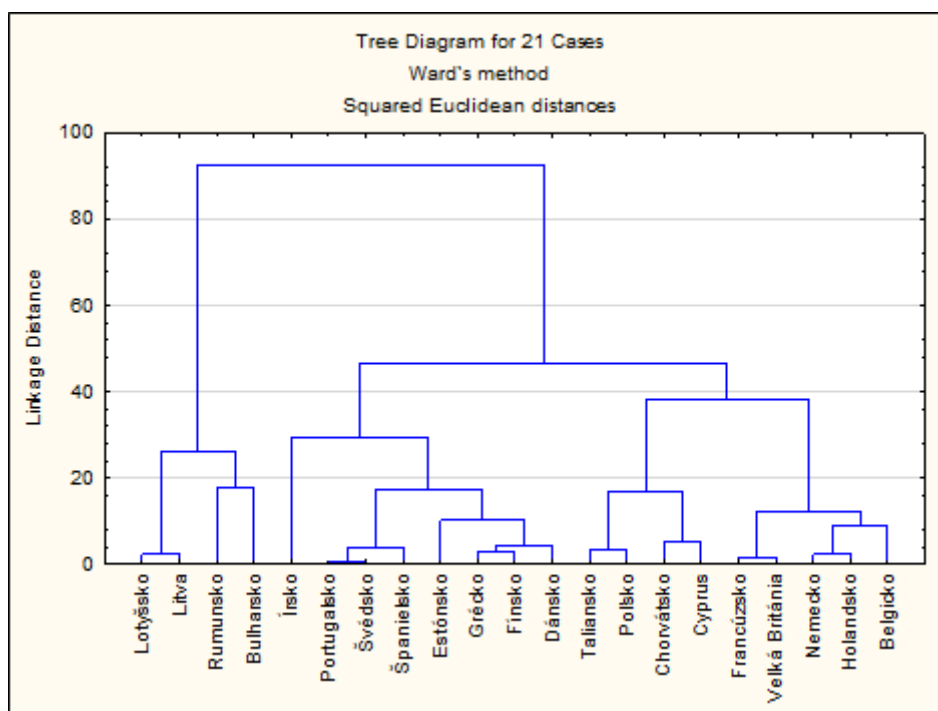
Obr. 75 Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek LPI

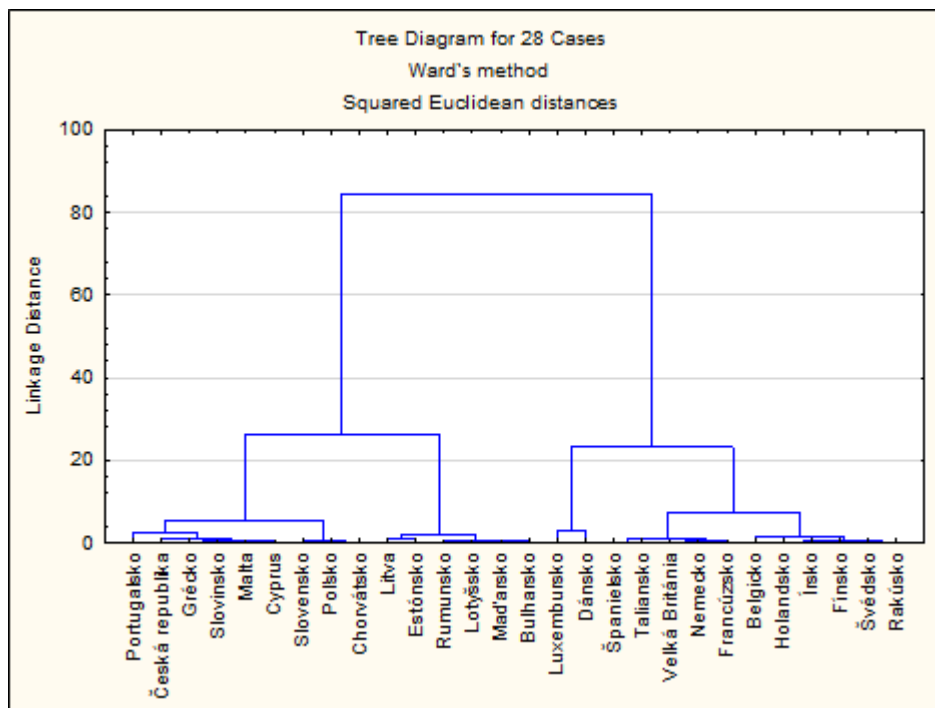
Obr. 76 Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek SSI

Obr. 77 Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek CPI

Obr. 78 Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek EPI

Obr. 79 Dendrogram členských štátov EÚ podľa zložiek HPI

B Dotazník

Vážený respondent,
prosím Vás o vyplnenie dotazníka, ktorý sa zaoberá životnou úrovňou a kvalitou života.

V súčasnosti sa veľmi často na meranie životnej úrovne používajú ukazovatele, ktoré neodrážajú skutočné životné podmienky, v ktorých obyvatelia žijú. Práve preto je Váš názor pre nás veľmi dôležitý. Vyplnením tohto dotazníka prispějete k spracovaniu interného výskumného projektu na Provozně ekonomickej fakulte Mendelovej univerzity v Brne.

Dotazník je anonymný a jeho vyplnenie Vám zaberie približne 30 minút. Vyplňa ho osoba na čele domácnosti. Jedná sa o osobu, ktorá najviac prispieva do spoločného rozpočtu domácnosti, prípadne ktorú ostatní členovia domácnosti označia ako osobu na čele domácnosti. Táto osoba vyplní dotazník v mene celej domácnosti, čo znamená, že vyjadruje názor všetkých jej členov.

V prípade akýchkoľvek otázok sa neváhajte na mňa obrátiť.
Vopred Vám veľmi pekne ďakujem za Váš čas.

Mgr. Ing. Nad'a Birčiaková
PEF, Mendelova univerzita v Brně, Česká republika
e-mail: nada.birciakova@mendelu.cz
tel.: +420 775 105 727

1. Ako ste celkovo spokojný so životnou úrovňou Vás a Vašej domácnosti?

Z nasledujúcich možností vyberte jednu.

- Veľmi nespokojný
- Nespokojný
- Skôr nespokojný
- Skôr spokojný
- Spokojný
- Veľmi spokojný

Korupcia										
Činnosť súdnictva										
Vymožitelnosť práva										
Kvalita zákonov										
Množstvo cudzincov a menšín v štáte										
Výška daňových odvodov										
Dostupnosť dopravnej obslužnosti v rámci štátu (napr. vlaky, autobusy medzi mestami)										
Kvalita dopravnej obslužnosti v rámci štátu										
Dostupnosť medzinárodnej dopravy										
Kvalita medzinárodnej dopravy										
Dostupnosť internetu na verejných miestach										
Kvalita pozemnej komunikácie (diaľnice, cesty medzi okresmi, obcami)										
Aktivity neziskových organizácií										

4. Ako ste celkovo spokojný s verejným životom a záležitosťami v zemi v ktorej žijete (teda položkami, ktoré boli uvedené v predchádzajúcej otázke)?

Z nasledujúcich možností vyberte jednu.

- Veľmi nespokojný
- Nespokojný
- Skôr nespokojný
- Skôr spokojný
- Spokojný
- Veľmi spokojný

5. Ako veľmi ovplyvňujú spokojnosť s vaším životom nasledujúce položky, týkajúce sa miesta bydliska vašej domácnosti?

Z nasledujúcich možností vyberte pre každý riadok jednu. (1 - nepatrný vplyv, veľmi málo ovplyvňuje moju spokojnosť, 10 - podstatný vplyv, veľmi podstatne ovplyvňuje moju spokojnosť).

náročnosť služieb v zdravotníctve)											
Životné prostredie (napr. možnosti triedenia odpadu, čistota prírody)											
Medziľudské vzťahy (napr. vzťahy v rodine, na pracovisku)											
Osobnostné prvky (napr. schopnosti, znalosti, možnosti seberealizácie, pocit spokojnosti)											

20. Na tomto mieste, prosím ohodnoťte, ako ste spokojný so životnou úrovňou vašej domácnosti.

Z nasledujúcich možností vyberte jednu.

- Veľmi nespokojný
- Nespokojný
- Skôr nespokojný
- Skôr spokojný
- Spokojný
- Veľmi spokojný

21. Považujete Vašu domácnosť za šťastnú?

Z nasledujúcich možností vyberte jednu.

- Určite áno
- Skôr áno
- Áno
- Nie
- Skôr nie
- Určite nie

22. Označte typ Vašej domácnosti.

Z nasledujúcich možností vyberte jednu.

- Jednotlivec mladší ako 65 rokov
- Jednotlivec starší ako 65 rokov
- Dvojice dospelých, mladších ako 65 rokov
- Dvojice dospelých, starších ako 65 rokov (aspoň jeden z dvojice je starší ako 65 rokov)

- Ostatné bezdetné domácnosti
- Jednotlivec s deťmi
- Dvojice s 1 dieťaťom
- Dvojice s 2 deťmi
- Dvojice s viac ako 2 deťmi
- Ostatné domácnosti s deťmi

23. Aká je Vaša ekonomická aktivita?

Ekonomická aktivita osoby na čele domácnosti

Z nasledujúcich možností vyberte jednu.

- Zamestnaný
- OSVČ
- Dôchodca
- Nezamestnaný
- Ostatní

24. Aké je Vaše najvyššie dosiahnuté vzdelanie?

Najvyššie dosiahnuté vzdelanie osoby na čele domácnosti

Z nasledujúcich možností vyberte jednu.

- Neukončený 1. stupeň ZŠ
- Prvý stupeň ZŠ
- Druhý stupeň ZŠ
- Vyučenie, nižšie stredné (bez maturity)
- Úplné stredné s maturitou
- Nadstavbové štúdium, pomaturitné kurzy
- Vyššie odborné
- Vysokoškolské bakalárske
- Vysokoškolské magisterské či inžinierske
- Doktorské

25. V akom odvetví pracujete?

Odvetvie práce osoby na čele domácnosti

Z nasledujúcich možností vyberte jednu.

- Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybárstvo
- Priemysel, ťažba a dobývanie
- Spracovateľský priemysel

- Stavebníctvo
- Veľkoobchod a maloobchod, doprava a skladovanie, ubytovanie, stravovanie a pohostinstvo
- Informačné a komunikačné činnosti
- Finančníctvo a poisťovníctvo
- Činnosti v oblasti nehnuteľností
- Profesionálne, vedecké, technické, administratívne a podporné činnosti
- Verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie, vzdelávanie, zdravotná a sociálna starostlivosť
- Ostatné činnosti
- Nepracujem (nezamestnaný, dôchodca)

26. Aké je vaše pohlavie?

Pohlavie osoby na čele domácnosti

Z nasledujúcich možností vyberte jednu.

- žena
- muž

27. Aký je váš vek?

Vek osoby na čele domácnosti

Z nasledujúcich možností vyberte jednu.

- Menej ako 24 rokov
- 24 až 29 rokov
- 30 až 39 rokov
- 40 až 49 rokov
- 50 až 59 rokov
- 60 rokov a viac

28. Aký je váš priemerný mesačný príjem?

Priemerný mesačný príjem osoby na čele domácnosti.

Z nasledujúcich možností vyberte jednu.

- Menej ako 10 000 Kč
- 10 000 – 20 000 Kč
- 20 001 – 30 000 Kč
- 30 001 – 40 000 Kč
- 40 001 – 50 000 Kč

- 50 001 – 60 000 Kč
- 60 001 – 70 000 Kč
- Viac než 70 000 Kč

29. Uved'te, prosím, koľko dospelých a koľko nezaopatrených (závislých) detí žije vo Vašej domácnosti:

Z nasledujúcich možností vyberte pre každý riadok jednu.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	0
Počet dospelých												
Počet detí												

30. Miesto pre Vaše vyjadrenie

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

C Výsledky analýzy rozptylu 8 oblastí

Tab. 54 Kruskal-Wallisova ANOVA (verejný život; štát)

Závislá: Verejný život a záležitosti v rámci štátu	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Verejný život a záležitosti v rámci štátu (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 265,7859$ $p = 0,000$				
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)	
CZ	1	1164	1676610	1440,387	
FI	2	311	469904	1510,945	
FR	3	473	516876	1092,76	
GB	4	211	158653	751,91	
ES	5	584	941354	1611,907	
Závislá: Verejný život a záležitosti v rámci štátu	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Verejný život a záležitosti v rámci štátu Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 265,7859$ $p = 0,000$				
	CZ (R:1440,4)	FI (R:1510,9)	FR (R:1092,8)	GB (R:751,91)	ES (R:1611,9)
CZ		1,000000	0,000000	0,000000	0,000195
FI	1,000000		0,000000	0,000000	0,693704
FR	0,000000	0,000000		0,000002	0,000000
GB	0,000000	0,000000	0,000002		0,000000
ES	0,000195	0,693704	0,000000	0,000000	

Tab. 55 Kruskal-Wallisova ANOVA (verejný život; ekonomická aktivita)

Závislá: Verejný život a záležitosti v rámci štátu	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Verejný život a záležitosti v rámci štátu (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 37,72985$ $p = 0,000$			
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
Zamestnaný	1	1245	1780096	1429,796
Ostatné	2	469	671498	1431,765
Dôchodca	3	630	836474	1327,737
OSZČ	4	221	280626	1269,799
Nezamestnaný	5	178	194703	1093,837

Závislá: Verejný život a záležitosti v rámci štátu	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Verejný život a záležitosti v rámci štátu Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisův test: $H(4, N=2743) = 37,72985$ $p = ,0000$				
	Zam. (R:1429,8)	Ostatné (R:1431,8)	Dôchodca (R:1327,7)	OSZČ (R:1269,8)	Nezam. (R:1093,8)
Zamestnaný		1,000000	0,083970	0,056462	0,000001
Ostatné	1,000000		0,312588	0,121929	0,000013
Dôchodca	0,083970	0,312588		1,000000	0,005028
OSZČ	0,056462	0,121929	1,000000		0,273777
Nezamestnaný	0,000001	0,000013	0,005028	0,273777	

Tab. 56 Kruskal-Wallisova ANOVA (verejný život; vzdelanie)

Závislá: Verejný život a záležitosti v rámci štátu	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Verejný život a záleži- tosti v rámci štátu (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=2743) = 60,31279$ $p = ,0000$			
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
Terciárne	1	1086	1645699	1515,377
Sekundárne	2	1215	1556784	1281,303
Primárne	3	442	560914	1269,035
Závislá: Verejný život a záležitosti v rámci štátu	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Verejný život a záležitosti v rámci štátu Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=2743) = 60,31279$ $p = ,0000$			
	Terciárne (R:1515,4)	Sekundárne (R:1281,3)	Primárne (R:1269,0)	
Terciárne		0,000000	0,000000	
Sekundárne	0,000000		1,000000	
Primárne	0,000000	1,000000		

Tab. 57 Mann-Whitneyov test (verejný život; pohlavie)

Premenná: Verejný ži- vot a záležitosti v rámci štátu	Mann-Whitneyov U Test (w/ oprava na spojitost') (Data analýza rozptylu) Podľa premen. pohlavia						
	Sčt por. (muž)	Sčt por. (žena)	U	Z	p-hodn.	N platn. (muž)	N platn. (žena)
	2057334	1706062	925437,0	0,36625	0,714177	1494	1249

Tab. 58 Kruskal-Wallisova ANOVA (miesto bydliska; štát)

Závislá: Miesto bydliska	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Miesto bydliska (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná: Štát Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2742) = 220,0213$ $p = 0,000$				
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)	
CZ	1	1164	1861060	1598,849	
FI	2	311	305711	982,992	
FR	3	473	609297	1288,153	
GB	4	210	218039	1038,281	
ES	5	584	766547	1312,58	
Závislá: Miesto bydliska	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Miesto bydliska Nezávislá (grupovacia) premenná: Štát Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2742) = 220,0213$ $p = 0,000$				
	CZ (R:1598,8)	FI (R:982,99)	FR (R:1288,2)	GB (R:1038,3)	ES (R:1312,6)
CZ		0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
FI	0,00		0,000001	1,000000	0,000000
FR	0,00	0,000001		0,001411	1,000000
GB	0,00	1,000000	0,001411		0,000166
ES	0,00	0,000000	1,000000	0,000166	

Tab. 59 Kruskal-Wallisova ANOVA (miesto bydliska; ekonomická aktivita)

Závislá: Miesto bydliska	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Miesto bydliska (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná: Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2742) = 80,33849$ $p = 0,000$			
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
Zamestnaný	1	1244	1628269	1308,898
Ostatné	2	469	709963	1513,78
Dôchodca	3	630	960745	1524,992
OSZČ	4	221	269782	1220,731
Nezamestnaný	5	178	191895	1078,062
Závislá: Miesto bydliska	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Miesto bydliska Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2742) = 80,33849$ $p = 0,000$			

	Zam. (R:1308,9)	Ostatné (R:1513,8)	Dôchodca (R:1525,0)	OSZČ (R:1220,7)	Nezam. (R:1078,1)
Zamestnaný		0,000018	0,000000	1,000000	0,002743
Ostatné	0,000018		1,000000	0,000057	0,000000
Dôchodca	0,000000	1,000000		0,000009	0,000000
OSZČ	1,000000	0,000057	0,000009		0,735598
Nezamestnaný	0,002743	0,000000	0,000000	0,735598	

Tab. 60 Kruskal-Wallisova ANOVA (miesto bydliska; vzdelanie)

Závislá: Miesto bydliska	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Miesto bydliska (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisov test: H (2, N= 2742) =23,26064 p =,0000			
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
Terciárne	1	1086	1567630	1443,489
Sekundárne	2	1215	1649358	1357,496
Primárne	3	441	543666	1232,802
Závislá: Miesto bydliska	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Miesto bydliska Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisov test: H (2, N= 2742) =23,26064 p =,0000			
	Terciárne (R:1443,5)	Sekundárne (R:1357,5)	Primárne (R:1232,8)	
Terciárne		0,027880	0,000007	
Sekundárne	0,027880		0,013828	
Primárne	0,000007	0,013828		

Tab. 61 Mann-Whitneyov test (miesto bydliska; pohlavie)

Premenná: Miesto bydliska	Mann-Whitneyov U Test (w/ oprava na spojitost') (Data analýza rozptylu) Podľa premen. pohlavia						
	Sčt por. (muž)	Sčt por. (žena)	U	Z	p-hodn.	N platn. (muž)	N platn. (žena)
	1951225	1809429	835953,5	-4,67040	0,000003	1493	1249

Tab. 62 Kruskal-Wallisova ANOVA (ekonomická stránka života; štát)

Závislá: Ekonomická stránka života	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Ekonomická stránka života (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 407,0136$ $p = 0,000$				
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)	
CZ	1	1164	1734114	1489,788	
FI	2	311	226836	729,375	
FR	3	473	500058	1057,205	
GB	4	211	332871	1577,588	
ES	5	584	969518	1660,134	
Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Ekonomická stránka života Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 407,0136$ $p = 0,000$					
Závislá: Ekonomická stránka života	CZ (R:1489,8)	FI (R:729,37)	FR (R:1057,2)	GB (R:1577,6)	ES (R:1660,1)
	CZ	0,000000	0,000000	1,000000	0,000222
FI	0,000000		0,000000	0,000000	0,000000
FR	0,000000	0,000000		0,000000	0,000000
GB	1,000000	0,000000	0,000000		1,000000
ES	0,000222	0,000000	0,000000	1,000000	

Tab. 63 Kruskal-Wallisova ANOVA (ekonomická stránka života; ekonomická aktivita)

Závislá: Ekonomická stránka života	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Ekonomická stránka života (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 144,4311$ $p = 0,000$				
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)	
Zamestnaný	1	1245	1893882	1521,19	
Ostatné	2	469	690180	1471,599	
Dôchodca	3	630	700600	1112,063	
OSZČ	4	221	277530	1255,79	
Nezamestnaný	5	178	201205	1130,362	
Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Ekonomická stránka života (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 144,4311$ $p = 0,000$					
Závislá: Ekonomická stránka života vo vašej zemi	Zam. (R:1521,2)	Ostatné (R:1471,6)	Dôchodca (R:1112,1)	OSZČ (R:1255,8)	Nezam. (R:1130,4)
	Zam.	Ostatné	Dôchodca	OSZČ	Nezam.

Zamestnaný		1,000000	0,000000	0,000044	0,000000
Ostatné	1,000000		0,000000	0,008385	0,000010
Dôchodca	0,000000	0,000000		0,202731	1,000000
OSZČ	0,000044	0,008385	0,202731		1,000000
Nezamestnaný	0,000000	0,000010	1,000000	1,000000	

Tab. 64 Kruskal-Wallisova ANOVA (ekonomická stránka života; vzdelanie)

Závislá: Ekonomická stránka života	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Ekonomická stránka života (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisov test: $H(2, N=2743) = 17,61116$ $p = ,0001$			
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
Terciárne	1	1086	1573770	1449,144
Sekundárne	2	1215	1610282	1325,335
Primárne	3	442	579345	1310,734
Závislá: Ekonomická stránka života	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Ekonomická stránka života Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisov test: $H(2, N=2743) = 17,61116$ $p = ,0001$			
	Terciárne (R:1449,1)	Sekundárne (R:1325,3)	Primárne (R:1310,7)	
Terciárne		0,000544	0,005854	
Sekundárne	0,000544		1,000000	
Primárne	0,005854	1,000000		

Tab. 65 Mann-Whitneyov test (ekonomická stránka života; pohlavie)

Premenná: Ekonomická stránka života	Mann-Whitneyov U Test (w/ oprava na spojitost') (Data analýza rozptylu) Podľa premen. pohlavia						
	Sčt por. (muž)	Sčt por. (žena)	U	Z	p-hodn.	N platn. (muž)	N platn. (žena)
	2125103	1638293	857668,0	3,64700	0,000265	1494	1249

Tab. 66 Kruskal-Wallisova ANOVA (vzdelávanie; štát)

Závislá: Vzdelávanie	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Vzdelávanie (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2739) = 169,9610$ $p = 0,000$				
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)	
CZ	1	1164	1814607	1558,940	
FI	2	310	343455	1107,918	
FR	3	473	608783	1287,067	
GB	4	208	196046	942,529	
ES	5	584	789541	1351,953	
Závislá: Vzdelávanie	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Vzdelávanie Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2739) = 169,9610$ $p = 0,000$				
	CZ (R:1558,9)	FI (R:1107,9)	FR (R:1287,1)	GB (R:942,53)	ES (R:1352,0)
CZ		0,000000	0,000000	0,000000	0,000002
FI	0,000000		0,019351	0,196316	0,000113
FR	0,000000	0,019351		0,000002	1,000000
GB	0,000000	0,196316	0,000002		0,000000
ES	0,000002	0,000113	1,000000	0,000000	

Tab. 67 Kruskal-Wallisova ANOVA (vzdelávanie; ekonomická aktivita)

Závislá: Vzdelávanie	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Vzdelávanie (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2739) = 45,38724$ $p = 0,0000$				
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)	
Zamestnaný	1	1241	1716729	1383,343	
Ostatné	2	469	689478	1470,102	
Dôchodca	3	630	880209	1397,156	
OSZČ	4	221	282801	1279,640	
Nezamestnaný	5	178	183214	1029,292	
Závislá: Vzdelávanie	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Vzdelávanie (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2739) = 45,38724$ $p = 0,0000$				
	Zam. (R:1383,3)	Ostatné (R:1470,1)	Dôchodca (R:1397,2)	OSZČ (R:1279,6)	Nezam. (R:1029,3)
Zamestnaný		0,429711	1,000000	0,724862	0,000000
Ostatné	0,429711		1,000000	0,031594	0,000000

Dôchodca	1,000000	1,000000		0,573386	0,000000
OSZČ	0,724862	0,031594	0,573386		0,016706
Nezamestnaný	0,000000	0,000000	0,000000	0,016706	

Tab. 68 Kruskal-Wallisova ANOVA (vzdelávanie; vzdelanie)

Závislá: Vzdelávanie	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Vzdelávanie (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=2739) = 144,8020$ $p = 0,000$			
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
Terciárne	1	1086	1709515	1574,139
Sekundárne	2	1211	1563671	1291,223
Primárne	3	442	479245	1084,265
Závislá: Vzdelávanie	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstrane); Vzdelávanie (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=2739) = 144,8020$ $p = 0,000$			
	Terciárne (R:1574,1)	Sekundárne (R:1291,2)	Primárne (R:1084,3)	
Terciárne		0,000000	0,000000	
Sekundárne	0,00		0,000007	
Primárne	0,00	0,000007		

Tab. 69 Mann-Whitneyov test (vzdelávanie; pohlavie)

Premenná: Vzdelávanie	Mann-Whitneyov U Test (w/ oprava na spojitost') (Data analýza rozptylu) Podľa premen. pohlavia						
	Sčt por. (muž)	Sčt por. (žena)	U	Z	p-hodn.	N platn. (muž)	N platn. (žena)
	2034910	1717521	924114,5	-0,30999	0,756572	1490	1249

Tab. 70 Kruskal-Wallisova ANOVA (zdravotníctvo; štát)

Závislá: Zdravotníctvo	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Zdravotníctvo (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 435,2938$ $p = 0,000$				
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)	
CZ	1	1164	1764615	1515,992	
FI	2	311	270425	869,534	
FR	3	473	791168	1672,659	
GB	4	211	128664	609,780	
ES	5	584	808526	1384,461	
Závislá: Zdravotníctvo	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsr.); Zdravotníctvo Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 435,2938$ $p = 0,000$				
	CZ (R:1516,0)	FI (R:869,53)	FR (R:1672,7)	GB (R:609,78)	ES (R:1384,5)
CZ		0,000000	0,002858	0,000000	0,010563
FI	0,000000		0,000000	0,002357	0,000000
FR	0,002858	0,000000		0,000000	0,000000
GB	0,000000	0,002357	0,000000		0,000000
ES	0,010563	0,000000	0,000000	0,000000	

Tab. 71 Kruskal-Wallisova ANOVA (zdravotníctvo; ekonomická aktivita)

Závislá: Zdravotníctvo	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Zdravotníctvo (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 117,9024$ $p = 0,000$				
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)	
Zamestnaný	1	1245	1573048	1263,492	
Ostatné	2	469	647620	1380,852	
Dôchodca	3	630	1042853	1655,322	
OSZČ	4	221	264005	1194,590	
Nezamestnaný	5	178	235872	1325,121	
Závislá: Zdravotníctvo	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsr.); Zdravotníctvo Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 117,9024$ $p = 0,000$				
	Zam. (R:1383,3)	Ostatné (R:1470,1)	Dôchodca (R:1397,2)	OSZČ (R:1279,6)	Nezam. (R:1029,3)
Zamestnaný		0,062364	0,000000	1,000000	1,000000
Ostatné	0,062364		0,000000	0,039456	1,000000

Dôchodca	0,000000	0,000000		0,000000	0,000009
OSZČ	1,000000	0,039456	0,000000		1,000000
Nezamestnaný	1,000000	1,000000	0,000009	1,000000	

Tab. 72 ,Kruskal-Wallisova ANOVA (zdravotníctvo; vzdelanie)

Závislá: Zdravotníctvo	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Zdravotníctvo (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=2743) = 14,65320$ $p = 0,0007$			
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
Terciárne	1	1086	1561865	1438,181
Sekundárne	2	1215	1633588	1344,517
Primárne	3	442	567943	1284,939
Závislá: Zdravotníctvo	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstrane); Zdravotníctvo Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=2743) = 14,65320$ $p = 0,0007$			
	Terciárne (R:1438,2)	Sekundárne (R:1344,5)	Primárne (R:1284,9)	
Terciárne		0,013874	0,001814	
Sekundárne	0,013874		0,526939	
Primárne	0,001814	0,526939		

Tab. 73 Mann-Whitneyov test (zdravotníctvo; pohlavie)

Premenná: Zdravotníctvo	Mann-Whitneyov U Test (w/ oprava na spojitost') (Data analýza rozptylu) Podľa premen. pohlavia						
	Sčt por. (muž)	Sčt por. (žena)	U	Z	p-hodn.	N platn. (muž)	N platn. (žena)
	2004878	1758519	888112,5	-2,17316	0,029769	1494	1249

Tab. 74 Kruskal-Wallisova ANOVA (životné prostredie; štát)

Závislá: Životné prostredie	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Životné prostredie (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisův test: $H(4, N=2743) = 231,6841$ $p = 0,000$			
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
CZ	1	1164	1627556	1398,244

FI	2	311	596283	1917,307	
FR	3	473	618995	1308,656	
GB	4	211	202323	958,877	
ES	5	584	718241	1229,864	
Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Zdravotníctvo					
Závislá: Životné prostredie	Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát				
	Kruskal-Wallisov test: H (4, N= 2743) =231,6841 p =0,000				
	CZ (R:1398,2)	FI (R:1917,3)	FR (R:1308,7)	GB (R:958,88)	ES (R:1229,9)
CZ		0,00	0,380327	0,000000	0,000276
FI	0,000000		0,000000	0,000000	0,000000
FR	0,380327	0,00		0,000001	1,000000
GB	0,000000	0,00	0,000001		0,000205
ES	0,000276	0,00	1,000000	0,000205	

Tab. 75 Kruskal-Wallisova ANOVA (životné prostredie; ekonomická aktivita)

Závislá: Životné prostredie	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Životné prostredie (Data analýza rozptylu)				
	Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita				
	Kruskal-Wallisův test: H (4, N= 2743) =70,79146 p =,0000				
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)	
Zamestnaný	1	1245	1733348	1392,247	
Ostatné	2	469	713682	1521,709	
Dôchodca	3	630	800262	1270,257	
OSZČ	4	221	334189	1512,165	
Nezamestnaný	5	178	181916	1022,000	
Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Zdravotníctvo					
Závislá: Životné prostredie	Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita				
	Kruskal-Wallisův test: H (4, N= 2743) =70,79146 p =,0000				
	Zam. (R:1392,2)	Ostatné (R:1521,7)	Dôchodca (R:1270,3)	OSZČ (R:1512,2)	Nezam. (R:1022,0)
Zamestnaný		0,025519	0,016305	0,380464	0,000000
Ostatné	0,025519		0,000002	1,000000	0,000000
Dôchodca	0,016305	0,000002		0,000935	0,002218
OSZČ	0,380464	1,000000	0,000935		0,000000
Nezamestnaný	0,000000	0,000000	0,002218	0,000000	

Tab. 76 Kruskal-Wallisova ANOVA (životné prostredie; vzdelanie)

Závislá: Životné prostredie	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Životné prostredie (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisov test: $H(2, N=2743) = 121,9198$ $p = 0,000$			
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
Terciárne	1	1086	1708662	1573,354
Sekundárne	2	1215	1534284	1262,785
Primárne	3	442	520451	1177,490
Závislá: Životné prostredie	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsstranne); Zdravotníctvo Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisov test: $H(2, N=2743) = 121,9198$ $p = 0,000$			
	Terciárne (R:1573,4)	Sekundárne (R:1262,8)	Primárne (R:1177,5)	
Terciárne		0,000000	0,000000	
Sekundárne	0,00		0,157554	
Primárne	0,00	0,157554		

Tab. 77 Mann-Whitneyov test (životné prostredie; pohlavie)

Premenná: Životné prostredie	Mann-Whitneyov U Test (w/ oprava na spojitost') (Data analýza rozptylu) Podľa premen. pohlavia						
	Sčt por. (muž)	Sčt por. (žena)	U	Z	p-hodn.	N platn. (muž)	N platn. (žena)
	1994178	1769219	877412,5	-2,69116	0,007121	1494	1249

Tab. 78 Kruskal-Wallisova ANOVA (medziľudské vzťahy; štát)

Závislá: Medziľudské vzťahy	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Medziľudské vzťahy (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 250,9297$ $p = 0,000$			
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
CZ	1	1164	1747660	1501,426
FI	2	311	292726	941,241
FR	3	473	637454	1347,682
GB	4	211	178873	847,737
ES	5	584	906685	1552,542

Závislá: Medzil'udské vzťahy	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsr.); Medzil'udské vzťahy Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisův test: H (4, N= 2743) =250,9297 p =0,000				
	CZ (R:1501,4)	FI (R:941,24)	FR (R:1347,7)	GB (R:847,74)	ES (R:1552,5)
CZ		0,000000	0,003707	0,000000	1,000000
FI	0,000000		0,000000	1,000000	0,000000
FR	0,003707	0,000000		0,000000	0,000289
GB	0,000000	1,000000	0,000000		0,000000
ES	1,000000	0,000000	0,000289	0,000000	

Tab. 79 Kruskal-Wallisova ANOVA (medzil'udské vzťahy; ekonomická aktivita)

Závislá: Medzil'udské vzťahy	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Medzil'udské vzťahy (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisův test: H (4, N= 2743) =62,42323 p =,0000			
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
Zamestnaný	1	1245	1618436	1299,949
Ostatné	2	469	668486	1425,342
Dôchodca	3	630	977425	1551,468
OSZČ	4	221	255393	1155,622
Nezamestnaný	5	178	243657	1368,860

Závislá: Medzil'udské vzťahy	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojsr.); Medzil'udské vzťahy Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisův test: H (4, N= 2743) =62,42323 p =,0000				
	Zam. (R:1392,2)	Ostatné (R:1521,7)	Dôchodca (R:1270,3)	OSZČ (R:1512,2)	Nezam. (R:1022,0)
Zamestnaný		0,034744	0,000000	0,125398	1,000000
Ostatné	0,034744		0,090212	0,000299	1,000000
Dôchodca	0,000000	0,090212		0,000000	0,066011
OSZČ	0,125398	0,000299	0,000000		0,075080
Nezamestnaný	1,000000	1,000000	0,066011	0,075080	

Tab. 80 Kruskal-Wallisova ANOVA (medzil'udské vzťahy; vzdelanie)

Závislá: Medzil'udské vzťahy	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Medzil'udské vzťahy (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisův test: H (2, N= 2743) =,4530780 p =,7973
------------------------------------	---

	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
Terciárne	1	1086	1487052	1369,292
Sekundárne	2	1215	1659855	1366,135
Primárne	3	442	616490	1394,774

Tab. 81 Mann-Whitneyov test (medzil'udské vzťahy; pohlavie)

Premenná: Medzil'udské vzťahy	Mann-Whitneyov U Test (w/ oprava na spojitost') (Data analýza rozptylu) Podľa premen. pohlavia						
	Sčt por. (muž)	Sčt por. (žena)	U	Z	p-hodn.	N platn. (muž)	N platn. (žena)
	2118154	1645243	864617,5	3,31057	0,000931	1494	1249

Tab. 82 Kruskal-Wallisova ANOVA (osobnostné prvky; štát)

Závislá: Osobnostné prvky	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Osobnostné prvky (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisov test: H (4, N= 2743) =380,3260 p =0,000				
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)	
CZ	1	1164	1820257	1563,794	
FI	2	311	259127	833,204	
FR	3	473	753134	1592,249	
GB	4	211	162305	769,216	
ES	5	584	768575	1316,052	
Závislá: Osobnostné prvky	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojstr.); Osobnostné prvky Nezávislá (grupovacia) premenná : Štát Kruskal-Wallisov test: H (4, N= 2743) =380,3260 p =0,000				
	CZ (R:1563,8)	FI (R:833,20)	FR (R:1592,2)	GB (R:769,22)	ES (R:1316,1)
CZ		0,000000	1,000000	0,000000	0,000000
FI	0,000000		0,000000	1,000000	0,000000
FR	1,000000	0,000000		0,000000	0,000000
GB	0,000000	1,000000	0,000000		0,000000
ES	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	

Tab. 83 Kruskal-Wallisova ANOVA (osobnostné prvky; ekonomická aktivita)

Závislá: Osobnostné prvky	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Osobnostné prvky (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 111,5514$ $p = 0,000$				
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)	
Zamestnaný	1	1245	1653099	1327,790	
Ostatné	2	469	775423	1653,354	
Dôchodca	3	630	803246	1274,994	
OSZČ	4	221	341746	1546,362	
Nezamestnaný	5	178	189882	1066,753	
Závislá: Osobnostné prvky	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojstr.); Osobnostné prvky Nezávislá (grupovacia) premenná : Ekonomická aktivita Kruskal-Wallisov test: $H(4, N=2743) = 111,5514$ $p = 0,000$				
	Zam. (R:1327,8)	Ostatné (R:1653,4)	Dôchodca (R:1275,0)	OSZČ (R:1546,4)	Nezam. (R:1066,8)
Zamestnaný		0,000000	1,000000	0,001563	0,000390
Ostatné	0,000000		0,000000	0,977724	0,000000
Dôchodca	1,000000	0,000000		0,000117	0,019509
OSZČ	0,001563	0,977724	0,000117		0,000000
Nezamestnaný	0,000390	0,000000	0,019509	0,000000	

Tab. 84 Kruskal-Wallisova ANOVA (osobnostné prvky; vzdelanie)

Závislá: Osobnostné prvky	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na por.; Osobnostné prvky (Data analýza rozptylu) Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisov test: $H(2, N=2743) = 102,4593$ $p = 0,000$			
	Kód	Počet (platných)	Súčet (poradie)	Priemer (poradie)
Terciárne	1	1086	1675678	1542,982
Sekundárne	2	1215	1589515	1308,243
Primárne	3	442	498203	1127,156
Závislá: Osobnostné prvky	Viacnásobné porovnanie p hodnôt (obojstr.); Osobnostné prvky Nezávislá (grupovacia) premenná : Vzdelanie Kruskal-Wallisov test: $H(2, N=2743) = 102,4593$ $p = 0,000$			
	Terciárne (R:1543,0)	Sekundárne (R:1308,2)	Primárne (R:1127,2)	
Terciárne		0,000000	0,000000	
Sekundárne	0,00		0,000115	
Primárne	0,00	0,000115		

Tab. 85 Mann-Whitneyov test (osobnostné prvky; pohlavie)

Premenná: Osobnostné prvky	Mann-Whitneyov U Test (w/ oprava na spojitost') (Data analýza rozptylu) Podľa premen. pohlavia						
	Sčt por. (muž)	Sčt por. (žena)	U	Z	p-hodn.	N platn. (muž)	N platn. (žena)
	1943139	1820257	826374,0	-5,16197	0,000000	1494	1249

D Výsledky logistickej regresie

Tab. 86 Výsledky ordinálnej logistickej regresie (referenčná kategória - veľmi spokojný, redundantná premenná - Fínsko)

		Parameter Estimates					95% Confidence Interval	
		Estimate	Std. Error	Wald	df	Sig.	Lower Bound	Upper Bound
Threshold	[Spokojnosť_inv = veľmi nespokojný]	-5,175	,168	948,165	1	,000	-5,504	-4,845
	[Spokojnosť_inv = nespokojný]	-3,625	,128	804,379	1	,000	-3,876	-3,375
	[Spokojnosť_inv = skôr nespokojný]	-1,752	,113	239,413	1	,000	-1,974	-1,530
	[Spokojnosť_inv = skôr spokojný]	-,225	,107	4,408	1	,036	-,435	-,015
	[Spokojnosť_inv = spokojný]	2,498	,138	328,379	1	,000	2,228	2,768
Location	[Štát=FR]	,299	,137	4,743	1	,029	,030	,568
	[Štát=UK]	-,925	,165	31,579	1	,000	-1,248	-,602
	[Štát=ES]	-2,241	,136	273,355	1	,000	-2,507	-1,975
	[Štát=CZ]	-1,501	,121	153,037	1	,000	-1,739	-1,263
	[Štát=FI]	0 ^a	.	.	0	.	.	.

Link function: Logit.

a. This parameter is set to zero because it is redundant.

Tab. 87 Výsledky ordinálnej logistickej regresie (referenčná kategória - veľmi spokojný, redundantná premenná - Francúzsko)

		Parameter Estimates						
		Estimate	Std. Error	Wald	df	Sig.	95% Confidence Interval	
							Lower Bound	Upper Bound
Threshold	[Spokojnosť_inv = veľmi nespokojný]	-5,474	,158	1194,278	1	,000	-5,784	-5,163
	[Spokojnosť_inv = nespokojný]	-3,925	,115	1167,741	1	,000	-4,150	-3,700
	[Spokojnosť_inv = skôr nespokojný]	-2,051	,098	435,445	1	,000	-2,244	-1,858
	[Spokojnosť_inv = skôr spokojný]	-,524	,090	33,945	1	,000	-,701	-,348
	[Spokojnosť_inv = spokojný]	2,199	,119	339,789	1	,000	1,965	2,433
Location	[Štát=UK]	-1,224	,154	63,050	1	,000	-1,526	-,922
	[Štát=FI]	-,299	,137	4,743	1	,029	-,568	-,030
	[Štát=ES]	-2,540	,123	425,057	1	,000	-2,782	-2,299
	[Štát=CZ]	-1,800	,107	282,524	1	,000	-2,010	-1,590
	[Štát=FR]	0 ^a	.	.	0	.	.	.

Link function: Logit.

a. This parameter is set to zero because it is redundant.

Tab. 88 Výsledky ordinálnej logistickej regresie (referenčná kategória - veľmi spokojný, redundantná premenná – Veľká Británia)

		Parameter Estimates						
		Estimate	Std. Error	Wald	df	Sig.	95% Confidence Interval	
							Lower Bound	Upper Bound
Threshold	[Spokojnosť_inv = veľmi nespokojný]	-4,250	,177	574,314	1	,000	-4,597	-3,902
	[Spokojnosť_inv = nespokojný]	-2,700	,140	372,909	1	,000	-2,975	-2,426
	[Spokojnosť_inv = skôr nespokojný]	-,827	,128	42,052	1	,000	-1,077	-,577
	[Spokojnosť_inv = skôr spokojný]	,700	,127	30,311	1	,000	,451	,949
	[Spokojnosť_inv = veľmi spokojný]	3,423	,160	456,474	1	,000	3,109	3,737
Location	[Štát=FR]	1,224	,154	63,050	1	,000	,922	1,526
	[Štát=FI]	,925	,165	31,579	1	,000	,602	1,248
	[Štát=ES]	-1,316	,148	79,062	1	,000	-1,606	-1,026
	[Štát=CZ]	-,576	,136	17,882	1	,000	-,843	-,309
	[Štát=UK]	0 ^a	.	.	0	.	.	.

Link function: Logit.

a. This parameter is set to zero because it is redundant.

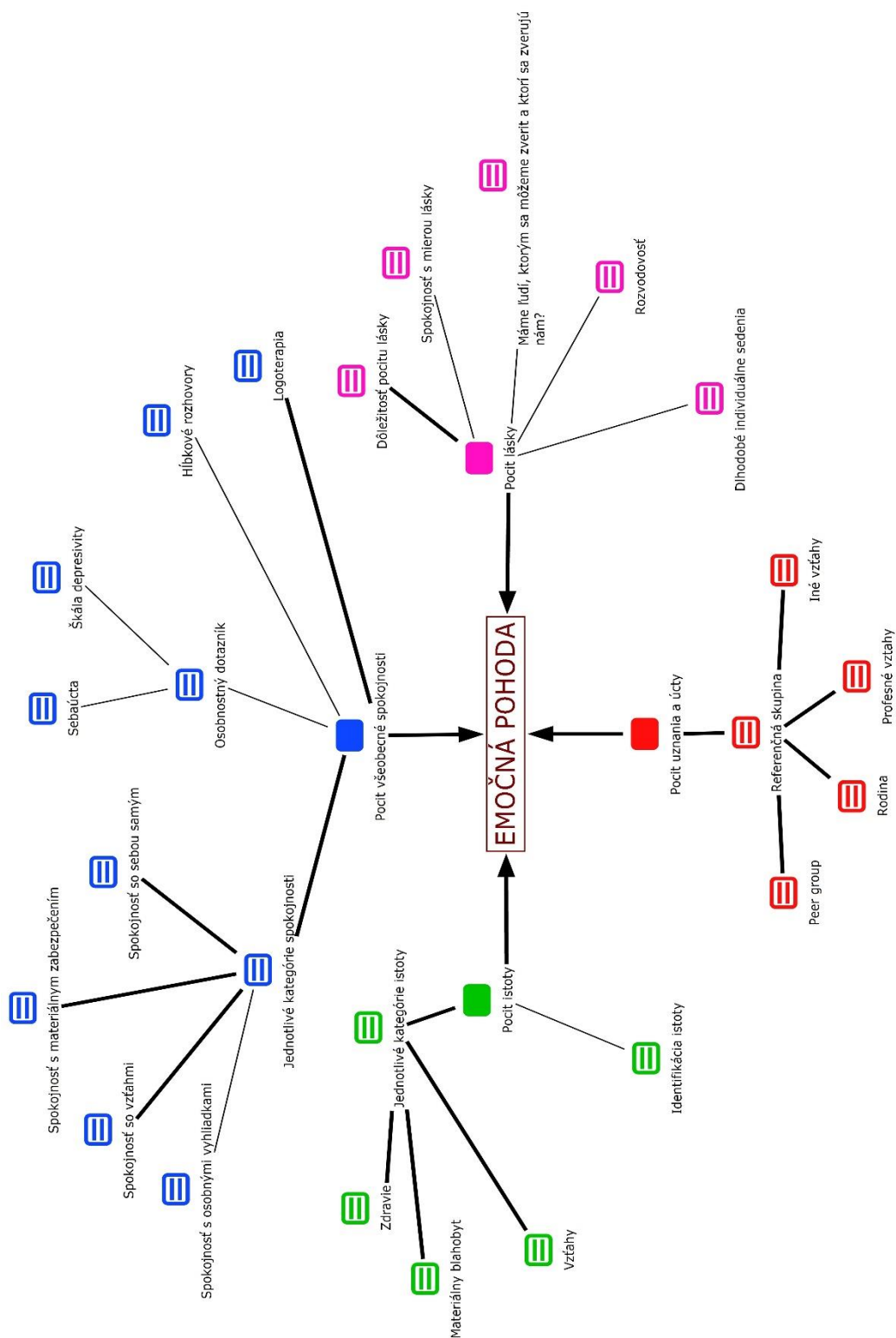
Tab. 89 Výsledky ordinálnej logistickej regresie (referenčná kategória - veľmi spokojný, redundantná premenná - Španielsko)

		Parameter Estimates						
		Estimate	Std. Error	Wald	df	Sig.	95% Confidence Interval	
							Lower Bound	Upper Bound
Threshold	[Spokojnosť_inv = veľmi nespokojný]	-2,934	,137	456,439	1	,000	-3,203	-2,665
	[Spokojnosť_inv = nespokojný]	-1,384	,087	255,843	1	,000	-1,554	-1,215
	[Spokojnosť_inv = skôr nespokojný]	,489	,079	38,550	1	,000	,335	,643
	[Spokojnosť_inv = skôr spokojný]	2,016	,088	526,074	1	,000	1,844	2,188
	[Spokojnosť_inv = spokojný]	4,739	,133	1272,400	1	,000	4,479	5,000
Location	[Štát=UK]	1,316	,148	79,062	1	,000	1,026	1,606
	[Štát=FI]	2,241	,136	273,355	1	,000	1,975	2,507
	[Štát=FR]	2,540	,123	425,057	1	,000	2,299	2,782
	[Štát=CZ]	,740	,093	62,773	1	,000	,557	,923
	[Štát=ES]	0 ^a	.	.	0	.	.	.

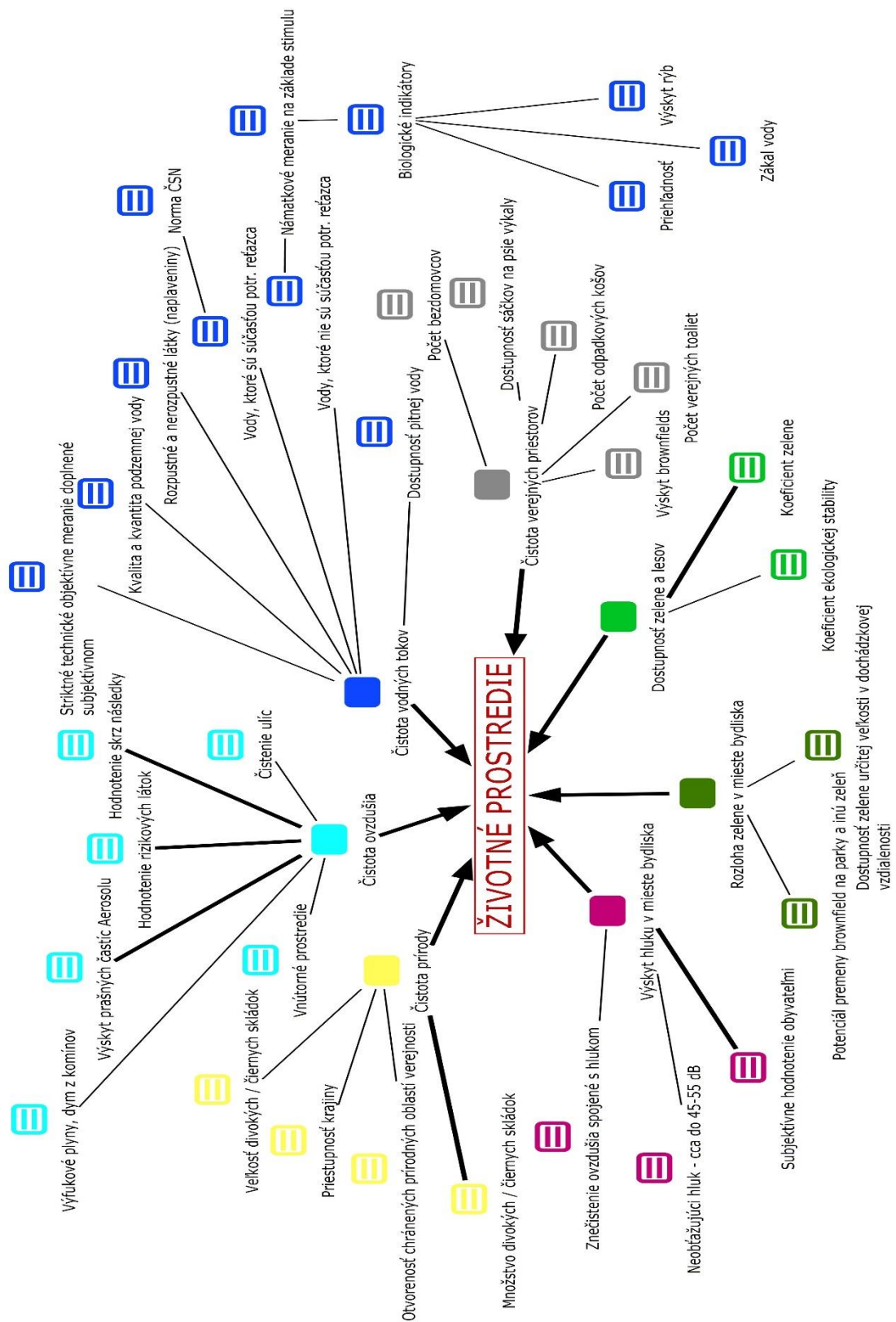
Link function: Logit.

a. This parameter is set to zero because it is redundant.

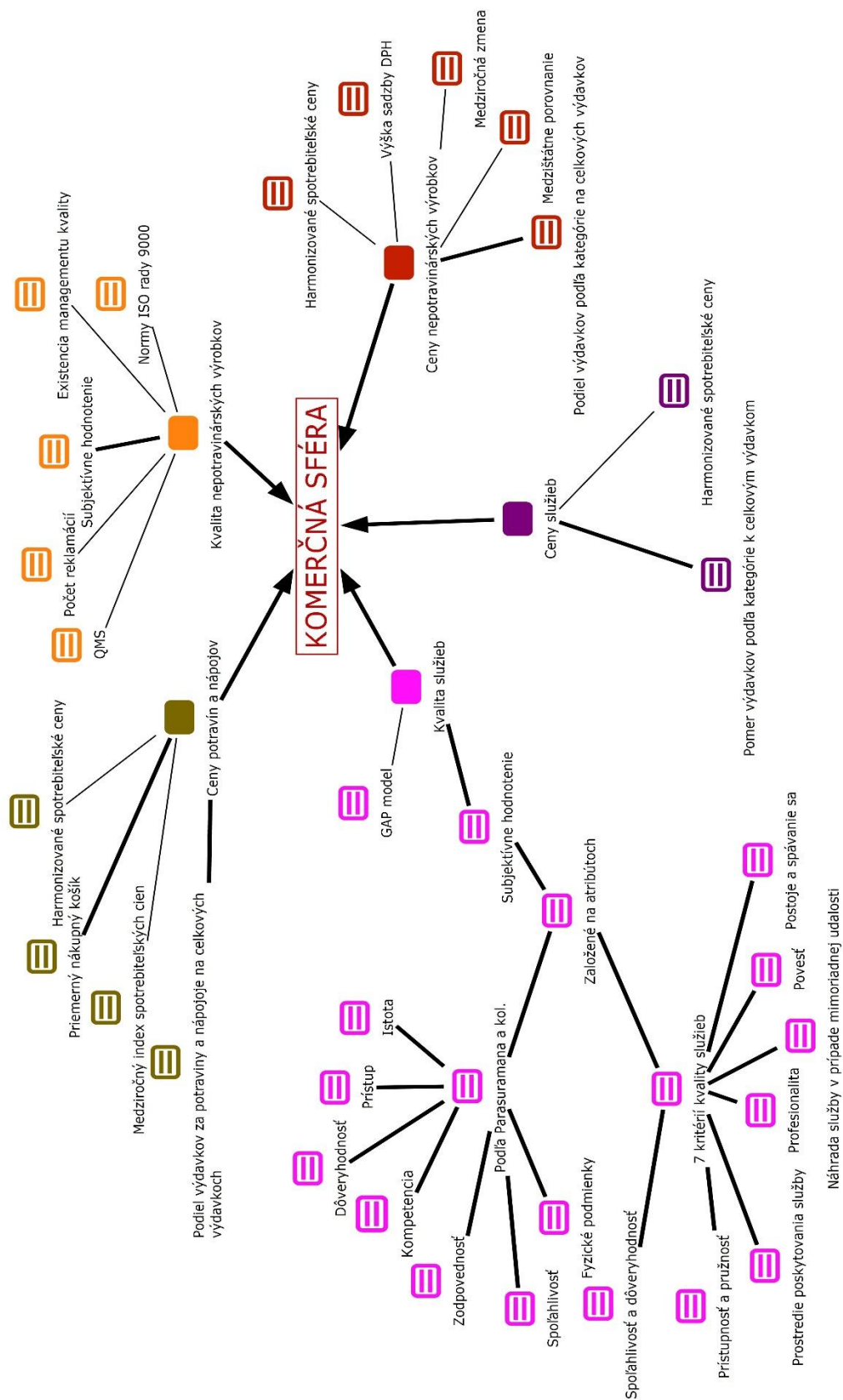
E Výsledky rozhovorov s expertmi

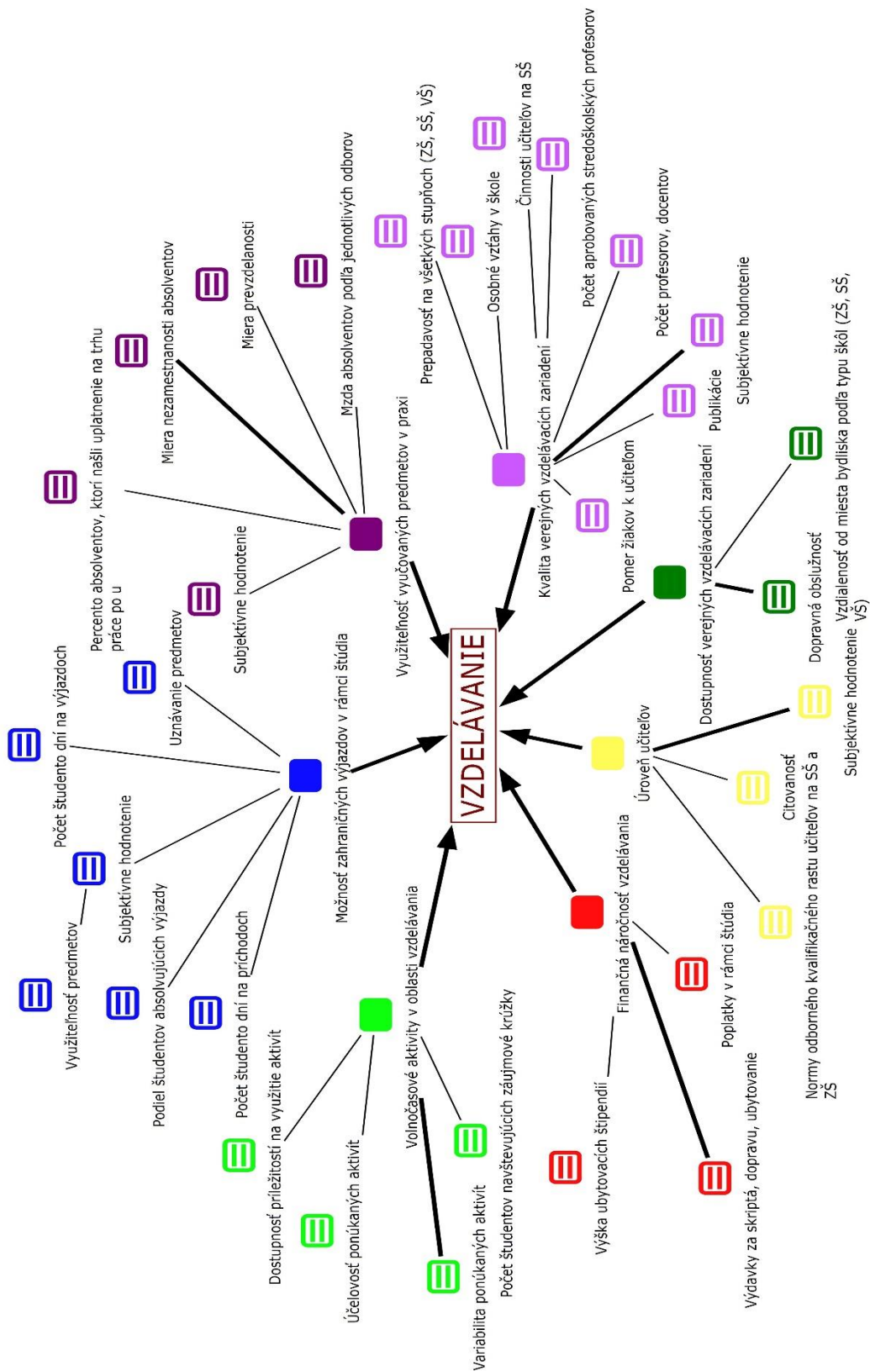
Obr. 81 Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru emočnej pohody

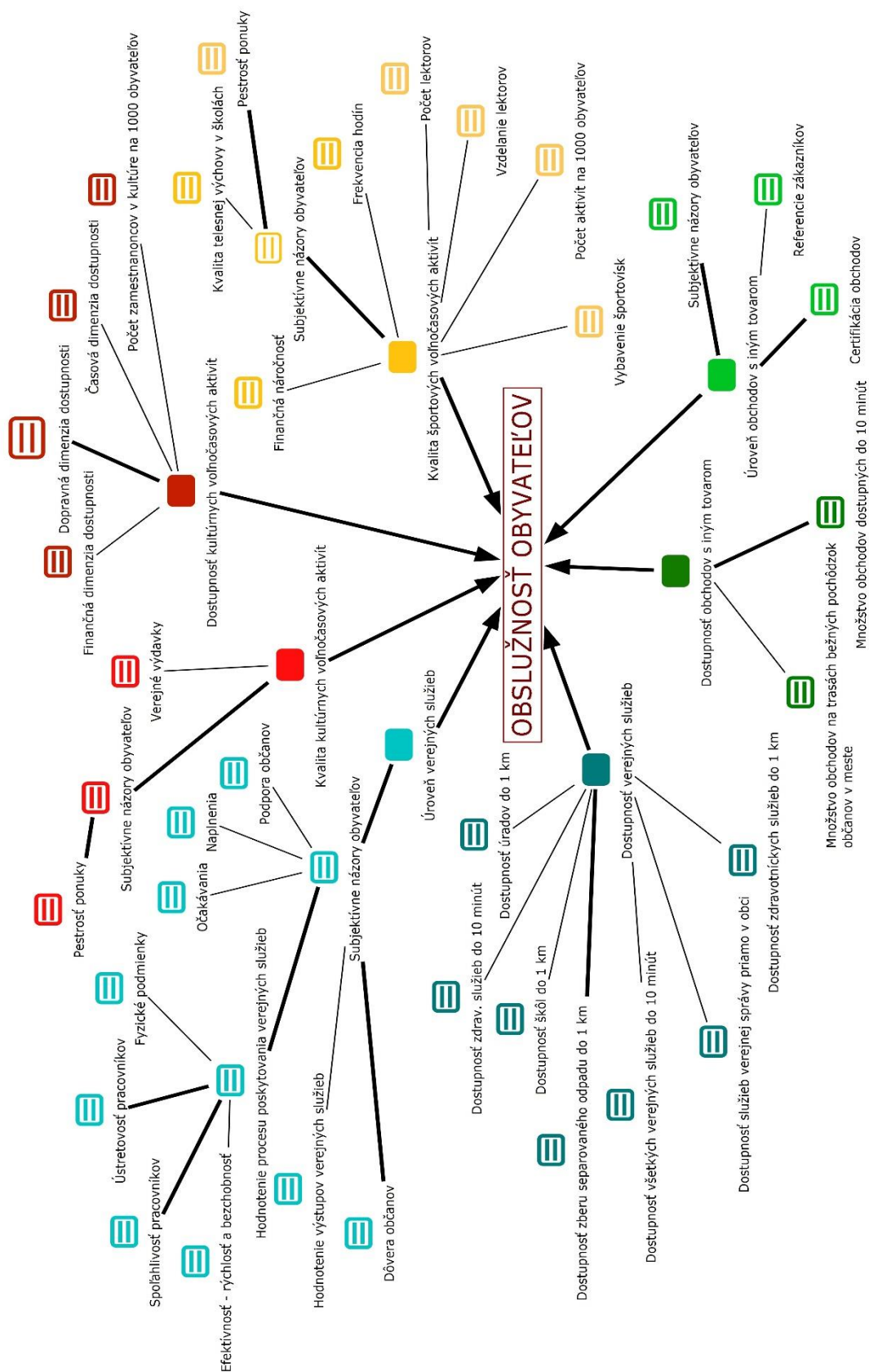
Obr. 83 Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru životného prostredia

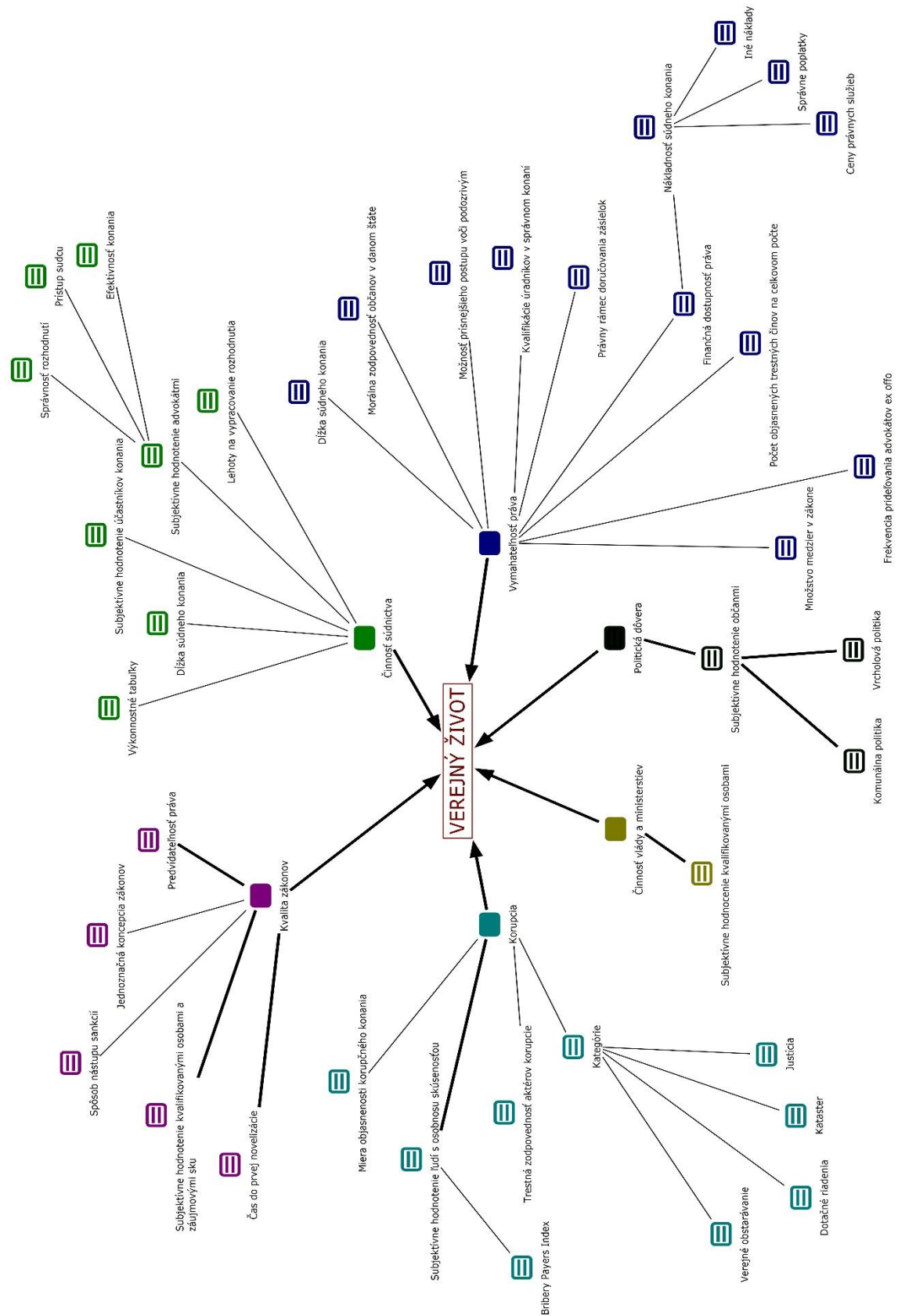
Obr. 84 Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru komerčnej sféry

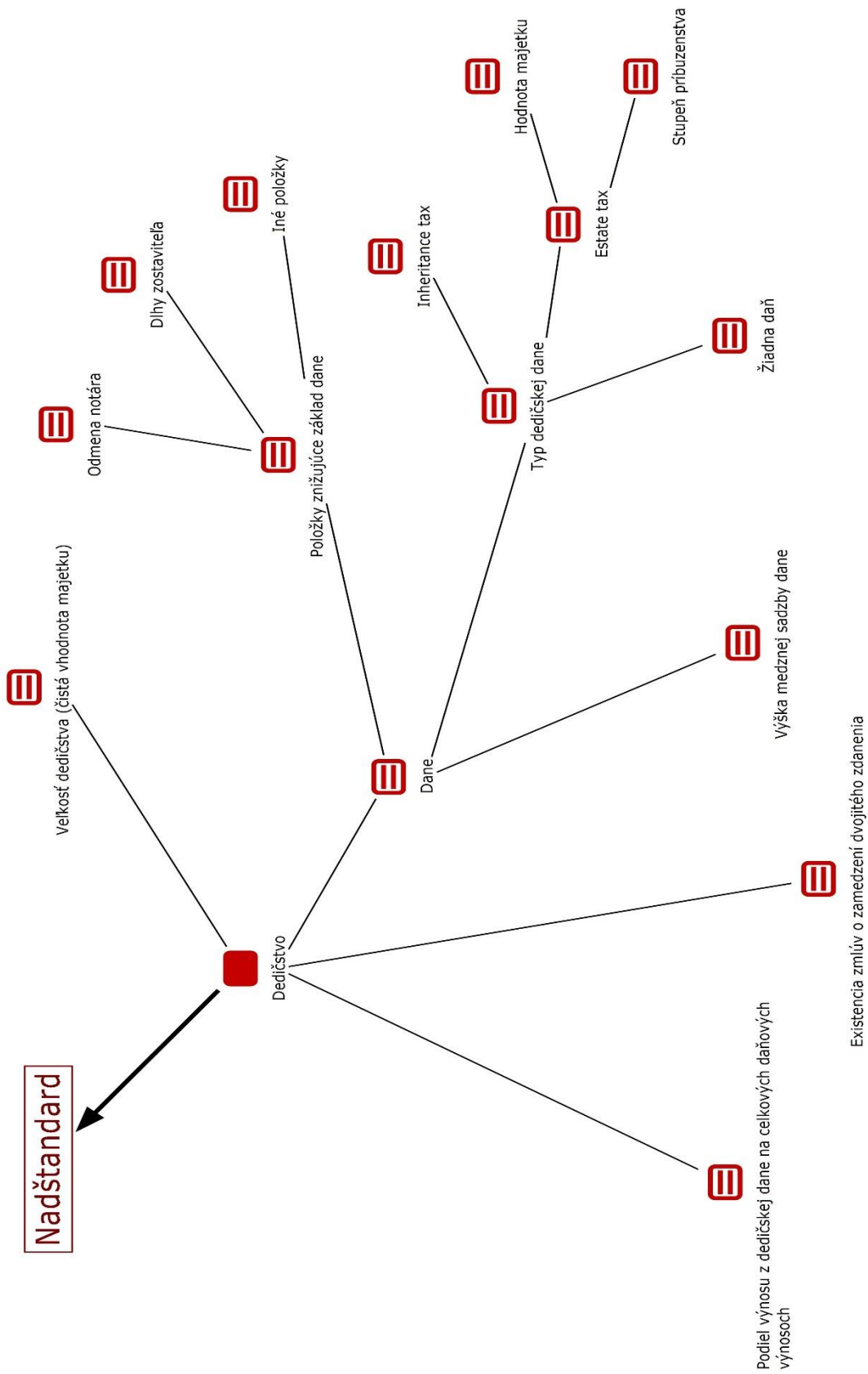
Obr. 85 Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktora vzdelávania

Obr. 86 Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru obslužnosti obyvateľov

Obr. 87 Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru verejného života

Obr. 88 Myšlienková mapa (Code Theory Model) – meranie faktoru nadštandardu

F Elektronická príloha

Elektronická príloha, ktorá sa nachádza na priloženom CD, obsahuje nasledujúce:

- Výsledky regresných analýz pre jednotlivé vybrané indexy životnej úrovne, ktoré boli hodnotené prostredníctvom meta-analýzy (súbor s názvom *Vstupne_vypocty_pre_metaanalyzu.xlsx*).
- Podrobný lesný graf zobrazujúci jednotlivé indikátory indexov hodnotených prostredníctvom meta-analýzy (súbor s názvom *Podrobny_lesny_graf.xlsx*).
- Východisková korelačná matica pre analýzu hlavných komponentov (súbor s názvom *Korelacna_matica.xlsx*).
- Projekcie faktorov do faktorovej roviny (súbor s názvom *Projekcia_faktorov_do_faktorovej_roviny.pdf*).
- Podrobné výsledky neparametrickej analýzy rozptylu pre 8 novovzniknutých faktorov životnej úrovne, kde grupovacími premennými sú štát, ekonomická aktivita, vzdelanie a pohlavie (súbor s názvom *Neparametricka_analyza_rozptylu_8_faktorov.xlsx*).
- Podkladové materiály pre hĺbkové rozhovory s expertmi rozdelené podľa stanovených faktorov (zložka s názvom *Podklady_pre_hlbkove.rozhovory*).
- Výsledky hĺbkových rozhovorov zobrazené v myšlienkových mapách vo väčšom rozlíšení (zložka s názvom *Vysledky_hlbkove_rozhovory_mind_maps*).

G Publikačná činnosť

- ANTOŠOVÁ, V., BIRČIAKOVÁ, N., HUBENÝ, J. The income situation of Czech seniors in particular regions of Czech Republic. In *PEFnet 2013*. Brno: MENDELU Publishing centre, 2013, s. 12. ISBN 978-80-7375-906-3.
- ANTOŠOVÁ, V., BIRČIAKOVÁ, N., SKÁLOVÁ, D. Příjmová situace a životní podmínky českých seniorů dle statistiky EU SILC. In *PEFnet*. 2012. Brno: Mendel University in Brno, 2012, s. 25-26. ISBN 978-80-7375-669-7.
- ANTOŠOVÁ, V., BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J. *A Group of Czech Households Most Vulnerable to Poverty*. 12 s. (stav k 30.7.2015: článok pripravený, prebieha výber vhodného periodika).
- ANTOŠOVÁ, V., BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J. Impact of Economic Development of the Czech Republic in the Years 2005-2012 on the Living Standards of Seniors. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*. 2015. sv. 4, č. 5, s. 18-27. ISSN 2319-7714.
- ANTOŠOVÁ, V., BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J. Income Aspects of Czech Farmers' Living Conditions. *Agricultural Economics-Zemědělská ekonomika*. 2013. sv. 59, č. 6, s. 262-270. ISSN 0139-570X.
- ANTOŠOVÁ, V., SKÁLOVÁ, D., BIRČIAKOVÁ, N. Income situation and living conditions of Czech households according to statistics EU. *International Journal of Management Cases*. 2013. sv. 15, č. 4, s. 20-36. ISSN 1741-6264.
- ANTOŠOVÁ, V., STÁVKOVÁ, J., BIRČIAKOVÁ, N. How the Income Situation of Households in the CR Responds to the Economic Development of the Society. *Trendy ekonomiky a managementu*. 2014. sv. 8, č. 18, s. 9-20. ISSN 1802-8527.
- ANTOŠOVÁ, V., STÁVKOVÁ, J., SKÁLOVÁ, D., BIRČIAKOVÁ, N. Development and subsequent comparison of the cost of living in different social groups in Czech Republic. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2013. sv. 61, č. 4, s. 841--847. ISSN 1211-8516
- BIRČIAKOVÁ, N., ANTOŠOVÁ, V. Standard of Living Factors with Respect to Environment in Selected European Union Countries. In *PEFnet 2013*. Brno: MENDELU Publishing centre, 2013, s. 13-14. ISBN 978-80-7375-906-3.
- BIRČIAKOVÁ, N., ANTOŠOVÁ, V., STÁVKOVÁ, J. The Subjective Well-being of the Czech Population in Comparison with Selected Countries of the European Union. *International Journal of Economics, Commerce and Management*. 2015. sv. 3, č. 5, s. 91-100. ISSN 2348-0386.
- BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J., ANTOŠOVÁ, V. Evaluating of Living Standards Indicators. *Danube*. ISSN 1804-8285 (stav k 30.7.2015: v recenznom konaní).
- BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J., ANTOŠOVÁ, V. Impact of different social system on income situation of households. *European Scientific Journal*. 2014. sv. 2, č. 1, s. 18-26. ISSN 1857-7881.

- BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J., ANTOŠOVÁ, V. Income (In)justice in the Czech Republic. *Danube*. 2013. sv. 2013, č. 3, s. 185-199. ISSN 1804-6746.
- BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J., ANTOŠOVÁ, V. Income Poverty in Selected Countries of the European Union. In *2013 International Conference on the Modern Development of Humanities and Social Science (MDHSS 2013)*. Paris: Atlantis Press, 2013, s. 467-471. ISSN 1951-6851.
- BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J., ANTOŠOVÁ, V. The Impact of Economic Development in the Czech Republic on the Income Inequality between Groups of Households. *Procedia Economics and Finance* [online]. 2014, vol. 12, s. 57-65. DOI: 10.1016/s2212-5671(14)00320-7.
- BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J., SOUČEK, M. How Marketing Instruments Affect Consumer Behavior in Times of Economic Turbulence. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2014. sv. 62, č. 6, s. 1257-1263. ISSN 1211-8516.
- BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J., STRAKA, J. Determinants of living standards of the Czech inhabitants. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. ISSN 1211-8516. (stav k 30.7.2015: článok prijatý k publikácii).
- Birčiaková, N., Stávková, J., Straka, J. Factors Influencing Living Standards in the EU. *Proceedings of the 2015 International Conference "Economic Science for Rural Development" Jelgava, LLU ESAF*. 2015. s. 170-175. ISSN 1691-3078.
- BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J., TURČÍNKOVÁ, J. Problems related to measuring and interpreting indicators of the standard of living. *Journal of World Economic Research*. 2014. sv. 3, č. 6-1, s. 9-14. ISSN 2328-773X.
- HAJKO, V., BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J. The trends in the income distributions in the EU-27 countries: Measuring the differences. In *Conference Proceedings of the 32nd International Conference Mathematical Methods in Economics*. Olomouc: Palacký University, 2014, s. 245-250. ISBN 978-80-244-4209-9.
- STÁVKOVÁ, J., ANTOŠOVÁ, V., BIRČIAKOVÁ, N. Is the income situation of households in the individual regions of the Czech Republic developing evenly?: An analysis based on European income statistics. *Journal on GSTF Business Review*. 2012. sv. 1, č. 4, s. 59-64. ISSN 2010-4804.
- STÁVKOVÁ, J., ANTOŠOVÁ, V., BIRČIAKOVÁ, N. *Příjmová situace a životní podmínky obyvatel České republiky*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. 58 s. Folia Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis; roč. 6, č. 7 (2013). ISBN 978-80-7375-911-7.
- STÁVKOVÁ, J., BIRČIAKOVÁ, N., ANTOŠOVÁ, V. Has the Level of Achieved Education Effected the Income of Czech households?. In *ICEEM 2012*. Hong Kong: Hong Kong Education Society, 2012, s. 100-105. ISBN 978-988-19750-3-4.
- STÁVKOVÁ, J., BIRČIAKOVÁ, N., TURČÍNKOVÁ, J. Material deprivation in selected EU countries according to EU-SILC income statistics. *Journal of Competitiveness*. 2012. sv. 4, č. 2, s. 145-160. ISSN 1804-171X.

- Stávková, J., Souček, M., Birčiarová, N. Income Situation of Households as a Social Status Indicator. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2013. sv. 61, č. 4, s. 1121-1128. ISSN 1211-8516.
- STÁVKOVÁ, J., ŽUFAN, P., BIRČIAKOVÁ, N. Standard of living in European Union. In: *RAVINDRAN, A., SHIRAZI, F. Business Review: Advanced Applications*. United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing, 2013. s. 61-86. ISBN 978-1-4438-5029-2.
- STRAKA, J., BIRČIAKOVÁ, N., STÁVKOVÁ, J. Households and Factors of Standards of Living in Czech Rural Areas. *Agricultural Economics*. ISSN 0139-570X. (stav k 30.7.2015: v recenznom konaní).
- TURČÍNKOVÁ, J., STÁVKOVÁ, J., BIRČIAKOVÁ, N. Material deprivation of households in the Czech Republic in the comparison with selected EU countries based on EU-SILC income statistics. *2th Annual International conference, Proceedings*. 2012. sv. 2, č. 1, s. 182-187. ISSN 2251-2098.
- TURČÍNKOVÁ, J., STÁVKOVÁ, J., SKÁLOVÁ, D., BIRČIAKOVÁ, N. Changes in Consumer Behavior in the EU after its Enlargement and due to the Economic Crisis. In *Recent Advances in Economics, Management and Marketing*. Cambridge, MA, USA: WSEAS Press, 2014, s. 78-85. ISBN 978-960-474-364-3.